

שאלות ותשובות מעדני מלכים

חלק שני

תשובות ובירורים
הלכה למעשה
בארבעה חלקי שלחן ערוך

אשר נכתבו על ידי הכהן הגדול מאחיו, וללוי אמר (דברים ל"ג, י) "יורו משפטך ליעקב, ותורתך לישראל", לא משכחת צורבא מרבנן דמורי, אלא דאתי משבט לוי, או משבט יששכר (יומא דף כ"ו ע"א), משיירי כנסת הגדולה, ענוותן ושפל ברך, שייף עייל שייף ונפיק, וגרים באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, לא ביטל רגע מזמנו, צדיק מושל ביראת אלקים, בעל מידות תרומיות, שומר פיו ולשונו, מעולם לא דיבר לשון הרע.

הגאון הצדיק רבי לוי זללה"ה
הכהן רבינוביץ (ראפפורט)

מחבר ספרי מעדני השלחן (על שו"ע יו"ד, קל"ד סימנים), וללוי אמר (על הגדה של פסח)

בן הגה"ק רבן גמליאל זצ"ל, ראש ישיבת קישינוב

נערך ויצא לאור, ע"י בנו ותלמידו
אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ

יו"ל ע"י מכון מעדני השלחן
לרגל הילולא תליתאה
שנת תשע"ח לפ"ק
בירושלים קרתא דשופריא

© כל הזכויות שמורות
למכון מעדני השלחן
050-41-29-226

נדפס בארץ ישראל
PRINTED IN E. ISRAEL

שאלות ותשובות מעדני מלכים

בירורי הלכות בשלחן ערוך יורה דעה
וביאורים ונימוקים בפסקים שמבואר במעדני השלחן
וחליפת מכתבים עם גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

בעזרת השי"ת החונן לאדם דעת
לוי הכהן רבינוביץ (ראפפורט)
בן הגה"צ רבי גמליאל זצ"ל

נוסח השער מחלק א' שנדפס בחיי המחבר וצללה"ה

מכתב הסכמה

ממרא דארעא דישראל המנחת יצחק זצ"ל
שכתבו ל"א יום לפני שנתבקש לשיבה של מעלה

יצחק יעקב ווייס

רב ואב"ד

לכל מקהלות האשכנזים פניה"ק ירושלים תוכב"א

מח"ס שו"ת מנחת יצחק

ירושלים, רח' ישעיהו 20.

בס"ד, ירושלים, עיה"ק ת"ו. י' אייר, כ"ה למב"י תשמ"ט.

מאז שעזרני ברוך ה' מציון לעלות לעיר הקודש והמקדש, שמח ורחב לבבי בראותי לפני יום יום חסידים ואנשי מעשה, תלמידי חכמים מובהקים שאין להם בעולמם אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ועוסקים בתיקוננו של עולם בשקידתם העצומה בלמודי ה' מתוך הדחק, ובעיניהם הם כאסקופה הנדרסת, והתורה היא להם סם חיים, כי לומדים הם על מנת לקיים, וסימנים דאורייתא, כי יו"ח זרע ברוכי ה' ממשיכים בנתיבות הקודש של ישראל סבא, במסורת סיג לתורה, של מגיני ארץ רבותינו הקדושים מיסדי הישוב הקדוש בארצות החיים.

כבר מלתי אמורה, כי עוד זאת היתה ירושלים יתירה על ערי ישראל אחרים, כי בחז"ל (גיטין דף פ"ז ע"ב, סנהדרין דף כ"ג ע"א, מסכת סופרים פרק י"ד הלכה י"ד) מוצאים אנו המושג "כך היו עושים נקיי הדעת שבירושלים", ולפלא כי אין אנו מוצאים בדבריהם ז"ל מושג זה "נקיי הדעת" על עיר אחרת, הוא הדבר אשר דברנו מלמד כי המקום גורם, ירושלים כעיר שחוכרה לה יחדיו, ירושלים של מטה מחוברת עם ירושלים של מעלה, בה יכול האדם להתעדן ולעלות בסילודין בסולם העולה בית א', ולהגיע לרום פסגת מדרגת "נקיי הדעת", ואשרי הזוכה.

אוקיר אנוש מפז מעלת כבוד ידיד ה', איש ירושלים בה' הידיעה, מאדירי נקיי הדעת שבה, מגידולי בני ציון היקרים המסולאים מפז, גאון בתורה וביראתו הקודמת לחכמתו, מיחידי סגולה משופרי דשופרי דירושלים, רב רבנן דמורי דאתי משבט לוי, רבי לוי הכהן רבינוביץ שליט"א אשר ככרכא דכולא

אלון בכות

עיני עיני ירדה מים, על השבר הגדול שנשברנו
בהלקח מאתנו עטרת ראשינו ונזר תפארתינו
הגאון הצדיק **רבי לוי הכהן רבינוביץ** זצ"ל
בן להגאון הקדוש **רבן גמליאל** זצ"ל
מח"ס מעדני השלחן על שו"ע יורה דעה,
שו"ת מעדני מלכים, וללוי אמר, ועוד הרבה בכתובים.
נולד בש"ק פרשת פנחס, כ"ד תמוז תר"פ
נלב"ע בש"ק תרומה, ברעוא דרעוין ב' אדר תשע"ה

וזוגתו האשה צדקנית במעשיה הטובים,
משכלת ביראת ה' טהורה, אשת חיל עטרת בעלה
הרבנית **מיכלא איטא** ע"ה
בת הרה"ח ר' **יחיאל מאיר** זילבר ז"ל
נולדה יום ד' פרשת וארא, כ"ה טבת תרע"ח
נלב"ע אור ליום הששי י"א ניסן תשנ"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

ספר זה נדבת לעלוי נשמת

האי גברא רבא רודף צדקה וחסד
והוא גופא צורבא מדרבנן
הר"ר בנימין צבי בן ר' אליעזר ווייסנער זצ"ל
נלב"ע י"ג תשרי תשע"ח
ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י נכדיו

אברהם דוד ושרה יעל זלמן וב"ב שליט"א
זאב מרדכי ואסתר טשרנא זלמן וב"ב שליט"א
שאול יחזקאל ושושנה ברכה פרלשטיין וב"ב שליט"א
מנחם מענדל ובינה ברונשטיין וב"ב שליט"א

הקדמה מאת בן המחבר הרה"צ המקובל רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

י'שמחו ה'חכמים ו'יגילו ה'נבונים. א'זהבי ד'ינים נ'חמדים י'קרים. עם הופעת ספר הנוכחי **'מעדני מלכים'**. ובו צדורים הלכות מחודשים. שעד כה היו סתומים וחתומים. כי לא נתבררו היטב בשו"ע ובנושאי כלים. ואשר נתבררו ונתלבנו ע"י האיש המחבר חיבורים. הלוא הוא אבי מורי, הגאון הצדיק היקר באנשים. בעל ה'מעדני השלחן' על שו"ע יו"ד ועל הנושאי כלים. זה האיש אשר כל אורחותיו היו בהירים. ועל אדני ההלכה היו מושתתים. כתורה חיה אשר הליכותיו מאירים. הוא זה אשר כל ימיו היה מבלה באהלים. לברר דבר ה' בחיבוריו הנחמדים. להאיר בהם תבל ולאשר עליה דרים. אלו אשר על התורה שוקדים. וזכה בזה ליטול חלק בזיוכי הרבים. ליישר את הדרכים בפני הנבוכים. ולהבינם את המעשים אשר יהיו עושים. ומן ההלכה הצרופה כל יהיו סוטים.

מגלגלים זכות ע"י זכאי

הנה נמצאים אנו בדור אשר בו החושך מכסה ארץ, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחיבורו (גמ' סוטה דף מ"ח ע"א). אך מאידך הלוא בזה הזמן, אין לנו שיוור רק התורה הזאת, ובקרן זווית זו אכן זכינו לראות הרבה אור, כי בדורות האחרונות נתרבתה תורה בישראל, והרבה תלמידי חכמים חיברו חיבורים מחוכמים, וזכו לזכות בהם את הרבים, וביניהם גם אלו אשר בידרו לפני המעיין, את המעשה אשר יעשה, והיו גם אלו אשר זכו להאיר את עיניים, בדברים אשר היו חתומים ופורש אין אותם, אך הללו לא היו כי אם מתי מעט, גאונים וצדיקים מובהקים, וביניהם גם אבינו הגאון, אשר זכה להימנות עם יחידי סגולה אלו, ומלבד מה שהאיר עיני ישראל, בקיום דת של תורה, בדברים המפורשים בשו"ע, זכה גם כן לברר לפנינו בחיבורו הנוכחי, את המעשה אשר יעשו, בדברים הסתומים והבלתי מפורשים.

ומן הראוי לבוא בכתובים, ולשבר את האזנים, האך נתגלגלה זכות זה ע"י זכאי, וזכה אבי מורי זצ"ל לזה הדבר, ובהקדמה לכך נצטט מה שכתב מרן ה'חזון איש' באגרותיו (חלק א' סימן קנ"ג) בזה"ל: רבותי למדוני, כי בכל תנועה צריך להתייעץ עם חלקי השו"ע, ואין אני בן חורין לעשות דבר מבלי עיון בהלכה, מן ההלכה הנוגעות לתנועות הנידון, ואין לי בעולמי אלא זאת (ע"כ).

ענין זה נתקיים אצל אבי מורי זצ"ל, במלוא מובן המילה, הוא זה אשר כל הליכותיו היו מדוקדקים ושקולים הדק היטב, לבל יהיו סוטים מהוראת ההלכה, זה האיש לא הסת

את דעתו מדבר ה' זו הלכה בכל עתותיו, וכל דבר שהיה מוטל עליו לעשות, היה מתבונן האיך צריכים לעשותה על פי השקפת התורה, ולא יפלא איפוא כי זכה לזה הדבר, כי זה הדרך הוכיח לפניו, כי מזדמנים לו לאדם אין ספור מקרים אשר נבוכ הוא בדעתו, ואין הוא יודע מה מוטל עליו לעשות על פי ההלכה, מהם דברים אשר לא נתפרשו היטב, מרוב פשיטותם לדורות הראשונים, ומהם דברים אשר לא היו אקטואליים בזמני השלחן ערוך והנושאי כלים, וראה אז לנכון לברר וללבן את אלו ההלכות, ולהאיר על ידם לדורשי ההלכה הצרופה, כדי שתהיה היכולת לפניהם לקיים תורת השם בשלימות.

גודל הזכות למזכי הרבים בחידושי הלכות

כדי להבין את גודל הזכות, לה זכו יחידי סגולה אלו, מן הראוי לצטט מה שכתב הגאון הקדוש רבי זונדל מסלנט זצ"ל, מה ששמע על הגאון הקדוש רבי חיים מוולאזין זצ"ל, וז"ל: "שמעתי מתלמידו בשמו, כל תפילותיו ומאודו, היה נותן עבור דין מחודש (ר"ל חדש), אפילו מגירסא אחרת שהיה יכול הרמב"ם לכתוב באופן אחר" (הובא בנפש החיים, שם בעין החיים אות כ"ב). דברים אלו הם מבהילים על הראיין, זה הצדיק הסכים לוותר על שכר כל תפילותיו, ועבור מה, עבור חידוש הלכה אחת, יתר על כך, גם אם לא תהיה זה הלכה ברורה, אלא יגלה גירסא חדשה, אשר פסקו של הרמב"ם לא יעלה עמה בקנה אחת, ונמצא שנתגלגלה על ידו ספק הלכה מחודשת, בכל זאת מוכן היה לוותר בעבורה, על כל שכר תפילותיו בעלמא דאתי.

גם שמעתי שאותו צדיק הוסיף ואמר, אחר שהשמיע את הדברים האלו בזה"ל: "והרי אתם יודעים מהי תפילה אצלי". כלומר, שלא יחשוד השומע שהסכים לכך, מפני שענין התפילה לא תפס אצלו מקום מכובד ח"ו, ועל כן גילה ואמר להם: הרי אתם יודעים עד כמה חשובה בעיני ענין התפילה, כי אותו צדיק השקיע עמל רב בעבודת התפילה, ובכל זאת מוכן היה לוותר על הכל, ובלבד שיזכה לחדש דבר הלכה אחת.

מתוך דבריו למדים אנו, כי הלכה מחודשת אחת, שווה היא לאין ערוך, ועדיפה היא מכל תפילותיו של צדיק גדול עלי אדמות, והרי כשמתבוננים בזה תסמך שערות הראש, ענין התפילה הלוא ענינה נשגבה מבינתנו, לא שייך לתאר את גודל המעלה של התפילה, אשר על ידה נתנה רשות להאדם, לדבר עם מלך מלכי המלכים, וכגודל מעלתה, כך היא גודל שכרה, ובכל זאת העדיף הצדיק מוולאזין "חידוש הלכה אחת" על פני כל התפילות.

מזה המעשה למדים אנו, כי זה הזוכה לגלות צפונות מהתורה הקדושה, ולהרחיב בכך את גבולות הקדושה, שכרו עצום עד מאוד, ועד כדי כך מגיע שכרו, כי אף זה אשר שם

נפשו בכפו כל ימיו, ומפרנס ומרצה את בוראו בתפילה ובתחנונים, בכל זאת אינו מגיע למעלתו הרמה, של המחפש דבר בהלכה למעשה.

לימוד הגמרא תכליתה לגלות דינים מחודשים

ובוא וראה עוד ממה שכתוב שם (עין החיים אות ל"ד) בזה הלשון: "כל פרי לימוד הש"ס, להוציא ממנה הלכה למעשה" (ע"כ), והוא כי תכלית לימוד התורה הוא, כדי שידע האדם את המעשה אשר יעשה, ואם כן לא היה מן הראוי להגות, כי אם בדבר ה' זו הלכה, ואף כי מקור כל הפוסקים הוא מהש"ס, בכל זאת כבר טרחו קדמונינו, והעלו בספריהם הכרעת הדברים על פי כללי הפסק, ואם כן לכאורה לא היה מן הראוי, שגם אנו יתעסקו בתורת הש"ס, מאחר ששלחן ערוך מוזמן לפנינו בדינים והלכות ברורים ומפורשים, ולשם מה מוטל עלינו להשקיע שעות, על שעות דור אחר דור, בלימוד הש"ס.

אכן לא לחינם נוהגים אנו בזאת, רבותינו מרן הבית יוסף והרמ"א, וכל הפוסקים המסבכים את דבריהם, אכן יגעו ומצאו כדי יגיעתם, להורות להאיש הישראלי את המעשה אשר עליו לעשות, ועלינו להקדיש זמן ניכר מזמנינו, כדי להגות בדבריהם, כדי לדעת חובותינו בעולמינו, אך בד בבד עלינו לדעת את מקור דבריהם, כדי לדעת האיך הגיעו הם למסקנת הפסק, וכשנדע שורש הדברים, נוכל גם אנו לדעת, האיך לדמות מילתא למילתא, ובכך לברר פנינים יקרים, וחידושי דינים שונים, כי כאמור ישנם הרבה פרטי דינים, אשר מרוב פשיטותם לא נתפרשו היטב בדברי הפוסקים, ואחר מאות בשנים כאשר נתקמנו המוחין, לא ניתן בידי העם אשר עדיין שוהים במחשכי הגלות, לברר את הלכה מפי אלו הפוסקים, אשר בזמניהם לא ראו צורך לפרט הדברים.

לעת כזאת, מוטל על דורשי השם, לברר את יסוד הדברים, ולהתעמק במצולות הש"ס, ולברר משם את טעמי הדברים, ולאור הדברים, ידלו פנינים אשר לאורם יתבהר, כל פרטי הדינים בכל עת ואופן.

בנוסף לכך, מפני המכניקה המשוכללת בימינו אנו, נוצר מצב שעלינו להרבות ולדמות מילתא למילתא, כי ברבות הזמנים נוצרו ועדיין מייצרים, ייצורים חדשים בכל עת ועונה, ובעקבות אלו הייצורים, נתעוררו הרבה שאלות, אשר לא היו אקטואליים בזמני הפוסקים הראשונים, ואשר על כן לא ביררו את ההלכה הצרופה לאלו הדברים, אך בימינו אנו, מן הראוי לשנס מתנינו, ולרדת שוב לעומק הפסק, ולעמוד על שרשי הדברים וטעמיהם, ובכך נוכל לדמות מילתא למילתא ולברר דבר ה' זו הלכה.

היוצא מדברינו, כי תכלית הדברים שעדיין לא משה תורת הש"ס מפינו ומפי זרעינו, אינו כי אם בסיבת דבר אחד, והוא כדי לברר משם בירורין חדשים, אשר עד כה היו נעלמים, ושעות על גבי שעות, יושב יהודי מעל גבי כרכי הש"ס, וכל זה כדאי הוא לו, כדי שבאם יודמנו לפניו שאלות סבוכות סתומות, או חדשות, שיבין את אשר לפניו, ויהיה ביכולתו להתבונן ולדמות מילתא למילתא, ויזכה בכך להגדיל תורה ולהאירה.

ואכן כך נהגו הגאונים והפוסקים האחרונים, תמיד בכל עת שנתעוררו לפניהם שאלות, היו יורדים לעומק הדברים, וממקור קדוש מן הש"ס ומפרשיה, בנו יסוד מצוק, לחידושי הדינים שיצאו תחת קולמוסם, במיוחד רואים אנו את הדברים בספרי הכן איש חי, שהרבה מפסקיו מושתתים על אדני הש"ס.

מחדשי ההלכות מקושרים אל רבי עקיבא

לאמיתו של דבר, כבר היה כזאת בימי חז"ל, רואים אנו אצל חכמינו ז"ל שהיו מרבים בחידושי הלכות, וכששינו את דבריהם, והרביצו את תורתם ברבים, היו מפרטים כל פרטי ההלכות, כמו שרואים אנו אצל רבי עקיבא (גמ' מנחות דף כ"ט ע"ב), שהיה דורש על כל קוץ וקוץ, תלי תלים של הלכות, אך כל אלו ההלכות, לא מצינו מפורשים בש"ס, שהרי תורה שבעל פה בקושי ניתן להכתב, והדברים אשר ראו כי מחמת פשיטותם אין צורך גדול לכותבן, לא היו כותבין, אך מכאן למדים אנו, כי עדיין ישנם הרבה הלכות שעדיין לא נכתבו במפורש, ומוטל עלינו לבררן על פי ההתבוננות בדברי חכמינו ז"ל, ולדמות מילתא למילתא, כי חכמינו ז"ל מיעטו, ולא כתבו דברים שאפשר לדקדק ולהבינם בסברא וטעמי.

והנה ראה ראינו אצל אבי מורי זצ"ל, שהיה מקושר מאוד מאוד אל התנא הקדוש רבי עקיבא, הוא הראה הרבה חביבות לכל הקשור לאותו תנא, וחיבה יתירה גילה, כשמדובר היה בנסיעה לערי הגליל, תמיד היה מנגן את הניגון "קבלו עליכם חסידים ידידים כי בזאת אתם נלכדים" (פיוט מוסף ליוה"כ"פ), שתוכנו מדבר בענין הריגת רבי עקיבא וחבריו, זה הניגון היה מזמר לעצמו, כדי להתחזק בקבלת דין שמים.

דבר זה היה פלאי, לעיני בני המשפחה שהתבוננו וראו זאת, ולא ידעו את פשרה, חיבה יתירה זו מהיכן היא נובעת, ואמרתי בלבבי כי שמא כל אלו הנשמות אשר תחום ההלכה בוער בקרבם, יש להם איזה קשר, כי כאמור היה רבי עקיבא איש ההלכה בדורו, והרבה לפרט תלי תלים של הלכות, על כל קוץ וקוץ, ולא סמך על שומעי לקחו, כי מעצמם יבינו דבר מתוך דבר, אלא ברצונו היה לוודא, כי התלמידים לא ישגו בשום פרט ופרט, וכעין זה ראו אצל אבי מורי זצ"ל, תמיד היה עז רצונו שדבר ה' יהיה מפורשת ומבוררת לפני כל

אחד ואחד, הוא עצמו הרבה לבאר עומקה של הלכה, הן בחיבורו הנודע "מעדני השלחן" שעשה כמתכונתו של המשנה ברורה, בחיבור זה הלך כעמוד האור לפני הלומד, לפרש לפניו את ההלכות הנודעים, ולהכריע במקום שהדיעות חלוקות הם, וגם בחיבורו זה שו"ת "מעדני מלכים" ביקש לבאר לפניו, את ההלכות הבלתי מפורשות, ויתכן כי מחמת כן, היה מקושר מאוד לאותה נשמה קדושה של רבי עקיבא.

תכלית הלימוד היא ההלכה הצרופה

ומיד דברי מדבר ההלכה, שבער בו באותו צדיק, מן הראוי להזכיר, איך שתמיד היה מעיר על חובת לימוד הלכות, שהיא עיקר תכלית לימוד התורה, ולא היה סובל מושג של העדר הידיעה של הלכה בכל תחום שיהיה, הוא היה מבקש למגדיל שיעור על "דף היומי", שבכל שיעור יסכמו בקצרה את ההלכה למעשה, מאותו הענין שבו למדו בדף היומי, ולקיים בזה אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, כפי שראינו אצל אנשי ירושלים לפני דור, שבכל פעם שהיו לומדים איזה גמרא, היו מעיינים גם במה שכתוב בספרי הפסק, הלוא המה הרמב"ם המור והשו"ע, וכפי ששמעתי מפי אחד שהיה לומד עם הגאון הצדיק רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל, ראב"ד פה עיד"ק ירושלים, שבכל פעם שהיה לומד איזה גמרא, היה מצטט את ההלכה למעשה היוצא מאותה גמרא.

אף גם זאת היה נוהג אבי מורי זצ"ל, לדרוש על מאמר חכמינו ז"ל (נדה דף ע"ג ע"ב) "תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו שהוא בן עולם הבא" שממשמעות הדברים אתה לומד, שהשונה הלכות זוכה לשכר, על אף שאין הוא הגון וטוב, דאי לאו הכי, אלא מדובר באדם שמעשיו הגונים הם, וראוי בזכותם לעולם הבא, מאי רבותא הוא שהוא בן עולם הבא, הלוא גם אם לא היה שונה הלכות, היה זוכה בזכות מעשיו לעולם הבא, אלא בהכרח מדובר באדם שגם מעשיו הטובים הם בלתי רצויים, ומצד עצם קיומם אינו ראוי לשכר, ואעפ"כ כיון שהוא שונה הלכות, על אף שעל עצם הלימוד אינו ראוי לשכר, בכל זאת על עצם היותה "בכל יום" מזכים אותו בשכר, ומובטח לו שהוא בן עולם הבא. אך הפטיר אבי מורי זצ"ל ואמר, שבכדי לזכות להבטחה זו, מוטל על האדם לקיים מאמר זה כתיקונה בשלימות, להיות שונה הלכות בכל יום ויום ממש, מבלי להחסיר ולו יום אחד, לרבות הימים בהם אין זמנו של אדם פנויה, ככפורים ויום הכיפורים, ושאר ימים טובים, ורק אם עומד בכך, זוכה בשכרה להיות מבני עולם הבא.

עוד מן הראוי להזכיר כאן ממעלת לימוד ההלכה כי מובא על מרן האר"י שהיה מייגע עצמו מאוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ואמר כי יגיעה זו מסוגלת להכרית הקליפות (שער רוח הקודש כונת האפר).

לאור האמור לא יפלא איפוא, כי בחיי חיותו של אבי מורי זצ"ל, כבר היה רצונו לראות את ספריו יוצאים לאור, כי עז היה חפצו להיות מן הזורזים, להאיר את עיני הלומדים, ולתקן בזה את העולם במלכות שד"י. וכיון שכל מהותו היה "הלכה" אם כן ודאי תהיה הוצאת זה הספר נחת רוח לעילוי נשמתו המהורה.

הופעת הספר בעתו ובזמנו

ומה נכבד זה היום, שבו זכינו לראות כתבים אלו יוצאים לאור, לא בכדי סיבכה ההשגחה העליונה, להשלים מלאכה זו מקץ שלוש שנים לסילוקו של צדיק, כי זהו יום ראוי ונכון להנות את הבריות בצמיחת נטעיו הברוכים.

ואפרש את מילתי, כתיב (דברים כ', י"ט) "כי האדם עץ השדה", התורה המשילה את האדם לעץ הנזרע ועושה פירות, דבר זה נאמר לכאורה על ענין ימיו ושנותיו של האדם עלי אדמות, כמו שרואים שתחילת חינוכם של התינוקות הרכים, תחילתו הוא מיום שימלאו להם ג' שנים, אז גוזזים את שערות ראשם, ומקיימים בהם לראשונה מצוות "פאת הראש", וכמו כן נוהגים כבר מאז, להרגילם לכמה וכמה מצוות, אך קודם לזאת אין אנו מרגילים אותם כל כך למצוות. אלו הג' שנים הינם דומים לג' שנות ערלה, הנאמרים בנטיעת האילן (ויקרא י"ט, כ"ג) "שלש שנים יהיה לכם ערלים" ורק משנה הרביעית מתעורר על ידם נחת רוח ליוצרם, כי רק מאז מתחילים לחנכם לתורה וליהדות.

אך לאמיתו של דבר רואים אנו, כי המכוון בזה המקרא הוא גם על שנותיו של אדם אחר פטירתו, כי גם אלו השנים המשילו חכמינו ז"ל, לדבר הנזרע העושה פירות, כמו שרואים אנו בנמרא (כתובות דף ק"א ע"ב) שדימו ענין המיתה והתחיה לעתיד, כנטיעה הצומחת, וז"ל הגמ': א"ר חייא בר יוסף, עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהן, ק"ו מחטה, מה חטה שנקברה ערומה, יוצאה בכמה לבושין, צדיקים שנקברו בלבושיהן, על אחת כמה וכמה (ע"כ), הרי לנו שכשם ששנותיו של אדם בחיי חיותו, דומים לשנות הצומח, כמו כן דומים שנותיו לאחר מיתה, לשנות הצומח, וכמו שבצומח ישנו בחינה של ערלה ושל רבעי, כמו כן שייך דבר זה בשנותיו של אדם לאחר פטירתו, שג' שנים הראשונות הם בבחינת "ערלה" ומשנת הרביעית, מתחילות השנים שקוצרים בו פירות.

ועל כן לעת עתה כשהג' שנים הראשונים באו לסיומם, ונכנסים אנו לשנה הרביעית, מן הראוי להוציא לאור זה הספר, אשר הוא קרן העושה פירות בעליונים ובתחתונים, כאן בעולם הזה, ישמשו הדברים לעזר וסיוע לחוגי ההלכה, לדעת את המעשה אשר יעשו, ובעולם

הנצחי, יזכה אבי מורי זצ"ל, לשכר עצום כי בזכותו מקיימים בני ישראל את התורה כראוי וכיאות, ואינם נכשלים מלעשות דברים שהם היפך דעת תורה.

גודל התועלת להמעין בספר

זה הספר מלבד עצם התועלת שידע ההוגה בו את המעשה אשר יעשה, גם יכוון הוא את ארחו של ההוגה בו, ודרכו יתעורר לחשב דרכיו ומעשיו, ולבודקן אם נעשים כראוי וכיאות, כי כשיראה איך שהמחבר בדק היטב היטב, כל הליכותיו, עד שמחמת כן, נתעוררו לפניו הרבה שאלות הטעונים בירור, יתעורר גם הוא לבדוק את הליכותיו, ואת פרטי מעשיו, כי זה הספר יהיה לפניו לזכרון, ששורת הדין הוא המחייבו בכל צעד ושעל מחייב עלי אדמות, ויתכן שעל ידי זה יתעוררו גם לפניו דברים סתומים אשר עדיין לא נתבררו, ויצטרך בעצמו ללכך ולברר זה הדבר, ואז כשימצא כדי יגיעתו את אשר נפשו הפיצה ייחשב גם זה לזכותו של אבי מורי זצ"ל, הן עצם הדבר שהורגל האדם בזכותו, לחשוב תדיר מחשבונו של עולם, והן על חידושי הדינים שהוא היה סיבה לכיורם.

בשבת המוציא לאור

כמו כן ברצוני להביע רחשי לבבי ולהודות לאחי הגאון רבי אלחנן שליט"א, על אשר כבר בחיי חיותו של אבינו זצ"ל, היה כל כולו מסור אליו ולעניניו, וידו לא זזה מתוך ידו, וכמו כן המשיך אחר פטירתו, ומתמסר כל כולו לכבדו גם במותו, ולעשות נחת רוח לנשמתו ע"י הוצאת הספרים, ובפרט על הספר הנוכחי אשר עמל וטרח לערוך את הכתבים, אשר היו עד הנה בכתב יד, ולסדרם בספר, כל דבר ודבר על מקומו, ואכן זכה לעת עתה, להוציא חלק גדול מחידושי הלכות, ועוד ידו נטויה לברר מקחו של צדיק, מהרבה כתבי ידות אשר עדיין לא עלו על מכבש הדפוס.

איתא בגמרא (תענית דף ה' ע"ב) אמר רבי יוחנן, יעקב אבינו לא מת, - אמר ליה, וכי בכדי ספדו ספדניא, וחננו חנמיא, וקברו קברייא, - אמר ליה, מקרא אני דורש, שנאמר (ירמיה ל', י') "ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה', ואל תחת ישראל, כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים", מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים, אף הוא בחיים (עכ"ל הגמרא).

מאמר זה צריך ביאור, שהרי קושית המקשן במקומה עומדת, וכי בכדי ספדו ספדניא וכו'. ואפשר כי כוונת ר' יוחנן בזה המאמר לבאר, כי תכלית מטרתו של יעקב אבינו בחייו, היה להעמיד י"ב שבטי י"ה, ואילו לא היו בניו מסכימים לדעתו, ולא היו ממשיכים את הדורות הלאה, היה נחשב יעקב למת, כי על אף שבחיי חיותו, עשה כל מה שלאל ידיו להעמיד את

דורותיו, בכל זאת היה המשך הדורות תלוי בדעת אחרים, אך מאחר וגם זרעו הכירו, כי הם עיקר ותכלית הבריאה, ונמשך מאז שלשלת הדורות, ונמצא כי תכליתו של יעקב בחיי חיותו יצא אל הפעל, ולכן שיידך לומר כי כשם שזרעו בחיים, אף הוא בחיים, כי התכלית שאמור היה להימשך מחייו, הוא קיומה של האומה הישראלית.

ענין זה יכולים לומר על אבי מורי זצ"ל, הוא ז"ל הלוא היה כל מגמתו, להפיץ מעיינות ההלכה למעשה, ולהרוות בהם צמאונם של דורשי ה', ואכן בחיי חיותו כבר זכה להפיץ חלק מספריו, אך עדיין לא זכה להשלים את המלאכה כולה, והרבה כתבי ידות שיצאו מתחת קלמוס, מונחים עדיין בקרן זוית, ונמצא כי שאיפתו עדיין תלויה היא ברצון אחרים, שיבואו אחריו ויבררו מקחו, כדי להכניס לדפוס כראוי וכיאות, לתורה מפוארה, ואכן זיכה אותו השי"ת כי "זרעו בחיים" הלוא הוא אחי הגאון רבי אלחנן שליט"א, המתמסר כל כולו לעבודת הקודש, להשלים את המלאכה, ואודות עמלו יזכה אבינו זצ"ל, להיות בבחינת "חיים" מאחר ששאיפתו כל ימיו עלי אדמות, יוצאת אל הפעל בשלימות, וזה הקרן המזכה ויזכה בעתיד את ישראל לדורותיו תהיה קיימת בזכותו.

קריאה ובקשה לנדיבי העם

כאן המקום לעורר את אחינו הנדיבים בעם, לעמוד לימין אחי היקר הגאון רבי אלחנן הכהן שליט"א אשר אחר הרבה עמל ויגיעה, זכה לברך על המוגמר ולהוציא מתחת ידו תורה מפוארה זו. מלאכה זו כרוכה היא בדמים תרתי משמע, ומן הראוי שיושיטו לו ידיים נדיבות, כדי שתהיה ביכולתו להוציא את יגיעו לאור, וכל אלו אשר יושיטו את ידיהם, ויהיו לו לעזר וסעד, הינם בכלל המזכים את הרבים, אשר אין חטא בא על ידם.

מלבד זאת ברצוני להעתיק מה שכתב אבי מורי זצ"ל בצוואתו, אודות אלו שיוזילו מכספם עבור הוצאת ספריו, וז"ל: "והנני מברך את כל התורמים והעושים והמסייעים להוצאת הספרים, שיתברכו בבני חיי ומוזוני רויחי, ובריאות ונחת מכל יוצאי חלציהם, ואושר ועושר, והצלחה בכל הענינים. ואם יהיה באפשרות, אמליץ עליהם ממרומים לטובה ולברכה" (ע"כ).

מי שהכיר את אבי מורי זצ"ל, יודע הוא איך שמתון היה מאוד בכל מעשיו, וביותר בענין הדיבור, ואם ראה לנכון להבטית, כי אלו אשר יסייעו בעד המוציא לאור, יהיו לזכרון לפניו להמליץ טובה עליהם, ודאי יראה לנכון לקיים את הדברים, ועל אף שבענוותנותו כתב "אם יהיה באפשרות", בטוחים אנו כי הדבר הוא באפשרותו של אותו צדיק.

גם ידעו אלו המסייעים, כי הופעת ספר זה הוא מסוגל לקירוב הגאולה, כי תיבת "הלכה" היא אותיות "הכלה" וידוע הוא כי השם "כלה" מורה על השכינה הקדושה, ורמוז בזה

כי תיקון השכינה תלוי ועומד בלימוד הלכה, כי בזכותה נזכה לייחודה בקודשא בריך הוא, ונזכה אל התיקון השלם במהרה בימינו.

על כן עלינו להחזיק טובה לאחי הגאון רבי אלחנן שליט"א, על פעלו הטוב, והגני מברכו שבזכות היותו עסוק תמיד בהפצת ספרי אבינו זצ"ל, יזכה שהוא ז"ל יהיה לו למליץ יושר, ויזכה בזכות זה לראות ברכה בכל אשר יפנה, וימלא ה' כל משאלותיו, בכל המצטרך לו, ולביתו, ולכל יוצאי חלציו.

ואסיים בצלותי ובבעותי, שהשי"ת ירום את קרן ישראל, וישובו מיתי ישראל לתחיה, ואז נזכה לראות את אבינו, משמש ככהן בבית המקדש כשאיפתו המהורה כל ימי חייו.

לקראת יאצ"ט השלישי ב' אדר תשע"ח

בה דברי הבן המדבר לכבוד אביו

הקטן שבחבורה

גמליאל הכהן רבינוביץ (רפפורט)

בן לאאמו"ר רבי לוי זצ"ל

ברכה לראש משביר

אביע בזה את רגשי תודתי להנהלת כולל מצוינים "חסדי דוד" בעיה"ק ירושלים תובב"א אשר בכנפיה חוסים למעלה ממאתים וחמישים צורבים, ועמלי תורה, מטובי חכמי ורבני עיה"ק ירושלם ת"ו, מתוך הדחק.

אשר המחבר אאמו"ר הגה"צ בעל מעדני השלחן זללה"ה, איוה למושב לו, בביהמ"ד נעלה הזה כמחצית יובל שנים, והאציל מהוד תורתו ושקידתו על כל חובשי ביהמ"ד.

ומאד היה שבע רצון משקידת הת"ח העוסקים בהתוה"ק מתוך ריתחא דאורייתא נפלאה.

וברכה מיוחדת להמנהל העומד בראשה, המתמסר בכל לבו כוחו ואונו, לטובת הלומדים בכלל, ולאאמו"ר המחבר זצ"ל בפרט, בלונ"ח ובספני"י שלא על מנת לקבל פרס.

ה"ה הרה"ח הדגול כש"ת ר' ברוך צבי מרדכי טנזר שליט"א

זכות החזקת התורה במס"נ ע"י דילוג על הערי"ם – בכמה קצוות תבל, וקיפוץ על הגבאו"ת אצל גבאי הצדקות ונדיבי העם בלונ"ח, תעמוד לו שיזכה לברכה משולשת שהם בני חיי ומזוני רויחי, הוא ויוצ"ח, לאורך ימים ושנות חיים, ולהמשיך לישא את משא עבודת הקודש, בניהול משאת נפשו, הכוללים הגדולים והמפוארים, מתוך הרחבת הדעת רוב הצלחה וס"ד עד ביאת גו"צ בב"א.

פתח דבר

י'שמחו ה'רבנים ו'יגילו ה'לומדים בהופעת אור חדש, ה"ה חלק השני מהספר המפורסם **"שו"ת מעדני מלכים"** - מאן מלכי רבנן (ראה גיטין דף ס"ב ע"א), שאאמו"ר הגה"צ רבי לוי הכהן רבינוביץ זללה"ה השיב לשואליו, מכל גווני הקשת - רבנים, תלמידי חכמים, צורבא מדרבנן, - דבר ה' זו הלכה (שבת דף קל"ח ע"ב), בכל ארבעה חלקי שו"ע.

☆☆☆

בעמדי בשער ספר קדוש זה, נזכרתי בדברי המדרש רבה (פתיחה דאיכה רבתי ס"ק י"א) רבי יצחק פתח - אילו זכיתם, הייתם קוראים בתורה (ויקרא כ"ג, ד') **"אלה מועדי ה'"**. ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים (איכה א', ט"ז) **"על אלה אני בוכיה"** (עכ"ל המדרש). **אילו** זכינו, היה אאמו"ר הגה"צ זללה"ה עוד בחיים חיותו, והיה כותב ההקדמה לספרו, ועכשיו שלא זכינו, וספר זה יוצא לאור, אחרי שלוש שנים, שנתבקש לשיבה של מעלה, על דא קא בכינא.

אמנם שלמה המלך, החכם מכל האדם (מלכים א. ה', י"א), לימד אותנו (קהלת י', ב') **"לב חכם לימינו"**, החכם צריך להסתכל תמיד על ימין, על מה שעבר כבר, ולשמוח על מה שהיה לו.

ותהילה לה', זכינו שהקב"ה האריך ימיו ושנותיו, בטוב ובנעימים - תשעים וארבעה שנים, ושבעה חדשים, ושמונה ימים - שצדיק זה היה אתנו, והשפיע עלינו מהודו והדרו, והרגשנו תמיד שספר מוסר חי נמצא אתנו.

ותהלה לה', השאיר לנו מורשת רוחניות עשירה מאוד, ורוב כתביו עדיין לא יצא לאור, השי"ת יעזור שאוכל להוציא כל כתביו במהרה.

זאת נחמתי, כשאני עוסק בכתביו, אני מרגיש שהוא נמצא אתנו, **"זאת נחמתי בעניי"** (תהלים קי"ט, ג'), וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (שם קי"ט, ז"ב) **"לולי תורתך שעשעי, אז אבדתי בעניי"** (שפסוק זה, הוא הפסוק שאמר אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, שלוש פעמים ביום, בסוף תפלת שמו"ע), וד"ל.

☆☆☆

ולתועלת הענין אביא כאן בס"ד, כמה עובדות והנהגות של אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, בכתיבת ספריו.

☆☆☆

דרכו של אאמו"ר הגה"צ זללה"ה בכתיבת ספריו, לכבד מאוד כל המחברים, ולא השתמש בלשונות חריפים. גם לא כתב "דלא כספר זה", הגם שבמשנה ברורה רואים שהשתמש בזה, עכ"ז לא רצה לכתוב "דלא" (ודיבר אתי ארוכות בזה), רק הסביר בטוב טעם בדרכי נועם, מה שקשה, ולכן לא פוסק כמוהו.

ובשהיה יכול להתעלם, מאיזה פוסק, בפסק מסויים, מבלי להביאו, כדי שלא יצטרך להשיג עליו, עשה כך, וזה עשה בדרך כלל למחברים, שלא היה מפורסם דבריהם, ולא רצה לפסוק כמותם, התעלם מהם.

☆☆☆

גיסו הגה"ח ר' אהרן קרול זצ"ל, שאל אותו מדוע לא מביא מאיזה ספר, לא מפורסם, שמביא קולא גדולה, באופן שלפעמים לא צריכים לחכות שש שעות, מבשר לחלב.

וענה לו, יש לי הספר וראיתי זאת, ואני סובר שאסור לנהוג כך, ולכן לא הבאתי זאת. אמר לו גיסו (הג"ל) תביא דבריו ותחלוק עליו. ענה לו, אני לא רוצה שידעו בכלל, שיש שיטה כזו.

☆☆☆

אחיו הרב אהרן הכהן רבינביץ ז"ל, כשהתאלמן מאשתו ע"ה (ז' טבת תשל"ג) שאל אותו, על יזכור בשנה ראשונה, אם אומרים האבלים, והשיב לו בארוכה, הפוסקים שכתבו שלא אומרים, ויוצאים מהבית כנסת, והפוסקים שסוברים שצריכים לומר בשנה ראשונה.

וסיים בזה"ל: "לכן אלו ואלו דברי אלקים חיים, ונראה שיש להזכיר נשמות גם בתוך י"ב חודש, אך לא בקול, כיון שיש דעות בזה" (עכ"ל), התשובה נדפסה בספר זה (סימן פ"א).

והתפלאתי על לשון זה "אלו ואלו דברי אלקים חיים", עד שעיינתי בדברי הפוסקים במקורם, וראיתי שהם כתבו כמה לשונות חריפים, על המנהג שלא אומרים יזכור בשנה ראשונה, ואאמו"ר הגה"צ זללה"ה, דלג על זה ולא כתבו, אבל לבו לא נח על שכתבו כך, ויתכן שחשב, אולי אנשים יעיינו בתוך ספריהם, ויראו זאת, ולכן כתב ראשית, דע לך "אלו ואלו דברי אלקים חיים", ולגבי הפסק, נראה שיאמרו בלחש, כיון דיש דעות בזה, שאומרים שאין אומרים יזכור בשנה ראשונה.

☆☆☆

אמנם כשיצא ספריי מעדני השלחן לאור, וקיבל מכתבים, ונפשם בשאלתם, למה לא פוסק בספר זה וזה.

אז גלייה לדריעא, והראה כוחו, מה שקשה על דבריהם ממקומות אחרים, או מה שפוסקים אחרים משיגים עליהם, ולכן לא פוסק כמותם.

☆☆☆

עובדא הוה שהגאון הגדול רבי מנשה קליין זצ"ל מח"ס משנה הלכות, שלח מכתב לאאמו"ר הגה"צ זללה"ה, בשבח ה"מעדני השלחן", וכתב שם הערה על דברי הפמ"ג (יו"ד סימן צ"ד ס"ק ט') דתבשיל שהותר לכבוד ש"ק, מותר לאכול ממנו השיריים לאחר שבת, שלא מסתבר לאסור אח"כ, דהואיל ואשתרי אשתרי, ואאמו"ר הגה"צ זללה"ה, הביא דבריו להלכה, במעדני השלחן (בפתיחה להלכות בשר בחלב סימן מ"ח).

והגאון בעל משנה הלכות, העיר מחמש מקומות מש"ס, וש"ע, ופוסקים, שלא אמרינן "הואיל ואשתרי אשתרי" (המכתב בשלימותו נדפס בשו"ת מעדני מלכים חלק א' סימן נ"ב).

ואאמו"ר הגה"צ זללה"ה, השיב לו תשובה בארוכה, שיש לחלק מכל המקומות לכאן, הגם ששם לא אומרים "הואיל ואשתרי אשתרי", אבל כאן אומרים "הואיל ואשתרי אשתרי" (נדפס בשו"ת מעדני מלכים חלק א' סימן נ"ג).

בעבור זמן מה, נפגש הרה"ג ר' מרדכי פוטאש שליט"א (מח"ס ארבע אמות של תפלה), עם חתנו הרב שלמה נחמן וויינשטיין שליט"א (נכד אאמו"ר הגה"צ זללה"ה), והרב פוטאש שליט"א הציג את חתנו, שהוא נכד המעדני השלחן, אמר לו הגאון בעל משנה הלכות, אני יגיד לכם כוחו של בעל המעדני השלחן, כל פסק שמביא בספריו, בודק במוחו, אם אין סתירה לזה מכל הש"ס, ורק אז מביאו בספרו, אמנם לא מביא רק דברי הפסק ותו לא, אמנם כששואלים אותו קושיות על פסק זה, מש"ס וש"ע, אז עונה תירוצים נכונים על כל הקושיות.

☆☆☆

הגם שהיה תקיף בפסקיו, אמנם כל מכתב שקיבל עם השגות על פסקיו, נוגש תיכף לעיין בקושיות של השואל, בהנחה שהשואל צודק, וצריך לשנות מה שפסק בספריו, כך היה בכל מכתב שקיבל, ורק אחרי שעיין במכתב, ובדק שוב מה שפסק, ראה שאין לו מה לשנות הפסק, רק להסביר ולתרוץ לשואל הקושיות.

☆☆☆

פעם באמצע כתיבת ספרו (אדר תשס"ט), שמעתי שכך אמר: "איך וויס נישט וואס צו שרייבן, האבער סי דאך דער ספר פון רבש"ע, דעם רעיון וואס עהר וועט מיר געבן, דאס וועל איך שרייבן" (פירוש בלה"ק: אני לא יודע מה לכתוב, אבל זה הרי ספרו של הקב"ה, הרעיון שיתן לי, זאת אכתוב).

☆☆☆

כשיצא לאור "מעדני השלחן" על הלכות שחיטה (חלק א') במוצש"ק בשלח תשע"ב, והביאו לו פרי לברך שהחיינו, דיבר בינו לבין עצמו בלחש, "לשם יחוד וכו', לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו", וסיים: "הספר עשיתי לשם שמים".

☆☆☆

אאמו"ר הגה"צ זללה"ה זכר כל מה שכתב בספריו בעל פה, כאשר ערכתי ספריו, ועבר כבר מעל עשר שנים שכתבם, וכשהעליתי שאלה שקשורה לאיזה סעיף קטן בספר, זכר הכל לפרטי פרטים, בעל פה, הכל היה מונח במוחו כספר פתוח, ובאמת שהדיעות המדהימות שלו, הפליאו את כולם, גם המקורבים ביותר.

☆☆☆

הספר מעומר ב"פתיחה כוללת בענין לימוד וקיום התורה", שכתבו אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, לפני עשרות בשנים, ואמר לי שרצונו שזה יכנס לאחד מספריו בהלכה.

☆☆☆

והנה דרך המוציאים לאור ספרים של מחברים, שהם כבר בעלמא דקשומ, להביא פרקי תולדותיו של המחבר, והוא בבחינה שאיתא בירושלמי (שקלים פרק ב' הלכה ה') רב גידל אמר, האומר שמועה בשם אומרה, יראה בעל השמועה, כאילו עומד לנגדו (עכ"ל).

ולכן "אילך רכיל, ואגלה סוד" שפתיחה זו, היא תולדותיו, היא הנהגותיו, היא הדרכותיו, דכל מה שכתב כאן, קיים בשלימות. ולא באתי לומר "קיים זה מה שכתב בזה", רק אדרבא "מה שקיים, והיה חרות על לבו הטהור, זאת כתב בפתיחה זו", ועל זה יעידון ויגידון כל אלו שבאו בצל קורתו, וראו הנהגותיו, הם יכולים להעיד, שלא כתבתי שום גזמא בזה.

☆☆☆

ובצאתי מן הקודש, מודה אני לפניך, ה' אלקי, ואלקי אבותי, על כל החסד אשר עשית עמי, ואשר עתה עתיד לעשות עמי, ועם כל בני ביתי, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, שאוכל להוציא כל הכתבים, שהשאיר אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, וגם לרבות כל מה שכתבתי ממנו, לזכות את הרבים, וכמו ש"עד הנה לא עזבוני חסדיך", כך "אל תשנו ה' אלקינו", ואזכה ביחד עם זוגתי החשובה מנב"ת תליט"א, לראות בנים ובנות, ויוצאי חלציהם, וכו', חיים וקיימים, עוסקים בתורה ובמצות לשמה, על ישראל שלום, בביאת משיח צדקינו, במהרה בימינו אמן.

יום הששי לסדר "וגאלתי אתכם"

כ"ה מכת תשע"ח

מאה שנה ליום שנולדה אמי מורתי

הרבנית הצדקנית מרת מיכלא אימא רבינוביץ ע"ה

הכו"ח

אלחנן יעקב דוד

בן אאמו"ר הגה"צ רבי לוי זללה"ה

הכהן רבינוביץ (ראפפורט)

פתיחה כוללת בענין לימוד וקיום התורה

ג' עמודי העולם

א. איתא במשנה (אבות פרק א' משנה ב') שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה, הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד (לא נברא העולם אלא בשביל ג' דברים הללו, רבינו עובדיה מברטנורא), על התורה (שאלמלי לא קבלו ישראל את התורה, לא נבראו שמים וארץ, דכתיב (ירמיה ל"ג, כ"ה) "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי" (רבינו עובדיה מברטנורא, וכמבואר בגמ' פסחים דף ס"ח ע"ב, נדרים דף ל"ב ע"א), ואיתא בגמ' (שבת דף פ"ח ע"א) מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם, אם ישראל מקיימים התורה, אתם מתקיימין, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו), ועל העבודה (עבודת הקרבנות, שכך שנינו במסכת תענית (דף כ"ז ע"ב) שאלמלא מעמדות, לא נתקיימו שמים וארץ. ומצינו שבשביל הקרבנות שהקריב נח (בראשית ח', כ'), נשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם (שם שם ח', כ"א), הרי שהעולם עומד על הקרבנות, רבינו עובדיה מברטנורא), ועל גמילות חסדים דכתיב (תהילים פ"ט, ג') "עולם חסד יבנה", וגמילות חסדים הוא, לשמח חתנים, ולנחם אבלים, ולבקר חולים, ולקבור מתים, וכיוצא בו (רבינו עובדיה מברטנורא, גמ"ח בממונו).

עמוד התורה

ב. "על התורה". כתב אבן שלמה (פרק ד' סעיף ט') כל תיבה ותיבה שאדם לומד, היא שקולה כנגד כל המצוות, א"כ כשלומד למשל דף אחד, מקיים כמה מאות מצוות, שכל אחד בפני עצמו, שקולה כנגד שאר כל המצוות (שנות אליהו, פאה פרק א' משנה א').

ג. וכתב (פרק ד' סעיף י"ד) על כן אין מבטלין מתלמוד תורה, לקיים שאר מצוות, רק במצוה שאי אפשר שתעשה ע"י אחרים, כדאיתא בשו"ע יו"ד (סימן רמ"ו סעיף י"ח), (שנות אליהו פרק א' משנה א'). מכל דיבור שאדם לומד, נברא מלאך קדוש, והם מליצים עליו (משלי י"ד), עכ"ד אבן שלמה שם.

ד. לכן רצוי מאוד, שישתדל כל אדם שיהיה בידו משניות בעל פה, ומהראוי "פרקי אבות" שמיוסד ג"כ על מידות טובות, כדי שבשעת הפנאי, או בלכתו בדרך, יהיה יכול ג"כ ללמוד, כיון שמצוות לימוד התורה, גדול מאוד, וכן שכרה, כמו שאמרו חז"ל (פאה פרק א' משנה א') "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת

לעולם הבא - ותלמוד תורה כנגד כולם", ובירושלמי (שם פרק א' הלכה א' דף ד' ע"א) מפרש לה, וז"ל: רבי ברכיה, ורבי חייא דכפר תחומין, חד אמר, אפילו כל העולם כולו (היינו כל החמודות שבעולם), אינו שוה לדבר אחד של תורה, וחד אמר, אפילו כל מצותיה של תורה, אינן שוות לדבר אחד מן התורה (הובא בר"ש משאנן על משניות שם).

ה. וז"ל אור החיים הק' (שמות, פרשת תצוה, כ"ז כ', ד"ה ובדרך) ובדרך רמז יתבאר הכתוב (שם) על דרך מאמר, הובא בזוהר חדש (פרשת בראשית, על הפסוק (א', ה') ויקרא אלקים לאור יום, דף י"ב ע"ב), כי ארבע גליות של ישראל, כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון, נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה. גלות שני, נגאלו בזכות יצחק. גלות שלישי, בזכות יעקב. והגלות הרביעי (היינו גלות האחרון הזה), תלוי בזכות משה (עכ"ד זוהר חדש), ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה, ובמצות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה.

וזה הוא שרמז הכתוב כאן "ויקחו אליך שמן זית זך" ירמוז אל התורה, שנמשלה לשמן, מה שמן מאיר לעולם, כך התורה, - ודקדק לומר "זך" שצריכין לעסוק בתורה לשמה, בלי שמרים, שהם לקנטר חס ושלום, או להתגדל וכדומה, אלה הם שמריה (השמרים). ואמר עוד (שם) "כתית" פירוש שצריכין לעסוק בתורה ולכתת גופם וכוחם, על דרך אומרו (במדבר י"ט, י"ד) "זאת התורה אדם כי ימות באהל" (עכ"ל אור החיים הק').

תורה לשמה

עיקר לימוד התורה, הוא לימוד לשמה, לעשות נחת רוח להשי"ת, ולקיים מה שלומד, כמו שמבקשים בכל יום בברכת התורה "ונהיה אנחנו, וצאצאינו וכו'", כולנו יודעי שמיך, ולומדי תורתך לשמה.

והגה"צ רבי אהרן ראטה זצ"ל בספרו שומר אמונים (מאמר מבקש אמונה, פתיחה לקבלת עול מלכות שמים) כתב וז"ל: אם האדם לומד, ומתפלל, ועוסק במצות, ובמעשים טובים, וחושב בלבו איזה פניה, בשביל איזה איש, - עובר על לאו (שמות כ', ג'. דברים ה', ז') "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" (כמבואר באריכות בדרך פקודיך מצוה כ"ו, חלק המחשבה ס"ק ה'), וסיים בשם ספר חובות הלבבות (שער יחוד המעשה פרק ד') שהוא עוד גרוע מעובר עבודה זרה, רח"ל (עכ"ל).

וצ"ע מגמ' פסחים (דף נ' ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה, בא לשמה, והתוס' (שם

ד"ה וכאן) הקשה, והא אמרינן בגמ' (ברכות דף י"ז ע"א) כל העוסק בתורה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא, ומתרץ, ואומר ר"י שהתם (בגמ' ברכות) מייירי, כגון שלומד כדי להתייחר, ולקנטר, ולקפח את חביריו בהלכה, ואינו לומד על מנת לעשות. ובתוס' (ברכות שם ד"ה העושה) כתבו שהגמ' פסחים מייירי שלומד על מנת שיכבדוהו (ע"כ), היינו דבזה אמרינן "מתוך שלא לשמה, בא לשמה". עכ"פ רואים מכאן, אע"פ שלומד עם פניה, שיכבדוהו וכהאי גוונא, אם אין כוונתו להתגאות ולקנטר חביריו בלימודו, ורוצה לקיים מה שלומד, אמרינן בזה "מתוך לא לשמה, בא לשמה", ולפי זה קשה למה אמרו "דאם חושב בלבו איזה פניה, עובר על לאו, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני".

ואולי אפשר לתרץ, שבגמ' פסחים שאמרו "מתוך שלא לשמה, בא לשמה", עיקר כוונתו הוא לשמה, לעשות נחת רוח לה', ולקיים מצותיו, אלא שנתערב ג"כ במחשבתו, איזה פניה בלימודו, שיהיה לו ג"כ תועלת עצמי בלימודו, שעי"ז יכבדוהו, וכהאי גוונא, בזה אמרינן "מתוך שלא לשמה, בא לשמה", היינו שה"לא לשמה" הוא בתוך "לימודו לשמה", שמעורב שמה "לשמה, ושלא לשמה", בזה אמרינן, שבהמשך הזמן, יבוא לשמה, ואז ילמוד ויעסוק במצות רק לכבוד ה'. משא"כ שלא חושב בכלל לשם ה', רק עושה המצוה בפניה, בשביל איזה איש, וכהאי גוונא, אינו חושב כלל לשם ה', לכן עווננו חמור. והיה רצון שהקב"ה יעזרנו לעשות רצונו בלב שלם, ונעסוק בתורה ומצות לשמה, ויגאלינו במהרה בימינו אמן.

ז. וז"ל לקוטי אמרים תניא (פרק ה') "לשמה", היינו כדי לקשר נפשו לה', ע"י השגת התורה, איש כפי שכלו, כמו שכתוב בפרי עץ חיים (שער הנהגת הלימוד, ד"ה מורי זלה"ה), - וידיעת התורה, והשגתה, בנפש האדם שלומדה היטב, בעיון שכלו, עד שנתפסת בשכלו, ומתאחדת עמו, והיו לאחדים, נעשה מזון לנפש, וחיים בקרבה, מחיי החיים אין סוף ברוך הוא, המלוכש בחכמתו ותורתו שבקרבה, עכ"ל. (וראה לקמן (סימנים ק"ל - קל"ב) דברים נוספים מענין לימוד תורה לשמה).

ח. ובספר מאור עינים (להרה"ק רבי מנחם נחום מטשארנאביל זיע"א, פרשת קדושים ד"ה איתא), ביאר המדרש רבה (ויקרא פרשה כ"ד ס"ק ט') "קדושים תהיו" (ויקרא י"ט, א'), יכול כמוני, תלמוד לומר "כי קדוש אני ה'", קדושתו למעלה מקדושתכם (עכ"ל), והדבר צריך ביאור, וכי יעלה על הדעת להיות קדוש כמוהו, אשר אין סוף ותכלית, ולית מחשבה תפיסה ביה כלל, נשגב ומרומם.

וביאר (שם ד"ה במדרש) קדושים תהיו "יכול כמוני" בניחותא, פירוש תהא יכול לברוא עולמות כמוני, כאמור על ידי התעוררות שלך, "תלמוד לומר" כי קדוש אני

ה' "קדושתו למעלה, מקדושתכם", פירוש כי "קדושתו למעלה", מה שנשפע מקדושתו למעלה, בעולמות העליונים, הוא "מקדושתכם", כשאתם מתקדשים את עצמכם בראשונה כאמור, אז נשפע חיות וקדושה לשורש נשמתו למעלה (עכ"ל).

חיזוק בלימוד תורה הקדושה

ח. בגמ' קידושין (דף ל' ע"ב) הקב"ה אמר להם לישראל, בני בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו, שנאמר (בראשית ד', ד') "הלא אם תטיב שאת", ואם אין אתם עוסקים בתורה, אתם נמסרים בידו, שנאמר (שם) "ואם לא תטיב, לפתח חטאת רובץ".

ט. בגמ' עבודה זרה (דף ה' ע"ב) אשריהם ישראל, בזמן שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים, יצרים מסור בידם, ואין הם מסורים ביד יצרים.

י. בספרי (פרשת עקב, י"א, ט"ז) אמר להם (הקב"ה לישראל) הזהירו שלא יטעה אתכם יצר הרע, ותפרשו מן התורה, שכיון שאדם פורש מן התורה, הולך ומדבק לעבודה זרה, שנאמר (שמות ל"ב, ח') "סרו מהר מן הדרך אשר צויתים, עשו להם עגל מסכה" (הובא ברש"י דברים י"א, ט"ז).

יא. בגמ' עבודה זרה (דף ג' ע"ב) אמר רב יהודה, אמר שמואל, מאי דכתיב (חבקוק א', י"ד) "ותעשה אדם כדגי הים", לומר לך מה דגים שבים, כיון שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני אדם, כיון שפורשין מדברי תורה, ומן המצוות, מיד מתים.

יב. בגמ' תענית (דף ד' ע"א) אמר רבי חנינא בר אידי, למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נ"ה, א') "הוי כל צמא לכו למים", לומר לך, מה מים, מניחים מקום גבוה, והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה, אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפילה.

יג. במדרש רבה (שיר השירים פרשה א', ב' ס"ק ג') אמר ר' חמא בר עוקבא, מה המים מגדלין את הצמחים, אף דברי תורה, מגדלין את כל מי שהוא עמל בהן כל צרכן.

יד. כתב רבנו חננאל (עבודה זרה דף י"ז ע"ב) כל העוסק בתורה בלבד, ואינו מתעסק במצוות, וגם להוציא הדין לאמיתו, וההוראה כתיקונה, כאילו גם תורה אין לו (ע"כ). ובגמ' (ברכות דף ו' ע"ב) אגרא דשמעתא סברא, פירש רש"י שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר.

טו. וז"ל ברכי יוסף (יו"ד סימן רמ"ו ס"ק ד') לימוד הגמרא ורש"י ותוס', חיוב כמו הנחת תפילין (הגאון מהר"ר שעפטיל, בצוואה בסוף ספר יש נוחלין), עכ"ל. וכמובן

שהכוונה הוא למי שביכלתו, ילמוד אחרי לימוד המקרא, גמ' ופוסקים, ולא יסמוך על לימודו, בקיצורים, לדעת מהן הלכה למעשה, כמו שמבואר בתורת כהנים (פרשת בחוקתי, כ"ו, ג' ס"ק ב') וז"ל: "אם בחוקתי תלכו" יכול אלו המצוות, כשהוא אומר "ואת מצותי תשמרו, ועשיתם אותם" הרי מצות אמורות, הא מה אני מקיים "אם בחוקתי תלכו" להיות עמלים בתורה (הובא ברש"י ויקרא כ"ו, ג').

עונש ביטול תורה

טז. ועונש ביטולה ג"כ גדול, כדאיתא בירושלמי (חגיגה פרק א' הלכה ז') רבי חונה, ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק, מצאנו שויתר הקדוש ברוך הוא לישראל, על עבודה זרה, ועל גילוי עריות, ועל שפיכת דמים, (אבל) על מאסם בתורה, לא וויתר, מה טעמא, "ויאמר ה'" על אשר עשו עבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכת דמים, אין כתוב כאן, אלא "ויאמר ה'" על עזבם את תורתי" (ירמיה ט', י"ב) - שאילו אותי עזבו, ותורתי שמרו, המאור שבה, היה מקרבן אצלי (וראה גמ' נדרים דף פ"א ע"א, ב"מ דף פ"ה ע"ב).

לימוד תורה בלי שנאת חינם

יז. ולימוד התורה שמגין על האדם ומקרבנו לה', הוא דוקא שאין בידו עבירות של שנאת חינם, כמבואר בגמ' (יומא דף ט' ע"ב) וז"ל: אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה, ובמצוות, וגמילות חסדים, מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חינם, ללמדך ששקולה שנאת חינם, כנגד שלש עבירות, עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכת דמים (ע"כ).

שנאת חינם חמור מאוד

יח. והטעם ששנאת חינם חמור יותר משאר עונות, הסביר החפץ חיים (בספרו אהבת ישראל פרק ב') דבכל עבירות אינו מצוי אצל אדם שיעבור עליהם, בכל רגע ורגע, אבל בעון זה של שנאת חינם, עובר האדם בכל רגע ורגע, בזמן שנתעוררת השנאה בלבו, ולפעמים עומד השנאה אצלו חודש או שנה, ויותר, ונתכפלו הלאוין, עד אין שיעור וחקר. טעם נוסף כתב החפץ חיים (שם) מפני שגורם לו לאדם לכמה עונות אחרים, דהיינו מחלוקת, לשון הרע, ורכילות, אונאת דברים, הלבנת פנים, הוצאת שם רע, ולפעמים לרציחה ממש, כדאיתא בספרי (פרשת שופטים י"ט, י"א, ס"ק פ"ג) עבר אדם

על "לא תשנא", סופו לבוא לידי "לא תרצח", שכן כתיב (דברים י"ט, י"א) "וכי יהיה איש שונא לרעהו, וארב לו, וקם עליו, והכהו נפש". ואיתא בגמ' (סנהדרין דף כ"ז ע"ב) דמי שלא דיבר עם חבריו מחמת איבה, ג' ימים, נקרא שונא, ופסול לדין לו דין (ע"כ), ומצוי מאוד בין אנשים, שלפעמים בשביל סכסוך דבר קטן שהיה ביניהם, יש להם תערומת זה על זה, ואינם רוצים להפגש יחד, נמצא שעובר על לא תעשה, דלא תשנא את אחיך בלבביך (ויקרא י"ט, י"ז), ולכן צריך האדם להתבונן בדבר זה, שלא יכשל בעוון החמור הזה, וצריכים לתקן את העוון הזה, שהוא הגורם העיקרי לאריכות גלותינו (עכ"ד החפץ חיים). וכן צריכים לעשות לפנים משורת הדין (כמבואר בגמ' בבא מציעא דף ל' ע"ב, ובתוס' שם ד"ה לא).

לא לפרוש מן התורה

יט. והחפץ חיים (פתיחה עשיין, מקור חיים ס"ק י"ב) הביא בשם סמ"ג (לא תעשה י"ג) שהוזהרנו מן התורה בכמה לאוין, שלא לפרוש מן התורה בשום פנים, והסביר החפץ חיים (שם), כי באיזה אופן שהוא (נמצא), יכול לקיים מצות עשה דתורה, אם הוא למדן גדול, לפי למודו, ואף אם הוא איש שאינו למדן, גם הוא יכול ללמוד ספרי קודש, המועתקים ללשון אשכנז בזמנינו, כגון: חובות הלבבות, מגורת המאור, וכיוצא בזה, המכניסים בלבב האדם, יראתו של הקב"ה, ולא לישוב בטל מן התורה.

כ. וכתב עוד (שם) ואם בזמן ביטלו מן התורה, מדבר לשון הרע, רכילות, שקרים, וכדומה, עונו יותר גדול, ומביא בשם הגר"א שפירש המשנה (אבות פרק ג' משנה א') "ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", מה זה "דין" ומה זה "חשבון", ותירץ, "דין" היינו על עבירה עצמה, ו"חשבון" היינו שמחשבין עמו בעת הדין, על הזמן שעבר עבירה, שהיה יכול לקיים מצוה.

גחלי רתמים

כא. להזהר מלהפסיק באמצע הלימוד. בגמ' (חגיגה דף י"ב ע"ב, עבודה זרה דף ג' ע"ב) אמר ר' לוי, כל הפוסק מדברי תורה, ועוסק בדברי שיחה, מאכילין אותו גחלי רתמים (הובא בשער הציון סימן רפ"ה ס"ק י"א).

לא לדבר בבית כנסת

כב. ואפילו שלא בזמן הלימוד, נכון למעט הדיבור, בבית הכנסת, רק לדבר בענין ההכרח שנחוץ לו, מפני קדושת בית הכנסת, ובית המדרש (כמבואר בגמ' מגילה דף כ"ח ע"א, ובתורת כהנים פרשת קדושים י"ט, ל' ס"ק ע"ח, ובשו"ע או"ח סימן קנ"א סעיף א') ובזוהר הק' (חלק ב' פרשת תרומה דף קל"א ע"ב, ופרשת ויקהל דף ר"ה ע"ב) מבואר גודל העונש של המדבר דברי חולין בבית הכנסת, ודעת החיי אדם (כלל י"ז סעיף ו') שהוא איסור מן התורה.

עמוד עבודה

כג. "ועל עבודה" בגמ' תענית (דף כ"ז ע"ב) אמר רב יעקב בר אחא, אמר רב אסי, אלמלא מעמדות, לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (בראשית ט"ו, ח') "ויאמר" (אברהם אבינו), "ה' אלקים, במה אדע כי אירשנה", אמר אברהם רבש"ע, שמא ישראל חוטאין לפניך, אתה עושה להם כדור המבול, וכדור הפלגה, אמר לו לאו, אמר לפניו רבש"ע, הודיעני "במה אירשנה", אמר לו "קחה לי עגלה משולשת, ועז משולשת", אמר לפניו רבש"ע, תינח בזמן שבית המקדש קיים, (אבל) בזמן שאין בית המקדש קיים, מה תהא עליהם, אמר לו (הקב"ה לאברהם אבינו) כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהם לפני, מעלה אני עליהם, כאילו הקריבום לפני, ואני מוחל להם, על כל עונותיהם.

כד. וכן הוא בגמ' מנחות (דף ק"י ע"א) אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (ויקרא ד', י"ח) "זאת תורת החטאת", "וזאת תורת האשם" (שם ד', א'), כל העוסק בתורת חטאת (כגון סדר קדשים, דמיירי בהלכות עבודה, רש"י), כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם, כאילו הקריב אשם.

כה. וז"ל הרמב"ם (פירוש המשניות מנחות פרק י"ג משנה י"א) ואמרו (מנחות דף ק"י ע"א) תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה, מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה בית המקדש בימיהם, ועל כן ראוי לאדם להתעסק בדברי הקרבנות, ולשאת ולתת בהן, ולא יאמר הרי הן דברים שאין צריך להן בזמן הזה, כמו שאומרים רוב בני האדם (עכ"ל). לפי זה ראוי לכל בן תורה, לקבוע שיעור בסדר קדשים, ובהלכות על זה ברמב"ם, וכן רצוי לקבוע שיעור בספר לקוטי הלכות על הלכות קדשים, מהחפץ חיים זצ"ל.

עמוד עבודה בזמנינו הוא תפלה

כו. "ועל העבודה" בזמנינו התפילה, שהיא עבודה שבלב, במקום עבודת הקרבנות, כמו שכתוב (הושע י"ד, ג') "ונשלמה פרים שפתינו", וכמו שאמרו (ברכות דף כ"ו ע"ב) תפלות כנגד תמידין תקנו (עכ"ל). וידוע שהקרבן נפסל במחשבת פיגול לא ירצה (זבחים דף י"ג ע"א), א"כ בתפלה שהוא במקום קרבן, יפסל ג"כ במחשבת חוץ (כנסת ישראל בשם הרה"ק אדמו"ר מרוזין זיע"א).

כז. וז"ל רבינו יונה (אבות פרק א' משנה ב') "ועל העבודה" - מפני העבודה נברא כל העולם כולו, אך בחטאינו חרב מקדש, ובטלה העבודה, והתפילה אלינו עכשיו במקומה, כמו שאמרו חז"ל (תענית דף ב' ע"א) "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים י"א, י"ג), אי זה היא עבודה שבלב, הוי אומר זה תפלה, ה' שפתי תפתח (תהלים נ"א, י"ז), ותקבל תפילותינו במקום הקרבנות (עכ"ל).

כח. והבט וראה במדרש תנחומא (פרשת וירא סימן א') אמר להן הקב"ה לישראל, הוו זהירין בתפילה, שאין מידה אחרת יפה הימנה, והיא גדולה מכל הקרבנות, - ואפילו אין אדם כדאי לענות בתפלתו, ולעשות חסד עמו, כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים, אני עושה חסד עמו.

כט. תפלה הוא מהדברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלין בה (ברכות דף ו' ע"ב), לכן צריך להתחזק בה תמיד, וללמוד בתמידות דיני התפילה (חוץ מהשיעור בשו"ע, שצריך כל אחד ללמוד, כדי לדעת ולקיים). וכן לדייק להתפלל בכוונה, ובנחת, ורצוי ללמוד בספר יסוד ושורש העבודה (שער ב' פרק י"ב), שם יראה גודל הפגם מי שאינו נזהר להתפלל כהוגן. וכן לדייק להתפלל ולקרות ק"ש בזמנם, ובמנין.

תהלים

ל. וכן יאמר תהלים בכוונה, ואפילו היודעים ללמוד, יאמרו קצת תהלים בכל יום, כידוע שזה מגין מן הפרענות.

להתפלל בסידור

לא. ראוי לאדם להרגיל להתפלל, ולברך בסידור, כי זה מונע מחשבות זרות, והגר"א נתן רמז לזה, דכתיב (מגילת אסתר ט', כ"ח) "ובבואה עם הספר, ישוב מחשבתו

הרעה" (אבן שלמה פרק ט' הערה ב'. וכ"ה בחסד לאלפים סימן נ"ו סעיף א, וסימן צ"ה סעיף ד', בן איש חי שנה ראשונה פרשת יתרו סעיף א', כף החיים או"ח סימן מ"ז ס"ק כ"א בשם מורה באצבע).

וכעין זה איתא בצוואת ריב"ש (הנהגות ישרות ס"ק מ'), וז"ל כשאדם במדרגה קטנה, אז טוב יותר להתפלל מתוך הסידור, שמכח שרואה האותיות, מתפלל יותר בכוונה, אבל כשהוא דבוק בעולם העליון (היינו כשהוא בדביקות ממש), אז יותר טוב לסגור עיניו, כדי שלא יבטל אותו הראיה מלהיות דבוק בעולם העליון.

וכתב (שם ס"ק מ"א) הנשמה אמרה להרב (הבעש"ט הק') דמה שזכה שנתגלו אליו דברים העליונים, משום תפלה, שהיה מתפלל בכוונה גדולה.

פירוש המילות

לב. וז"ל שו"ע (או"ח סימן ה' סעיף א') יכוין פירוש המילות, כשיזכיר השם, יכוין פירוש קריאתו באדנות, שהוא אדון הכל (ובקריאת שמע יכוין ג"כ היה הוה ויהיה, משנה ברורה שם ס"ק ג'), ובהזכירו אלקים, או אלקינו, יכוין שהוא תקיף, ובעל היכולת, ובעל הכוחות כולם.

ברכת הנהנין

לג. וכן לדייק בברכת הנהנין, דאיתא בגמ' (ברכות דף ל"ה ע"א) אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה. - אמר רב יהודה אמר שמואל, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו נהנה מקדשי שמים. - אמר רב חנינא בר פפא, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גוזל להקב"ה. - חבר הוא לירבעם בן נבט, שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים (שם דף ל"ה ע"ב).

לד. וז"ל ספר חסידים (סימן מ"ו) כשהוא נוטל ידיו, או שמברך על הפירות, או על המצוות השגורות בפי כל אדם, יכוין לכו לברך לשם בוראו, אשר הפליא חסדו עמו, ונתן לו הפירות, או הלחם, ליהנות מהם, וצוהו על המצוות, ולא יעשה כאדם העושה דבר במנהג, ומוציא דבריו מפיו בלא הגיון הלב. ועל דבר זה חרה אף ה' בעמו, ושלח לנו ביד ישעיה הנביא, ואמר (ישעיה כ"ט, י"ג) "יען כי ניגש העם הזה בפיו ובשפתיו, ולבו רחוק ממני, ותהי יראתם אותי, מצות אנשים מלומדה" (הובא בחיי אדם כלל ה' סעיף כ"ו, משנה ברורה סימן ה' ס"ק א').

לה. מעשה באחד שמת, לאחר י"ב חודש נגלה בחלום לאחד מקרוביו, אמר לו בכל יום דנין אותי על שלא הייתי מדקדק לברך ברכת המוציא, וברכת הפירות, וברכת המזון, בכוונת הלב, ושאל לו, והלא אין משפט רשעים בגיהנם, אלא י"ב חודש (עדיות פרק ב' משנה י'), אמר לו, אין דנין אותי בפורעניות חזקים, כמו ב"ב חודש ראשונים (ספר חסידים סימן מ"ו, הובא בחיי אדם שם).

עמוד גמילות חסדים

לו. "ועל גמילות חסדים", גודל מעלת הנותן צדקה, והגבאי צדקה, מבואר בגמ' (בבא בתרא דף ח' ע"ב- י"א ע"א). ובגמ' (סנהדרין דף צ"ח ע"ב) שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה, ובגמילות חסדים (עכ"ל), וגמילות חסדים הוא בין לעניים, ובין לעשירים, וכן בין לחיים, ובין למתים. ובירושלמי (תענית פרק ד' הלכה ב') דרשו הפסוק (ישעיה נ"א, ט"ז) "ואשים דברי בפיו" זו תורה, "ובצל ידי כסיתיך" זו גמילות חסדים, ללמדך שכל מי שהוא עוסק בתורה, ובגמילות חסדים, זוכה לישוב בצילו של הקב"ה.

לימוד מוסר

לז. כתב המשנה ברורה (סימן א' ס"ק י"ב) צריך האדם לקבוע לו עת, ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, אם מעט, ואם הרבה, כי הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו (סוכה דף נ"ב ע"א), ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל (ברכי יוסף או"ח סימן א' ס"ק ט'), וכתב החיי אדם (הלכות יום הכיפורים כלל מ"ג סעיף א') שהוא יותר חיוב מלימוד משניות (שער הציון סימן א' ס"ק כ"ו).

וכ"כ בצוואת הריב"ש (ס"ק א') וז"ל: ועיקר ללמוד בכל יום שיעור מוסר, הן רב הן מעט, ולראות את עצמו תמיד להדבק את עצמו במידות טובות, והנהגות ישרות.

תיקון המידות

לח. ז"ל אבן שלמה (פרק א' סעיף ב') עיקר חיות האדם הוא, להתחזק תמיד בשבירת המידות (היינו מידות הרעות), ואם לאו, למה לו חיים. וכתב (שם סעיף ג') צריך לילך במידות, לאט לאט, מדרגא לדרגא, ולא לקפוץ בפעם אחת (עכ"ל).

כעס

לט. מי שבטבעו כעסן, רצוי שילמוד ג"כ בספר החשוב "ארך אפיים", שמבואר בו גודל איסור הכעס, ותיקונו לזה. ויזכור תמיד דברי חז"ל (מגילה דף כ"ח ע"א, ראש השנה דף י"ז ע"א, יומא דף כ"ג ע"א, ודף פ"ז ע"ב) אמר רבא, כל המעביר על מדותיו, מעבירין ממנו כל פשעיו, שנאמר (מיכה ד', י"ח) "נושא עון ועובר על פשע" למי נושא עון (שמוחל עונו), למי שעובר על פשע (ע"כ), ואם מוחל לחבירו שפשע כנגדו, גם ה' ימחול לו על פשעיו.

בין אדם לחבירו

מ. להיות מושלם במצות עשה, ולא תעשה, ששייך בין אדם לחבירו, רצוי מאוד לקבוע שיעור בהספרים החשובים "חפץ חיים" "שמירת הלשון" "אהבת חסד", וכן שאר ספריו הק'.

הנזהר מלדבר ולשמוע לשון הרע על חבירו, נזהר ג"כ לא לבייש חבירו, וכל שכן בעניני ממונות, כשיש לו סכסוך עם חבירו, שאינו מורה היתר לעצמו, ושואל לרב, או מוותר.

ואם הלך לדין תורה, לרב או לבית דין, עם בעל דינו, ויצא חייב, לא יוציא לע"ז על הרב, או על הבית דין, אע"פ שבעיניו נראה שהצדק אתו, כמבואר בחפץ חיים (הלכות לשון הרע כלל ו' סעיף ח'), ודבריו שם קלורין לעינים. ויש הרבה שבהנסיון הזה, לא עומדים.

ואיתא במדרש תהלים (פרשה נ"ב ס"ק ב'), ובמדרש תנחומא (פרשת מצורע סימן ב') אמר הקב"ה לישראל, אם רצונכם להנצל מגיהנם, הרחיקו עצמכם מלשון הרע, ואתם זוכים בעולם הזה, ובעולם הבא, שנאמר (תהלים ל"ד, י"ג-י"ד) "מי האיש החפץ חיים, אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע, ושפתיך מדבר מרמה".

קיום המצות

מא. וז"ל הרמב"ם (בפירוש המשניות, מכות פרק ג' משנה ט"ז) מעיקרי האמונה בתורה, כי כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצות, כראוי וכהוגן, ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים, אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה, הנה זכה בה לחיי העולם הבא.

מב. וז"ל הזוהר הק' (חלק ג' פרשת נשא דף קכ"ד ע"א, רעיא מהימנא) וכל מאן דקיים פקודא חד כדקא יאות, כאילו מקיים רמ"ח פקודין דעשה, דלית פקודא דלאו איהו כלילא מכלהו רמ"ח. (פירוש: כל מי שמקיים מצוה אחת כראוי, כאילו הוא מקיים את כל רמ"ע מצות עשה, כי אין מצוה שלא תהיה כלולה, מכל רמ"ח מצות עשה).

קיום המצות בשמחה

מג. התורה, וכן כל המצות שאדם מקיים, צריך לקיימם בשמחה, כמו שכתוב (תהלים ק', ב') "עבדו את ה' בשמחה, באו לפני ברננה", וז"ל הרד"ק (שם) שלא תהיה עבודתו למשא, אלא בשמחה, ובטוב לבב (עכ"ל), ואפשר גם לרמז "עבדו את ה', בשמחה" העובד ה', הוא תמיד בשמחה. לכן אנו מבקשים כל יום בתפילת ערבית (אהבת עולם) "ונשמח בדברי תלמוד תורתך, ובמצותיך לעולם ועד", ונראה שב"לעולם ועד" מרומז, אם אדם עובד את ה' בעולם הזה בשמחה, זוכה להיות בשמחה "לעולם ועד" בעולם שכולו טוב, בגן עדן.

ובמדרש רבה (ויקרא פרשה ל"ד ס"ק ח') אמר ר' יצחק, למדתך תורה דרך ארץ, כשיהא אדם עושה מצוה, יהא עושה אותה בלב שמח. - ר' כהן, ורבי יהושע ברכי סימון, בשם ר' לוי, אמרו, לשעבר היה אדם עושה מצוה, והנביא כותבה, ועכשיו, אדם עושה מצוה, מי כותבה, אליהו ומלך המשיח, והקב"ה חותם על ידיהם, כההוא דכתיב (מלאכי ג', ט"ז) "אז נדברו יראי ה', איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע, ויכתב בספר זכרון לפניו" (ע"כ). ואפשר גם לרמז "אז נדברו יראי ה'" להוועד יחד, ולהתחזק במצוות שבין אדם למקום, ביראת שמים, וכן "איש אל רעהו" להתחזק במצוות שבין אדם לחבירו, ושניהם חשוב מאוד בעיניו, כמו שמסיים הפסוק "ויקשב ה' וישמע, ויכתב בספר זכרון לפניו".

שו"ת

מעדני מלכים

על שלחן ערוך

אורח חיים

אורח חיים

סימן א

אם כהן צריך לומר בשחרית "וכל מנחת כהן כליל תהיה"

א' – ה'), ובפרשת ויקרא (ה', י"ז – י"ט). פרשת עולה ויורד" בפרשת ויקרא (ה' א' – י"ג).

ויש כאן צ"ג פסוקי קרבנות, ולכן מי שיש לו זמן לומר כל הצ"ג פסוקים, נכון לאמרו, דהרי לשון השו"ע הוא "טוב לאמרו", וכהן שאמרו, יוסיף עוד פסוק "וכל מנחת כהן כליל תקטר", אבל כהן שיאמר רק פסוק זה, אין לזה משמעות.

דמנהגיננו שלא אומרים פסוקים אלו (שו"ע בעל התניא מהדורא תנינא סימן א' סעיף ט', אשל אברהם להגאון מבוטשאטש שם, ערוך השלחן שם סעיף כ"ג).

והטעם מבואר בשו"ע בעל התניא (שם) וז"ל ומ"מ מי שיש לו לב ללמוד ולהבין, אין לומר אפילו פרשת הקרבנות בכל יום אלא לפרקים, ודי לו באמירת פרק איזהו מקומן.

גם המשנה ברורה (סימן א' ס"ק י"ב) כתב וז"ל: מי שהוא בעל תורה, ויש לו לב להבין וללמוד, יכול

בס"ד יום ג' כי תשא י"ג אדר א' תשס"ח לכבוד נכדי המהולל הבחור החשוב אברהם יהודה הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת אם כהן אומר כל יום בשחרית באמירת הקרבנות, הפסוק (ויקרא ו', ט"ז) "וכל מנחת כהן כליל תהיה", כדברי המשנה ברורה (סימן א' סעיף ה' בביאור הלכה ד"ה פרשת עולה).

לשון השו"ע (שם) הוא "טוב לומר – פרשת עולה, ומנחה, ושלמים, וחטאת, ואשם". והמשנה ברורה (בביאור הלכה שם) מבאר מקומם של פסוקים אלו בתורה, "פרשת עולה" בפרשת ויקרא (א', א'-ט'). "פרשת מנחה" בפרשת ויקרא (ב', א'-ג'), ובפרשת צו (ו', ז' – י"א), וכהן יוסיף פסוק (ו', ט"ז) וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. "פרשת שלמים" בפרשת ויקרא (ג', א' – ה'), ובפרשת צו (ז', י"א – ל"ח), ופרשת נסכים" בפרשת שלח (ט"ו, א' – ט"ז). "פרשת חטאת" בפרשת ויקרא (ד', כ"ז – ל"ה), ובפרשת צו (ו', י"ז – כ"ג). "פרשת אשם" בפרשת צו (ז',

ויודעים לעסוק בגופי התורה, ולעמוד על עיקר דיני התורה להבין ולהורות (עכ"ל).

[אמנם] הקרבנות, והקטורת, ואיזה מקומן, שכתוב בסידורים, זאת כן אומרים, (וראה כף החים או"ח סימן נ' ס"ק ד', שו"ת שבט הלוי חלק ז' סימן י"ד, שו"ת אז נדברו חלק י"א סימן מ"ח).

שמחתי לשמוע שהנך לומד בשקידה, רצוי לפני הלימוד לומר "יהי רצון שלא יארע דברי תקלה על ידי" וכו', ולחשוב או לומר, שרוצה ללמוד ולקיים מצות ה', כמו שכתוב (דברים ו', ז') "ודברת בס", וכך להתנהג לפני כל מצוה, וזה מביא יראת שמים, ולקבוע שיעור בחפץ חיים, ולימוד הלכה, אפילו בקיצור שלחן ערוך בכל יום.

מאת זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

למנוע מלומר הרבה תחינות ובקשות הנדפסות בסידורים, וטוב יותר שילמוד במקומם.

אבל צריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר, בכל יום ויום, אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (סוכה דף נ"ב ע"א), ותבלין היצר הרע הוא תוכחות מאמרי חז"ל (עכ"ל המשנה ברורה).

וכן הוא בכף החיים (סימן א' ס"ק ל"א) וז"ל: בכל דור ודור תקון רבנן סדר לימודים שונים, וקביעת עתים במילי דחסידותא, וכוונתם לזכות את הרבים המון ישראל, דבלאו הכי הם בטלים מתלמוד תורה, ועל ידי סדרי הלימודים הללו, הם מתעוררים קורין ומקריין, ואולם לא נאמרו כל השיעורים הללו לתלמידי חכמים, אשר להם יד ושם טוב, חכמים

סימן ב

"יהי רצון" אחרי פרשת "אשם תלוי", שאומרים כל יום בתפילת שחרית

והשלמים, והאשם. ואחר פרשת החטאת לא יאמר כן, לפי שאינה באה בנדבה (עכ"ל), מבואר מדבריו דעל אשם, יש לומר אחריו יהי רצון, ופירש הב"י (שם) דכוונת הטור (שם) לאשם תלוי.

א. כתב הטור (או"ח סימן א') וז"ל: וכשיסיים פרשת העולה, יאמר רבון העולמים, יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב ומקובל לפניך, כאילו הקרבתי עולה בזמנה, וכן יאמר אחר פרשת המנחה,

אמנם בשו"ע (שם סעיף ז') כתב המחבר שיאמר יהיה רצון רק אחר פרשת העולה, והמנחה, והשלמים, שהם באים בנדבה, והשמיט פרשת האשם.

ובדי להבין מחלקותם, נקדים דברי הגמ' (כריתות דף כ"ה ע"א) תנן התם, רבי אליעזר אומר מתנדב אדם אשם תלוי, בכל יום, ובכל עת שירצה, הוא היה נקרא "אשם חסידים", אמרו עליו על בבא בן בוטא, שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום, חוץ מאחר יום הכיפורים יום אחד, אמר המעון הזה (לשון שבועה), אילו היו מניחין לי, הייתי מביא (גם) למחרת יום כיפור, אלא אומרים לי, המתן עד שתכנס לבית הספק, וחכמים אומרים אין מביא אשם תלוי, אלא על שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

היינו דיש לנו כאן ג' שיטות, דרבי אליעזר ס"ל, דאדם מביא אשם תלוי בכל יום, ואליבא דידיה נחלקו בבא בן בוטא, והתנא שאמר לו, דבבא בן בוטא ס"ל, דגם ביום שלאחר יוה"כ יכול להביא, והתנא דאמרו לו, סובר דמ"מ בעינן שיכנס קצת לבית הספק, ולכן יכול להביא כל יום, לבד מיום שאחר יוה"כ, ורבנן ס"ל דאשם תלוי אינו בא כלל בנדבה.

היוצא מכל זה, דהטור סובר כרבי אליעזר, דבא בנדבה, כיון דבבא בן בוטא עשה כן למעשה, ולכן סובר שגם על אשם יש לומר יהיה רצון. אבל דעת המחבר כרבנן, דאשם תלוי אינו בא כלל נדבה, ולכן השמיט יהיה רצון על

אשם תלוי, והרמ"א לא הגיה על זה כלום, משמע דמסכים עמו.

ב. והנה איתא במשנה (חולין דף מ"א ע"ב) השוחט לשם עולה, לשם זבחים, לשם אשם תלוי, לשם פסח, לשם תודה, שחיטתו פסולה, ובגמ' פרכינן ע"ז, אשם תלוי בר נדר ונידב הוא, ומשנינן אמר רבי יוחנן, הא מני רבי אליעזר היא, דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום.

ונחלקו הראשונים כמאן קיי"ל להלכה, הרמב"ם (הלכות שחיטה פרק ב' הלכה י"ח) כתב שחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם תלוי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה, שחיטתו כשירה, ומוכח מדבריו דס"ל להלכה "אשם תלוי" אינו בא בנדר ובנדבה, ולכן חישבו עם שאר הדברים שאינם באים בנדר ובנדבה, וביאר הב"י טעמו, דקיי"ל בכל דוכתי (ברכות דף ט' ע"א), יחיד ורבים הלכה כרבים, ולכן קיי"ל כחכמים, ואע"ג דיש לנו סתם משנה (חולין דף מ"א ע"ב) כרבי אליעזר, דהשוחט לשם אשם תלוי, שחיטתו פסולה, לא חשש לזה הרמב"ם, דדלמא הוי סתם, ואח"כ מחלוקת, ובכה"ג אין הלכה כסתם.

אבל הטור (יו"ד סימן ה') כתב השוחט לשם אשם תלוי, שחיטתו פסולה, היינו דס"ל כיון דסתם לן התנא (במשנה חולין) כרבי אליעזר, קיי"ל כוותיה. ושתי דיעות אלו הובא בשו"ע (יו"ד סימן ה' סעיף א') דעת השו"ע כדעת הרמב"ם, ולכן כתב המחבר "שחט לשם אשם תלוי, שחיטתו כשירה" והרמ"א כתב "ויש פוסלין באשם תלוי בכל ענין" משום

דסבירא להו דבא בנדר ונדבה, וזה שיטת הטור להחמיר, דהשוחט לשם אשם תלוי, שחיטתו פסולה (ולהלכה מבואר במעדני השלחן שם ס"ק ל"ג).

ג. והסביר הש"ך (יו"ד סימן ה' ס"ק ז') דהטור והשו"ע (באו"ח), אודו לטעמייהו, דהטור ס"ל ביורה דעה (סימן ה') דאשם תלוי בא בנדבה, ולכן כתב גם באורח חיים (שם) שיאמר אחריו היה רצון, והשו"ע אזיל לטעמיה, דפסק (ביורה דעה סימן ה' סעיף א') כדעת הרמב"ם, דאינו בא בנדבה, ולכן גם באורח חיים (שם) לא הזכיר אשם תלוי לענין יהי רצון. גם המשנה ברורה (שם ס"ק י"ח) ביאר טעם השו"ע, דס"ל דאשם תלוי אינו בא בנדר ובנדבה.

והוסיף עוד הש"ך לבאר, למה הרמ"א לא הגיה בשו"ע או"ח על דברי המחבר, דגם אחר האשם יאמר, היה רצון, דהרי לשיטתו ביורה דעה (סימן ה' סעיף א') אשם תלוי בא בנדבה, כיון דהרמ"א גופיה ספוקי מספקא ליה דין זה, אם אשם תלוי בא בנדבה, ולכן פסק ביורה דעה להחמיר כדעת הטור, דהשוחט לשם "אשם תלוי" שחיטתו פסולה, ובשו"ע או"ח סתם להחמיר, דלא יאמר היה רצון, דאפשר שאינו בא בנדר

ובנדבה, ומ"מ יכול לומר היה רצון בדרך תנאי, היינו שיאמר יהי רצון מלפניך אם עברתי עבירה שחייבים עליה אשם תלוי, שיהיה זה נחשב כאילו הקרבתי אשם תלוי, וכמבואר במשנה ברורה (שם ס"ק י"ח), היינו משום דקיי"ל דאשם לא בעי ידיעה בתחילה.

ד. והנה הפמ"ג (תיבת גמא על התורה פרשת חיי שרה אות ב') נסתפק, האם מי שהוא פחות מבן כ', מביא אשם תלוי, או כיון דאינו בספק כרת (כמבואר במזרחי שם, כ"ג, א' ד"ה שהרי) א"כ אינו מביא אשם תלוי, וכתב דאיכא נפקא מיניה גם האידנא, לענין אם יכול לומר היה רצון לאחר פרשת האשם תלוי, היינו לדעת הטור (הנ"ל), וכן באופן שאומר בדרך תנאי (וכנ"ל).

והפתחי תשובה (יו"ד סימן ה' ס"ק ג') הביא דבריו, והוסיף דאיכא עוד נפקא מיניה, לענין אם שחט בהמת חבירו לשם אשם תלוי, האם שחיטתו כשירה, לדעת המחבר וסייעתו, דס"ל שאינו בא בנדר ובנדבה, א"כ אף באופן שנודע שעבר עבירה שחייבים עליה אשם תלוי, סוף סוף הרי הוא אינו מחוייב בכך, וא"כ שחיטתו כשירה.

סימן ג

נטילת ידיים אחרי גזיזת קצת שערות כשעושים חלאקה

בס"ד יום ג' אח"ק ח' אייר תשס"א

לכבוד הרב דוד וולס שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאל על תספורת ילד בשעת החאלקה, שמכבדים הורים ומורים בגזיזת השערות, אם צריך אחרי כל פעם, ליטול ידיו של הילד, ואיך יכולים לעשות זאת בל"ג בעומר במירון, שקשה להקפיד בזה.

בשני"ע או"ח (סימן ד' סעיף י"ט) איתא "המגלח ולא נטל ידיו, מפחד ג' ימים" וכתב יפה ללב (חלק א' בקונטרס אחרון, יושר לבב ס"ק י"ח) מדכתב "המגלח" ולא כתב "המתגלח" משמע דוקא מי שמגלח את עצמו בידו, אבל המתגלח על ידי זולתו, אין צריך ליטול, וסיים אבל העולם נוהגים ליטול ידיהם, אפילו שהוא מתגלח על ידי אחר, שזה הוא הווה ורגיל, הובא בכף החיים (או"ח סימן ד' ס"ק צ"ב), וסיים דבחינם נדחק היפה ללב, דלשון המגלח משמע בין אם גלח עצמו בידו, בין גילחו לו אחרים (עכ"ד).

לכן גם הקטנים אחר שגלחו את ראשם, ראוי ליטול ידיהם, כמו שנוהגים ליטול ידיהם שחרית, מטעם חינוך (כמבואר בתוספת חיים סימן ב' ס"ק י"א). אמנם זה דוקא כשגלחו להם כל הראש. אבל כשלא גולחים כל הראש, אלא כל אחד גוזז קצת, כנגד מקום הפיאות, כנהוג בחלאקה, אין שום חיוב שיטול ידיו.

וכן המגלח לאחרים, שצריך ליטול ידיו, כמו שכתב יפה ללב (שם) דלא גרע מהחופף ראשו, והנוגע בגופו בידו, דצריכים נטילה (הובא בכף החיים הנ"ל), נראה ג"כ שזה דוקא כשמגלח כל ראשו, או באמצע הראש שמכוסה תמיד, משא"כ כשמגלח רק מעט, ליד הפיאות כנהוג, אין צריך ליטול ידיו, כי המקום שם מגולה, ולא דמי להנוגע בגופו במקום מכוסה.

ולכן הן המגלח, והן המתגלח, לא צריכים נטילה בחלאקה.

בברכת כל טוב ונחת
לוי הכהן רבינוביץ

סימן ד

הטעם שצריכים לבדוק הציציות, ולא סומכין על חזקה

והקשית דאין הנדון דומה לראיה, דשם
הספק אם היה עיבור או לא,
משא"כ לגבי ציצית, בשעת הכנסתן היו
כשרות בודאי, והספק הוא רק שמא
נתקלקל אח"כ.

קושיא זו כבר הקשה המג"א (שם ס"ק
י"א) על הב"ח, וז"ל: ולא ידענא
מאי קאמר, דהתם אמרין שמא לא בא
עליה זכר, ואם תמצא לומר בא עליה,
שמא לא נתעברה, משא"כ כאן דנתקנו
הציצית כהלכתן, אוקמיה אחזקתיהו, כמו
מקוה שהמשיכו לתוכו מ' סאה, שאין
צריך לבדוקה בכל עת שטובל בה (שו"ע
יו"ד סימן ר"א סעיף ס"ה), עכ"ל. וא"כ
ה"ה הכא בציצית, נהי דתלוי במעשה,
מ"מ כיון דידעינן דנעשה המעשה, ותיקן
בו ציצית, אזלינן מן הדין בתר חזקה
(מחצית השקל שם).

אבל בכל אופן, סברתו של הב"ח אפשר
לומר, כיון שבציצית יש בו ריעותא
שמתקלקלין, ואין אנו דנים על היום
שעשו הציצית, רק על יום אחר שלא
נבדק, איתרע החזקה שהיה קודם, וכיון
שעשיית הציצית תלוי במעשה האדם
שתיקן הציצית, לא סמכין על החזקה,
כמו שלא סומכין על רוב התלוי במעשה.

בס"ד אור ליום הרביעי שופטים ה' אלול תשנ"ד
לכבוד נכדי היקר כמר הרב משה דב
הכהן רוזנפלד שליט"א

אחדשה"ט

א. מה שהקשית על הב"ח (או"ח סימן
ח' ד"ה ויעיין) שכתב דמן הסתם אין
לסמוך על החזקה לגבי ציצית שהיה
מקודם כשר, דדוקא היכא דהחזקה קבוע,
ואתא ממילא מצד טבע העולם, כמו
בהמה דהוי בחזקות כשרות משעה
שנולדה (חולין דף ט' ע"א, רש"י שם דף
י"ב ע"א, ש"ך יו"ד סימן ל"ט ס"ק א'),
לכן הוי חזקה, אבל גבי ציצית, החזקה
אינה ממילא, אלא תליא במעשה האדם
שתיקן הציצית, לא סמכין אחזקה,
דחיישינן שמא נתקלקל אח"כ.

והב"ח מביא ראיה לזה, דהא גבי רובא
דעדיף מחזקה (יבמות דף קי"ט
ע"ב), אפילו הכי ברובא דתלי במעשה,
לא אזלינן בתר רובא, כדאיתא בגמ'
בכורות (דף כ' ע"א) הלוקח בהמה בת
שנה מן הגוי, ואינו יודע אם בכרה, הולד
ספק בכור הוא, כיון דעיבור בהמה הוא
רוב דתלוי במעשה, דתלוי בהרבעה, ואיכא
למיחש שמא לא עלה עליה זכר, הלכך
הוי ספק (רש"י שם).

וכמו שכתב הפמ"ג (שם אשל אברהם ס"ק י"א) וז"ל: והמעין בב"ח יראה, דמשום הכי לא הוה חזקה, שאין זה בטבע, וחיישין שמא נתקלקל (עכ"ל).

ב. ומה שהקשית על הב"ח, מה שהוכיח מהר"ן (קידושין פרק ב' דף כ"ב ע"א) דדוקא ברוב שהוא קבוע מצד טבע העולם, כגון רוב נשים מתעברות ויולדות, ומיעוט מפילות, הוא דהוה רוב, אבל רוב שאינו אלא מצד מנהג העולם, והמנהג עשוי להשתנות, אין זה רוב חשוב, שלא לחוש למיעוטי.

והקשית שאין הנדון דומה לראיה, ששם היה זוג בודאי, וא"כ בציצית יהיה כשר, כיון שבהכנסת הציצית היה כשר בודאי.

הר"ן שמביא הרוב "של רוב נשים מתעברות ויולדות" לא קאי על הזוג בכלל, רק "על מתעברות", ר"ל רוב נשים שמתעברות ויולדות, ומיעוט נשים שמתעברות מפילות, אע"ג דבשניהם היה זוג בודאי, דאין אנו דנים על הזוג, רק על עצם העיבור יש רוב שיוולדות, ומיעוט מפילות העיבור, ועל זה קאמר הר"ן שדוקא שם אזלינן בתר רובא.

ג. ומה שרצית להוכיח שהר"ן מיירי שהיה זוג בודאי, דאל"כ יהיה קשה מגמ' בכורות (דף כ' ע"א) ששם מבואר שיש ספק בעיבור בהמה.

בגמ' בכורות אנו דנים אם הבהמה ביכרה כבר או לא, וע"ז קאמרינן התם שיש ספק שמא עלה עליה זכר, שמא לא עלה עליה זכר, ואם תמצא

לומר עלה עליה זכר, שמא לא נתעברה (מחצית השקל הנ"ל). אבל הר"ן לא דן על הזוג, רק הוא דן על העיבור, דרוב נשים יולדות את העיבור, ומיעוט נשים מפילות העיבור.

ד. ומה שהקשה על הב"ח שהסביר דלגבי שחיטה אי איתא קמן, צריך למיבדקה (שו"ע יו"ד סימן א' סעיף א'), ולא סמכין אחזקה של רוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן (חולין דף ג' ע"ב), והיינו משום דהחזקה אינה ממילא, אלא ע"י שלמד הלכות שחיטה ושמא שכח.

והקשית, דאינו דומה לציצית, שהציצית כל החשש הוא שמא יקרע, אבל בלא"ה כשר.

אדרבא, ראייה טובה היא, דגם בשוחט, אם לא שכח הוא כשר, ורק חיישין שמא שכח, כמו שחיישין בציצית שמא יקרע, אבל בלא"ה כשר.

ה. ומה שהבאת ראיה לדברך, דמצינו בבהמות, שלא צריך לבדוק כל הסירכות, כי אם במקום שמצוי (שו"ע יו"ד סימן ל"ט סעיף א').

גם מכאן ראייה להב"ח, דבציצית יש חשש שמא יקרע, ולכן דינו כמו הסירכות שצריכים ליבדק.

ו. והנה כל זה כתבתי להבין דברי הב"ח, אבל להלכה למעשה נקטינן כדבריו, דצריך ליבדוק הציצית מדינא ולא מטעמו, רק מהטעם שכתב המג"א (שם ס"ק י"א) דאין סומכין על החזקה במקום דיכולין לבררו, ועוד דלא מקרי חזקה, כיון דעשויה ליפסק בכל שעה, וכן סובר

אפשר להעמידן לעולם בחזקת כשרות, כיון שדרך ליפסק ע"י דריסת הרגלים, או מחמת סיבות אחרות, לכן תקנו חכמים שיבדוק בכל יום.

מאת זקנך
המאחל לך אך טוב וחסד
בברכת כתיבה וחתימה טובה
לוי הכהן רבינוביץ

הביאור הגר"א (שם), ומשנה ברורה (שם) ס"ק כ"ב).

וְזִי"ף שו"ע בעל התניא (שם סעיף י"ג) ואע"פ שבדק הציצית אתמול, צריך לחזור ולבדק למחר, ואין אומרים העמידן על חזקתן שהם עכשיו כמו תמול שלשום, משום דאם לא יבדקם בשעת הברכה, לא יבדקם לעולם, ובודאי אי

סימן ה

האם יכול לברך על טלית גדול, ויפטר הטלית קטן

חושש להסוברים דשינוי מקום לא הוי הפסק, והחמיר שלא לברך על הטלית גדול, אחרי שבירך על טלית קטן, ורק אם הבית כנסת רחוק מביתו, או שבשעת הברכה שבירך על טלית קטן לא היה דעתו על טלית גדול, או שהסירה דעתו מהם, אז מברך.

והבן החיים (שם ס"ק נ') כתב כדי להוציא עצמו מספק, כשלושב טלית קטן בביתו, יכוון שלא להוציא בברכה את הטלית גדול הלושב בבית כנסת, ויוכל לברך אז גם על טלית גדול בבית כנסת.

רואים מכל זה, שכל המשא ומתן הוא, אחרי שבירך על טלית קטן, אם יכול על סמך זה, ללבוש טלית גדול בלי ברכה, אבל ללבוש הטלית קטן בלי ברכה בביתו, שיהיה שינוי מקום, והפסק זמן,

בס"ד יום ה' תרומה כ"ט שבט תשנ"ד

כבוד הרב הנכבד מיכאל אליעזר
העטלמאן שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאל דהרבה פעמים אדם קם בבוקר, ולובש טלית קטן, ואינו לובש טלית גדול עד אחר שעה או שתיים, דלכאורה היה צריך לברך על טלית קטן.

מי שמתנהג כך, לא עושה כהלכה, דישי כאן ב' דברים לגריעותא, שינוי מקום, הטלית קטן לובש בביתו, והטלית קטן בבית כנסת, וגם הפסק זמן.

כמו שכתב המחבר (סימן ח' סעיף י"ג) דהליכה לבית הכנסת הוי הפסק, וכן פסק שו"ע בעל התניא (שם סעיף כ"ב).

רק המשנה ברורה (שם ס"ק ל"ד) כתב שהחיי אדם (כלל י"ב סעיף ו')

עד שילבוש הטלית גדול בבית כנסת, ולברך רק על טלית גדול, לא יאות למעבד הכי. דהרי על טלית שלבש בברכה, והפסיק בה ב' או ג' שעות, כתב הקצות השלחן (סימן ז' ס"ק

ו') דצריך לברך עוד פעם, כל שכן בזה.

בברכת כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן ו

הפושט טליתו, מתי צריך לברך עליו עוד פעם

בס"ד יום ד' בהעלותך ט"ו סיון תשנ"ד

לכבוד הרה"ג המהולל ר' מרדכי גנוט שליט"א

אחדשה"ט באהבה רבה

ראיתי ב"לוח דבר בעתו" (שנת תשנ"ד דף קנ"ד) "אם פשט הטלית בהפסקה בת שעתיים, ולא פחות מכך, או אחר שינה אפילו מועטת, יתעטף בברכה (שו"ע הרב סימן כ"ה סעיף כ"ט).

רציתי להעיר דבשו"ע הרב (שם) לא מיירי מציצית רק מתפילין, דז"ל: מי שחליץ את תפיליו, והיה בדעתו שלא יחזור להניחן עד לאחר זמן מרובה, כמו ב' או ג' שעות, ואח"כ נמלך לחזור ולהניח מיד, צריך לחזור ולברך עליהם.

רק הקצות השלחן (סימן ז' ס"ק ו') כתב וז"ל: הפושט טליתו, ובא ללבושה

אחר כמה שעות משפשטה, צריך לחזור ולברך, ובכדי השלחן (שם ס"ק י"ז) כתב דב' או ג' שעות נקרא זמן מרובה, וציין לשו"ע הרב הנ"ל.

ולכן מקור לדין זה הוא "קצות השלחן שמדמהו להלכות תפילין".

עכ"פ להלכה למעשה נראה מכאן, דבפחות מג' שעות אין לפסוק לברך עוד פעם, רק כשברור לו שעבר ב' שעות, וספק אם היה ג', אז אפשר לפסוק לברך.

אמנם לפסוק שלאחר שינה אפילו מועטת יתעטף בברכה, זה לא מצינו.

בכבוד רב ובידידות
לוי הכהן רבינוביץ

סימן ז

בענין הנ"ל

לא הוי זמן מרובה, ואין לברך עליו, אף שבדעתו היה ללבוש מיד, ונתעכב עד אז, וכש"כ שבתחילה היה בדעתו ללבוש בזמן של פחות מב' שעות, ולא הוי היסח הדעת (כמבואר בשו"ע בעל התניא סימן ח' סעיף כ"ג - כ"ד).

ומ"מ ראוי ביום כיפור, שיש הפסקה גדולה, ורוצה ללכת לנוח ולשכב, ילך עם הטלית, ובשעה ששוכב, יניח הטלית על גופו, ואז לא הוי הסיח הדעת לכו"ע, כמבואר במשנה ברורה (סימן ח' ס"ק מ"ב) וז"ל: הישן ביום שינת הצהרים, ומסיר מעליו הטלית קטן, יש דיעות בין הפוסקים, אם זה בכלל היסח הדעת, על כן מהנכון שעכ"פ יכסה בו בשעת השינה, וכשלו בשו"ע אח"כ אין צריך ברכה לכו"ע (עכ"ל).

מאת זקנך

המאחל לך אך טוב וחסד
בברכת כתיבה וחתימה טובה
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד אור ליום הרביעי שופטים ה' אלול תשנ"ד
לכבוד נכדי היקר כמר הרב משה דב
הכהן רוזנפלד שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאל, ששמע משמי, דהפושט טליתו ושהה שיעור שעה, אין צריך לברך עליו, ושאל דבשו"ע בעל התניא (סימן ח' סעיף כ"ג) מחלק בין מיד, לכמה שעות, דמיד אין צריך לברך עליו, ולאחר כמה שעות צריך לברך עליו, אבל מהיכן הראיה ששעה נקרא מיד.

בספר קצות השלחן להרא"ח נאה ז"ל, והוא מסודר על פסקי בעל התניא, כתב (סימן ז' בבדי השלחן ס"ק יז) דב' או ג' שעות, נקרא זמן מרובה, ומקורו שו"ע בעל התניא (סימן כ"ה סעיף כ"ט), ושם כתב הרב וז"ל: מי שחליץ את תפילין, והיה בדעתו שלא יחזור להניחן עד לאחר זמן מרובה, כמו ב' או ג' שעות (עכ"ד), רואים מכאן שפחות מב' שעות

סימן ח

שיעור הנקב לציצית*

בע"ה יום א' י"ג ניסן תש"מ

כבוד מערכת דער אידישער שטראל

ברצוני לעורר להסיר המכשלה, כי ראיתי סוחרים יראי ה', מוכרים טליתות קטנים וגדולים, שעשו כבר הנקבים, להכניס שם חוטי ציצית, או מוכנים לגמרי עם ציצית, והנקבים אינם עשויים כדין, ופסולים אף בדיעבד, ויש הרבה בני אדם שלא יודעים ההלכה בזה, וחושבים שמסתמא נעשה כדין.

לכן חוב מוטל על הסוחרים, שידייקו שיהיו הנקבים עשויים כדין, ולא יכשלו הקונים הבאים לקנות לקיים מצות ציצית.

וְזִי"ף השו"ע (או"ח סימן י"א סעיף ט') יעשה נקב באורך הטלית, לא למעלה מג' אצבעות (הינו גודלין) מפני שאינו נקרא כנף, ולא למטה מכשיעור שיש מקשר גודל עד הציפורן, משום שנאמר על הכנף, ואם היה למטה ממלא קשר גדול היה תחת הכנף (עכ"ל).

ובקונטרס השיעורים (להגרא"ח נאה ז"ל, ס"ק כ"ו) מבאר זאת בשיעורי ס"מ, שלא יהיה למעלה מן 6 סנטימטר פחות 1 ורבע מילימטר משפת הטלית, מצד אורך הטלית, ומצד רוחב הטלית, ואם עשה הנקב למעלה מזה פסול. ולא יהיה למטה מן שלש וחצי ס"מ, ואם הוא למטה מן שלש ס"מ הוי בודאי פסול.

ולכתחילה יזהר מאד להרחיק הנקב משתי שפות הטלית כשיעור ארבע ס"מ, ויעשה הנקב בתוך ס"מ החמישי.

ובטלית קטן שיש בו ב' נקבים, חושבין למעלה השיעור מהנקב השני של צד אמצע הטלית, ולמטה חושבין מהנקב הראשון (שם).

בברכת כל טוב
ותחזקנה ידיכם במצות זכוי
הרבים שאתם עוסקים
בכבוד רב
לוי הכהן רבינוביץ

(* נדפס בדער אידישער שטראל פרשת אח"ק תש"מ גליון 6)

סימן ט

האם אפשר להכניס ציצית בבגד בלילה

שלחן ערוך סימן ט' ס"ק ו'), משמע שרק בדיעבד כשר, ולא לכתחילה.

אבל הרה"ג רבי שלמה סובל ז"ל, מביא (בשו"ת שלמת יוסף סימן ב') תשובת הגאון הגדול רבי יוסף ראזין זצ"ל בעל צפנת פענח, שמוותר.

ונראה שלכתחילה יש להחמיר אם אפשר לו, כיון שמלשון הפמ"ג משמע שרק בדיעבד אם עשה כשרים.

זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום א' פרשת ויקרא ה' אדר ב' תשס"ג
לכבוד נכדי היקר הרב אליעזר הכהן
רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת אם מותר להכניס ציצית בבגד בלילה.

הפמ"ג (או"ח סימן י"ח מש"ז ס"ק א') כתב אם עשה הציצית בלילה כשרים, הובא במסגרת השלחן (על קיצור

סימן י

א. הנוהג לברך על תפילין של ר"ת,

האם יכול לצאת ממנו שמברך על רש"י

ב. המניח תפילין של רש"י, האם יכול לצאת בברכה,

ממנו שמניח תפילין של ר"ת

אדרבא יותר טוב שיבקש ממנו שמניח תפילין של רש"י, שיוצאנו בברכתו ויכוין לצאת, כיון שהמברך על תפילין של רש"י, עושה כדין לכל הדעות, והברכה על ר"ת רבו החולקין, וכן נוהגין שלא מברכין על ר"ת, כנפסק בשו"ע (או"ח סימן ל"ד סעיף ב'), גם המקובלים כתבו שלא לברך עליהם, כמו שכתב הכף החיים (בספרו קול יעקב סימן ל"ד ס"ק י').

בס"ד יום ב' פינחס י"ט תמוז תשנ"ח

כבוד הרב ישראל שפיצר שליט"א

אחדשה"ט

א. מה ששאלת מי שנוהג לברך על תפילין של ר"ת (כדעת האדמו"ר מקאמרנא בספרו שלחן הטהור סימן ל"ד סעיף ד'), האם מותר לו לשמוע הברכה מחבירו שמברך על רש"י.

ב. ומה ששאלת אם אחד מברך על תפילין של ר"ת, האם יכול להוציא מי שמניח תפילין של רש"י. לענין צ"ע אם יכול לצאת מי שמניח ב. ומה ששאלת אם אחד מברך על תפילין של ר"ת, האם יכול להוציא מי שמניח תפילין של רש"י. לענין צ"ע אם יכול לצאת מי שמניח

רש"י, כיון שלהלכה לא מברכין על ר"ת (כנ"ל).
בברכת כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן יא

א. טעם על הברכות שלא עשני גוי – עבד – אשה

ב. כוונת יהא שמיא רבה

בס"ד יום ה' דברים ד' לחודש הנחמות תשנ"ז
כבוד ידידינו המהולל המחותן הרב הגאון צמ"ס ר' מרדכי פוטאש שליט"א בעל מחבר ספר החשוב ארבע אמות של תפלה אחדשה"ט באהבה
בס"ד יום ה' דברים ד' לחודש הנחמות תשנ"ז
כבוד ידידינו המהולל המחותן הרב הגאון צמ"ס ר' מרדכי פוטאש שליט"א בעל מחבר ספר החשוב ארבע אמות של תפלה אחדשה"ט באהבה
קבלתי הגליונות מספרו החשוב "כוונת המאה ברכות", ונהניתי מאוד, בראותי שהביא כל הדברים השייכים לזה, וגודל המצוה והשכר לעניית אמן ויהא שמיא רבה, שצריך חיזוק בזמנינו, כי יש שלא עונים, או שעונים בלחש, ולא שמים לב שבניהם ג"כ יזהרו בזה, ובזה שיקראו בספרו גודל מעלת עניית אמן ויהא שמיא רבה, יהיה בע"ה לתועלת גדול.
אברכהו בברכת כהן, שהשי"ת יעזרהו להוציא עוד ספרים חשובים, לזכות את הרבים, והימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה, בגאולה השלימה, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.
בכבוד רב
לוי הכהן רבינוביץ
רציתי להוסיף ב' דברים:
א. בפרק ב' (סעיף ו'- ח') הביא טעמים שמברכים כל יום "שלא עשני גוי, שלא עשני עבד, שלא עשני אשה".
עוד טעם רציתי להוסיף מה שמובא במג"א (סימן מ"ו ס"ק י'), ובשו"ע בעל התניא (שם סעיף ד') בשם המקובלים, שברכות אלו הן על יציאת נשמתו בלילה שלא נדבק בו נשמת גוי ועבד ואשה, וכמבואר במשנת חסידים (מסכת חצות פרק ג' משנה ז'), ובסידור ר' שבת, סידור ר' קאפיל, סידור ר' אשר, סידור האר"י (דפוס זאלקווא תקמ"א).
ב. בפרק ג' (סעיף ז') הביא כוונת יהא שמיא רבה.
רצוי להביא דברי נפש החיים (שער ד' פרק ב') על זה, וז"ל: כוונת השבח של "אמן יהא שמיא רבה", שיתאצל ויושפע תוספת ברכה ושפעת אור עליון, לכל הארבע עולמות אבי"ע (אצילות בריאה יצירה עשיה) וזהו "יהא

שמייה רבה מברך" שתתאצל תוספת ברכה וקדושה ממנו יתברך שמו, "לעלם" הוא עולם האצילות, ומשם גם "לעלמי" הן ב' עולמות בריאה יצירה, "עלמיא" עד לעולם העשיה (ומבאר שם גודל השבח בזה).

סימן יב

האם מותר לכהן לעלות לדוכן לפני ברכת התורה

אם אמרו לו עלה לדוכן, או אמרו לו ליטול ידיו, דאז החיוב הוא שיעלה לברכת כהנים (כמבואר בשו"ע או"ח סימן קכ"ח סעיף ב'), אז יעלה ויברך, ואח"כ יברך ברכת התורה.

ואם יכול לומר לפחות ברכת שניה "אשר בחר בנו" שהיא קצרה, וגם מעולה שבברכות (ברכות דף י"א ע"ב), יאמר זאת לפני ברכת כהנים, ואחרי ברכת כהנים יאמר ברכה ראשונה, וידבר וכו', אלו דברים.

אבל אם לא אמרו עלה לדוכן, ולא אמרו לו ליטול ידיו, רק הוא לבד רוצה לעלות לדוכן, לא יעלה, רק אחרי שבירך כל ברכות התורה.

בברכת כל טוב
זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום ד' חוקת ד' תמוז תשס"ד

לכבוד נכדי החשוב הבחור זאב נחום
הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

א. מה ששאלת אם מותר לכתחילה לעלות לדוכן ולברך ברכת כהנים, לפני ברכת התורה.

לכתחילה ישתדל לברך ברכת התורה, לפי שיעלה לדוכן, כמבואר בשו"ע או"ח (סימן מ"ז סעיף ב') שצריך לברך בין למקרא, בין למשנה, בין לגמרא, בין למדרש, והסביר הלבוש (התכלת, שם) דכולם הוי תורה (עכ"ד), וכיון שברכת כהנים הוא תורה, צריכים להקדים ברכת התורה.

ב. ומה ששאלת הדין בדיעבד כשלא יספיק לברך ברכת התורה, לפני ברכת כהנים, מה יעשה.

סימן יג

בענין הנ"ל

וביון שאסור ללמוד עד שיברך ברכת התורה, אינו יכול לעלות לדוכן ולישא כפיו, שברכת כהנים הם פסוקי תורה (במדבר ו', כ"ד-כ"ו).

אבל אם אמרו לו עלה לדוכן, הגם שעדיין לא בירך ברכת התורה, עכ"ז מוכרח לעלות לדוכן, דאל"כ ביטל מצות עשה אחת, והרי זה כעובר בשלש עשה, "כה תברכו" "אמור להם" "ושמו את שמי" (רמב"ם הלכות תפילה וברכת כהנים פרק ט"ו הלכה י"ב, טור ושו"ע או"ח סימן קכ"ח סעיף ב', שו"ע בעל התניא שם סעיף ג').

ולכן נראה, אם לא אפשר לומר שני הברכות, יאמר רק ברכת אשר בחר בנו וכו', שהוא המעולה שבברכות (גמ' ברכות דף י"א ע"ב, הובא במשנה ברורה סימן מ"ז ס"ק א'), ואחרי הדוכן ישלים הברכה שניה.

זקנך המאחל לך ברכה והצלחה
וכל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום ה' וישלח י"ד כסלו תשס"ב
לנכדי היקר והאהוב הרב גמליאל הכהן
רבינוביץ שליט"א בן בני הרב הגאון רבי
אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט

מה ששאלת אם מותר לכהן לעלות לדוכן לפני ברכת התורה.

בגמ' נדרים (דף פ"א ע"א) מפני מה אין מצויין תלמידי חכמים, לצאת תלמידי חכמים מבניהן, - רבינא אומר שאין מברכין בתורה תחילה.

ופירש שם המפרש (המיוחס לרש"י ד"ה שאין) שאין מברכין, כשמשימין לתלמוד תורה, ותלמידי חכמים, מתוך שהן זהירים לעסוק בתורה, ורגילין בה, ואינן זהירין לברך כשפותחין, לא מקיימא ברכתא "נהיה אנחנו וצאצאנו מלומדי תורה" (הובא בב"י או"ח סימן מ"ז).

ולכן נפסק בשו"ע (או"ח סימן מ"ז סעיף א') ברכת התורה צריך ליזהר בה מאוד.

והסביר המשנה ברורה (שם ס"ק ב') ליזהר בה מאוד, שלא ללמוד עד שיברך (עכ"ל).

סימן יד

מתי נעשה בר מצוה, האם תיכף שנכנסם לשנת י"ד, או שצריך י"ג שנה מעת לעת

שמואל צבי קובלסקי [זצ"ל]

רב ביהמ"ד סאכטשוב בני ברק

בס"ד אסרו חג דשבועות תשל"ח

כבוד ש"ב החשוב, הלן בעומקה של הלכה, ידיד נפשי ובשרי, איש חמודות, הרה"ג ר' לוי הכהן רבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל] מח"ס מעדני השלחן

אחדשה"ט בכבוד ובידידות כראוי.

באתי בזה להעלות על הכתב השאלה, אם נעשה בר מצוה בתחילת יום הראשון של שנת הארבע עשרה, או שאינו נעשה גדול, עד שיעברו עליו י"ג שנה, מעת לעת ממש, היינו לשעות, ועד שתגיע אותה השעה של יום שנולד בו בשנת הארבעה עשרה, אינו נעשה גדול.

המגן אברהם (סימן נ"ג ס"ק י"ג) הביא שיטת הב"ח, דהא דאמרינן בכל מקום י"ג שנה ויום אחד, פירושו דבעינן י"ג שנה שלמים, וכיון שהתחיל היום שנולד בו, יום אחד קרינן ביה, ונראה לי שגם דעת הרמ"א כך הוא (עכ"ל המג"א). וכן הביא המג"א (סימן ע"ג ס"ק ג'), וכן

הסכים הט"ז (סימן נ"ג ס"ק ו'), ועל פיו פסקו כל האחרונים כן, ה"ה שו"ע הרב מהגרי"ז (סימן נ"ג סעיף י"ג), חיי אדם (כלל ט' סעיף י'), קיצור שו"ע (סימן ט"ו סעיף ב'), שערי תשובה (סימן נ"ה ס"ק ח'), משנה ברורה (סימן נ"ה ס"ק מ"ב), וכן הביא הנודע ביהודה (מהדורא תנינא או"ח סימן ו'), וכן הסכים הרע"א (שו"ת תנינא סימן כ"ב), והחתם סופר (יו"ד סימן שמ"ג).

אולם הרבה ראשונים ואחרונים הסכימו, שאינו נעשה גדול, עד שיעברו עליו י"ג שנה מעת לעת ממש, והיינו לשעות, ועד שתגיע אותה השעה של יום שנולד בו, בשנת הי"ד, אינו נעשה גדול, כן כתב הדברי חמודות (על הרא"ש נדה פרק ה' אות ה'), בדעת תוס' (ר"ה דף ע"א ד"ה בן), וכן מצינו בשאלות (סוף פרשת בחוקותי) מפורש דלא נעשה בר מצוה אלא בי"ג שנה מעת לעת דוקא, "ובהעמק שאלה" (מהגאון הנצי"ב זצ"ל, שם) מביא הוכחה להאי שיטה, ולדעתו אילו ראו הפוסקים דברי השאלות, היו מחמירים כותיה, ולא היו דוחקים אותו בשתי ידיים, שגאון קדמון הוא, קרוב לזמן

האמוראים, וכל הפוסקים חששו לדבריו, שהם דברי קבלה, ובאמת כן מבואר בתרומת הדשן (סימן רנ"ח) לענין מקואות, שדברי השאלות הם דברי קבלה, ואין לזוז מדבריהם.

והפוסק המובהק המהרש"ם (חלק ג' סימן קכ"א) העלה, דאי בעי לבר מצוה מעת לעת דוקא, או נעשה בר מצוה בהתחלת היום, ספיקא דדינא, והש"ך (חור"מ סימן ל"ה ס"ק א') מביא דברי הלחם חמודות, שנוטה שצריך מעת לעת, והוא לא מכריע בזה (ע"ש היטב).

ובספר זכות משה (סימן י"ח) כתב שלענין חליצה יש להחמיר, שאינו חולץ, עד שיושלמו י"ג שנה מעת לעת (ועיין באר היטב (או"ח סימן נ"ג ס"ק י"ג) בשם שו"ת מהר"י ברונא, ופחד יצחק (אות ב' ערך שלש עשרה), בשם ספר עפר יעקב), ולכן יש נוהגין לרשום ולכתוב כשנולד להם ילד, בראש איזה ספר, נולד לי בן, ביום פלוני, בשעה פלונית.

ולשימות אלו שצריך מעת לעת, ראוי לחוש אם נולד באמצע היום,

שביום הבר מצוה, צריך להניח תפילין בצהרים, שאולי לא נעשה עד אז בר חיובא מן התורה, כמו שכתבו התוס' (חגיגה דף ב' ע"א ד"ה תשלומין) בנתחייב באמצע היום דחייב (ע"כ), ומה שהניח בקטנותו לא מהני, אבל אי נימא שקטן נמי מקיים מצוה, ופוסט עצמו בכך כשהגדיל, אתי שפיר.

וראיתי בספר מנהגי בעלזא (עמוד ח') שכתב לגבי עליה לתורה, וזימון בברכת המזון, יש להמתין עד י"ג שנה שלמות מעת לעת,

ואולי יש לחלק שלא החמירו בזה אלא בברכת המזון, וצירוף למנין, בלילה הראשון של הבר מצוה, אבל לא ביום המחרת, אף שלא הגיע לי"ג מעל"ע.

ויש להאריך בזה, אבל את עיקרי הדברים ציינת.

והשי"ת ינחני בדרך אמת, ויאר עיני בתורתך.

מוקירו ומכבדו כערכו
שמואל צבי קובלסקי

סימן טו

בענין הנ"ל

או שאינו נעשה בר מצוה, עד שיעברו עליו י"ג שנה מעל"ע ממש, ולכן אם נולד שעה לפני השקיעה, נהיה בר מצוה רק למחרת, שעה לפני השקיעה.

א. הדרכי משה (או"ח סימן נ"ג ס"ק ג') הביא מהרי"ל (מנהגים), הלכות תפילה

ב"ה יום ה' בהעלותך י' סיון תשל"ח

לכבוד ידידי עוז החשוב והנכבד הרב הגאון רבי שמואל צבי קובלסקי (שליט"א) [זצ"ל] רב ביהמ"ד סאכטשוב בני ברק

מה ששאל מתי נעשה האדם בר מצוה, האם בתחילת הלילה של תחילת שנת י"ד,

והכף החיים (סימן נ"ג ס"ק נ"ג) חולק על מהר"י ברונא ז"ל (בתשובה) דאפילו בן י"ג ויום אחד, אינו נקרא גדול עד שיעבור אותו היום, דכל הפוסקים הנ"ל לא ס"ל הכי, ובתר רובא אזלינן.

ב. ומה שמציין מע"כ מהדברי חמודות (על הרא"ש נדה פרק ה' ס"ק ה') דדעת התוס' (ר"ה דף י' ע"א ד"ה בן) דנעשה גדול בן י"ג ויום אחד דייקא.

הדברי חמודות בסוף דבריו, מדחה ראיתו, וכתב שנוכל לפרש, מה שכתב דאיתו יום כדי להשלים מעל"ע, היינו דלכך אמרו חז"ל "יום אחד" דלא תימא שהי"ג שנים אין שלימים מעל"ע, ושלושים יום בשנה חשוב שנה (עכ"ל) לכך כתבו ויום אחד, לומר שצריך י"ג שנה מעל"ע, אבל באמת אותו יום אח"כ, לאו דוקא.

גם ראיתו השניה של הדברי חמודות, מדברי הרמב"ם (אישות פרק ב' הלכה י'), שכתב וז"ל: הבן משולד עד שיהיה בן שלוש עשרה שנה, נקרא קטן, הביא שתי שערות, – והוא מבן שלוש עשרה שנים ויום אחד ומעלה, נקרא גדול, ונקרא איש (עכ"ל), ומדייק הדברי חמודות מדהוסיף הרמב"ם תיבת "למעלה", ר"ל אחר שישלמו י"ג שנה ויום אחד, אז הוא גדול ואיש" (עכ"ל), גם ראיה זו מדחה הדברי חמודות, וכתב דיש לומר דלעולם ס"ל להרמב"ם דלא בעינן אלא י"ג שנים גמורות, ומה שכתב בסוף דבריו "ויום אחד ומעלה" לא מפני שצריך שישלים גם היום שאחר הי"ג שנה, שלימות, אלא לכלול בזה שזמן

ס"ק ח') מי שנעשה בן י"ג שנים בשבת, אינו יכול להיות שליח ציבור בערבית בליל שבת, לפי שאנו מוסיפים מחול על הקודש בערב שבת, והוספה זו לא שייכא בשנות הנער, ומאחר דמתפללין מבעוד יום, לא יתפלל.

והביאו הרמ"א להלכה (שם סעיף ט') וז"ל: אפילו הגיע לכלל י"ג שנים ביום השבת, אין להתפלל ערבית של שבת, דהרי עדיין אין לו י"ג שנה (עכ"ל), והב"ח (שם דף נ"ו ע"א) הסביר דברי המהרי"ל (הנ"ל) דדוקא כשהתפלה מבעוד יום, אבל כשמתפללים לאחר צאת הכוכבים, – יכול הנער לירד לפני התיבה, דלא בעינן י"ג שנים ויום אחד ממש, אלא בעינן שיהיו שלוש עשרה שנים שלימות, לאפוקי חסרון מקצות שעות, הלכך מיד במקצת לילה, נתמלאו שנותיו והוי גדול, והבאתיו ראיות לזה בתשובה (ב"ח הישנות סימן קמ"ה) עכ"ל.

וב"ה במג"א (שם ס"ק י"ג) דהא דאמרינן בכל מקום י"ג שנה ויום אחד, פירוש דבעינן י"ג שנה שלימים, וכיון שמתחיל היום שנולד בו, יום אחד קרינן ביה.

וב"ה בשו"ע בעל התניא (שם סעיף י"ג), ובמשנה ברורה (שם ס"ק ל"ג) ועוד פוסקים, כמו שמביא מע"כ במכתבו, גם הכף החיים (או"ח סימן נ"ג ס"ק מ"ח, וס"ק נ"ג, וסימן נ"ה ס"ק נ"ו) הביא הרבה פוסקים שסוברים כך, דלא נאמר י"ג שנה ויום אחד, אלא להורות דבעינן י"ג שנים שלימות, אבל מיד אחר י"ג, כיון שהתחיל יום שנולד בו, מיקרי גדול.

הבאת ב' שערות, אינו דוקא באותו היום שאחר הי"ג שנה, אלא כל שלמעלה מזה, הוא זמן הבאתם.

והדברי חמודות סיים שהסמ"ע (חושן משפט סימן ל"ה ס"ק ב') כתב בפשיטות, דיום אחד לאו דוקא, אלא מיד אחר שהוא י"ג שנה שלימות, מקרי גדול, וכך מרגלא בפומייהו דאינשי, לכך לא אכריע כדברי למעשה, אא"כ שיהיו נראין הדברים גם לשאר חכמי הדור נר"ו (עכ"ל).

ולענין אפשר לומר הסבר נוסף בדברי הרמב"ם מה שכתב "והוא מבן שלוש עשרה שנה ויום אחד ומעלה". שזה קאי על מה שכתב מקודם "הבן משולד, עד שיהיה בן שלוש עשרה שנה, נקרא קטן, ונקרא תינוק, ואפילו הביא כמה שערות בתוך זמן זה, אינו סימן אלא שומה, הביא שתי שערות – והוא מבן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה, נקרא גדול, ונקרא איש" (עכ"ל), דלא תימא אם נשר אח"כ השערות, שוב הוי קטן, לזה אמר כיון דהביא כבר ב' שערות משהגדיל, אז הוא לעולם גדול.

ג. לכן נראה להלכה, במקום שאין מנהג בזה, דבהכנסו בשנת י"ג שנה, אחרי צאת הכוכבים, נקרא גדול, דמקצת היום ככולו, כמו בברית מילה (שו"ע יו"ד סימן רס"ב סעיף א'), ואבילות, (פסחים דף ד' ע"א, מו"ק דף י"ז ע"ב, רמב"ם הלכות אבילות פרק ז' הלכה א', שו"ע יו"ד סימן

שצ"ה סעיף א', וסימן שצ"ט סעיף ג', וסימן ת"ב סעיף א'), ורק פדיון הבן הוא ביום שלושים ואחד, שצריך שיהיה לו חזקת חיים, וזה אחרי שעובר שלושים יום (בכורות דף מ"ט ע"א, שו"ע יו"ד סימן ש"ה סעיף י"א).

ויכול להתפלל לפני התיבה, ולהצטרף לזימון, ולברך בזימון, וכן בבוקר יכול לעלות לתורה, דברכות ותפלות הוי דרבנן (גמ' ברכות דף כ' ע"ב, ודף ל"ה ע"א, שו"ת הרשב"א חלק א' סימן רל"ט, ב"י או"ח סימן נ"ה דף כ"ה ע"ב).

אמנם לקבלו לעדות, ולקדש אשה, וכן לחליצה, וכדומה דהוי דאורייתא, נכון לחוש למהר"י ברונא (הנ"ל), ולחכות לכתחילה עד שיעבור כל היום אחרי שנת י"ג, ולפחות עד י"ג שנה מעת לעת, כדעת השאלות (פרשת בחוקתי סימן קט"ז) ושאר פוסקים שמביא מע"כ שמחמירים בזה.

ד. והנה השאלות מיירי מנדרים, וכן לענין עונשין דהוי דאורייתא, לכן כתב "בן שלש עשרה שנה ויום אחד מעת לעת" ויתכן לומר דמקודם הוי ספיקא אליבא, ולפי זה גם אליבא, אולי יש להקל בברכות ותפלות וזימון.

בברכת כל טוב ונחת וד"ש
לבבית לכל המשפחה
ידידו
לוי הכהן רבינוביץ

סימן טז

האם יאמר החזן יהא שמיה רבה בקול רם

וְלָפִי זה אם יאמר החזן יהא שמיה רבה בלחש, לא ישמע אמן יהא שמיה רבה, וגם אסור לו לומר, נמצא שאינו יוצא.

מה שכתב המשנה ברורה "וצריך הש"ץ לומר בלחש יהא שמיה רבה" אין כונתו בלחש ממש, שלא ישמעו בכלל, אלא לא בקול רם, כמו שאומר השליח ציבור כל התפלה, אלא שיאמר זאת כשאר בני אדם, ואז יכולים גם לשמוע מהשליח ציבור.

בברכת כל טוב ונחת ויה"ר שתהיה החתונה שלך בעתה ובזמנה ויהיה לך ולנו נחת ותעלה מעלה מעלה בעבודת ה' זקנך לוי הכהן רבינוביץ

ב"ה יום א' תרומה כ"ה שבט תשע"א ירושלים
לכבוד נכדי המהולל והנכבד החתן
הבחור כמר אברהם יהודה הכהן
רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

את מכתבך החשוב קבלתי, ונהניתי
שהנך לומד משנה ברורה בעיון,
ואקוה שגם המעדני השלחן תלמד בעיון.

מה ששאלת על דברי המשנה ברורה
(סימן נ"ו ס"ק ב') שכתב וצריך
הש"ץ לומר בלחש יהא שמיה רבה וכו'.

והקשית דמבואר בשו"ע (סימן ק"צ
סעיף ז') דאם עומד באמצע
שמונה עשרה, אינו פוסק לא לקדיש, ולא
לקדושה, אלא ישתוק, ויכוין למה שאומר
שליח ציבור, ויהא כעונה (עכ"ל).

סימן יז

מה עדיף ק"ש וברכותיה בזמנה ביחיד, או תפילה
בציבור אחר זמנה

(א) נסתפקתי אם אין לו מנין בשחרית, אם לקרות לבד ג' פרשיות, ולכוין לצאת לפני שיעבור זמן ק"ש, מאי עדיף, בזה, או דילמא עדיף יותר שיתפלל

יתכסה במים ויקרא, ולא יתכסה לא במים הרעים וכו'. ומשנה זו לא איירי במי שמתפלל בציבור, דעצם הדין שצריך אדם להתפלל עם הצבור לא נזכר במשנה, אלא בגמ' (ברכות דף ו' ע"א) אלא החידוש הוא דמה שמתכסה במים, הוי כסוי מעליא, ויכול לקרות ק"ש, אבל לא בכסוי מים הרעים כדמסיק.

ועוד דבמשנה לא מיירי אלא לענין ק"ש, אבל לא לענין תפלה, ואפשר להיות דלמצוה מן המובחר יקרא ק"ש בזמנה הראוי כוונתיקין, בלי ברכות ובלי תפילין, דהא במעיין אין לו תפילין, ועוד הרי יש דעות שסוברים דאפילו אם קורא ק"ש בלי תפילין ובלי אונס, ג"כ לא הוי כמעיד עדות שקר, כיון דאח"כ יניח תפילין, כמבואר בספר עמק יהושע אחרון^(א). ואח"כ כשימצא מנין יקרא עם הברכות, ויתפלל כראוי, ולכן הדין הזה צריך לי עיון.

ביחידי, כדי שיהיה יוכל לקרות קריאת שמע עם ברכותיה.

ומלשון המשנה ברורה (סימן נ"ח ס"ק ה', וס"ק י') משמע דיותר טוב שיתפלל ביחידי עם הברכות, ואיני יודע מנין לו זה.

(ב) בביאור הלכה (סימן נ"ח ד"ה ומצוה) כתב וז"ל: דע דהזוהרים לקרות כוונתיקין, מותר לקרות ולהתפלל ביחידי, אם אין להן מנין, וגדולה זה מוכח במשנה (ברכות דף כ"ב ע"ב) ירד לטבול, דאפילו אין לו תפילין בעת ההיא ג"כ, אפילו הכי יזהר לקרותה בזמנה סמוך להנץ החמה, ומשנה זו איירי כוונתיקין, כדמסקינן בגמ' (עכ"ל).

ולענין יש לעיין בזה טובא, דזה לשון המשנה (שם) ירד לטבול, אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תנץ החמה, יעלה ויתכסה ויקרא, ואם לאו

(א) אמר בן המחבר, לתועלת הענין אביא לשונו של עמק יהושע אחרון, שציין אאמור"ר הגה"צ זללה"ה וז"ל (ס"ק א') בש"ע או"ח (סימן נ"ה סעיף ב') מצוה לקרוא קריאת שמע כוונתיקין, קודם הנץ החמה, אך לאו כל אדם יוכל לעשות כן, ומכל מקום אף על פי שלא קראה כוונתיקין, יש לו למהר לקרותה כל מה שיוכל.

ואין לחוש במה שקורא קריאת שמע בלא תפילין, כי מה שאמרו רז"ל (ברכות דף י"ד ע"ב) הקורא קריאת שמע בלא תפילין, כאילו מעיד עדות שקר, דוקא אם אינו מניח תפילין כלל, אבל אם מניח תפילין אחר כך, מותר לקרות ק"ש בלא תפילין, וכן אמר הרה"ק רבינו יעקב יצחק מלובלין זצלה"ה, והביא ראיה מדאמרינן בגמרא (שם) הקורא קריאת שמע בלא תפילין, כאילו הקריב זבח בלא נסכים, והרי קי"ל (מנחות דף ט"ו ע"ב, רמב"ם מעשה הקרבנות פרק ב' הלכה י"ב) המקריב זבח היום, מביא נסכים אפילו למחר, כן הכא, אם מניח תפילין אחר כך לית לן בה.

וכן הסכים הלבוש, והרב התניא בשלחן ערוך, וכן נהגו כל צדיקי וגאוני הדור, לומר מיד כל השלש פרשיות כדברי המקדש מלך (פרשת בלק דף קפ"ו), והפר"ח (סימן מ"ו ס"ק ט').

וז"ל טהרת הקודש (מאמר תיקון היסוד פרק ט') ודע כי הגם שהיו כמה צדיקים, שלמדו זכות על הקורא ק"ש בלא תפילין, או המאחרים אותה. כמו הקדוש מלובלין זי"ע, שאמר שמה שמוכח בגמרא (ברכות דף י"ד ע"ב) "כל הקורא ק"ש בלא תפילין, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו", זה נאמר על

סימן יח

בענין הנ"ל

ב"ה שנת תש"י

כבוד ידידי החשוב הרה"ג ר' שלמה סובל
(שליט"א) [זצ"ל]

שלום וברכה

אבקשהו לעיין במכתבי ולענות לי על
שאלותי בכתב.

כעת הנני מסתפק במה שכתוב במשנה
ברורה (סימן נ"ח ס"ק ה') בסופו
וז"ל: ויש אנשים שמאחרים זמן ק"ש,
בשביל תפלה בצבור, וגם זה שלא כדין
הוא, ועכ"פ יזהרו לקרות שמע בזמנה
קודם התפלה, ולכוין לצאת בזה, וכנ"ל
בסוף סימן מ"ו (עכ"ל).

מלשון המשנה ברורה שכתב על
המאחרים זמן ק"ש בשביל
תפילה בצבור "דגם זה שלא כדין הוא,
ועכ"פ יזהרו לקרות שמע בזמנה קודם
התפלה". משמע דיותר עדיף שיתפלל
ביחידי, כדי שיקרא ק"ש עם ברכותיה
בזמנה, כיון שהם נוהגים שלא כדין,
שמאחרים זמן קריאת שמע בשביל תפלה

בציבור, ולפחות שיקראו ק"ש בזמנה לפני
התפלה, אבל עדיף יותר שיתפללו בזמן
ק"ש ביחידות.

אבל תימה לי, מנין לו זה, דהלא זה
וזה דרבנן, דהיינו הברכות של
ק"ש מדרבנן הם (לבוש התכלת סימן ס"ז
סעיף א', ב"י או"ח סימן ס"ז, ט"ז שם
ס"ק א', מג"א שם ס"ק א', שו"ע בעל
התניא שם סעיף א', משנה ברורה שם
ס"ק ה'), וכמו כן תפילה בצבור ג"כ
מדרבנן (כסף משנה, הלכות תפלה פרק
ח' הלכה א', ערוך השלחן או"ח סימן צ'
סעיף כ"א), וכיון שהגמ' (ברכות דף ח'
ע"א) משבח מאד מי שמתפלל בצבור,
שאמרו, אימתי עת רצון בשעה שהצבור
מתפללין, אמר הקב"ה כל העוסק בתורה,
ובגמילות חסדים, ומתפלל עם הצבור,
מעלה אני עליו כאילו פדאני לי, ולבני
מבין אומות העולם (עכ"ד הגמ'), מה
שלא מצינו ששבחו כ"כ למי שקורא ק"ש
עם ברכותיה.

מי שאינו מניח תפילין אח"כ, אבל מי שמניח אח"כ תפילין אינו בכלל זה, וראה לזה, כי מובא (שם)
שהקורא בלא תפילין "כאילו הקריב עולה בלא מנחה, וזבח בלא נסכים", וידוע כי המנחה והנסכים
אינם מקריבין רק אחר העולה ואחר הזבח, וככה מי שמניח תפילין אחרי זה עליו לא נאמר הנ"ל,
והוא באמת מליצה טובה וישרה, ובפרט שנפק מפומא דהאי קדישא.

לפי זה היה נראה יותר, אם לא יעבור זמן התפלה, שיקרא קודם התפילה ביחיד, ג' פרשיות, ואח"כ יתפלל עם הצבור, כמו שכתב המשנה ברורה להדיא (סימן מ"ו ס"ק ל"א) וז"ל: ובמקום שירא שהציבור יעברו זמן קריאת שמע, יכוין לבו בקריאת שמע לפני התפלה, כדין קריאת שמע, ויכוין לצאת בזה המצות עשה דקריאת שמע. **אבל** אם הוא ירא שהציבור יעברו גם

זמן ברכות קריאת שמע, אין לו להמתין עליהם כלל, כי יפסיד על ידם הברכות, וגם הזמן תפילה, שהוא ג"כ לכתחילה רק עד ארבע שעות, אלא יקרא בזמנה בברכותיה, ויתפלל ביחידי (מ"ב שם ס"ק ל"ב).

ידירו
לוי הכהן רבינוביץ

סימן יט

בענין הנ"ל

תשובת הרה"ג רבי שלמה סובל זצ"ל

מח"ס שלמת חיים ושלמת יוסף

דברי המשנה ברורה (סימן נ"ח ס"ק ה') מתפרשים כך "דהאנשים שמאחרים זמן ק"ש בשביל תפילה בציבור, שלא כדין הוא", ולכן יודרו לקום מקודם, ולהתפלל עם ציבור הקודם, שמתפלל בזמן ק"ש, ויריחו הכל, ק"ש עם ברכותיה, ובזמנה, ותפילה בציבור. **אבל** אם אינם יכולים לקום מוקדם, ומוכרחים להתפלל עם הציבור המאחר, או במקום שאין שם רק ציבור אחד והוא מאוחר, עכ"פ יזהרו לקרות שמע בזמנה קודם התפילה.

סימן כ'

בענין הנ"ל

ב"ה שנת תש"י
כבוד ידיד החשוב הרה"ג ר' שלמה סובל שליט"א [זצ"ל]
שלום וברכה
בשוי"ע (סימן נ"ח סעיף ב') אם לא קרא אותה קודם הנץ החמה, יש לו להקדים לקרותה במהרה כל מה שיוכל (ע"כ).
וכתב במשנה ברורה (ס"ק ט') וז"ל: ומ"מ אין צריך להתפלל עבור

זה ביחיד, או לקרות בלא תפילין (ע"כ). משמע דווקא בכהאי גוונא, כגון שלא יעבור זמן ק"ש כשיתפלל עם הציבור, אמרינן ליה משום הידור דזריזין מקדימין למצוות, שרוצה לקיים, אל יתפלל עבור זה ביחיד, כיון שיש לו עוד זמן, להתפלל בציבור יותר מאוחר, בתוך זמן ק"ש, הגם שהוא מפסיד, "זריזין מקדימין למצוות" עכ"ז תפלה בציבור בתוך זמן ק"ש, עדיף מזריזין מקדימין למצוות ביחיד.

משמע מזה אבל אם הציבור מתפללים אחרי זמן ק"ש, אז יותר טוב שיתפלל ביחיד, כדי לקרות ק"ש עם ברכותיה בזמנה.

דאי ס"ד דאפילו בכה"ג, ג"כ יקרא ק"ש קודם התפלה, א"כ למה צריך המשנה ברורה כאן לאשמעינן דמשום הידור דזריזין מקדימין למצוות, לא יתפלל ביחיד, פשיטא הלא אפילו שהציבור מאחר זמן ק"ש, ג"כ אין להתפלל ביחיד, כמו שטרח מעלת כבודו במשנה ברורה בתשובה הקודמת (נדפס לעיל סימן י"ט) וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מה שהקשיתי (במכתבי הקודם, נדפס לעיל סימן י"ח).

ידידו
לוי הכהן רבינוביץ

סימן כא

בענין הנ"ל

תשובת הרה"ג רבי שלמה סובל זצ"ל
מח"ס שלמת חיים, ושלמת יוסף

מאן לימא לן דענין זריזין מקדימין למצוות יותר קל, הלא בפסחים (דף ד' ע"א) יליף זה מקרא מפורש בתורה (ויקרא י"ב, ג').
גם מה שכתב "למה צריך המ"ב כאן לאשמעינן דמשום הידור דזריזין מקדימין למצוות, לא יתפלל ביחיד", הנה אפילו מה שנוגע לפסוק בתורה מצינו (שם דף י"ח ע"ב) מילתא דאטיא בקל

וחומר, טרח וכתב לה קרא.
חויין מזה כמדומה שמקובל, דללמוד איזה הלכה מדקדוק שלא כתב כך, זה שייך רק בדברי רבותינו הראשונים ז"ל, ומטו בה בשם הגאון רבי יהושע לייב דיסקין מבריסק, שהוא עד רבינו הרא"ש, אבל אחר תקופה זו, אין ללמוד כי אם מה שכתוב להדיא כך, אבל לא מדיוקא כהאי גוונא (ב).

(ב) אמר בן המחבר: ובני הרה"ג רבי אליעזר שליט"א, הראה לי דברי המשנה ברורה (סימן רפ"א) בשער הציון (ס"ק ד') שכתב כך בהדיא וז"ל: ומוטב להתפלל ביחיד מלקרות ולהתפלל שלא בזמנה (עכ"ל), וזה ממש כדברי אאמו"ר הגה"צ זללה"ה.

סימן כב

מה עדיף לקרות ק"ש בלי תפילין בזמן ראשון, או לקרות ק"ש עם תפילין בזמן שני

ק"ש בלא זמנה (וכמבואר במ"ב שם ס"ק ה').

ב. ומה שנסתפקת בדברי המשנה ברורה (שם ס"ק ה') שכתב דיש אנשים שמאחרים זמן קריאת שמע, בשביל תפלה בציבור, וגם זה שלא כדין הוא (עכ"ד). האם הכוונה על זמן ראשון, או זמן השני.

כיון שמהמשנה ברורה (שם ס"ק ד') משמע שסובר כשיטת המג"א (כנ"ל), צריכים לומר שמדבר על אנשים שמתפללים בזמן שני תפלה בציבור, ולא קוראין ק"ש בזמן הראשון, דשלא כדין הוא.

ג. ודע דכל זה מיירי שיש לו איזה סיבה שקשה לו לקרות עם התפילין בזמן הראשון, ולכן יקרא לפחות אז בלי תפילין, אבל אם אפשר לו, יקרא אז בתפילין, כדאיתא בגמ' (ברכות דף י"ד ע"ב) אמר עולא כל הקורא ק"ש בלא תפילין, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן, כאילו הקריב עולה בלא מנחה, וזבח בלא נסכים.

רק הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, אמר שזה נאמר על מי שאינו מניח

בס"ד יום ג' פרשת קרח כ"ט סיון תשנ"ח

לכבוד נכדי הבחור היקר והנעלה, לומד בשקידה רבה כמר אליעזר הכהן רבינוביץ הי"ו

אחדשה"ט

א. מה ששאלת האם יותר טוב לקרות ק"ש בזמן הראשון (שיטת המג"א), בלא תפילין, או שיקרא בזמן שני (שיטת הגר"א, ובעל התניא) עם תפילין.

המחבר (שו"ע או"ח סימן נ"ח סעיף ב') כתב אם לא קרא אותה (פרשיות ק"ש) קודם הנץ החמה, יש לו להקדים לקרותה במהרה, כל מה שיוכל.

וכתב ע"ז המשנה ברורה (שם ס"ק י') דזריזין מקדימים למצות, והמ"ב (שם ס"ק ד') מביא ב' השיטות, ומשמע שסובר כשיטת המג"א.

מישמע מכאן, אף שמתפלל בזמן השני, מ"מ יקרא ק"ש בזמן הראשון, אף בלי תפילין (ונכון שיאמר מקודם א-ל מלך נאמן להשלים הרמ"ח תיבות שיש בק"ש).

ובזה גם מרויחים, דכשמתפללים בזמן השני, לפעמים מאחרים בשביל איזה סיבה, כמה דקות, ונמצא שקרא

תפילין אח"כ, אבל מי שמניח אח"כ תפילין, אינו בכלל זה, וראיה לזה, כי מובא בגמ' (הנ"ל) שהקורא בלא תפילין, כאילו הקריב עולה בלא מנחה, וזבח בלא נסכים, וידוע כי המנחה והנסכים אינם מקריבין רק אחר העולה ואחר הזבח, וככה מי שמניח תפילין אחרי זה, עליו לא נאמר הנ"ל. הובא בטהרת הקודש (מאמר תיקון היסוד פרק ט') וסיים: והוא

באמת מליצה טובה וישרה, ובפרט שנפק מפומא דהאי קדישא (עכ"ל).

ומי"מ רצוי כשנזדמן לו לקרא ק"ש לפני התפילה, בלי תפילין, שיאמר לפני הק"ש שהתפילין יניח בע"ה אח"כ, ואז יקרא שנית ק"ש, כמובן.

מאת זקן המאחל לך כל מילי דמיטב לוי הכהן רבינוביץ

סימן כג

א. האם מותר לקרות ק"ש של שחרית בעלות השחר.

ב. והאם צריך להחזיק אז הציצית בידו.

אנוס, יצא בדיעבד, והסביר המשנה ברורה (שם ס"ק י"ט) דמקצת אנשים קמים באותו הזמן, וקרינן ביה ובקומך, ובדיעבד העמידוהו על דין תורה. ודוקא באקראי בעלמא, דהיינו פעם אחת בחודש, הוא דיוצא בדיעבד, אבל אם הוא רגיל לעשות כן, אמרו חכמים שאפילו בדיעבד לא יצא, וצריך לחזור ולקרותה, מיהו אם שעת הדחק הוא, אפילו רגיל טובא שרי, דמאי הוה ליה למעבד (עכ"ל).

לכאורה נראה דגם באפן זה, הוי כאנוס, כשאי אפשר לקום ולקרות בזמן, מ"מ צריך לדחוק עצמו עכ"פ כמה פעמים להשגיח לקרוא קריאת שמע בזמן הראוי, ושאר הימים שלא הצליח לקום. הוי כאנוס.

בס"ד יום ב' כי תשא י"ג אדר תשנ"ט

לכבוד נכדי היקר והחשוב הרב גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בן בני אהובי הרה"ג ר' אלחנן יעקב דוד שליט"א

א. מה ששאלת על מי שנוהג לילך לישון בכל ליל ש"ק בעלות השחר, וקשה לו לקום לפני סוף זמן ק"ש, האם יכול באופן קבוע לקרות ק"ש בעלות השחר, בכל שבת ושבת, כיון שהמשנה ברורה (סימן נ"ח ס"ק י"ט) כתב דבשעת הדחק אפילו רגיל טובא שרי, דמאי הווי ליה למעבד.

הדין שמותר לקרות ק"ש של שחרית בעלות השחר, הוא בשו"ע או"ח (סימן נ"ח סעיף ד') וז"ל: אם קראה משעלה עמוד השחר, אע"פ שלא היה

ב. ומה ששאלת על הקורא ק"ש של שחרית בעלות השחר באקראי, האם צריך לקרות עם ציצית שיאחוז הציצית בידיו.

אם זה ק"ש של שחרית, צריך להחזיק הציצית בידו, רק רצוי שיתנה, שאם לא יספיק לקרות עד שיעבור זמן ק"ש, יוצא עכשיו מצות קריאת שמע, ויקרא בכוונה כל הג' פרשיות, כיון שיש אומרים

שמברך ג"כ על הציצית מעלות השחר (כמבואר ברמ"א סימן י"ח סעיף ג').

בברכת כל טוב ונחת המאכל לך כל טוב ופורים שמח ויהיה רצון שימשך השמחה תמיד מאת זקנך לוי הכהן רבינוביץ

סימן כד

קידוש בנגד ערוה

ב"ה יום ג' חוקת ג' תמוז תשל"ג

לאחי היקר והנכבד הרב אהרן הכהן (שליט"א) [ז"ל]

את מכתבך קיבלתי, והנני משיב תיכף.

מה ששאלת, היות שאתה משגיח כשרות, ואתה צריך ג"כ לעשות קידוש לצאת ידי כולם, מה לעשות שנמצא שם נשים שלא הולכים בצניעות.

בשו"ע או"ח (סימן ע"ה סעיף א') טפח מגולה באשה במקום שדרכו לכסותו, - אסור לקרות קריאת שמע כנגדה.

והמביר המשנה ברורה (שם ס"ק א') מפני שזה מביא לאדם לידי הרהור כשמסתכל בו, בכלל ערוה היא, ואסור לקרות או להזכיר שום דבר שבקדושה נגד זה, כמו נגד ערוה ממש.

ואסור, אפילו בעוצם עיניו, עד שיחזיר פניו (משנה ברורה שם), ואפילו החזרת פנים שהותר, הוא רק דוקא אם החזיר כל גופו, ועומד בצד אחר, דנעשית הערוה מצידו, אבל אם החזיר פניו לבד, לא מהני (משנה ברורה שם ס"ק כ"ט), אלא אם מפסיק חלון של זכוכית בינו לבין הערוה, ועוצם עיניו מלראותו, מהני לכו"ע, כיון דיש עכ"פ איזה חציצה, המכסה נגדה ערוה (משנה ברורה שם)

וסיים המשנה ברורה (שם ס"ק א') ויש מתירין בזה, אם הוא נזהר מלראות כלל (ב"ח שם סעיף א', פמ"ג שם מש"ז ס"ק ב'), וכשאי אפשר בענין אחר, נראה דיש לסמוך על זה (עכ"ל משנה ברורה).

והתוספת חיים (על חיי אדם כלל ד' סעיף ג' ס"ק ה') הביא פסק זה של המשנה ברורה.

אמנם בשו"ע בעל התניא (סימן ע"ה סעיף ט') אחרי שמביא האוסרין, מביא יש מתירין בעצימת עינים, וסיים והעיקר כסברא ראשונה (עכ"ל), לאסור בעצימת עינים, ומותר להחזיר פניו עם כל גופו.

לכן בענין קידוש, כיון שאין לך ברירה, דאי אפשר לך להחזיר פניך, כי

מסתמא הם בכל הצדדים, "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו", תאמר הקידוש בעצימת עינים.

ולצער הגדול, כיון שהנך נמצא בסביבה זו, תראה שיהיה שגור בפך מאמרי חז"ל, ומשניות, ותפלות, להצילך מהרהור.

מאחך

סימן כה

עביט של מי רגלים ממתכת(*)

ב"ה יום א' ויגש ג' טבת תשי"ט

כבוד מערכת "דאס אידישע ליכט"

באתי להעיר על מה שכתוב (בפרשת מקץ תשי"ט, גליון 12, ד"ה באמערקונג) דכלי מתכת, או פארצליין אם הוא נקי מצואה ומי רגלים, אין צריך שום הרחקה, ומותר לומר דבר שבקדושה (ע"כ).

מה שפשיטא ליה דכלי פארצליין דינם ככלי מתכת, המשנה ברורה מחמיר בזה, דז"ל (סימן פ"ז ס"ק ה') והכלים שאנו קורין פרצליין, לענין שאר אסורים דינם ככלי חרס, דלא מהני הגעלה, ונראה דיש להחמיר גם לענין זה, וכן הוא בביאור הלכה (שם ד"ה אבל) שכי

דלמעשה נכון להחמיר, דאפילו בכלי זכוכית גופא, הפרי חדש (שם סימן פ"ז) מחמיר, ונהי דשם נקטינן כדעת האחרונים להקל, מכל מקום בזה (היינו כלי פארצליין) יש להחמיר. וכ"כ חיי אדם (כלל ג סעיף ל') דיש להחמיר בכל גרף, כמו בבית הכסא.

ולפי שבזמננו רוב גרפי התינוקת הם של מתכת^(ג), לכן צריכים לדעת את דינם.

כתב המשנה ברורה (סימן פ"ז ס"ק ח') אם גרף של מתכת אינו רחוק מבפנים, מהני כפיה, דאין אסורו אלא מתוכו, וכפיה חשוב כסוי (פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ד'), אם אין ריח רע.

(*) נדפס ב"דאס אידישע ליכט" פרשת ויחי תשי"ט

(ג) אמר בן המחבר, אאמו"ר הגה"צ זללה"ה כתב זאת בשנת תשי"ט, שלא היה כלים אלו מפלאסטיק כמו היום, רק של מתכת.

ואם ריח רע נודף מהגרף, והוא אינו רחוק, אע"פ שהוא מכוסה, כתב הדרך החיים (ממה שצריך להרחיק, סעיף כ"ט) דצריך להרחיק ד' אמות, ממקום שכלה הריח, דזה מיקרי ריח רע שיש לו עיקר.

ואם הוא רחוק, די שירחיק עד מקום שיכלה הריח רע, דזהו ריח רע שאין לו עיקר.

כתב של"ה (שער האותיות ערך טהרה ס"ק ח') שירגיל האדם שיהא עביט של מתכת, או זכוכית, ויהיה רחוק ונקי ויטיל לתוכו רביעית מים כשמשתיין בו, ואז מותר לברך אשר יצר וללמוד תורה אצלו, ונראה לי אם הוא נקי, ואינו יוצא שום ריח רע ממנו, אזי די שירחצוהו מערב שבת לערב שבת, עכ"ל (מ"ב שם).

בכבוד רב ל. הכהן ירושלים

סימן כו

א. מבילה לפני התפילה.

ב. רחיצת ידיים במקום המקוה.

בס"ד יום ג' פינחס ט"ו תמוז תש"ס

לכבוד ידידנו הנעלה המחותן הרב הגאון צמ"ס ר' מרדכי פוטאש שליט"א המזכה את הרבים בספריו החשובים

קבלתי הגליונות מספרו החשוב "הכון לקראת אלקיך ישראל", שביאר בטוב טעם הכנה לתפילה, ותפילה.

דתפלה צריך חיזוק בכל יום, כמו שמצינו בחז"ל (ברכות דף ו' ע"ב) על הפסוק (תהילים י"ב, ט') "כרום זלות לבני אדם", אלו דברים שעומדים ברומו של עולם, (כגון תפילה שעולה למעלה, רש"י), ובני אדם מזלזלין בהן.

וכן ביאר בטוב טעם הכנה ללימוד התורה, ולימוד התורה, שיהיה

לשמה בלי שום פניות, והכנה בקיום המצוות. הכל מסודר על צד היותר טוב.

אברכהו בנחת מיו"ח, ואריכות ימים ושנים טובות, שיוכל להמשיך בעוד ספרים לזכות הרבים.

בכבוד רב

לוי הכהן רבינוביץ

ג.ב. רציתי להעיר על מה שהביא שם (פרק א' סעיף ד') על טבילה, שיחמיר על עצמו לטבול לפני שיתפלל, והיום שמקואות מצויים בכל מקום, וקל לטבול, מי שיכול לטבול, בודאי ראוי ליזהר בזה, ובלבד שיזהר שלא יעבור עי"ז זמן ק"ש ותפלה (עכ"ל).

עשר פעמים רצופים, ואח"כ על יד שמאל לבד עשר פעמים, ס"ה ארבעים פעמים, כנגד מ' סאה של המקוה (ושם מבואר איזה כוונה לכוין בזה).

עכ"פ בשעת הדחק כגון חולה, או שהוא במקום שאין שם מקוה, יטול ידיו, באופן זה, ויחשב כמקוה.

הנ"ל

רציתי להוסיף: דבסידור נהר שלום (כת"י), ויושר דברי אמת (קונטרס ב' ס"ק י') ושער התפלות (להרה"ק רבי אהרן ראטה זצ"ל), מובא בשם האריז"ל סדר נטילת ידים, במקום מקוה: היינו שישפוך על ידיו מים עשר פעמים בסירוגין, על יד ימין פעם אחת, ואח"כ על יד שמאל, כך יעשה עשר פעמים, ואח"כ ישפוך על יד ימין לבד

סימן כז

א. איזה תפילות נשים חייבות להתפלל.

ב. תפילות ותחינות לאנשים ונשים.

א. וזאת למודעי: שלראשונה צריכות הנשים להתפלל שחרית ומנחה, כמבואר בשו"ע (או"ח סימן ק"ו סעיף א') נשים ועבדים, אע"פ שפטורים מקריאת שמע, חייבים בתפילה (עכ"ל), ובפרט בזמנינו שרצוי מאוד תפילתם לבטל הקיטרוגים.

ולכך כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ד') דיש להזהיר לנשים שיתפללו שמונה עשרה, ונכון ג"כ שיקבלו עליהן עול מלכות שמים, דהיינו שיאמרו עכ"פ פסוק "שמע ישראל" (עכ"ל), וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד (כף החיים סימן ע' ס"ק א'), ויאמרו ג"כ ברכת אמת ויציב, כדי לסמוך גאולה לתפלה (מ"ב סימן ע' ס"ק ב', וסימן ק"ו ס"ק ד'). ואם

בס"ד יום הששי פרשת וירא ט"ז חשון תשס"ב כבוד הרה"ג ר' מרדכי הרשקוביץ שליט"א בן ידידי המפואר והנעלה הרב הגאון רבי דוד שליט"א

אחדשה"ט שלום רב

נהניתי לראות "ספר תחינות ובקשות" לנשים, והוא ליקוט תפילות מגדולי ישראל לדורותיהם, וזה דבר חשוב מאוד, שיתרגלו הנשים באמירת תחינות ותפילות שנחבר ע"י גדולי ישראל, ובפרט בזמנינו שרואים שמידת הדין שולט הרבה ה' ירחם, וע"י תפילתם ובקשתם, יש לקוות שמידת הדין יהפך לחסד ולרחמים, כמו ששמע השי"ת תפילת רחל אמנו, ואמר לה (ירמיה ל"א, ט"ו) מנעי קולך מבכי, ועיניך מדמעה.

אפשר להתפלל מתחילת ק"ש, עד אחרי שמו"ע, חשוב מאוד. וקודם התפילה יאמרו ברכות השחר (מ"ב סימן ע' ס"ק ב'), וברכת התורה.

ואם רצו לברך גם שאר הברכות של קריאת שמע, וגם פסוקי דזמרה וברכותיה, הרשות בידם (שו"ע בעל התניא סימן ע' סעיף א', כף החיים שם ס"ק א'), דיכולות להמשיך חיוב על עצמן, ולברך אפילו ברכות קריאת שמע (מ"ב שם ס"ק ב'), ועל כן נוהגות הנשים להתפלל כל סדר התפילה כמו האנשים, מפרשת העקידה, עד סוף עלינו לשבח (כף החיים שם).

ואם אין להם פנאי להתפלל בבוקר תפילת שחרית, מהנכון שיאמרו איזה בקשה מהשי"ת, ויוצאות בזה חיוב התפילה (כמבואר במג"א סימן ק"ו ס"ק ב'), ויותר טוב אם יאמרו קודם מה טוב, ברכת השחר עד סוף הברכות "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל", ופסוק שמע ישראל, ובשכמל"ו.

ובל זה לענין שחרית ומנחה, אבל תפלת ערבית שהוא רשות, אע"פ שעכשיו

כבר קבלוהו עליהם כל ישראל לחובה, מ"מ הנשים לא קבלו עליהם, ורובן אין מתפללין ערבית.

ותפלת מוסף, בצל"ח כתב דפטרות, אבל בספר מגן גיבורים פסק דחייבות (מ"ב סימן ק"ו ס"ק ד').

ב. וגם לאנשים טוב שיאמרו תפילות אלו שנדפסו בספר זה "תפילות ותחינות", ובפרט בזמנינו שהצרות מתרבות כל כך ה' ירחם, בודאי שגם הלומדים ותורתם אומנתם, רצוי ג"כ לאומרם, ולכוין בהם, כי התפילות מגינות, כדאיתא במדרש תנחומא (פרשת חיי שרה סימן א') אמר רבי יוחנן, המתפלל צריך שתהא דעתו מיושבת עליו, ויתפלל לפני הקב"ה, אבא שאול אומר אם כוין אדם את דעתו בתפילה, יהא מובטח שתפלתו נשמעת, שנאמר (תהלים י', י"ז) תכין לבם תקשיב אזניך (עכ"ל).

ויהי רצון שיתקבל תפלתינו
ברחמים וברצון ונזכה לביאת
משיח צדקינו בב"א
בברכת כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ ראפורט

סימן כח

- א. האם מותר לעבור לפני המתפלל שמו"ע, ליטול ידיו של כהן.
- ב. ג. האם יכול לוי לוותר ליטול ידיו של כהן, שלא יפסיד אמן.
- ד. איך יכול הכהן לשמור ידיו מנטילת שחרית, הרי צריך להוריד נעלים בנשיאת כפים.
- ה. כהן ש"ץ האם יכול לומר הברכה שמברכים הכהנים בלחש, לפני ברכת כהנים.
- ו. למה תקנו שהכהנים יעמדו אחוריהם כלפי הויכח.
- ז. למה נושאים הכהנים כפיים עם תפילין.
- ח. האם מותר לישא כפיים בלי טלית.
- ט. האם צריך כהן לצאת יום כיפור במנחה, לפני רצה.
- י. כהן שיש לו ריח מהאנפלאות.

בס"ד יום ה' וישלח י"ד כסלו תשס"ב

ליטול ידיו של הכהנים, רק אם עובר לפני אדם המתפלל שמונה עשרה.

לנכדי היקר והאהוב הרב גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בן בני הרב הגאון רבי אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א

לדעתו לא ילך לוי ליטול ידיו של כהנים, אם צריך לעבור בפני המתפלל.

אחדשה"ט

ב. מה ששאלת אם לוי יכול להחליט שלא ילך ליטול ידיו של כהנים, כיון שמפסיד לענות אמן על ברכת

א. מה ששאלת מה יעשה לוי שלא יכול

הש"ץ, כשיוצא מבית הכנסת ליטול ידיו של כהנים.

אם המקום שנוטלים לידים רחוק באופן שלא שומעים לענות אמן, מהנכון שהלויים יתחלקו ביניהם, כל יום ילך לוי אחר ויטול ידים של הכהנים, נמצא שלא כל הלויים מפסידים עניית אמן, וכל הלויים נוטלים גם ידיהם של כהנים.

ג. מה ששאלת על לוי שמתעקש שלא מוכן להפסיד שום ברכה מחזרת הש"ץ, ולכן לא רוצה אף פעם לצאת ליטול ידים של כהנים.

צי"ע אם הוא צודק בזה, ומ"מ נראה שלא להכריחו.

ובהרבה מקומות הגם שמקום נטילת ידים הוא מחוץ לבית הכנסת, עכ"ז שומעים עוד חזרת הש"ץ, ובפרט ששומעים הקהל אומרים ברוך הוא וברוך שמו, ואמן.

וראיתי בכמה מקומות, שיש מקום מיוחד לנטילת ידים בתוך הבית כנסת רק לכהנים.

וראיתי בבית מדרשו של חברי מנעורי, הרה"צ רבי לוי יצחק הורביץ זצ"ל, אדמו"ר מבוסטון (בירושלים עיה"ק) שעשה מקום לנטילת ידים סמוך לארון הקודש, והסביר לי שעשה זאת, כיון שהוא לוי, ורוצה ליטול ידיהם של הכהנים, ולא רוצה להפסיד חזרת הש"ץ.

ולמעשה מרויחים בזה עוד, שלא להיות הפסק גדול מהנטילה לברכה, דכן דעת התוס' (סוטה דף ל"ט ע"א ד"ה כל) שלא יהיה שיעור מהלך כ"ב אמה,

בין נטילה לברכה, הובא בב"י (או"ח סימן קכ"ח, דף קי"א ע"ב), וכן פסק המג"א (שם ס"ק ט') וז"ל: אסור לשהות כדי הילוך כ"ב אמה, בין נטילה לברכה, וכ"ה בשלחן ערוך בעל התניא (שם סעיף ח'), משנה ברורה (ביאור הלכה שם סעיף ו' ד"ה חוזרים), כף החיים (שם ס"ק ל"ה).

רק המשנה ברורה (שם) הביא אח"כ דברי אליה רבה (סימן קכ"ח ס"ק י"ג) דסמכין על הפוסקים דאין צריך כלל נטילת ידים, כשנטל ידיו שחרית, וסיים ומ"מ לכתחילה טוב ליהדר בזה במה דאפשר (פמ"ג אשל אברהם שם ס"ק ט').

ד. המחבר (סימן קכ"ח סעיף ז') פסק, אם נטל הכהן ידיו שחרית, ובירך על נטילת ידים, לא יחזור לברך כשנטל ידיו לנשיאת כפים.

וביאר האחרונים (דרכי משה ס"ק ד', אליה רבה ס"ק י"ג, כנה"ג בהגהות הטור ד"ה דף פ"ז, ובהגהת ב"י ד"ה עמוד, משנה ברורה שם ס"ק כ"ד, כף החיים ס"ק מ"ה) דלענין ברכה סמכין על הרמב"ם (תפילה וברכת כהנים פרק ט"ו הלכה ה') דס"ל דיצא בנטילה שנטל שחרית (כמבואר בב"י סעיף ז').

והקשית על מה שסיים המ"ב (שם) ולכן כל כהן ירא וחרד ישמור ידיו משעת נטילתו שחרית, שלא ליגע במקום המלוכלך שלא יפול בספק ברכה (עכ"ל), והקשית כיון שהכהן צריך לחלוץ מנעליו, לפני נשיאת כפים, וא"כ נגע במקום המלוכלך לפני נשיאת כפים.

ההיכל, ואחוריהם כלפי העם, ומחזירים פניהם כלפי העם, ומברכין ברכת כהנים. וישאלת למה תיקנו שהכהנים יעמדו אחוריהם כלפי ההיכל.

כן מבואר בגמ' (סוטה דף ל"ח ע"א) שברכת כהנים הוא פנים כנגד פנים, דז"ל הגמ' (שם) תניא אידך כה תברכו (במדבר ו', כ"ג) פנים כנגד פנים, אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא פנים כנגד עורף, תלמוד לומר "אמור להם" (שם) כאדם שאומר לחבירו.

והכהן החיים (שם ס"ק ס"א) מביא בשם אחרונים, הטעם למה היה רצון לפני ברכת כהנים, והריבונות של עולם שאומרים הכהנים אחרי ברכת כהנים, אומרים זאת פנים להיכל, וברכת כהנים פנים כנגד פנים, וז"ל: מה שהכהנים בשעת עלייה לדוכן, פניהם כלפי ההיכל, ואחוריהם כלפי העם, ובשעת הברכה פניהם כלפי העם, ואחוריהם להיכל, ואחר סיום הברכה חוזרין להפוך פניהם כלפי ההיכל, ואחוריהם כלפי העם, הטעם הוא, דקודם הברכה ואחריה, צריך להיות התפלה שתקנו להם חכמים, וכיון ששם מדברים עם השכינה, לא גרעי משאר תפילות שצריכות צד שכינה, אבל בשעה שמברכין, שמדברין עם ישראל, צריכים להחזיר פניהם כלפי העם, משום אימת ציבור (עכ"ל).

ז. מה ששאלת למה הכהנים נושאים כפיהם עם התפילין, הרי איתא בשו"ע (סימן כ"ז סעיף י"ז) דתפילין של ראש, טוב להיות גלויים ונראים.

כוונת המשנה ברורה הוא, שבבוקר לא יקשור חוטי הנעלים, אלא יהיו פתוחות, באופן שלא יפול הנעל מהרגל, ועי"ז יוכל להסירם לפני נשיאת כפים בלי נגיעה, ואחר התפלה יסדרם כראוי, וכן נוהגים.

ובפרט לאלו שהולכים נעליים בלי חוטים, אין להם שום שאלה בזה.

ה. מה ששאלת על כהן שהוא שליח ציבור, אם יכול לומר "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו, שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל" לפני שמתחיל חזרת הש"ץ.

בשו"ע (או"ח סימן קכ"ח סעיף ט') מביא שלפני שהחזן מסיים "הטוב שמך ולך נאה להודות", אומרים הכהנים "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו, שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל, ברכה שלימה, ולא יהא בה מכשול ועון מעתה ועד עולם (גמ' סוטה דף ל"ט ע"א), ומאריכין בתפלה זו, עד שיכלה אמן של הודאה מפי הציבור.

וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק ל"א) דגם הכהנים יענו אמן על ברכת הש"ץ, וברכתו.

אבל חזן לא יכול לומר זאת אז, ולכן אם הכהן הוא חזן, ורוצה לומר תפלה זו לפני שמתחיל חזרת הש"ץ, יכול לברך ברכה זו, בלי שם ומלכות, שאז זה רק בקשה לפני הדוכן.

ו. בשו"ע (שם סימן קכ"ח סעיף י"א) איתא שעומדים בדוכן פניהם כלפי

רומזות על שם קדוש (הובא בכף החיים סימן קכ"ח ס"ק ק"מ).

גם מדברי האשכול (סימן ט"ו, הלכות ברכת כהנים) מוכח, דאף בזמן הזה אסור להסתכל בכהנים בברכת כהנים משום כבוד שכינה, כמבואר בנחל אשכול (שם ס"ק ג'), ובדעת תורה (סימן קכ"ח סעיף כ"ג).

והביאו דברי המדרש רבה (שיר השירים על הפסוק ב', ט') דומה דודי לצבי, מה צבי זה מדלג מהר להר, מבקעה לבקעה, כך הקב"ה מקפץ מבית הכנסת זה לבית הכנסת זה, מבית המדרש זה לבית המדרש זה, כ"כ למה, כדי לברך ישראל. "הנה זה עומד אחר כתלינו" אחר כותלי בתי כנסיות, ובתי מדרשות "משגיח מן החלונות" מבין כתפיהם של כהנים "מצין מן החרכים" מבין אצבעותיהם של כהנים (עכ"ד המדרש), הרי שאף בבית הכנסת ובית המדרש השכינה שורה על קשרי אצבעותיהם של כהנים.

גם ארחות חיים (סימן קכ"ח ס"ק כ"ג) שהגיה על דברי המג"א (הנ"ל), שעושים כהיום רק לזכר למקדש, הביא דמדברי הזוהר (הנ"ל) משמע, דאפילו בזמן הזה שכינה שורה על הידים, ומשום כבוד שכינה, לא להסתכל על הידים בכהנים.

טעם נוסף שאסור להסתכל על הכהנים, הוא משום היסח הדעת, שלא יסיח דעתו לשמוע הברכה, כשעוסק להסתכל על הכהנים (ירושלמי מגילה פרק ב' הלכה ח', תוס' חגיגה דף ט"ז ע"א ד"ה בכהנים, רמב"ם שם פרק י"ד הלכה ז', טור ושו"ע סימן קכ"ח סעיף כ"ג, פרישה

המשנה ברורה (שם ס"ק מ"ה) כתב בדיעבד אף אם היו מכוסים לגמרי, יצא (עכ"ל) והנה המשנה ברורה מיירי אפילו היו מכוסים כל התפלה, ג"כ יצא, לכן כשמכסים אותם רק בברכת כהנים, ואח"כ מגלים אותם, אין בזה שום חשש, ולא צריכים להסיר תפילין של ראש.

ח. ומה ששאלת על כהן שאין לו טלית, האם מותר לישא את כפים בלי טלית.

נראה שלא יכול לעלות לדוכן בלי טלית, כיון שבזמן בית המקדש היה קיים (יהי רצון שיבנה במהרה בימינו), בירכו ברכת כהנים בשם המפורש (חגיגה דף ט"ז ע"א, רמב"ם הלכות תפלה וברכת כהנים פרק י"ד הלכה י', ב"י, ט"ז סימן קכ"ח ס"ק י"ט), והשכינה היתה שרויה על ידיהם (רש"י חגיגה דף ט"ז ע"א, מג"א סימן קכ"ח ס"ק ל"ה, משנה ברורה שם ס"ק פ"ט), היה איסור גמור להסתכל בידיהם, אפילו ראייה קצת (מג"א שם, מ"ב שם).

לכן נוהגין עכשיו לעשות זכר למקדש (מג"א שם, שו"ע בעל התניא סעיף ל"ו, משנה ברורה ס"ק פ"ט), ולכן הכהנים מכסים ידיהם בטלית, כדי שלא יסתכלו על ידיהם של כהנים (רמב"ם שם פרק י"ד הלכה ז', טור ושו"ע או"ח סימן קכ"ח סעיף כ"ג), אפילו ראייה קצת (מג"א שם ס"ק ל"ה, שו"ע בעל התניא שם סעיף ל"ו, מ"ב שם ס"ק פ"ט).

אמנם בזוהר (חלק ג' פרשת נשא דף קמ"ז ע"א) משמע דגם בזמן הזה אסור להסתכל בכהנים, משום כבוד השכינה השורה על ידם, והאצבעות

ס"ק ל"ג, שו"ע בעל התניא סעיף ל"ו, משנה ברורה ס"ק פ"ט).

ולכן כהן שאין לו טלית ישאל (מישראל או מלוי) ממי שרוצה להשאילו בחפץ לב, כי יש אנשים שאין להם חשק לזה, כדי שלא ישארו בכובע הקטן עד גמר הדוכן, וטירחא הוא להם להלביש הכובע שהולכים ברחוב.

מ. ומה ששאלת אם כהן צריך להחמיר ולצאת מבית הכנסת לפני ברכת כהנים של מנחה של יום כיפור.

במנחה של יום כיפור אין ברכת כהנים (תענית דף כ"ו ע"ב, רמב"ם הלכות תפילה וברכת כהנים פרק י"ד הלכה א'-ב'), רק הדין הוא שאם עלה לא ירד (רמב"ם שם הלכה ב', טור ושו"ע או"ח סימן קכ"ט סעיף ב', וסימן תרכ"ב סעיף ד').

ולכן אומרים אז "אלקינו ואלקי אבותינו" אע"ג דאין ראוי לנשיאת כפים, מ"מ הואיל ואם עלה לא יירד, מיקרי קצת ראוי (רמ"א סימן קכ"ט סעיף ב', שו"ע בעל התניא שם סעיף ב', משנה ברורה סימן תרכ"ב ס"ק ט"ו).

י. ומה ששאלת על כהן שעלה לדוכן, ויש ריח רע מהאנפלאות שלו, ואין הש"ץ מסוגל לעמוד בריח זה, האם מותר לחזן להמשיך תפלתו, או שחייב להפסיק.

אין מצוי דבר כזה, שיפריע לש"ץ, וזה לגמרי לא שכיח.

זקנך המאחל לך ברכה והצלחה
וכל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן כמ

א. האם יכולים הכהנים לענות "ברוך הוא וברוך שמו" על ברכת הש"ץ "ברוך אתה ה' הטוב שמך" כיון שהם באמצע ה"יהי רצון".

ב. האם הכהנים עונים אמן אחרי ברכת הש"ץ "הטוב שמך", וכן על "המברך את עמו ישראל בשלום".

יום ב' חיי שרה י"ט חשון תשנ"ה

לכבוד נכדי הבחור היקר והחשוב כמר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

א. מה ששאלת אם ה"יהי רצון"

שאומרים הכהנים לפני נשיאת כפים (כמבואר בשו"ע או"ח סימן קכ"ח סעיף ט'), אם נחשב כברכה, שאסור להפסיק בה לענות "ברוך הוא וברוך שמו" על ברכת הש"ץ "ברוך אתה ה' הטוב שמך", או שמותר להפסיק.

ה"יהי רצון וה"ריבוננו של עולם" שאומרים הכהנים בנשיאת כפים, זה לא ברכה רק בקשה, ולכן נראה שמותר לענות ברוך הוא וברוך שמו, אך לא באמצע הענין, כדי שלא יקלקל מה שאומר, כגון דאם יאמר "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו" "ברוך הוא וברוך שמו, "שתהא ברכה זו שציתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלימה, ולא יהיה בה שום מכשול ועון מעתה ועד עולם", בזה קלקל מה שאמר.

רק יאמר "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתהא ברכה זו שציתנו לברך את עמך ישראל", "ברוך הוא וברוך שמו" "ברכה שלימה, ולא יהיה בה שום מכשול ועון מעתה ועד עולם".

או שיאמר "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתהא ברכה זו שציתנו לברך את עמך ישראל, ברכה שלימה" "ברוך הוא וברוך שמו" "ולא יהיה בה שום מכשול ועון מעתה ועד עולם".

וכן על זה הדרך "ריבוננו של עולם" שאומרים אחרי נשיאת כפים, שיענה

"ברוך הוא וברוך שמו", במקום שלא מקלקל מה שאומר.

ב. ומה ששאלת אם הכהן יכול לענות אמן אחרי ברכת "הטוב שמך ולך נאה להודות" וכן אחרי "המברך את עמו ישראל בשלום", האם לא הוה כעונה אמן אחר ברכתיו.

הכהנים נוהגים לענות אמן, כיון שהאמן קאי על ברכת הש"ץ, ומה שמכוין ג"כ על דבריו ב"יהי רצון" וב"ריבוננו של עולם" לא הפסיד.

ועוד, דאפילו כשמסיימים ברכה ממש ביחד עם ש"ץ, עונים אמן, כדאיתא בקיצור שו"ע (סימן ו' סעיף י"א) וז"ל: אין עונים אמן על ברכת עצמו, ואפילו מסיים ברכה אחר בשוה עם הש"ץ לא יענה, אבל אם הוא בירך ברכה אחרת, והש"ץ ברכה אחרת, עונה אמן על ברכת הש"ץ (עכ"ל).

בכבוד רב

זקנך המברך בכל הברכות
חזק ואמץ בשקידה וביראת
שמים טהורה
לוי הכהן רבינוביץ

סימן ל'

האם כהן אֶבֶל נושא את כפיו

בס"ד יום א' י"ד תשרי תשנ"ג

לכבוד הרה"צ רבי **בונם יואל טויסיג** (שליט"א) [זצ"ל] אדמו"ר ממאטערסדארף
אחדשה"ט

מה ששאל מה כוונת הקיצור שו"ע

(סימן ק' סעיף כ"ב) שכתב דאֶבֶל תוך י"ב חודש על אביו ואמו, או תוך שלשים על שאר קרובים (שמחויב להתאבל עליהם), אינו נושא כפיו, וצריך לצאת מבית הכנסת קודם רצה, עד אחר נשיאת כפים, ואם אין בבית הכנסת שני

כהנים אחרים, מותר לאָבֶל לישא כפיו
תוך י"ב חודש על אביו ואמו, ותוך
שלושים על שאר קרובים.

ושאל מה כוונת הקיצור שו"ע שכתב
"שני כהנים אחרים", כוונתו שאין
בבית הכנסת שני כהנים, חוץ ממנו, רק
יש כהן אחד, אז מותר לישא כפיו, כיון
ששני כהנים הם וודאי דאורייתא (טור
או"ח סימן קכ"ח סעיף ד'), כדכתיב
(במדבר ו', כ"ג) אמור להם.

וכן הוא להדיא במשנה ברורה (סימן
קכ"ח ס"ק קנ"ט), ובשונה הלכות
(שם סעיף ע"ח) וז"ל: ואם אין בבית
הכנסת שני כהנים אחרים חוץ מהאָבֶל,
מותר להאבל לישא כפיו.

וכן אם אין שם כהן אחר חוץ ממנו, ג"כ
נושא כפיו, כן כתב השו"ת כנסת
יחזקאל (סימן י"ב), שהוא מקור דין זה,

כמבואר בשער הציון (שם ס"ק קכ"ז),
וכ"כ הכף החיים (סימן קכ"ח ס"ק רס"א).
והנה יש פוסקים שסוברים שאפילו אין
שם כהן אלא הוא, ג"כ לא ישא
את כפיו הרי הם: מג"א (סימן קכ"ח ס"ק
ס"ו), שו"ע בעל התניא (שם סעיף נ"ה),
חיי אדם (כלל ל"ב סעיף ט').

ודע דבארץ ישראל, כל זה הוא להלכה
ולא למעשה, כמו שכתב החזון
למועד (סימן כ"ד ס"ק י"א) וז"ל: לדעת
הרמ"א (שם סעיף מ"ג) אין אָבֶל נושא
כפיו כל י"ב חודש, ולא נהגו כן בזמנינו.
וכ"כ הקצות השלחן (סימן כ"ג סעיף
כ"ה) וז"ל: ובארץ ישראל שנוהגין נשיאת
כפים בכל יום, נוהגין שגם האָבֶל נושא
כפיו, מפני שאין מדקדקים דוקא על זמן
ששרוי בשמחה, ורק אבל תוך השבעה
אינו נושא כפיו.

בכבוד רב

לוי הכהן רבינוביץ

סימן לא

בדין עמידה בקריאת התורה

סעיף ד') בשם מהר"ם, או לא לעמוד,
כדברי המחבר (שם).

המחבר שכתב (שם) "אין צריך לעמוד
מעומד בעת שקורין בתורה",
מקורו דברי הטור (שם) בשם רב שר
שלום, שכתב דמה שכתוב (נחמיה ח', ה')
"וכפתו עמדו כל העם" אותה עמידה

בס"ד יום ג' עקב י"ח מנחם אב תשנ"ד

לכבוד הרב יעקב יוסף וירצברגר שליט"א
[כעת רב ואב"ד בארדיטשוב]

אחדשה"ט

א. מה ששאל, מה המנהג היותר נכון,
האם לעמוד בקריאת התורה, כמו
שכתב הרמ"א (שו"ע או"ח סימן קמ"ו

שתיקה היא. ובב"י (שם) כתב בשם בעל המנהיג (סימן ל') דכן הוא בגמ' (סוטה דף ל"ט ע"א) כיון שנפתח ס"ת, אסור לספר אפילו בדבר הלכה, שנאמר (נחמיה ח', ה') "וכפחתו עמדו כל העם". ואין עמידה אלא שתיקה, שנאמר (איוב ל"ב, ט"ז) "והוחלתי כי לא ידברו, כי עמדו לא ענו עוד" (וכ"ה בסדר רב עמרם גאון שחרית של שבת דף קי"ב). וכן כתב המרדכי (מנחות, הלכות קטנות סימן תתקס"ח) דיש עומדים בשעת קריאת התורה, ומביאים ראיה מדכתיב (נחמיה ח', ה') "וכפחתו עמדו כל העם", ואין ראיה מכאן, דבסוטה (דף ל"ט ע"א) מפרש "עמדו" לשון שתיקה. והכי משמע בירושלמי (מגילה פרק ד' הלכה א') "דההוא גברא דהוה קרי וסמך, א"ל עמוד, מה נתינה בעמידה ובאימה, כך אנו צריכין לנהוג בה". משמע דוקא לחזן יש לעמוד (הובא בב"י או"ח סימן קמ"א).

והרמ"א (סימן קמ"ו סעיף ד') שכתב "ויש מחמירין ועומדין, וכן עשה מהר"ם מרוטנבורג", כוונתו לדביר המרדכי (שבת פרק כ' סימן תכ"ב) וז"ל: ר"מ היה עומד בשעת קריאת התורה, והביא ראיה מן הפסוק (מלכים ב' כ"ג, ג') "ויעמוד כל העם בברית". וכן הוא בתשב"ץ קטן (סימן קפ"ב), ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (או"ח פסקים סימן ק"ט) וז"ל: מהר"ם ז"ל היה עומד בשעת קריאת התורה, ומביא ראיה מספר עזרא "וכפתחו עמדו כל העם", לפי הפשט משמע עמדו בעמידה ממש, עכ"ל. (ומה שכתב "ספר עזרא" כוונתו לספר נחמיה

(ח', ה'), דבימי הגמ' והראשונים, היה עזרא ונחמיה נכללים בספר אחד, ונקראו יחד בשם ספר עזרא, כמבואר בשו"ת אבני חפץ סימן מ"ג).

וה"ח הרמ"א בדרכי משה (הארוך או"ח סימן קמ"א ס"ק א'), אבל המרדכי (שבת פרק כ' סימן תכ"ב) כתב דהר"ם היה עומד בשעת קריאת התורה, שנאמר (מלכים ב' כ"ג, ג') "ויעמוד העם בברית", וכתב ב"י דלא נהגו כן, אלא קצת אשכנזים, וצרפתים ראיתי נוהגין כן. וכן משמע מהר"א (סימן קמ"ו ס"ק ז') שסובר כהרמ"א.

ב. ודע דדברי הרמ"א לאו מדינא הוא, כמו שכתב הב"ח (סימן קמ"א), אחרי שמביא דברי הב"י, דמשמע דדוקא הקורא צריך לעמוד, אבל לא שאר הציבור, כתב הב"ח וז"ל: מיהו יש נוהגים לעמוד בשעת הקריאה, וכן כתב המרדכי על שם מהר"ם, שהיה נוהג כך, אכן נראה דלאו מדינא היה נוהג כך, אלא כיון דצריך כל אדם להעלות על דעתו כששומע הקריאה מפי הקורא, כאילו קבלה באותה שעה מהר סיני, וכן כתב בספר הזוהר (שמות דף ר"ו ע"א), ומביאו ב"י (שם דף קכ"ג ע"ב ד"ה ומתוך), ובהר סיני היו כל ישראל עומדין, כדכתיב (דברים ה', ה') "אנכי עומד בין ה' וביניכם", לכן הגון וראוי שיהיו עומדין בשעה שקורין בס"ת, אבל מדינא אין צריך לעמוד אלא הקורא.

וכן הוא במשנה ברורה (סימן קמ"ו ס"ק י"ט) שכתב בשם פר"ח (שם ס"ק ד') וביאור הגר"א (שם סעיף ד') דהעיקר כסברא הראשונה, היינו דעת המחבר שאין

להכריע, ומ"מ נראין דברי מהר"ם נכונים, וכן ראוי לנהוג.

וכן הוא בסדר היום (סדר קרה"ת בשבת ד"ה וכן) שראה קצת אנשי מעשה שנוהגים לעמוד ולזקוף בשעת קריאת התורה, ומנהג טוב וכשר הוא, מה טוב חלקם בחיים, ומה נעים גורלם, הובא בכנה"ג (סימן קמ"ו בהגהת ב"י) וכתב שגם הוא ראה נוהגין לעמוד בשעת קריאת התורה.

ובדברי חמודות (על הרא"ש ברכות פרק א' ס"ק ל"ו) משמע דמדינא צריך לעמוד, ולא מצד חומרא, וכ"כ הרמ"ע מפאנו (סימן צ"א), הובא באליה רבה (סימן קמ"ו ס"ק ד', ובכף החיים שם ס"ק כ'). גם הט"ז (הנ"ל) כתב בשם תשובה לר' עובדיה ספורני (סימן צ') שפסק כן, דצריך לעמוד.

ג. והנה המשנה ברורה (הנ"ל) סיים, ומי שהוא איש חלש וקשה לו לעמוד, ועי"ז אין דעתו מיושבת לכיון היטב לקול הקורא, יש לו לישב (עכ"ד). רואים מכאן שלכתחילה ראוי לעמוד, אלא לאיש חלש שמפריע לו העמידה, מותר לו לישב.

ולדברי מהר"ם אפשר לומר, דמה שאמרינן בגמ' (סוטה דף ל"ט ע"א) "וכפתחו עמדו כל העם" (נחמיה ח', ה'), אותה עמידה שתיקה הוא, משום שבכל העם נכללים ג"כ חלשים וזקנים, שאינן ביכולתם לעמוד, לכן אמרו שהכוונה על שתיקה, שזה יכולים כולם.

ד. טעם נוסף שלכתחילה רצוי להחמיר לעמוד, משום שאם יושבים בקריאה,

צריך לעמוד, וכן נהגו, והב"ח (סימן קמ"א) כתב דגם המהר"ם מודה דמדינא מותר, אלא דס"ל דראוי להדר ולעמוד, מפני שצריך האדם לעלות בדעתו כששומע הקריאה מפי הקורא, כאילו קבלה אותה שעה מהר סיני, ובהר סיני היו כל ישראל עומדים, כדכתיב "אנכי עומד בין ה' וביניכם".

וכן הוא בערוך השלחן (סימן קמ"א סעיף ב') וז"ל: מיהו כל העם אין צריך לעמוד, וכן פסקו הראשונים, אמנם יש מהדרים לעמוד, ובוודאי נכון הוא, שהרי במעמד הר סיני כולנו עמדנו, ועוד דהא מימות משה ועד רבן גמליאל הזקן למדו תורה בעמידה (מגילה דף כ"א ע"א), והיינו דתנן (סוטה דף מ"ט ע"א) משמת רבן גמליאל הזקן בטלה כבוד התורה, והמרדכי כתב שכן נהג מהר"ם, וגם עתה היראים עושין כן, וכבוד התורה הוא.

וכן דעת הט"ז (סימן קמ"ו ס"ק א') שכתב ולכאורה קשה על מה שעמד מהר"ם, והלא מפורש בגמ' דאין עמידה אלא שתיקה, ואני בעניי לא הבנתי דברי רב שר שלום, דודאי העמידה היה כפשוטה, אלא דאותה העמידה צריכה להיות בשתיקה, דאל"כ קשה מה דאמרינן בפרק שבועות העדות (דף ל' ע"א) בשעת גמר דין צריכים בעלי דינים להיות בעמידה דכתיב (דברים י"ט, י"ז) "ועמדו שני האנשים", הכי נמי דאין צריך להיות מעומד אלא בשתיקה, אלא ודאי דמ"מ צריכים העמידה כפשוטו, אלא שבשעת העמידה צריך שתיקה, ועל כן שפיר נהג מהר"ם בעמידה, ואף כי אין בנו כח

ה. ודע דמנהג הספרים לישב גם בעניית "ברכו את ה' המבורך", כמבואר בכף החיים (סימן קמ"ו ס"ק כ"א) בשם שיירי כנסת הגדולה (שם בהגהת ב"י ס"ק ה'), לדוד אמת (סימן ז' ס"ק ד'), וכן נהג האריז"ל, כמבואר בפרי עץ חיים (שער קריאת ס"ת פרק א'), ובשער הכוונות (ענין קריאת ס"ת דרוש א'). וכן הוא להדיא בשער הכוונות (ענין הקדיש, הובא בבאר היטב סימן נ"ו ס"ק ד'), ובמשנת חסידים (מסכת יום שני פרק ה' סעיף ח').

ו. ומה שכתב דלכאורה מנהג מהר"ם אינו מובן, שהרי חז"ל (סוטה דף ל"ט ע"א) הוציאו מפשוטה העמידה הזאת, ופירשוה שתיקה.

במ"ץ (הנ"ל ס"ק א') מבואר בטוב טעם ודעת מנהגו של מהר"ם, דודאי העמידה היה כפשוטה, אלא דאותה העמידה צריכה להיות בשתיקה. וכן סיים הפר"ח (הנ"ל ס"ק א') וז"ל: ומ"מ מי שרוצה לנהוג כמוהר"ם, אין מזניחין אותו, דאע"ג שקרא (נחמיה ח', ה') "וכפתחו עמדם כל העם" אמרינן בגמ' (סוטה דף ל"ט ע"א) דהוי לשון שתיקה, וכדכתיב (איוב ל"ב, ט"ז) "עמדו לא ענו עוד", מ"מ הרי כתיב התם (נחמיה ח', ז' - ח') "והעם על עמדם, ויקראו בספר בתורת האלקים", וכתיב עוד (שם ט', ג') "ויקומו על עמדם, ויקראו בספר תורת ה' אלקיהם", ומהתימא על הטור (הנ"ל ס"ק א') שכתב שאין צריך לקום, משום דעמדו הוי לשון שתיקה, והא איכא קראי אחריני דמוכחי ודאי שהיו קמים (עכ"ד).

הדרך הוא שגם יושבים בברכת ברכו את ה' המבורך וענייתו, ובזה צריך לעמוד, כמו שכתב המשנה ברורה (סימן קמ"ו ס"ק י"ח) על דברי המחבר שאין צריכין לעמוד כתב המ"ב בשם אחרונים, אבל בשעת אמירת ברכו ועניית ברוך ה' המבורך לעולם ועד, לכו"ע צריכים לעמוד, שהוא דבר שבקדושה. וכן הוא בשו"ת משאת בנימין (בהגהותיו לשו"ע או"ח סימן א').

וכן כתב הט"ז (סימן קמ"ו ס"ק א') בשם תשובה לר' עובדיה ספורני (סימן צ') דבשעת ברכו פשיטא שצריך לעמוד, ואיתא בירושלמי כל דבר שבקדושה בעי למיקם ארגליו. (בפרי עץ חיים (שער הקדישים פרק ד'), ובשער הכוונות (ענין הקדיש) איתא שהאריז"ל אמר שאינו מהירושלמי ממש, רק חכם א' עשאהו הגהה, ואח"כ הדפיסוהו בתוך הירושלמי. ואילו בשו"ע השלם ממכון ירושלים שנדפס עתה (סימן קמ"ו הגהות והערות ס"ק י"ט) כתב שלפנינו בירושלמי ליתא).

לכן עכ"פ מי שנהג משך זמן לישב, וכידוע שהרגל נעשה טבע, ימשיך כן, אבל יזהר לעמוד בשעת ברכו את ה' המבורך וענייתו, כמו שכתב הקיצור שלחן ערוך (סימן ט"ו סעיף ו') וז"ל: וי"א שיש לעמוד תמיד לקדיש ולשאר דבר שבקדושה, דיש ללמוד בק"ו מעגלון מלך מואב, שהיה עכו"ם, קם לדבר ה' שנאמר (שופטים ג', כ') דבר אלקים לי אליך, ויקם מעל הכסא, וכש"כ אנחנו, וכן יש להחמיר (עכ"ד).

כת"י הנמצאין בהפסקת מסורת דור דור (וראה קובץ אגרות חזון איש חלק א' סימן ל"ב).

וא"כ כש"כ שאין לסמוך על דברי השואל, ולהסיק מזה דעתו של הרמב"ם, על דבר שלא כתבו הרמב"ם בכלל.

ח. ומה שכתב שאולי כדאי לנהוג לא לעמוד, כדי לחוש שלא נהיה כמו הקראיין החולקים על פירושי חז"ל, ומפרשים את התורה כפשוטה.

אין בזה שום חשש, דהקראיין לא רוצים להכיר בכלל בדרשות חז"ל, רק בפשוטו, משא"כ כשמפרשים שניהם ביחד, כמו שהבאתי לעיל (ס"ק ב') דברי הט"ז דצריכים עמידה כפשוטו, ובשעת העמידה גם שתיקה, אין בזה שום חשש.

וכדאיתא בגמ' יבמות (דף כ"ד ע"א) "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" פירש רש"י אע"ג דדרשנין ליה לדרשה, מידי פשוטו מיהו לא נפקי לגמרי. וכתב הרמב"ן (ספר המצות שורש השני ס"ק כ"ז) שכל היכא דאמרינן אין המקרא יוצא מידי פשוטו, אין הכוונה אלא שלא יוציאוהו מפשוטו לגמרי, והוא לשונם "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" ולא אמרו אין מקרא אלא פשוטו, אבל יש לו פשוטו עם מדרשו, ואינו יוצא מידי כל אחד, אבל יסבול הכתוב את הכל, ויהיו שניהם אמת (הובא בהליכות עולם שער ב' פרק א').

בברכת כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

ז. ומה שהביא מספר תשובות הרמב"ם (נדפס בשנת תרצ"ד ע"י חברת מקיצי נרדמים, בתיקונים והוספות סימן מ"ו) דהשואל שאל להרמב"ם "ונהיה דומים לקראיין שהם עומדים בקריאת התורה".

ודייק כיון שהרמב"ם לא הגיב לו על זה, לכאורה יש לראות שרק הקראיים החולקים על פירושי חז"ל ומפרשים את התורה כפשוטה, הם עומדים בקריאת התורה.

הרמב"ם נשאל שם, אם יש לעמוד בעשרת הדברות, ועל זה ענה הרמב"ם, שצריכים לשבת בעשרת הדברות, כמו שיושבים בשאר הקריאות, שלא ימשך מזה הפסד באמונה ויראה, כאילו שיש בתורה מדריגות ח"ו, שקצת מן התורה מעולה מהשאר.

אבל אין מכאן ראיה לומר, שהרמב"ם סובר שרק הקראיים עומדים, וח"ו להוציא לעז על מהר"ם מרוטנבורג ודעימיה, שעמדו בקריאת התורה, וטעמם מבואר לעיל (ס"ק א', ב', ו').

ובר מן דין, הרי תשובה זו של הרמב"ם נדפסה בשנת תרצ"ד מכת"י, והמדפיס כתב (שם) שתשובה זו נמצא בכת"י בשני נוסחאות, ונוסחא ראשונה הדפיס בפנים הספר (סימן מ"ו), ואילו תשובה זו נדפסה בסוף הספר "בתיקונים והוספות", ורק שם נמצא בדברי השואל "ונהיה דומים לקראיין שהם עומדים בקריאת התורה".

וידוע דברי החזון איש (או"ח סימן ל"ט ס"ק ה'), דאין לסמוך על

סימן לב

- א. לסתור עזרת נשים, שיהיה אויר בית המדרש
- ב. לפתוח חלונות בכותל בית המדרש, לעזרת נשים

בס"ד יום ד' בלק י"ד תמוז תשמ"ח

כבוד בני יקירי אוצר תורה ויר"ש הרה"ג
ר' אלחנן יעקב דוד הכהן שליט"א

מה, ששאלת אם מותר לסתור עזרת נשים
של בית הכנסת, שכנו זאת בתוך
הבית הכנסת למעלה, וכוונת הסתירה
שיכנס אויר ואור בבית הכנסת. והעזרת
נשים רוצים לעשות בדירה הסמוכה לבית
הכנסת, אם מותר לפתוח חלונות בקיר
המבדיל בין הבית הכנסת לדירה ההיא,
אם אין בזה איסור של ניתוץ בית הכנסת.

א. הרמ"א (שו"ע או"ח סימן קנ"ב סעיף
א') כתב דאסור לסתור דבר מבית
הכנסת, אלא אם כן עושה על מנת
לבנות (מרדכי מגילה פרק בני העיר
סימן תתכ"ו).

והטעם דמותר לסתור על מנת לבנות, כתב
המשנה ברורה (שם ס"ק י"ב)
דאין זה נתיצה אלא בנין. ואותן שמדביקין
דף בכותל ביהמ"ד, ועושים גומא בכותל
שיוכל להחזיק שם על ידי עץ אותו דף,
רבים מהאחרונים מקילים בזה. הרי הם:
אליה רבה (שם ס"ק ז'), מטה יהודה (שם
ס"ק ג'), בית מאיר (סימן קנ"א) דהא הוא
לצורך (שער הציון סימן קנ"ב ס"ק י').

ר"ל אף שאיתא בספרי פרשת ראה (דברים
י"ב, ד') מנין לנותץ אבן מן ההיכל, מן
העזרה, מן המזבח שהוא בלא תעשה,
תלמוד לומר (שם) לא תעשון כן לה'
אלקיכם, וכיון דהבית הכנסת הוא מקדש
מעט, אסור לנתוץ ולסתור איזה דבר
המחובר שבו, אמנם אם כוונתו לסתור על
מנת לבנות, ובסתירה הזו מתקן, מותר,
שהרי אין זה סתירה (ערוך השלחן שם סעיף
ה'), וכ"ה במשנה ברורה שם ס"ק י"א).

ובן הוא בחיי אדם (כלל י"ז סעיף י')
שאסור לסתור דבר מבית הכנסת,
אלא אם כן עושה על מנת לתקן ולבנות.

ובן הוא בכף החיים (סימן קנ"ב ס"ק
י"ז) בשם מטה יהודה (שם ס"ק ג')
שאין לאסור בנתיצה, אלא כשעושה דרך
קלקול, אבל אם עושה גומא לצורך, או
לדבק דף בכותל, שהוא דרך תיקון,
מותר, והוי בכלל סותר על מנת לבנות,
וכן נהגו לסתור ולעשות חלונות בכותל
בית הכנסת, ולהוציא זיזין, ואין מי
שמפקפק להחמיר, ולא בעינן בנין תוך
הגומא ממש, וכן דעת אליה רבה (שם
ס"ק ז') מאמר מרדכי (שם ס"ק ה').

ובן הוא בשו"ת הלכות (שם סעיף ד')
שכתב אסור לסתור דבר מבית

הכנסת, כגון לעקור אבן וכדומה, וכן כל כלי בית הכנסת אסור לנתוץ ולשבר, אלא אם כן עושה על מנת לתקן. ואותן שמדבקין דף בכותל בית המדרש ועושין גומא בכותל, שיוכל להחזיק שם ע"י עץ אותו דף, יש להקל.

הרי מבואר שעל מנת לתקן אין איסור לסתור. ולכן נראה דאם יש תועלת לאנשים שבבית הכנסת, שיהיה יותר אויר, או אויר צח, ואור, על ידי שיורידו את העזרת נשים, לא הוי בכלל סתירה.

אמנם נראה שמקודם יקנו ויכינו המקום עבור עזרת נשים, ואח"כ יסירו הישן, כדאיתא בגמ' (מגילה דף כ"ד ע"א, ב"ב דף ג' ע"ב), וכך נפסק בשו"ע (הנ"ל) דאין סותרין בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר, שמא יארע להם אונס, שלא יבנו האחר, אלא בונים האחר תחילה, ואחר כך סותרים הישן. ומה לי אם בונה בית הכנסת אחר, או שקונה בית ועושה אותה לבית הכנסת.

ודוקא שהסתירה הוא לצורך אויר, אבל משום יופי לבד, קשה להתיר הסתירה.

ב. וכן לפתוח חלונות בקיר המבדיל בין הבית כנסת לדירה הסמוכה, כדי שישמעו הנשים התפלה, הוא ג"כ צורך, כיון שבעצם התפלה הם מחויבות, כדאיתא במשנה (ברכות דף כ' ע"ב) וחייבין בתפלה, וכך פסק הרמב"ם (הלכות תפלה פרק א' הלכה ב'), והשו"ע (או"ח סימן ק"ו סעיף ב'). ויש להם מצוה בעניית איש"ר וקדושה.

גם מהחלונות האלו יכנס אויר לביהכ"נ, כי בקיר ההוא אין שום חלון, וגם שעל ידי שפותחין החלונות האלו יכולים להוריד העזרת נשים מתוך הבית כנסת.

לכן יש מקום להתיר בזה, כמו כל שאר צרכי בית הכנסת שמותר, אף שסותר מקודם, ואח"כ בא התיקון.

מאת אביך הדורש בשלומך לעד
לוי הכהן רבינוביץ

סימן לג*)

א. לא לאכול לפני שמאכיל בהמות ועופות שלו.

ב. ומה הדין באכילת מצוה, האם מותר לאכול קודם.

לו לאכול כלום, עד שיתן להן מאכל, דכתיב (דברים י"א, ט"ו) "ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת", הקדימה התורה מאכל בהמה למאכל אדם. ורק לשתייה האדם קודם דכתיב (בראשית כ"ד, י"ד) שתה וגם גמליך אשקה, וכן כתיב (במדבר כ' ח') והשקית את העדה ואת בעירם.

ודעת השבות יעקב (חלק ג' סימן י"ג) דהוא רק איסור דרבנן, אע"ג דבגמ' ברכות (דף מ' ע"א) יליף לה מקרא, אסמכתא בעלמא היא. ובגליוני הש"ס להגר"י ענגיל, הביא משו"ת מהר"ם ב"ר ברוך (סימן ש"ב) שהוא איסור דאורייתא, והביא על זה ראיות.

ואפשר שהכותב נתכוין למה שסיים, שגם בראש השנה לא רצה לקדש, עד שיתנו מקודם לעופות לאכול, ומובא בשו"ת כתב סופר (או"ח סימן ל"ב) דבשבת ויו"ט דאכילת מצוה הוא, מותר להקדים אכילתו לאכילת בהמתו. ולדעת השו"ע (או"ח סימן תקצ"ז סעיף

ב"ה יום ראשון שופטים כ"ח אב תשמ"ג כבוד מערכת דער אידישער שטראל שלום וברכה לכם אחדשה"ט באהבה **בגליונכם** עש"ק פ' ראה (גליון 22) במאמר "דער נצי"ב פון וואלאזשין" כתבתם בענין הגדלות שלו "בכלל האט זיך ר' הערש לייב, אויסגעצייכנט מיט זיין גוטסקייט, ער האט אין אלעמען געזעהן נאר מעלות, חסרונות פלעגט ער גארנישט זעהן, זיין גוטסקייט האט זיך ארויס געוויזן אפילו לגבי חיות און עופות, (פירוש: הגדלות של ר' הערש לייב, היה מצוין טוב לבו, וטוב לבו היה גם לחיות ועופות) והבאתם שם שלא רצה לאכול עד שיתנו מאכל לעופות.

הקורא יכול לחשוב כי זהו ממדת חסידות וכה"ג, הנני להעיר כי כן הדין בשו"ע או"ח (סימן קס"ז סעיף ו') ובמג"א (שם ס"ק י"ח) וז"ל הקיצור שו"ע (כלל מ"ב סעיף א') מי שיש לו בהמות או עופות שמזונותיהן עליו, אסור

(*) נדפס ב"דער אידישער שטראל פרשת כי תבוא תשמ"ג, גליון 25

רק דרך חסידות, ומנהג טוב, לתת לעופות
לאכול כל יום לפני אכילתו.
בכבוד רב ובהערצה על עבודתכם
הקבועה בעבודת הקודש
בברכת כתיבה וחתימה טובה
ל. הבהן רבינוביץ

א' יש מצוה לאכול ולשתות בר"ה.
ואע"פ שהוא מצוה, לא רצה לסמוך על
היתר, אלא המתין עד שיתנו מקודם להם
ואח"כ אכל.

ואם לזה נתכוין הכותב, היה צריך לפרש
שלא יצא מכשול, שיחשבו כי זה

סימן לד

כשמתירים לבעה"ב לבצוע על פת עכו"ם, האם מותר לאכול עוד ככרות של פת עכו"ם בסעודה זו

בככרות נוספות של עכו"ם לאכול
בסעודה זו.

מקור הלכה זו הוא ראבי"ה (מסכת
ברכות סימן קי"א) וז"ל: מוטב
שיברך בעל הבית שמצוה מוטלת עליו,
וכיון שהותר לבצוע, הותר בכל
הסעודה הזאת.

וזכר לדבר, דאמרינן (יבמות דף ז' ע"ב,
זבחים דף ל"ב ע"ב) מתוך שהותר
לצרעתו, הותר לקריו, ובגמ' (עירובין דף
מ"א ע"ב) אמרי נהרדעי, אי פיקח הוא,
עייל לתחומין, וכיון דעל על, משמע
אפילו רחוק קצת לצד תחומין, דלא
החמירו באיסורי דרבנן, דאינו כבוד שמים
ששוב יחדל משום איסור, והוא כבר בצע
ובירך, ואין זה מברך אלא מנאץ (עכ"ל).
והסביר המדפיס (בהגהותיו שם) דכיון
שחדל לאכול, מגלה דעתו שאיסור הוא,
ונגלה הדבר למפרע שעל איסור בירך,
ואין זה מברך אלא מנאץ.

בס"ד יום א' כ"ד אלול תשס"ג

לכבוד נכדי היקר הרב אליעזר הכהן
רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

א. מה ששאלת על בעל הבית שנזהר מפת
עכו"ם, והאורח אינו נזהר, ויש לו פת
עכו"ם שהוא יותר יפה מפת של ישראל,
שהדין הוא שבעל הבית בוצע על פת
עכו"ם (כמבואר בשו"ע או"ח סימן קס"ח
סעיף ה', ושו"ע יו"ד סימן קי"ב סעיף
י"ג), האם מותר לבעל הבית לאכול רק
ככר זה שבצע עליו בסעודה זו, או שיכול
לאכול עוד ככרות של עכו"ם בסעודה זו.

דמלשון השו"ע באו"ח (שם) "כיון
שהותר לבצוע, הותר לכל
הסעודה" לכאורה משמע רק מאותו ככר
שבצע מותר, משא"כ מלשון השו"ע
ביו"ד (שם) "ומותר בכל אותה סעודה
בפת של עכו"ם" משמע דמותר גם

ומוציא האורח בברכתו, יבצע מפת עכו"ם, ומותר בכל הסעודה בפת עכו"ם. **ובי"ה** בערוך השלחן (יו"ד סימן קי"ב סעיף כ"ב) וז"ל: וכיון שבצע עליו מוכרח לאכול בכל הסעודה פת זה, שאין זה כבוד שמים שברכה יעשה על פת זה, ובכל הסעודה יפרוש ממנו מפני חשש איסור, ולכן כיון שהותרה לברכה, הותרה לכל הסעודה.

והוסיף (באורח חיים סימן קס"ח סעיף ח') דקולא זו אינו אלא באורח, שיש בזה מצות הכנסת אורחים, וראוי לבעל הבית לכבדו, ולעשות המוציא מלחם שהאורח אוכל, וממילא דהותר לכל הסעודה (עכ"ל).

ואפשר להביא עוד ראיה מדברי הרמ"א (יו"ד סימן קי"ב סעיף ט"ו) מי שנזהר מפת של עכו"ם, ואוכל אם אחרים שאינן נזהרים, מותר לאכול עמהם, משום איבה וקטטה (עכ"ל). הרי שמתירים לאכול משום איבה וקטטה, את כל הסעודה בפת עכו"ם, א"כ כש"כ בנידון דידן, שהתחיל לבצוע על פת עכו"ם שהוא היפה, ברור שיכול להמשיך עד סוף הסעודה בפת עכו"ם.

וכבר הארכתי בזה בתשובה (ביום ה' כסלו תשמ"ט, נדפס בספרי שו"ת מעדני מלכים חלק א' סימן נ"ג) על דברי הפמ"ג (יו"ד סימן צ"ד מש"ז ס"ק ט') בשם שו"ת כנף רננה (יו"ד סימן מ"א) על תבשיל שהותר לכבוד ש"ק, מותר לטעום ממנו בערב שבת, וכן מותר לאכול לאחר שבת, דהואיל ואשתרי אשתרי

ודברי הראב"ה הובא במדרכי (ע"ז פרק ב' סימן תת"ל), או"ה (כלל מ"ד דין ו'), בית יוסף (או"ח סימן קס"ח דף קמ"ז ע"א, יו"ד סימן קי"ב דף קע"ח ע"ב, שו"ע או"ח הנ"ל, שו"ע יו"ד הנ"ל), תורת חטאת (כלל ע"ה דין ט', דרכי משה הארוך או"ח סימן קס"ח ס"ק ב', ויו"ד סימן קי"ב ס"ק ט').

והנה בפשטות מלשון הראב"ה משמע שמתיר לאכול כל הסעודה פת עכו"ם, ולא דוקא ככר זה שבצעו עליו.

וכונת הראב"ה הוא כך "וכיון שהותר לו לבצוע, הותר בכל הסעודה" הזאת לאכול פת עכו"ם "דאינו כבוד שמים, ששוב יחדל משום איסור, והוא כבר בצע ובירך" על פת עכו"ם, ועכשיו באמצע הסעודה הוא נמנע מפת עכו"ם, ומגלה דעתו שאסור לאכול זאת, ונמצא מה שבירך מקודם על פת עכו"ם "אין זה מברך אלא מנאץ".

ויתכן שלכן תיקן המחבר בשו"ע יו"ד והסבירו יותר, שכתב "ומותר בכל אותה סעודה בפת של עכו"ם", כדי לדייק שזה כוונת הראב"ה, וכך ההלכה.

וכ"כ להדיא אגודה (ע"ז פרק ב' סימן כ"ט) בשם ראב"ה "דכיון דמותר לבצוע עליו, מותר לאכול בכל הסעודה" (עכ"ל), היינו שמותר לאכול פת עכו"ם בכל אותה סעודה, ולא דוקא הככר שבצע עליו.

וכ"כ עצי העולה (הלכות פת עכו"ם סעיף ד') וז"ל: אם הבעל הבית בוצע,

שהתירו לו לבצוע על פת עכו"ם, התירו לו ג"כ לאכול פת עכו"ם לכל הסעודה.

בברכת כל טוב, וכתובה וחתימה טובה לכולנו ויה"ר שתהיה כבר שנת גאולה וישועה
זקן
לוי הכהן רבינוביץ

(הובא במעדני השלחן בפתיחה להלכות בשר בחלב סימן מ"ח).

והבאתי (בתשובה הנ"ל) דברי שו"ת הרי בשמים (חלק א' סימן נ"א), ושו"ת אבן שתיה (יו"ד סימן מ"ט) שהביאו ראיה לפמ"ג מהלכה זו, דגם כאן רואים "הואיל ואשתרי אשתרי" כיון

סימן לה

כמה יין צריך לשתות, לפטור ברכת שהכל בתוך הסעודה*

אז פוטר המשקין, וחולק על דרך החיים (דין על איזה יין מקדשין סעיף ט', הובא בשער הציון סימן קע"ד ס"ק ט') שסובר דאפילו בטעימת כל שהוא מן היין, די לפטור בזה שאר משקין.

והנה המשנה ברורה והדרך החיים, מיירי שמברך על יין לא בתוך הסעודה, אמנם בשתיית קפה בתוך הסעודה, אפשר לסמוך על הדרך החיים, וגם שתיית מעט יין פוטר, משא"כ כשאינו קובע סעודה, רק מברך על יין, ורוצה לפטור שאר משקין, הדין הוא שרק בשותה שיעור חשוב, היינו מלא לוגמיו, פוטר שאר משקין, ופרט זה חשוב לציין, שלא יחשבו שתמיד שתית יין משהו פוטר שאר משקין.

בברכת ברכה והצלחה וכתובה וחתימה טובה
ל. הכהן רבינוביץ

בס"ד יום א' כי תצא ח' אלול תשנ"א

כבוד הנהלת דער אידישער שטראל המפיץ אמונה ויר"ש והלכות נחוצות
אחדשה"ט

בגליונכם פרשת ראה (גליון 22) במאמר פארשידענע דינים, אחרי שהבאתם (ס"ק א') דעת החיי אדם (כלל מ"ג סעיף י"א) דשתיית קפה לאחר הסעודה צריך ברכה, כיון שזה בא לעכל המזון, כתבתם (ס"ק ג') שלצאת כל הדעות, ישתה מקודם קצת יין, ויפטור מזה כל המשקים מברכה.

ולא כתבתם מה נקרא קצת יין, האם פחות משיעור, או דוקא שיעורו, דהמשנה ברורה (סימן קע"ד סעיף ב' בביאור הלכה ד"ה יין פוטר) כתב, דייין פוטר רק כשתה עכ"פ כמלא לוגמיו, שהוא שיעור חשוב,

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל"ל פרשת כי תבוא תשנ"א, גליון 25)

סימן לו

הצמא לשתות אחרי מים אחרונים

בס"ד יום ב' חיי שרה י"ט חשוון תשנ"ה

לכבוד נכדי הבחור היקר והחשוב כמר
גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

א. מה ששאלת אם רוצה לשתות מים,
אחר שנטל מים אחרונים, האם
יכול לשתות אז, או שיחכה לאחרי
ברכת המזון, ואז ישתה ויגרום ברכה
שאינה צריכה.

אם הוא לא צמא, לא כדאי לשתות אחרי
מים אחרונים, מטעם היסח הדעת,
שהסיח דעתו מאכילה, כמבואר בשו"ע
או"ח (סימן קע"ט סעיף א'), ובשו"ע בעל
התניא (שם סעיף ה') וז"ל: אם נטל ידיו
מים אחרונים, אע"פ שלא נטל הכוס, הרי
זה סילוק והיסח הדעת לגמרי, וצריך
לברך, ואפילו בברכה אינו רשאי לאכול,
ולא לשתות, משום הפסק בין מים
אחרונים לברכת המזון.

אבל אם הוא צמא, מותר לו לשתות אז,
רק צריך לברך "שהכל נהיה
דברו", כמו שכתב המשנה ברורה (שם
ס"ק ב') וז"ל: יש כמה פוסקים, תוספות
(חולין דף פ"ו ע"ב ד"ה אסור), רא"ש
(פסחים פרק ערבי פסחים סימן ז'), טור
(שם), רבינו ירוחם (סימן קמ"ט), שבולי
לקט (סימן מ"ז), מרדכי (פסחים פרק י'

דף ל"א ע"א), שער הציון (שם ס"ק ה')
דס"ל דאין איסור לאכול, אף בנטל ידיו,
רק שיברך המוציא מתחילה, וכ"כ
האחרונים, ט"ז (שם ס"ק א'), מג"א (שם
ס"ק ב'), אליה רבה (שם ס"ק א'), מגן
גיבורים (אלף המגן ס"ק ג'), שער הציון
(שם ס"ק ו') להקל. רק אחר אכילתו,
יטול ידיו שנית, שתהא סמוכה נטילה
לברכה, אלא דלכתחילה דעת הב"ח (שם)
ומגן אברהם (שם ס"ק ב'), דצריך לזוהר
בזה (עכ"ד). והגם שהמשנה ברורה מירי
מאכילה, אבל ה"ה יהיה בשתיה.

היינו דכוונת המשנה ברורה הוא, דאם
אין הכרח לזה, לא יאכל אחרי
מים אחרונים, אבל אם הוא צמא, צריך
לשתות לפני ברכת המזון, כמו שהביא
הרמ"א (שם סימן קצ"ז סעיף ד') יש
אומרים שאינו חייב לברך מדאורייתא, אם
לא שתה, והוא תאב לשתות (עכ"ד),
שנאמר (דברים ח', י') ואכלת ושבעת,
ודרשו חכמים (יומא דף ע"ט ע"ב)
"ואכלת" זו אכילה, "ושבעת" זו שתיה
(שו"ע בעל התניא שם סעיף ז'), משנה
ברורה שם ס"ק כ"ה), ואע"פ שאין
דבריהם עיקר, שזה סמך בעלמא הוא,
שסמכו חכמים לחייב ברכת המזון על
כזית, שנאמר "ואכלת" זו אכילה,
"ושבעת" זו שתיה, אבל אין המקרא יוצא

וכל זה לענין אכילה ושתייה, אבל להפסיק בדיבור כשאנו רוצה לאכול ולשתות, או שרוצה להתעסק באיזה עסק, אסור לכו"ע (משנה ברורה שם).

בכבוד רב

זקן המברך בכל הברכות
חזק ואמן בשקידה וביראת
שמים טהורה
לוי הכהן רבינוביץ

מידי פשוטו, שאינו חייב לברך אלא כשאכל ושבע, ואפילו לא שתה, מ"מ טוב לחוש לדבריהם במקום שאפשר (שו"ע בעל התניא שם).

ולכן בנידון דידן, כשצמא אחרי שנטל ידיו, צריך לברך "שהכל נהיה בדברו" ולשתות, לחוש לדברי הרמ"א הנ"ל, שיתחייב לברך מדאורייתא.

סימן לו

גמר לאכול פת, ושלח לקנות עוד פת, האם צריך לברך עוד פעם

צריך לברך שנית "המוציא" על מה שהביאו לו, משום דהוי נמלך.

וכן משמע בשו"ע בעל התניא (או"ח סימן קע"ט סעיף ז'), ומשנה ברורה (שם ס"ק ט"ז) דאם בשעה שבירך, לא היה דעתו על עוד, צריך לברך.

ב. וכן צריך ליטול ידיו עוד פעם, כמו שכתבו המג"א (שם ס"ק ה'), ושו"ע בעל התניא (שם סעיף ה') דבכל מקום שצריך לחזור ולברך "המוציא" משום היסח הדעת, צריך לחזור וליטול ידיו כראוי לאכילת פת, כיון שהסיח דעתו מאכילת פת, הסיח דעתו משמירת ידיו, וכ"ה במשנה ברורה (שם ס"ק ט').

וכתב השערים מצוינים בהלכה (סימן נ"ז ס"ק א') בשם הגהות מהרש"ם (סימן קע"ט סעיף א') דאפילו אמר, ברי

בס"ד יום ד' ראה כ"ו אב תשנ"ד

לכבוד נכדי היקר הרה"ג ר' יוחנן רוזנטל שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאל למי שישב לאכול פת, וגמר לאכול, והחליט שעדיין הוא רעב, וביקש מחבירו שיקנה לו בחנות עוד פת, מה דינו לגבי ברכת המוציא, ונטילת ידים.

א. בקיצור שלחן ערוך (סימן נ"ז סעיף א') מובא להדיא דין זה, וז"ל: בירך על הלחם, ולא היה בדעתו לאכול יותר ממה שהכין לו, כגון שקנה לו לחם או גלוסקא, וסבר שיהיה לו די, ושוב נתאוו לאכול יותר, ושלח לקנות עוד, אפילו יש לפניו עוד ממה שהכין לו בתחילה, מ"מ

לי שנוהרתי בשמירת ידי, צריך נטילת ידים, ומקורו ממשנה טהרות (פרק ז' משנה ה').

ולענין ברכת על נטילת ידים, המשנה ברורה (סימן קע"ט ס"ק ט') כתב להדיא דאין לברך, והערוך השלחן (שם סעיף ד') כתב ואפשר דאין צריך לברך.

לכן בנידון דידן, שבשעה שבירך חשב לאכול מה שבידו, ואח"כ שלח לקנות, יטול ידיו נטילה כשירה בלי ברכה, ויברך המוציא.

אבל לכתחילה ראוי להיות בדעתו, שיקנה עוד, אם זה לא יספיק לו, ואז לכל הדיעות אין צריך לברך, כיון דלא הוי נמלך.

ובן הדין באכילת מזונות, רק אז לא צריך נטילת ידים.

בברכת כל טוב וכתובה
וחתימה טובה
זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

סימן לח

חבורה ששתו יי"ש, ואח"כ הביא בעל הבית דגים מלוחים, האם צריכים לברך שנית שהכל.

ב"ה יום ד' פקודי ג' אדר שני תשל"ג ירושלים
לידידנו הנעלה הרה"ג וכו' רבי צבי קובלסקי (שליט"א) [זצ"ל] רב ביהמ"ד סאכטשוב בני ברק

אחדשה"ט

בדבר שאלתו בחבורה ששתו יי"ש, ואח"כ הביא בעל הבית דגים מלוחים, אם זה דומה להמבואר בשו"ע או"ח (סימן קע"ט סעיף ה') וז"ל המחבר (שם) הקרואים בבית בעל הבית, לאכול מיני פירות, ומביאים להם בזה אחר זה, אינם צריכים לברך אלא על הראשון (עכ"ל).

ובשו"ע בעל התניא (שם סעיף ז') הוסיף עוד יותר, וז"ל: ואע"פ שבשעת הברכה, לא היו יודעין כמה יביאו להם, כיון שדעתם על בעל הסעודה שזימנן, אם כן כל מה שהוא מביא לפניהם, היתה דעתם עליהם למפרע, כיון שהיתה דעתם עליו (עכ"ל).

והשא"ל בענינו הוא, הגם דיי"ש ודגים מלוחים על שניהם אומרים שהכל, אבל מ"מ זה שתיה, וזה אכילה, ולכן השאלה היא, האם גם באופן כזה אמרינן כן.

ונראה לכאורה דדמי למיני פירות, וזה מבואר בחיי אדם (הלכות ברכות כלל ס' סעיף ג') וז"ל: בירך על שכר,

ונתכוין על כל מה שיביאו לו מברכת שהכל, אין צריך לברך על דגים.

ובסתם, אפילו עדיין לפניו עוד שחר, צריך לברך על דגים, שזה הוא מין אחר לגמרי, ולא דמי לאגוזים ותפוחים, שעכ"פ הכל מין פירות (כמבואר שם סעיף א').

והוסיף החיי אדם (שם סעיף ה') וכל זה לא מיירי, אלא באדם שאוכל משלו, אבל אם אוכל על שלחן אחרים, כיון שבירך על מין אחד, פוטר כל מה שיביאו לו עוד, אם לא שנמלך ממש.

וכתב על זה בתוספת חיים (שם כלל ס' סעיף ה' ס"ק ה') בשם פוסקים, שכל זה בדברים הבאים מחמת סעודה (מהני, דעת בעל הבית), אבל בדברים שאינם באים מחמת הסעודה, לא מהני דעת בעל הבית, וצריך לברך (עכ"ל).

ומשמע שדברי החיי אדם (בסעיף ב') קאי ג"כ על שחר ודגים (היינו שתיה ואכילה), ואפילו הכי מהני דעת בעל בית, והרי דגים מלוחים הם באים מחמת הסעודה.

וכן הוא בקיצור שלחן ערוך (כלל נ"ז סעיף ה') וז"ל: בירך על השחר, ונתכוין לפטור כל מה שיביאו לו מברכה שהכל, והביאו לו דגים, אינו צריך לברך על הדגים, אבל אם היתה דעתו סתם, אפילו אם בשעה שהביאו לו את הדגים, עדיין היה שחר לפניו, מ"מ צריך לברך על הדגים.

ולא דמי לפירות, אפילו שאלו תפוחים, ואלו אגוזים, מ"מ הכל מין אוכל הוא, אבל שחר ודגים, המה לגמרי שני מינים מחולקים, זה אוכל וזה משקה, ואינן פוטרין זה את זה, אלא אם כן היו לפניו בשעת ברכה, או שהיתה דעתו עליהם.

והמשיך (שם סעיף ו') כל זאת (פירוש: מה שמייירי מקודם על שחר ודגים) לא מיירי, אלא באדם האוכל משלו, אבל אם הוא אוכל אצל חברו, כיון שבירך על מין אחד, פוטר כל מה שיביאו לו, אפילו אין לו עוד מהראשונים.

מוקירו ומכבדו
לוי הכהן רבינוביץ

סימן לט

בענין הנ"ל

שמואל צבי קובלסקי [זצ"ל]

רב ביהמ"ד סאבטשוב בני ברק
בס"ד יום ב' ח' אדר ב' תשל"ג שנת השמיטה
לכבוד ש"ב ידיד נפשי המסור בלו"נ
הרה"ג הבקי במכמני התורה הר"ר לוי
הכהן (שליט"א) [זצ"ל]

אחדשה"ט

קבלתי לנכון מכתבו, ונהנתי מאד, על
אף שגם אחר שאלתי, עינתי כבר
בקיצור שלחן ערוך, אבל אין בית המדרש
מבלי חידוש.

במשקל ראשון מקור השאלה נמצא בטור
(או"ח סימן ר"י סעיף ה') שכתב
אבל מי שבירך על הפירות שלפניו,
ואח"כ הביאו לו יותר מאותו המין, אין
צריך לברך, אע"פ שלא היו לפניו
כשבירך. ודייק הב"ח, שדוקא מאותו המין
אין צריך לברך, אבל ממין אחר, צריך
לברך, ואע"פ שלא גמר לאכול ממין
הראשון, וכן כתב הדרישה (שם אות ג')
והט"ז (שם ס"ק ז').

ומיכא"ה, דטוב ליזהר לכתחילה
להיות דעתו על כל מה שיביאו
לו, אפילו מינים אחרים שברכתן שוה עם
זה המין שמברך (עכ"ל).

אולם הב"י דחה דבריו, וכתב דאין
חילוק בין מין למין אחר, כיון
שהברכה אחת היא, ועל פי זה כתב
בשו"ע (שם סעיף ה') מי שבירך על
הפירות שלפניו, ואח"כ הביאו לו יותר
מאותו המין, או ממין אחר, שברכתו
כברכת הראשון אינו צריך לברך (עכ"ל).

והנה אם כוין בפירוש בעת הברכה על
מה שיביאו לו, פשיטא שאין צריך
לברך, ואפילו ממין אחר, כיון שהיתה
כוונתו לזה, ולהיפך אם כוין רק על אלו
שמונחים לפניו, פשיטא שצריך לברך, אף
אם יביאו לו מאותו המין, ובב' דינים
אלו, אין חילוק בין כשעדיין מונח לפניו
מהפירות שהיו בשעת הברכה, ובין שכבר
אכלן. רק בסתמא שלא כוין לאכול עוד,
וגם לא כוין שלא יאכל עוד, אז השאלה.

ולפי דברי הרמ"א שכתב (שם סעיף ה')
על דברי הבית יוסף בזה"ל וטוב
ליזהר לכתחילה להיות דעתו על כל מה
שיביאו לו (עכ"ל), משמע שמפרש דברי
הב"י בסתמא.

והמגן אברהם (שם ס"ק ז') הכריע דאם
כבר נאכלו פירות אלו שבירך
עליהן, אפילו הביאו לו מאותו המין,
צריך לברך כשלא היה דעתו בפירוש
בשעת הברכה להביא עוד פירות ולאכול,

ומביאים להם בזה אחר זה, אינם צריכים לברך, אלא על הראשון, והטעם אומר המגן אברהם, דאתכא דבעל הבית סמכין, שיודעים שיתנו להם כל צרכם.

והמקור בברכות (דף מ"ב ע"א בתוס' ד"ה אתכא).

והנה הט"ז (סימן קע"ט ס"ק ד') למד פשט אחר בתוס', משום שהיה לו גירסא אחרת, ולפי דבריו צריך לברך על כל מין ומין שנותנין לו אף בבעל הבית. ואף שרוב האחרונים חולקים עליו, משום שהגירסא שלנו מתאימה לדברי הב"י.

ועתה למעשה, אם בשמחה יש לזה דין גמור דסמכין אבעל בית, או לא, כיון שאין כאן כל מה שאומר בעל הבית עשה, וצ"ע.

שמואל צבי קובלסקי

דאכילת פירות הם דרך ארעי, ואין דעת האדם אלא על מה שלפניו. והוסיף דוקא מיני פירות, אבל שתה שכר, והביאו לו דגים, אע"ג שהוא ברכה אחת, צריך לברך, אלא א"כ היה דעתו עליהם אע"פ שבאין למתק השתיה, ואם אין מונחים לפניו, נ"ל דלכו"ע צריך לברך (עכ"ל), היינו צריך שיהיה מפירות הראשונים.

אולם הלבוש כתב, דאפילו אכל הראשונים קודם שיביאו האחרונים, יצא ואינו צריך לחזור ולברך.

ועתה נחזור לעניננו שאדם בא לשמחה, ובירך שהכל על משקה, ולא היו דגים על השולחן, ולא היה דעתו בפירוש על הדגים, רק בסתמא, אף שמוכא בשו"ע (או"ח סימן קע"ט סעיף ה') שהקראים בבית בעל בית לאכול מיני פירות,

סימן מ'

בענין הנ"ל

משא"כ אם סומך על בעל הבית, מבואר בשו"ע או"ח (סימן קע"ט סעיף ה'), וביארתי בארוכה במכתבי הקודם (ג') אדר שני תשל"ג) [נדפס לעיל סימן ל"ח].

ומה שמעכ"ת מסתפק, שאולי מיירי שם, רק כשיש בעל הבית, דשייך לומר "כל מה שאומר לך בעל הבית עשה".

כתב המחבר (שו"ע או"ח סימן קע"ט סעיף ב') מי שסומך על שלחן

ב"ה יום הששי ויקרא י"ב אד"ש תשל"ג ירושלים לכבוד ידידנו עוז הרה"ג וכו' רבי צבי קובלסקי (שליט"א) [זצ"ל] רב ביהמ"ד סאכטשוב בני ברק

אחדשה"ט באהבה

בקשר למכתבו, מענה על תשובתי, כל הענין והפלפול היפה הוא, למי שאינו סומך על שלחן בעל הבית (כמבואר בשו"ע או"ח סימן ר"ו סעיף ה').

אחרים, אפילו אמר "הב לך ונברך" לא
הוי היסח הדעת, עד שיאמר בעל הבית.

והמכיר המג"א (שם ס"ק ג') דודאי
דעתו (של האורח) אם ירצה
בעל הבית לאכול ולשתות עמו, יאכל
וישתה עמו (עכ"ל).

וזהו הפמ"ג (שם אשל אברהם ס"ק ג')
אי לאו דמסתפי אני העני, הייתי
אומר במה שכתב "לאכול ולשתות עמו"
כוונתו כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה
(כבסימן ק"ע בט"ז ס"ק ג'), אם יאמר
בעל הבית שיאכל עמו, מוכרח הוא לא
מסיח דעתיה.

הא ב' אורחים במלון, ואחד מזמין
לחברו, אפשר לא שייך זה, דלא
בעל הבית הוא (עכ"ל).

אמנם לפי סברא זו של הפמ"ג, יהיה
קשה מה שסיים המג"א (שם)
וזל"ק ולכן נראה לי, אם בשעת אמירתו,
הסיח דעתו בבירור שאף שיאכלו וישתה
בעל הבית, לא יאכל וישתה עמו, ונמלך
אחר כך, צריך לברך, וכל שכן כשנטל
ידיו (עכ"ל).

רואים להדיא דהאורח יכול להסיח דעתו,
ולא יכול אח"כ להמשיך לאכול
עם בעל הבית, משא"כ לסברת הפמ"ג,
מה מועיל בזה דעת האורח שלא לאכול
ולא לשתות עם בעל הבית, הרי מוכרח
לציית לבעל הבית ולאכול עמו, כמו
שהביא הפמ"ג דברי הט"ז (סימן ק"ע
ס"ק ג') שהביא דברי הטור (שם סעיף
ה') מעשה ברבי שמעון בן אנטפרס,
שנכנסו אורחים אצלו, וגזר עליהן שיאכלו

וישתו, והלקו אותם, על שסירבו בתחילה
(ט"ז שם).

ואולי בזה יש לדחוק ולחלק, בין תחילת
אכילה המדובר שם, שהלקה אותם
שמוכרחים לציית לו, ובין סוף אכילה
שמיירינן הכא, שכיון שכבר הסיחו דעתם,
אינם צריכים להמשיך לאכול.

מ"מ סברת הפמ"ג שייך רק שם (סימן
ק"ע), אבל כאן, דאתכא דבעל הבית
סמכין, שיתן להם כל צרכן, לכאורה אין
חילוק בין שיש בעל הבית שנותן משלו,
או שכולם נותנים סכום כסף לאחד שיקנה
עבורם מה שצריכים כנהוג, שסומכין ג"כ
עליו, שיתן להם כל הצורך בסעודה.

ולפי דברי החיי אדם (סימן ס' סעיף ה'),
וקיצור שלחן ערוך (סימן נ"ז סעיף
ו') משמע שבאכילה ושתיה ג"כ שייך
הדין שסומכין על בעל הבית (הבאתי
לשונם במכתבי הקודם, ג' אדר שני
תשל"ג, [נדפס לעיל סימן ל"ח]), ושמה
לא מדובר שנטלו ידיהם לסעודה, דאז
שניהם, השכר והדגים נפטרים בסעודה,
ואין צריך לברך עליהם באמצע הסעודה.

ולכן כשאדם בא לשמחה, ובירך שהכל
על משקה, ואח"כ הביאו דגים על
השלחן, לא צריכים לברך עוד פעם
שהכל, כן הדעת נוטה.

אגב שמעתי הביאור (פסחים דף פ"ו
ע"ב) כל מה שאומר לך בעל הבית
עשה חוץ מצא, צ"א ר"ת צ"ד איסור.

בברכת פורים שמח וכל טוב
מוקירו ומכבדו
לוי הכהן רבינוביץ

סימן מא

אשה שספק לה אם ברכה ברכת המזון

שביעה מדאורייתא, ואף דמדרבנן אכתי חייבין, מ"מ הו"ל ספק דרבנן, אבל באכלו כדי שביעה, אין לומר ספק ספיקא שמא פטורין מדאורייתא, דאיבעיא דלא נפשט אינו נכנס בגדר ספק, כמו שכתב הפר"ח (עכ"ד).

ומ"מ נראה לי, כשאכלה כדי שביעה, אם יש אחד שלא בירך, טוב שתבקש ממנו שיוציאה בברכת המזון, ותשמע היטב כדי לצאת, ולא תענה על הברכות "ברוך הוא וברוך שמו", רק תענה אמן, כיון דבספרי מעדני השלחן (סימן ק"י בדיני ספק ספיקא ס"ק ע"א) הבאתי הרבה אחרונים שחולקים על הפר"ח (שם כללי ס"ס בקצרה ס"ק י"א), וסוברים דאבעיא בגמ' ולא איפשטא, נכנס בגדר ספק, וכשיש עוד ספק חוץ מזה, הו"ל ספק ספיקא, כן סובר הבית יוסף (יו"ד סימן נ"ט בדין גלודה), פר"ת (יו"ד סימן ל' ס"ק א'), בית לחם יהודה (שם סימן ק"י קונטרס הספיקות ס"ק ד'), פמ"ג (שם דיני ס"ס המחודשים שפ"ד ס"ק א').

בברכת כל טוב
זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום ה' ראה כ"ה מנחם אב תשנ"ז

לנכדי היקר והנעלה החתן המפואר כמר
גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת מה הדין אם יש ספק לאשה אם ברכה ברכת המזון, אם צריכה לברך, כיון דבגמ' (ברכות דף כ' ע"ב) לא איפשטא האבעיא, אם נשים חייבות בברכת המזון מן התורה או מדרבנן.

החיי אדם מיירי מזה, וז"ל (כלל מ"ז סעיף ב') לפי שברכת המזון היא דאורייתא, לפיכך כל ספק שיסתפק בו, חייב לברך, כדין כל ספק דאורייתא לחומרא, ונשים הן ספק אם חייבות מן התורה, מדכתיב (דברים ח', י'), "על הארץ הטובה", ונשים אין להן חלק בארץ, - ויש אומרים משום שלא ניתן להם ברית ותורה, מ"מ אם אכלו כדי שביעה, ונסתפקו אם ברכו, הו"ל ספק דאורייתא, וצריכין לברך, ונראה לי אם לא אכלו כדי שביעה, אינם צריכים להחמיר, דהוי ספק ספיקא, שמא כבר בירכו, ואם תמצא לומר דלא בירכו, שמא הלכה כמאן דאמר, דבעינן כדי

סימן מב

איזה ברכה מברכים על אורז

בס"ד יום ג' קדושים כ"ה ניסן תשנ"ה

לכבוד נכדי היקר והשקדן הנפלא כמר
גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט באהבה

מה ששאלת איזה ברכה מברכין על אורז.

בשני"ע או"ח (סימן ר"ח סעיף ז') פסק
המחבר האוכל את האורז, מברך
עליו בורא פרי האדמה, ואחריו בורא
נפשות. ואם בשלו עד שנתמעך, מברך
עליו בורא מיני מזונות, ואחריו בורא
נפשות, וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק
כ"ו) דאפילו נתמעך קצת ע"י הבישול,
ואפשר דאפילו אם רק הוסר קליפת
האורז, כמו בשלנו, ג"כ לא מקרי שלמים,
ומברך עליהם בורא מיני מזונות, ואחריו
בורא נפשות.

וכן פסק בשער הציון (שם ס"ק ל"א)
דיש לסמוך ולברך בורא מיני מזונות
על אורז, דכל דבר שאנו רואין דזין,
מברך בורא מיני מזונות, בוודאי אורז
בכלל זה, והכף החיים (שם ס"ק מ"א)
מביא כן בשם עוד פוסקים, וכן סובר
הערוך השלחן (שם סעיף כ"ב).

ואני זוכר מלפני הרבה שנים, שסיפר
לי אחד שהיה משמש את הגאון
רבי זליג ראובן בענגיס זצ"ל אב"ד

ירושלים עיה"ק, לעת זקנותו, ובירך על
אורז בתחילה בורא מיני מזונות, ולבסוף
בורא נפשות.

אבל הקיצור שו"ע (סימן נ"ב סעיף
י"ז) כתב שירא שמים לא יאכל
אורז שנתמעכו, אלא בתוך הסעודה,
ובשעת הדחק שאין לו פת, מברך
עליהם שהכל, ולאחריהם בורא נפשות,
כדעת הט"ז (סימן ר"ח ס"ק י"א), אליה
רבה (שם ס"ק ט'), קצות השלחן (סימן
נ"ב ס"ק ה').

והנה למעשה לכתחילה טוב לנהוג כדברי
הב"ח (סימן ר"ח דף קפ"ה ע"א)
שכתב שכל ירא שמים לא יאכל אורז, או
דוחן מבושל, בין שהוא שלם, או
שנתמעך יפה, אלא בתוך הסעודה, וכ"ה
בשירי כנה"ג (שם בהגהת ב"י ס"ק ה'),
ט"ז (ס"ק י"א), קיצור שו"ע (הנ"ל),
קצות השלחן (הנ"ל).

אבל אם לא יכול לאכלם בסעודה, לענ"ד
נראה שאם אוכל כמות ששובע
מזה, הוא "זין" כמו מזונות, ויברך עליו
בורא מיני מזונות, ואחריו בורא נפשות
רבות, אבל אם אוכל רק מעט להשקיט
רעבונו, יותר נראה שיברך שהכל.

זקנך הדורש שלומך באהבה
לוי הכהן רבינוביץ

סימן מג

אכל תבשיל של לאקשין – אמריות, עם ירקות או קטניות איזה ברכה מברך

ב"ה יום הששי מקץ ג' טבת תשל"ג

לחתני היקר הרב שמעון זלצמן שליט"א

מה ששאלת אם אוכל מיני דגן מעורב בתבשיל עם דברים אחרים, שברכתו בורא פרי אדמה, איזה ברכה אומר על זה.

זי"ף מסגרת השלחן (על קיצור שלחן ערוך סימן נ"ד ס"ק ו') אין לזוז ממנהג רוב העולם, וכן שמעתי מכמה בעלי תורה, לברך בסתם על פירורי עיסה, או גרויפן מחמשת מיני דגן, עם קטניות בורא מיני מזונות, על שתיהן, בין נתמעכו ונתדבקו או לא, ולבסוף יברך על המחיה, אם אכל כזית דגן בכדי אכילת פרס (וכ"ה במשנה ברורה סימן ר"ח ס"ק מ"ח), והוא כשלושה או ארבע ביצים (ערוך השלחן שם סעיף י"ח).

וסיים מסגרת השלחן (שם) אבל אם לא אכל כזית דגן בכדי אכילת פרס, איכא ספיקא בברכה אחרונה, אם היא על המחיה, או בורא נפשות (שו"ע או"ח סימן ר"ח סעיף ט', מג"א שם ס"ק ט"ו, פמ"ג שם אשל אברהם ס"ק ט"ו, חיי אדם כלל נ' סעיף כ"א, ונשמת אדם שם,

רז"ש בסידורו, סדר ברכת הנהנין פרק ג' סעיף ב'), ולכן יש לאכול עוד כזית שברכתו האחרונה היא על המחיה בודאי, ועוד כזית שברכתו בורא נפשות בודאי (רז"ש בסידורו שם), ויצטרך לברך על המחיה, ובורא נפשות, ויצא ממה נפשך (עכ"ל מסגרת השלחן).

ודעת הערוך השלחן (סימן ר"ח סעיף י"ח) שאם אכל כזית דגן בכדי אכילת פרס, יברך ברכה אחרונה בורא נפשות, ודי, וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק מ"ח).

היוצא מכל זה, ברכה ראשונה מברך רק בורא מיני מזונות, ולא בורא פרי אדמה.

ברכה אחרונה, אם אכל כזית דגן בכדי אכילת פרס, מברך על המחיה.

ואם לא אכל כזית דגן בכדי אכילת פרס, מברך בורא נפשות.

ואם יכול לאכול עוד כזית שברכתו על המחיה, ועוד כזית שברכתו בורא נפשות, יעשה כך.

חותנך

לוי הכהן רבינוביץ

סימן מד

מקור למנהג בני ארץ ישראל לומר על פרי גפנה

בס"ד יום ב' וארא כ"ג טבת תשס"ב

לכבוד ידידנו כ"ק הגה"צ אדמו"ר
משומרי אמונים רבי אברהם חיים ראטה
(שליט"א) [זצוק"ל]

אחדשה"ט באהבה רבה

בסעודת ברית של ניני, שמעון אהרן
הכהן רבינוביץ נ"ו בשבוע
שעבר, סיפר מעכ"ת שהיה עם אביו
הרה"ק בעל השומר אמונים זי"ע, אצל
הרה"ק האדמו"ר מבעלזא זי"ע, ומעכ"ת
חתם "על פרי גפנה", והרה"ק האדמו"ר
מבעלזא זי"ע הגיב, שצריכים לומר "על
פרי הגפן".

ומעכ"ת סמך ידו על פסק זה, וביקש
ממני לציין מי הם הפוסקים
שכתבו שצריכים כן לומר בארץ ישראל
"על פרי גפנה", כיון שלא רואים זאת
בגמ' ובשלחן ערוך.

א. ועל זה באתי בכתובים, הן אמת
שבראשונים לא כתוב זאת, וגם
בשו"ע לא נפסק כן,

רק על פירות משבעת המינים, איתא
בגמ' (ברכות דף מ"ד ע"א), וכן
נפסק בשו"ע (או"ח סימן ר"ח סעיף
י') "ובארץ ישראל חותם על הארץ
ועל פירותיה".

ויתכן שזה היה טעמו של הרה"ק
האדמו"ר מבעלזא זי"ע, כמו
שאמר מעכ"ת.

וראיתי בשו"ת קנין תורה (חלק ד' סימן
כ"א) שגם הרה"ק האדמו"ר
מסאטמאר זי"ע, לא אמר זאת כשהיה
בארץ ישראל, והסביר שאין מזה זכר
בגמ', רק "ועל פירותיה" בלבד.

ב. אבל בספרי אחרונים רואים שכן היה
מנהג ארץ ישראל מקדמת דנא לחתום
"על הארץ ועל פרי גפנה".

בשו"ת אדמת קודש (חלק א' או"ח
סימן ג'), להרב משה מזרחי
ז"ל, נדפס בשנת תק"ב) דן על פירות
חו"ל שבא לארץ, כגון צימוקים ושרו
אותם במים, ועשו מהם יין, איך יחתום
ברכה אחרונה, האם יחתום "על הארץ
ועל פרי גפנה, כפירות ארץ ישראל
עצמה" מאחר שחייבים הם בתרומות
ומעשרות, או לא יחתום, כי אם על
הארץ ועל הפירות כדמעיקרא, דבתר
עיקר הפירות אזלינן (עכ"ל).

רואים מדבריו שבארץ ישראל חותמים
"על פרי גפנה", רק שאלתו היא
על צימוקים מחו"ל שהביא אותם לארץ
ישראל, ועשה בהם יין בארץ ישראל, מה
דינם, אבל יין שעשו מענבים של ארץ

ישראל, דבר פשוט אצלו שחותמים "על פרי גפנה".

וכן בשו"ת פרי הארץ (חלק ג' בסוף מפתח הספר, להרב אליעזר אליהו מזרחי ז"ל, אחיו של השו"ת אדמת קודש הנ"ל) גם הוא דן על פירות הבאים מחו"ל לארץ, כגון צימוקים ועשה מהם יין, אם יסיימו בברכה אחרונה על פרי גפנה, או לא (עכ"ל), הובא בקצרה בברכי יוסף (או"ח סימן ר"ח ס"ק י"ב), ושערי תשובה (שם ס"ק ז').

וכן הוא בשו"ת שדה הארץ (או"ח סימן ו', להרב אברהם מיוחס ז"ל, נדפס שנת תקמ"ח), וז"ל: הני פרי דאתו מחו"ל, כגון צימוקים ועשה מהם יין, פה בארץ ישראל, אם צריך שיאמר בסיום ברכה אחרונה "על פרי גפנה, כיון שהיין נעשה בארץ" ונתחייב במעשר או לא, (עכ"ל).

והבט וראה בספר מזבח אדמה (דף א' ע"ב, או"ח סימן ק"צ, להרב מיוחס ב"ר שמואל ז"ל, נדפס שנת תקל"ז) שכתב כן בפשטות להדיא, דז"ל: ברכה אחרונה על יין, צריכים לומר בחתימה על הארץ ועל פרי הגפן, וכן עמא דבר, ובארץ ישראל אומר "על הארץ ועל פרי גפנה" (עכ"ל).

גם בספר ארץ חיים, והוא מנהגי ארץ ישראל להרב חיים סתהון ז"ל מצפת (או"ח סימן ר"ח סעיף י') כתב זאת להדיא, וז"ל: גם בברכת על הגפן, נוהגים בארץ ישראל לחתום "ועל פרי גפנה" (עכ"ל).

וכ"כ הכף החיים (או"ח סימן ר"ח ס"ק נ"ח) וז"ל: בברכת הפירות נוהגין לאמר "ונודה לך על הארץ ועל פירותיה", ובברכת היין "ונודה לך על הארץ ועל פרי גפנה" וחותמין בארץ ישראל "על הארץ ועל פרי גפנה" (עכ"ל).

וכ"ה בספר ארץ ישראל (חלק א' סימן ג' ס"ק א', להרב יחיאל מיכל טוקצינסקי ז"ל) וז"ל: על יין מענבי הגפן שבארץ ישראל, מסיימים "ועל פרי גפנה" (עכ"ל).

וכ"כ בשו"ת משנה הלכות (חלק ששי סימן מ"א), בארץ ישראל אומרים "על פרי גפנה".

וכן הורה הגר"ש ואזנר (שליט"א) [זצ"ל] (קובץ מבית לוי גליון ט"ו, אדר ניסן תש"ס, דף ס"ז) "ובארץ ישראל חותם על הארץ ועל פרי גפנה".

ג. והנה הקצות השלחן (סימן ס', בדי השלחן ס"ק ב', להרב אברהם חיים נאה ז"ל) כתב וז"ל: עיין בברכי יוסף (סימן ר"ח) דבארץ ישראל חותמין על מחייתה, וכן מוכח שם, דעל היין חותם ועל פרי גפנה, אולם מסידור אדמו"ר (בעל התניא זי"ע) בנוסח הברכה מעין ג', דלא הזכיר מזה, משמע דס"ל דאין חילוק בין ארץ ישראל לחו"ל, רק בברכת הפירות (עכ"ל).

ולכן אם דעת בעל התניא שלא לומר בארץ ישראל "על פרי גפנה", יתכן שהרה"ק האדמו"ר מבעלזא זי"ע נהג כדעת בעל התניא זי"ע.

ד. הסבר נוסף למה נהג הרה"ק האדמו"ר מבעלזא זי"ע לומר "על פרי הגפן" רואים בשו"ת תשובות ונהגות (חלק ג' או"ח סימן ע"ה) וז"ל: וזכורני ששמעתי על מנהג האדמו"ר הקדוש מבעלזא זצ"ל, שגם שהגיע לארץ ישראל לא שינה הנוסח דחו"ל, וחתם הברכה "על הפירות", ואם הדבר נכון, ודאי היה לו טעם כמוס, אבל לדרכינו יש להטעים הדבר שכהיום לא ברור מקור הפירות, ויש הרבה כרכים שכבשום עולי מצרים, ולא כבשו עולי בבל, על כן לא חתם על פירותיה (עכ"ל).

אם כנים דבריו, שגם על הפירות לא רצה הרה"ק האדמו"ר מבעלזא זי"ע לחתום על פירותיה, הגם שהוא דינא דגמ', וכן נפסק בשו"ע (כנ"ל), שחשש שמא הפירות לאו מגבולות ארץ ישראל, כש"כ על היין שיש חשש זה, דמי יודע מהיכן הביאו הענבים לעשות היין(ד).

בברכת כתיבה וחימה טובה
וישועה שלימה לכל ישראל בביאת
משיח צדקינו בב"א
בכבוד רב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן מה

עניית אמן על ברכת קמן

בס"ד יום ג' וירא י"ז חשון תשס"א
לכבוד הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א
רב ביהמ"ד סאכטשוב בני ברק ראש
מפעל מאורות דף היומי
אחדשה"ט
א. במאורות דף היומי (מסכת נזיר

כ"ו-ל"ב, י"ד חשון תשס"א, גליון 77)
מובא דברי המשנה ברורה (סימן רט"ו ס"ק
ט"ז) בשם פמ"ג (בחיידושו על גמ' ברכות,
ראש יוסף ברכות פרק ח' ד"ה אחר),
דמשמע מדברי השו"ע (שם סעיף ג') דעל
ברכה שהקטן מברך על אכילה וכה"ג,
קודם שהגיע לחינוך, אין לענות אמן עליו.

(ד) אמר בן המחבר: כשנכנסתי בקודש פנימה אצל כ"ק מורי ורבי הגה"ק בעל חוקי חיים, אדמו"ר משומרי אמונים זי"ע, אחרי שקיבל תשובה זה, אמר לי בזה"ל: התחלתי לכתוב תשובה לאביך על זה, ותוכן התשובה הוא כך, רואים בתשובה של אביך, שהביא רשימה ארוכה מגדולי פוסקי הספרדים שנהגו כך, ומזה נשתרבה המנהג בארץ ישראל גם אצל האשכנזים. ולכן אאמו"ר רביה"ק בעל השומר אמונים זי"ע, שנהג כמה מנהגי הספרדים, כמו שנהג מורו ורבו בעל הצבי לצדיק מבלוזאב זי"ע (כגון: ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו, וכן במעריב זה א-לי ענו יחד כולם הודו והמליכו ואמרו, וכן בתפלת יום טוב וקידוש לילי יום טוב, את יום חג... ואת יום טוב מקרא קודש הזה, מקרא קודש זכר ליציאת מצרים, שכך פסק המחבר (שו"ע או"ח סימן ת"צ

רצייתי להעיר ולהביא דברי הרב הגאון רבי יעקב בלוי (שליט"א) [זצ"ל] (בספרו חנוך לנער פרק י"ד סעיף ג) וז"ל: כשהקטן מברך לשם לימוד, אין עונים אחריו אמן, אבל כשמברך לפטור עצמו, עונים אחריו אמן. דכן מנהג העולם לענות אמן.

והוסיף עוד טעם (בהערות ס"ק ג') דיש גם בעניית אמן משום חינוך, שיתחנך הקטן לעניית אמן, ודעת כמה אחרונים שאין איסור לענות אמן, כי אם כשמברך לבטלה (עכ"ד).

ודבר זה לחנך את התינוק על עניית אמן, הוא חשוב מאוד, שיתרגל מנעוריו לענות אמן.

ב. ומה שהביא במאורות דף היומי (שם) בשם גדול אחד זצ"ל, שענה אמן בהבלעת אותיות, והיה משמיע לקטן כאילו עונה אמן.

קשה מאוד להתנהג כך, כיון שהקטן ילמד מזה שמותר לענות אמן בהבלעה, ואולי הגאון הגדול זצ"ל, עשה זה בהתחכמות גדולה, שהתינוק חשב שעונה אמן בשלימות.

לכן נראה שראוי להתנהג לענות אמן, גם על ברכת קטן שלא הגיע לחינוך, כמו שהביא חנוך לנער, דכן מנהג העולם.

בכבוד רב והצלחה
ידידך
לוי הכהן רבינוביץ

סימן מו

א. על איזה נסים מברכים הגומל.

ב. האם צריך לברך הגומל, על בגד שלבש שהתחיל לבעור.

הגומל, כיון שהיה יכול לבוא לידי סכנה, אם לא היו מסירים תיכף. או שברכת הגומל צריכים לברך, רק אם האש נוגע בגוף ממש.

א. בשו"ע או"ח (סימן רי"ט סעיף ט') איתא הני ארבעה (שצריכים להודות,

בס"ד יום ד' שמות כ' טבת תשנ"ג
לכבוד נכדי היקר הרב שלמה זלצמן שליט"א
אחדשה"ט

מה ששאלת אם החולצה התחיל לבעור, והסירה תיכף, אם לברך ברכת

סעיף ג'), אבל הרמ"א כתב (שם) ואנו אין נוהגין לומר מקרא קודש) נהג גם בזה לומר ועל פרי גפנה. אבל הרה"ק מבעלזא זי"ע, לא נהג מנהגי הספרים. ולכן גם בארץ ישראל אמר על פרי הגפן.

(שם סעיף י"ב) שכתב דבאמת בלא הזכרת שם ומלכות אינה ברכה כלל, והאחרונים כתבו שיש לברך על כל דבר סכנה, כשניצל הימנה, וכן המנהג הפשוט, ואין לשנות, וגם עתה נוהגין כן (עכ"ל). וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק ל"ב) וז"ל: והאחרונים כתבו דהמנהג כסברא ראשונה, וכן מסתבר.

ב. והנה הגם שנקטינן שצריך לברך בשם ומלכות, מ"מ זה דוקא כשהיה קרוב לסכנה, כמו שכתב המשנה ברורה (שם ס"ק כ"ט) אם גנבים באו לו, ר"ל והיה קרוב לסכנה על ידם, כמבואר בשו"ע (שם סימן רי"ח סעיף ט'), ושם כתב המחבר יש אומרים שאינו מברך על נס, אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם, אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו, כגון שבאו גנבים בלילה, ובא לידי סכנה, וניצול, וכיוצא בזה אינו חייב לברך, ויש חולק, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות (עכ"ל). וכ"כ התפארת ישראל (ברכות פרק ט' משנה א' בהלכת גבירתא) דנס שנעשה בטבע, מברך בלי שם ומלכות.

רואים מכאן שיש הבדל בין "יכול לבא לידי סכנה" ל"קרוב לסכנה" דאם יכול לבא לידי סכנה, אינו מברך בשם ומלכות, ורק אם הוא קרוב לסכנה, אז צריך לברך בשם ומלכות.

ולכן בנידון דידן שהחולצה התחיל לבעור, במקום אחד, כל זמן שלא ברור שהיה קרוב לסכנה, אין לברך בשם ומלכות, רק יברך ברכת הגומל בלי שם

שמבואר שם סעיף א'), לאו דוקא, דהוא הדין למי שנעשה לו נס, כגון שנפל עליו כותל, או ניצל מדריסת שור ונגיחותיו, או שעמד עליו בעיר אריה לטרפו, או אם גנבים באו לו, עם שודדי לילה, וניצול מהם, וכל כיוצא בזה, כולם צריכים לברך הגומל. ויש אומרים שאין מברכין הגומל, אלא הני ארבעה דוקא, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות (עכ"ל).

וכתב השערי תשובה (שם ס"ק א') בשם שו"ת בית יהודה (סימן ו'), דאנו אין לנו אלא דברי מרן, לברך בלא שם ומלכות, וכן כתב הברכי יוסף (שם ס"ק ח'), ובמחזיק ברכה שם ס"ק ו', לדוד אמת סימן כ"ג ס"ק ו'), בית יעקב (סימן רי"ט ס"ק י"ד), זכור לאברהם (מערכת ברכות אות ה'), חסד לאלפים (סימן רי"ט ס"ק י"ב), בן איש חי (שנה ראשונה פרשת עקב ס"ק י"ב), הובא בכף החיים (סימן רי"ט ס"ק נ"ב).

אמנם דעת הלבוש (התכלת שם סעיף ט') לברך בשם ומלכות, וכ"כ הב"ח (סימן רי"ח ד"ה הרואה), ט"ז (סימן רי"ט ס"ק ז'), וז"ל: אבל ראיתי נוהגין הרבה כסברא ראשונה, שהיא דעת הריב"ש (סימן של"ז), ומסתבר כן, דכל סכנות נכללו בהולכי מדבר דנקט בגמרא (ברכות דף נ"ד ע"ב), וכ"כ המג"א (שם ס"ק י'), דעכשיו נהגו לברך כל מי שנעשה לו נס, וכן דעת אליה רבה (שם ס"ק ט"ו, אליה זוטא שם ס"ק י"א), פמ"ג (שם אשל אברהם ס"ק י'), ערוך השלחן

ומלכות, אף שעבר זמן רב מהנס (כמבואר בשו"ע שם סעיף ו'). ואין חילוק בזה בין איש לאשה.

אבל אם החולצה התחיל לבעור בכמה מקומות, אז אפילו שלא נגע עדיין האש בגוף ממש, מ"מ זה נקרא

קרוב לסכנה, וצריך לברך ברכת הגומל בשם ומלכות.
בברכת כל טוב ויגמלנו כל טוב סלה
זקן
לוי הכהן רבינוביץ

סימן מז

קנה בית ולא שילם כל הכסף, אם מברך שהחיינו

ב"ה יום ג' וישב י"ט כסליו תשל"ט
כבוד חתני היקר הרב חיים לייב
ויינשטיין שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת על מי שקנה דירה ולא שילם כל הכסף, האם יכול לומר שהחיינו.

בשערים מצויינים בהלכה (על קיצור שו"ע סימן נ"ט ס"ק ד') כתב בשם שו"ת לב חיים (חלק ג' סימן נ"ב) דאם קנה בהקפה, שלא פרע בשעת הקנין, אפילו אם פרע אח"כ בקרוב, מ"מ כיון שעתה לא קנאה, יש סברא לומר שאין צריך לברך (שהחיינו).

וכעין זה כתב גם הערוך השלחן (או"ח סימן רכ"ג סעיף ד') דמהאי טעמא אין מברכין על נשיאת אשה (שהחיינו), משום דבשעת אירוסין, אינה עדיין שמחה שלימה, ובשעת נשואין שכבר נגמרה השמחה, אי אפשר לברך, דעצם הדבר כבר נגמרה בשעת אירוסין. ומעתה לפי זה אין לברך על קניית בית

בזמנינו, כיון דבשעת הקנייה פורעין רק חלק, ונשאר עוד משכנתא אצל הבנק, ואח"כ במשך השנים ששילם המשכנתא, מ"מ עצם הקנייה היה מלפנים בשעת הקנייה (עכ"ל).

ולפי זה הוא הדין בקונה לעצמו כלים או מלבושים חשובים, שצריך לברך שהחיינו (כמבואר בשו"ע או"ח סימן רכ"ג סעיף ג'), אם אינו משלם הכל בפעם אחת, אינו מברך שהחיינו.

ויש להוסיף על זה ממה שכתב הרמ"א (סימן רכ"ג סעיף א') יש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו (ברכת שהחיינו), שאינה חובה אלא רשות. שצריך ברכת שהחיינו נתקן על דבר הבא מזמן לזמן כמועדים וכדומה (מ"ב שם ס"ק ז'), לפי זה כשיש סברא לפטור את עצמו מברכת שהחיינו, לא כדאי לומר.

אמנם המשנה ברורה (שם בביאור הלכה ד"ה ויש) הביא שהרבה פוסקים ס"ל דהוא חובה, וטעמם, דדבר

שתקנו חז"ל לברך משום שמחת הלב, לא שייכא בזמן, אלא כל אימת שנזדמן על ידי הקנייה שמחה בלב, מברך לה, על שזיכהו לבוא לשעה שיש בו שמחת הלב (עכ"ל).

והנה המחבר (שם סעיף ג') כתב בנה בית חדש, או קנה כלים חדשים, מברך שהחיינו. ודוחק לומר שזה מיירי דוקא שנותן הכל במזומן, ללא דמי קדימה, דבקנייה גדולה כקניית בית וכיוצא בו, אין מצוי שיהיה לו כל הכסף, בבת אחת, כמו שרואים בגמ' (ב"מ דף ע"ז ע"ב) מאן דזבין ארעא באלפא זוזי, אוזולי מוזיל (פירש רש"י שאין כ"כ מעות מצויות לו).

ונראה להלכה אם קנה בדרכי הקנייה, באופן שאינו יכול לחזור בו, יש לו ג"כ שמחה, ומברך שהחיינו, אע"פ שאם היה לו כל הכסף, היה שמח ביותר, מ"מ עתה שנותן דמי קדימה, ויש לו סכומים טובים שבע"ה ישלם הכל, יברך ג"כ שהחיינו על הנאה זו.

וראיה לזה מדברי המחבר (שם סעיף ב') אם "מת אביו מברך דיין האמת, היה לו ממון שירשו, אם אין לו אחים מברך ג"כ שהחיינו, ואם יש לו אחים מברך הטוב והמטיב". אע"פ ששמחתו בהירושה אינה בשלימות, ויש לו עגמת נפש, ועטוף בצער ממיתת אביו, והיה יותר טוב לו שאביו יחיה, ולא ירש, מ"מ מברך שהחיינו על ההנאה שיש לו, הכי נמי על זה.

ועל גוף הראיה של הערוך השלחן (הנ"ל) יש לדון בזה, דז"ל: ויש להסתפק דבמערכי מלחמה (דברים כ', ה'-ז') חשיב ג' דברים, בנה בית, נטע כרם, ונשא אשה, איך הדין בשהחיינו. והנה מדלא חשיב בהרואה (ברכות דף נ"ד ע"א) כרם ואשה, שמע מינה דעל אלו אין מברכין, ועל כרם יש לומר שאין זה שמחה כבית, אבל באשה יש תמיה, למה לא יברכו שהחיינו, שהרי שמחה גדולה היא, שמברכין שהשמחה במעונו. ויש לומר משום דבשעת אירוסין אינה עדיין שמחה שלימה, ואי אפשר לברך אז שהחיינו, ובשעת נשואין שנגמרה השמחה, אי אפשר לברך, מפני שעצם הדבר כבר נגמר באירוסין, ולכן גם אצלנו שהם כאחד, האירוסין והנשואין, לא נהגו לברך, כיון שהם לא ברכו, גם אנן לא מברכין, וכן בכרם לא תקנו שהחיינו, שבעת הנטיעה אין שמחה עדיין, שהפירות אסורים ג' שנים משום ערלה, ואח"כ לא שייך לברך, מפני שהעניין כבר נגמר, לכן לא הזכירו רק בית שמשמש בה תיכף בהגמרה (עכ"ל).

ולענין אפשר לומר תירוצו אחר, למה אין מברכין שהחיינו על נשואי אשה, ונטיעת כרם. כי כידוע עיקר הנשואין לקיים מצות פרו ורבו, לא תוהו בראה, נמצא שברכות אלו יברך אח"כ, דהרי נפסק בשו"ע (שם סעיף א') ילדה אשתו זכר, מברך הטוב והמטיב. ואם נולדה לו בת, כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ב') דבפעם הראשון כשרואה אותה, מברך ברכת שהחיינו. וכן כרם שמטרת

משכנתא, כיון שנתן התחייבות, אין חשש בזה, ויברך שהחיינו בשמחת הלב.

אמנם יש אומרים שעל שאר כלי תשמישו של אדם, חוץ מבית ומלבוש, אפילו כלי כסף וזהב, אין לברך כלל (סידור בעל התניא, וכעין זה כתב הפמ"ג סימן רכ"ג מש"ז ס"ק ד', מסגרת השלחן סימן נ"ט ס"ק ד').

בברכת כל טוב
חותגך
לוי הכהן רבינוביץ

הנטיעה היא בשביל הפירות והיין, ומברכין עליהם ברכת שהחיינו (שם סימן רכ"ה סעיף ג'), לכן לא מברכין מקודם. אבל אם קונה דירה, או דברים חשובים, ופורע רק חלק, וחלק יפרע אח"כ, יכול לומר שהחיינו מיד בשעת הקנין.

ואם חושש לדברי הלב חיים אם לא נתן כל הכסף, טוב שיתן להמוכר צ"ק מאוחר כנהוג בזמנינו, ואז נראה דהוי כמו פרעון, דהצ"ק הוי התחייבות על השאר, והוי כשילם את הכל. וכמו כן בענין

סימן מח

הברכה שמברכים על מלכי עכו"ם*

באתי להעיר דלא דק בזה הכותב, דעל ראיית מלכי עכו"ם אומר "ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם".

דז"ץ השו"ע או"ח (סימן רכ"ד סעיף ח') על המלכים (היינו מלכי ישראל) אומר בא"י אמ"ה שחלק מכבודו ליראיו (שעם ה' הם חלק אלוק', ודבקים בו, לכן אומר שחלק, משנה ברורה שם ס"ק ט'), ועל מלכי עכו"ם אומר "ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם" (עכ"ל).

בברכת כתיבה וחתימה טובה
בכבוד רב
ל. הכהן רבינוביץ

ב"ה יום א' כי תצא ד' אלול תשמ"א

לכבוד מערכת דער אידישער שטראל הי"ו

מערכת נכבדה

ראיתי כתוב בגליונכם של עש"ק פ' שופטים, שאצל הרה"ק רבי דוד'ל לעלובער זצוקל"ה זיע"א, נכנס גענעראל צרפתי, ובחשבו שזה נאפאליאן בעצמו, אמר הברכה שמברכין שרואין מלך, ברוך שחלק מכבודו לבשר ודם.

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת נח תשמ"ב, גליון 6

סימן מט

בענין הנ"ל*

<p>באתי להעיר בזה דלא דק הכותב, דעל מלכי אומות העולם אומר "ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם" (שו"ע או"ח סימן רכ"ד סעיף ח'), ורק על מלכי ישראל אומר שחלק, שישראל הם חלק אלוהי, ודברים בו לכן אומר שחלק (מג"א שם ס"ק ד').</p>	<p>ב"ה יום א' מטו"מ כ' תמוז תשמ"ב לכבוד מערכת דער אידישער שטראל הי"ו. רציתי להעיר מה שראיתי בגליונכם פרשת פנחס.</p>
<p>בכבוד רב ובברכת כל טוב ותחזקנה ידיכם בהפצת אור התורה והאמונה ל. הכהן רבינוביץ</p>	<p>בסיפור "א גאלדענע מעדאל" כתוב כשנתודע לר' וועלוול מונטיינער, שעומד לפני המלך מעסטרייך, בדרך "ברוך שחלק מכבודו לבשר ודם".</p>

סימן נ'

לא הספיק לברך על ברכים, ושמע כבר רעמים, איזה ברכה מברך

<p>בראשית", ורק אחרי ששמע הרעם בדרך "עושה מעשה בראשית", אם יכול לברך עכשיו ברכת "שכוחו וגבורתו מלא עולם".</p>	<p>בס"ד יום א' ויגש ה' טבת תשס"א לנכדי החשוב והנכבד הרב פנחס דוד אשכנזי שליט"א</p>
<p>א. באופן זה אינו יכול לברך "שכוחו וגבורתו מלא עולם", דהמג"א (סימן</p>	<p>אחדשה"ט מה ששאלת על אחד שראה ברק, ולא הספיק לברך "עושה מעשה</p>

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת ראה תשמ"ב, גליון 21

(הובא בשער התשובה שם ס"ק א', וכף החיים שם ס"ק ה').

והגם שהמשנה ברורה (שם ס"ק ה') הסביר שכוונת הברכי יוסף "שיצא בדיעבד" (עכ"ד), מ"מ כיון שמנהגינו שמברכים בשם ומלכות, למעט בברכות עדיף, ולכן כששומע הברק יכול לפטור ג"כ הרעם הבא אחריו, ויברך "עושה מעשה בראשית".

ובלי שם ומלכות יכול לומר ג"כ "שכוחו וגבורתו מלא עולם".

ג. ומה ששאלת מה השיעור של "תכופים" שכתב המשנה ברורה (שם) אם לא היו תכופים זה אחר זה, מברך תחילה על הברק "עושה מעשה בראשית", ואח"כ על הרעם "שכוחו וגבורתו מלא עולם" (עכ"ד).

"אם לא היו תכופים" הכוונה שהספיק לברך "עושה מעשה בראשית", ועדיין לא הגיע הברק, אז מברך "שכוחו וגבורתו מלא עולם", אבל "אם הם תכופים" מברך ברכה אחת "עושה מעשה בראשית" על שניהם.

מאת זקנך הדורש בשלומך
ומאחל לך כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

רכ"ז ס"ק א') כתב אם שמע רעם וראה ברק כאחד, מברך על שניהם ברכה אחת "עושה מעשה בראשית" (הובא במשנה ברורה שם ס"ק ה', כף החיים שם ס"ק ו').

ולכן כיון שלא הספיק לברך "עושה מעשה בראשית" אחרי הברק, ושמע כבר רעם, מיקרי שניהם ביחד, וצריך לברך רק "עושה מעשה בראשית".

ב. והנה המשנה ברורה (שם ס"ק ה') כתב שהעולם נוהגים לברך על הברקים "עושה מעשה בראשית", ועל הרעמים "שכוחו וגבורתו מלא עולם", וכן מסתבר, שע"י הרעם נראה גבורתו של הקב"ה יותר מברק.

ולכן אם לא היו תכופים זה אחר זה, מברך תחילה על הברק, שהוא מתראה מתחילה לעין האדם "עושה מעשה בראשית", ואח"כ על הרעם "שכוחו וגבורתו מלא עולם" (עכ"ד).

ג. ולענ"ד נראה שאם ראה הברק מקודם, כיון שברור לו שאח"כ ישמע הרעם, כנהוג, יכול בברכתו "עושה מעשה בראשית", גם על הרעם שישמע אח"כ, כמבואר בברכי יוסף (שם ס"ק ד') דאם בירך על הברק "עושה מעשה בראשית", וכיון לפטור את הרעם הבא אחריו, יצא

סימן נא

האם מותר להלוות כסף לצרכי שבת, כשיודע שלא יוכל לשלם

רציתי להעיר שדעה זו מובא במשנה ברורה (סימן רמ"ב ס"ק ג') בשם הגר"א, וב"ח.

אמנם המשנה ברורה (שם בשער הציון ס"ק י"ב) הביא בשם עטרת זקנים (שם ס"ק א'), דלא ילוה אלא אם כן הוא משער שיהיה לו במה לפרוע, וסיים המשנה ברורה "ונראה דהכל לפי הענין".

גם השו"ת הלכות (שם סעיף ח') הביא דעת עטרת זקנים, בשם ויש אומרים שלא ילוה, אלא אם כן הוא משער שיוכל לפרוע (עכ"ד).

לכן עכ"פ הוא לא דבר פשוט לכתוב שבלי חשבון ג"כ ילוה, ולבטוח על ישועת ה', אא"כ בטחנו חזק בה'.

בברכת כל טוב ונחת
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום הששי לסדר בלק י"א תמוז תש"ס

לכבוד ידידי וחביבי החשוב ש"ב רבי חיים דוד קובלסקי שליט"א

רב ביהמ"ד סאכטשוב בני ברק ראש מפעל מאורות דף היומי

אחדשה"ט באה"ר

במאורות דף היומי (כתובות דף ק"ח-ק"י"ב, י"ג תמוז תש"ס גליון 60), בענין שיעור שתי סעודות של שבת, מובא על עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, דאם יכול להשיג הלוואה, אף אם הוא עני, וחושש שלא ימצא מהיכן להחזירם, ילוה, ויסמוך על הבורא שיעזור לו לפרועם, וכל מה שאמרו חז"ל (שבת דף קי"ח ע"א) עשה שבתך חול, הוא דווקא למי שאינו משיג הלוואה (ע"כ).

סימן נב

אכילת מזונות בשבת לפני הסעודה

בס"ד יום ה' תרומה כ"ט שבט תשנ"ד

כבוד הרב הנכבד מיכאל אליעזר
העטלמאן שליט"א

אחדשה"ט

א. מה ששאל דלנהגים לעשות קידוש בשבת בבוקר, ואוכל אחריו מיני מזונות, ואח"כ נוטלין לידים, ואוכלים פת, אם יכולים לעשות כך כליל שבת.

מקור דין זה הוא דברי האור זרוע (חלק ב' סימן כ"א הלכות ערב שבת) וז"ל: פי' ה"ר אליעזר ממין זצ"ל, מצוה לבר ישראל שיאכל סעודת שבת לתיאבון - ועיקר סעודת שבת בלחם תלוי - ומאחר שהוא כך, דסעודת שבת היינו לחם, צריך למיכליה לתיאבון, ולכל בן ברית אסור למיכל אותו גרימזל"י בשבת קודם הסעודה, משום דלא אכיל עיקר סעודת שבת לתיאבון, והעושהו לא ניתן להשבון (עכ"ל).

וּלְפִי דברי הרשב"ם (פסחים דף ק' ע"א ד"ה אמר לו רשב"ג) משמע, שמותר לאכול גרימזל"י קודם שיאכל הלחם, אע"פ שעיקר סעודת שבת היא לחם, הא קיי"ל כר' יוסי (פסחים דף צ"ט ע"ב) שמותר להתחיל ולאכול אפילו לאחר ט' שעות - ש"מ דלא בעינן ליכנס לשבת כשהוא תאוה. וכן נמצא כתוב

בתשובות, דערב שבת לאחר שקידש על היין מביאים גרימזל"י לפני רבינו קלונמוס, ולפני הזקנים, והיו מברכים עליהם בורא מיני מזונות, ואח"כ ברכה אחת מעין ג', כדי להרבות ולהשלים מאה ברכות, ואח"כ היו אוכלים לחם וצרכי הסעודה, (עכ"ל אור זרוע), הובא בדרכי משה (או"ח סימן רמ"ט ס"ק ד'), ומשמע שהדרכי משה סובר שמותר (כמו שכתב הערוך השלחן שם סעיף י"ב), אבל המג"א (שם ס"ק ו') סובר כר' אלעזר ממין שאסור בשבת.

ב. ומה שכתב, דעובדא דר' קלונימוס היה כליל שבת.

במג"א (שם ס"ק ו'), ובמחצית השקל (שם), ובשו"ע בעל התניא (שם בקונטרס האחרון ס"ק ג') מבואר דמעשה דר' קלונמוס היה בערב שבת אחרי פלג המנחה, וקיבל עליו שבת, וקידש לאכול סעודת שבת, כמו שפסק המחבר (שם סימן רס"ז סעיף ב') דמפלג המנחה יכול להדליק, ולקבל שבת בתפלת ערבית, ולאכול מיד, אפילו שגומר סעודתו מבעוד יום, רק לדינא יש חולקין בזה, ומצריכים שיגמור סעודתו כליל (כמבואר בשו"ע בעל התניא שם סעיף ג', ומשנה ברורה שם ס"ק ה').

הלכה שם ד"ה מותר) וז"ל: והנה במקומותינו שהמנהג שאין נוטלין לידים קודם קידוש, נהגו העולם להקל בשחרית, כדעת הדרכי משה, ואוכלין מיני מזונות לאחר קידוש קודם הסעודה, ובשו"ע של הגר"ז יישב המנהג, וכתב שאין למחות ביד המקילין, ומ"מ יש אנשי מעשה, שמחמירין לעצמן במקום דאפשר כדעת המג"א, ותיכף אחר קידוש נוטלין לידים ומברכים על הפת, ואוכלין הכל בתוך הסעודה, וכ"כ בספר שלחן עצי שטים, ועכ"פ לכו"ע נכון להדר שלא למלא כריסו משאר אכילות, קודם סעודת הפת (עכ"ד המשנה ברורה).

והנה מדהביא המשנה ברורה דברי השו"ע בעל התניא, שמייירי מסעודת ליל שבת, על מנהג העולם שנהגו להקל בשחרית, שמע מינה שאין נפקא מיניה בזה, רק המשנה ברורה כתב מה נוהגין להקל כהיום, וכמו שכתב הערוך השלחן (שם סעיף י"ג) וז"ל: והנה זה ודאי דאפילו להרשב"ם, מ"מ מצוה וודאי איכא לאכול סעודת שבת לתיאבון, ויותר טוב שאחר קידוש יאכל פת ותבשילי שבת, ואצלינו בלילה הכל עושין כן, ובבוקר הרבה נוהגין לאכול מיני מתיקה, ואח"כ אוכלין הסעודה, (עכ"ל).

ד. היוצא מכל זה, שאנשי מעשה מחמירין לעצמן, ותיכף אחרי קידוש נוטלין לידים, ואוכלין הכל בתוך הסעודה, ואין למחות ביד המקילין (ביאור הלכה הנ"ל), שאוכלין מזונות וכדומה גם בביתם, בין בסעודת ליל שבת, ובין בסעודת הבוקר. ויש אנשי מעשה שהגם

ג. נחזור לעניננו, האור זרוע הביא מחלוקת בזה, דעת ר' אלעזר ממיץ שאסור לאכול מזונות וכדומה לפני הסעודה, ודעת הרשב"ם שמותר, ושניהם מייירי מסעודת ליל שבת, שאוכלים בלילה, ואילו ר' קלונמוס מתיר לאכול מזונות בערב שבת מפלג המנחה, וקיבל עליו שבת וקידוש.

והנה הגם שמדברי האור זרוע משמע שהם מייירי מסעודת ליל שבת, דהרי כל המחלוקת של רבי אלעזר ממיץ והרשב"ם, תלוי במחלוקת הגמ', אם מותר להתחיל ולאכול בערב שבת לאחר ט' שעות, וא"כ על כרחך מייירי מליל שבת.

וכן הוא להדיא בשו"ע בעל התניא (סימן רמ"ט סעיף י') וז"ל: אבל לאחר שחשיכה - מצוה להמנע מלאכול שום דבר, אפילו בלא קביעות סעודה, אפילו לאחר שקידש על הכוס, קודם אכילת עיקר סעודת שבת, דהיינו מלחם שמברכים עליו המוציא, שהוא עיקר סעודת שבת - לפי שאם יאכל ממאכל אחר קודם אכילת הלחם, לא יאכל הלחם לתיאבון, ומכל מקום אין למחות ביד המקילין, כיון שמן הדין אין חיוב גמור לאכול סעודת שבת לתיאבון (עכ"ל), רואים מכל זה שכל המחלוקת הוא על ליל שבת.

אבל מ"מ נראה שהוא הדין בשבת בבוקר, דלהמתירים, מותר בשניהם, ולאוסרים, אסור בשניהם.

רק כיון שבדורות אחרונים, נהגו העולם לאכול מיני מזונות רק בבוקר, לכן כתב המשנה ברורה (סימן רמ"ט ביאור

שבביתם נוהגים להחמיר, אבל בבית כנסת נוהגים להקל, לעשות קידוש ולאכול מיני מזונות. ואפשר לומר הטעם, כיון שגדול השלום (יבמות דף ס"ה ע"ב, חולין דף קמ"א ע"א), וגדולה לגימה (סנהדרין דף ק"ג ע"ב, ק"ד ע"א), היינו אכילה שמאכילין אורחים (רש"י שם).

ה. ודע דיש עוד ב' שיטות בזה, דעת המהרש"ם (דעת תורה סימן רמ"ט סעיף ב') דאם עושה הפסק בין קידוש לסעודה, אסור, ורק בלא הפסק שרי.

ודעת האשל אברהם מהגה"ק מבוטשאטש (סימן רמ"ט) שכתב דלא שייך זה רק באכילה כדי שביעה ושמינות, כדמשמע מפמ"ג (אשל

אברהם שם ס"ק ו'), משא"כ בהנהוג לאכול מה שנקרא לעקיף, לפני סעודת שחרית בסמוך לה, כיון שאוכלים רק כביצה, כולי עלמא מודו שכן הוא נכון, וכנראה שעיקר החשש במניעת תיאבון בסעודת מצוה רק בסעודת הלילה, שכבר אוכלים כל היום, וע"י מעט הנאכל קרוב לזמן הסעודה, יכול להיות עי"ז גמר שביעה, עד שבסעודת מצוה תהיה עי"ז כאכילה גסה קצת, משא"כ בסעודת שחרית (הובא בארחות חיים ספינקא סימן רמ"ט ס"ק ו'). אבל האשל אברהם סיים וצריך לעיין עוד בזה.

בברכת כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן נג

לקצין ציפורניים ביום חמישי, כשחל ראש חודש ביום שישי

בס"ד יום ג' תולדות ר"ח כסלו תשס"א
לנכדי החשוב והנעלה הרב גמליאל הכהן
רבינוביץ בן בני אהובי הרה"ג ר' אלחנן
יעקב דוד שליט"א

שלום רב

מה ששאלת על ראש חודש שחל ביום
השישי, אם מותר לקצוץ הצפרניים
ביום חמישי.

זי"ל שו"ע או"ח (סימן ר"ס סעיף א')
ומצוה לחופף הראש, ולגלח הצפרניים

בערב שבת, וכתב הב"ח (שם) בשם
מהרש"ל (בהגהותיו לטור שם) דיטול
צפרניו כל ערב שבת, ובנטיילת צפרנים יש
טעם יפה בדבר, על מה שאין נוטלין ביום
חמישי (עכ"ל), ולא גילה טעמו של דבר,
אבל המג"א (סימן ר"ס ד"ה כתב) הביא
מטה משה (סימן תי"א) שלא ליטלן ביום
חמישי, מפני שגדלין בשבת.

והפמ"ר אליה רבה (סימן ר"ס ס"ק ה')
דאין זה תיקון כבוד שבת, שהרי

הקלקול חוזר בשבת, וכל שכן כשנוטל ביום רביעי (עכ"ל).

וב"ה בשו"ע בעל התניא (שם סעיף ג') יש מקפידים שלא ליטול צפרנים ביום חמישי, מפני שהצפרנים מתחילין לחזור ולצמוח ביום ג' לגילוחן, ואינם רוצים שיהיה זה בשבת.

וב"כ המשנה ברורה (שם ס"ק ו') וביום חמישי מקפידין שלא ליטלן, מפני שהצפרנים מתחילין לחזור ולצמוח ביום ג' לגילוחן, וא"כ אין זה תיקון כבוד שבת שחוזר לצאת.

הויצא מכל זה, מה שלא קוצצים צפרנים ביום חמישי, הוא מטעם שזה לא כבוד שבת שמתחיל שוב לצמוח ביום השבת.

אבל על קציצת צפרנים בראש חודש, איתא בצוואת רבי יהודה החסיד (ס"ק מ"ח) וז"ל: לא יגלח אדם הראש ולא הזקן בראש חודש, וכן לא יטול הצפרנים בראש חודש.

וזי"ל מג"א (סימן ר"ס ד"ה כתב) ויש מקומות שאין מגלחין בראש חודש, אפילו חל ביום ששי, כי כן צוה רבינו יהודה החסיד. וכ"ה במשנה ברורה (שם ס"ק ז') וז"ל יש מקומות שאין מגלחין ואין נוטלין צפרנים בראש חודש, אפילו חל ביום ערב ש"ק, כי כן צוה ר"י החסיד.

ובשו"ע בעל התניא (שם סעיף א') הוסיף: מפני חשש סכנה, כי כן הזהיר ר"י החסיד, וכ"ה ביסוד ושו"ר העבודה (שער ח' פרק א') שכתב אם ערב ש"ק הוא ראש חודש, לא יגלח שער הראש, ולא יקצץ הצפרנים מפני הסכנה.

ולכן כיון מה שלא לקצוץ צפרנים בראש חודש, הוא צוואת רבינו יהודה החסיד, והוא חשש סכנה, ומה שלא קוצצים צפרנים ביום חמישי, הוא רק משום שזה לא כבוד שבת, כיון שמתחיל שוב לצמוח בשבת, ולכן כשחל ראש חודש ביום הששי, שלא יכולים אז לקוץ צפרנים, עושים זאת ביום חמישי.

וב"כ להדיא החיד"א (מחזיק ברכה שם ס"ק ו') וז"ל: אם ראש חודש ביום הששי, ויש צורך ליטול הצפרנים ביום חמישי, שפיר דמי, ואין לחוש, הובא בדעת תורה להמהרש"ם (שם סעיף א').

גם מהמג"א (הנ"ל) יש ראייה, שבמקום הצורך יש לקוץ הצפרנים ביום חמישי, דהמג"א (שם) הביא שאין לקוץ צפרני הידים והרגלים ביום אחד, ואין לקוץ אלא בערב שבת או בערב יום טוב, והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום חמישי, ומן הידים ביום הששי (עכ"ל), הרי שלך לפניך, שבמקום שלא יכולים ביום ששי, מתיר המג"א בשופי ביום חמישי.

מאת זקנד המאחל לך כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן נד

האם יכולים להעביר נרות ש"ק, אחרי שהדליקו אותם*)

ליטול הנרות משם, ולהניחם על השלחן שרצונם שיעמדו שם (הובא במנחת שבת על קיצור ש"ע סימן ע"ה ס"ק כ"ו).

בס"ד יום א' כי תצא ח' אלול תשנ"א

כבוד הנהלת דער אידישער שטראל

המפיץ אמונה ויראת שמים, והלכות נחוצות.

בברכת ברכה והצלחה וכתובה וחתימה טובה.

אחדשה"ט

ל. הכהן רבינוביץ

בגליונכם פרשת שופטים (גליון 23)
במאמר "פארשידענע דינים"

כתבתם (ס"ק ג') דאשה שצריכה להדליק נרות ש"ק ליד המיטה, להשאיר הנרות על המקום, ולא להוציאם מהחדר.

תשובת המערכת

נ.ב. בגליון פרשת שופטים מדובר באשה שבעלה מדליק עליה בביתה, והיא נמצאת בבית חולים, וגם בית החולים מדליק בפני עצמו, ורק היא מדלקת סמוך למטתה, משום תוספת שמחה, ואין זה ענין למה שכתוב בדרך החיים, שעוסק באשה המדלקת בביתה היא.

הדרך החיים (זמן הדלקת הנר סעיף ט"ז) כתב שלא צריכים להשאיר הנרות במקום זה לכל השבת, רק יעמדו הנרות אצלה על הספסל, ותדליקם שם, ותברך עליהם, ויעמדו הנרות אצלה על הספסל שעה מועטת, ואחר כך יכולים

(*) נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת כי תבוא תשמ"ב, גליון 25.

סימן נה

א. בענין הנ"ל*).

ב. אשה שהיא בבית חולים, האם צריכה להדליק נרות ש"ק בשביח"ח מדליק נרות ש"ק.

בס"ד יום השישי לס' נצבים כ"ז לחודש הרחמים
והסליחות תשנ"א

לכבוד מערכת דער אידישער שטראל
הנכבדה

תודה רבה לכם שהדפסתם בגליונכם פרשת כי תבא, מה שכתבתי לכם בכדי לזכות את הרבים, בשם דרך החיים, על אשה שצריכה להדליק נרות לכבוד ש"ק ליד מטתה שיעמידו אצלה על הספסל ותדליקם שם, ותברך עליהם, ויעמדו הנרות אצלה על הספסל שעה מועטת, ואח"כ יכולים ליטול הנרות משם ולהניחם על השלחן שרצונם שיעמדו שם (וכ"ה בשו"ע בעל התניא סימן רס"ג סעיף י"ד).

אמנם מה שכתבתם בסוף המכתב "נ. ב. דאשה שבעלה מדליק עליה בביתה, והיא נמצאת בבית חולים, וגם בית החולים מדליק בפני עצמו, ורק היא מדלקת סמוך למטתה, אז מוכרח להיות הנרות ליד מטתה כל השבת".

רציתי להעיר דאם בית החולים מדליק בפני עצמו, אז היא פטורה לגמרי

מלהדליק נרות כמבואר בשו"ע בעל התניא (סימן רס"ג סעיף ט"ו) שאם היא סמוכה על שלחן בעל בית, אינה יכולה לברך שם, שאין חיוב נר שבת חל עליה כלל, לפי שהיא בכלל בני ביתו של בעל בית, שנפטרת בנרו, ואם היא רוצה להדליק, תדליק בלי ברכה (כמבואר בקונטרס אחרון שם ס"ק ה'), אלא אם החדר מיוחד לה, אז מדליקה בברכה (שם).

רק מנהג העולם שדברי הדרך החיים, שייך ג"כ בבית חולים, ואפשר לקחת הנרות משם, אחרי שהיה לידם קצת, ולשימם על השלחן באותו החדר.

והמשנה ברורה (שם ס"ק מ"ח) מקיל לעת הצורך לטלטלם במקום אחר, תיכף ומיד אחר הדלקה, כמו שהעיר על זה הרב ד. אייכלער (שליט"א) [ז"ל] בגליון פרשת כי תבא.

בברכת כל טוב וכתובה וחתימה
טובה

בכבוד רב
מוקירכם ל. הכהן רבינוביץ

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת נח תשנ"ב, גליון 6.

סימן נו

היכן מדליקים נרות שבת במקום שאוכל, או במקום שישן

בע"ה טבת תשכ"ד

כבוד חתני היקר הרב שלמה מן
(שליט"א) [זצ"ל]

סבירא להו, דעיקר העסודה תלויה בנר, וממילא צריך להיות הקידוש שם, דאין קידוש אלא במקום סעודה (עכ"ל).

וכתב הב"ח (שם סעיף ז') דמפירוש רש"י (שבת דף כ"ה ע"ב ד"ה חובה) ותוס' (שם ד"ה הדלקת), ושאר גדולים משמע, דהויא ברכה לבטלה מה שמברך על הנר, אם אינו מקדש ואוכל סעודתו אצל הנר, ועל כן יש להחמיר (הובא בכף החיים שם ס"ק מ"ו).

וכתב הכף החיים (שם ס"ק מ"ז) דמדברי הזהר"ק (תיקוני זוהר תיקון מ"ז, דף פ"ד ע"א) והאר"י ז"ל (שער הכונות ענין קבלת שבת דף ס"ז ע"א) משמע שצריך לאכול כל הסעודה במקום נר, וסיים הכף החיים, ועל כן הרוצה לקדש בחצר, או על הגג, מאיזה סיבה, יש לתקן שם מקום לנרות, ולהניח בפניהם עששית, כדי שלא יכבה אותה הרוח, וגם שיהיו נראים לפניו (עכ"ל).

עוד נפסק בשו"ע או"ח (סימן רס"ג סעיף ט') המדליק בזוית הבית ואוכלים בחצר, אם אין הנרות ארוכות, שדולקות עד הלילה, הוי ברכה לבטלה.

מה ששאלת על בנים נשואים, שאוכלים סעודת ליל ש"ק אצל ההורים, ואח"כ הולכים לבתיהם לישון, היכן ידליקו נרות ש"ק.

בשו"ע (או"ח סימן רע"ג סעיף ז') כתב המחבר וז"ל: יש אומרים שאין מקדשין אלא לאור הנר, ויש אומרים שאין הקידוש תלוי בנר, ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האויר, או מפני הזבובים, מקדש בחצר ואוכל שם, אע"פ שאינו רואה הנר, שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער, והכי מסתברא.

והמגן אברהם (שם ס"ק ט"ו) מסביר דברי המחבר "והכי מסתברא" במצטער הרבה (אז מתירין לו לאכול בחצר, אע"פ שאינו רואה הנר) הא לאו הכי, צריך לאכול (דוקא) במקום נר, הובא בשו"ע בעל התניא (שם סעיף י"ב) ומשנה ברורה (שם ס"ק ל"ב).

והוסיף המשנה ברורה (שם בביאור הלכה ד"ה הכי) דהרבה גדולי ראשונים

והפביר המשנה ברורה (שם ס"ק מ"א) כיון שאינו יכול לעשות שום תשמיש אצלן, כשחוזר אח"כ לביתו בלילה, שלא יכשל בעץ ואבן.

ולפי זה אם ידליק הנרות בביתו במקום שישן שם, והרבה פעמים נשארים במקום שאוכלים הרבה זמן, וכשבא לביתו, הנרות כבר נכבו, ויש חשש ברכה לבטלה, מה שבירך עליהם.

ולכן לכתחילה כדאי להדליק הנרות במקום שהולך לאכול, ולהדליק

ג"כ אור במקום שהולך לישון, שלא יכשל בעץ בלילה.

אמנם בזכרו תורת משה (סימן ב') כתב כשהוא אצל אשתו, אשתו מדלקת ומברכת, - אבל אם הוא בדרך, וכן אם אין לו אשה, אם יש לו חדר מיוחד, אע"פ שאינו אוכל שם, מדליק ומברך (עכ"ל), ובפשטות מיירי שידוע כשיבוא לביתו, עוד ימצא הנרות דולקים.

בברכת כל טוב
חותנך
לוי הכהן רבינוביץ

סימן נז

א. כשרש"י חולק על התרגום, איך צריכים לומר.

ב. איך אומרים פסוק שמע ישראל פעמים בשנים מקרא.

בס"ד יום ב' כי תשא י"ג אדר תשנ"ט

לכבוד נכדי היקר והחשוב הרב גמליאל הכהן רבינוביץ בן בני אהובי הרה"ג ר' אלחנן יעקב דוד שליט"א

ושאלת כשמעבירים הסדרא שנים מקרא ואחד תרגום, איך יאמרו כתרגום אונקלוס "כד ספיקו", או כרש"י "כד שציאו".

נכון לומר כדעת שניהם, דהיינו שיאמר: "כד ספיקו, כד שציאו", כיון שתרגום אונקלוס הוא דברי התנאים, כדאיתא בגמ' (מגילה דף ג' ע"א) א"ר ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא, תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו, מפי ר' אליעזר ור' יהושע.

א. מה ששאלת דבפרשת מקץ כתיב (בראשית מ"ג, ב') ויהי כאשר כילו לאכול, ואונקלוס תרגם "והוה כד ספיקו", ורש"י (שם) כתב כאשר כילו כד שציאו, והמתרגם כדי ספיקו טועה (עכ"ל).

ורש"י שחולק על תרגום תיבות אלו, טעמו ונימוקו עמו, כיון דבפרשת חיי שרה כתיב (בראשית כ"ד, כ"ב) כאשר כילו הגמלים לשתות, והתרגום הוא כד ספיקו, פירוש כששתו די סיפוקם, הוא גמר שתייתם, אבל זה כאשר כילו לאכול, כאשר תם האוכל הוא, ולכן מתרגמין כד שציאו (עכ"ד).

ולכן נכון לומר שניהם, לא לזלזל בדברי תנאים, ולא לדחות דברי רש"י שדברי טעם הם.

ב. ומה ששאלת כשמעבירים הסדרא שנים מקרא ואחד תרגום, ונוהגים לקרות כל פסוק ב' פעמים, ואח"כ התרגום, כדעת האריז"ל (שער הכוונות סדר שבת ענין ליל ו') מה יעשה בפסוק שמע ישראל (בפרשת ואתחנן ו', ד'), הרי נפסק בשו"ע או"ח (סימן ס"א סעיף ט') דאסור לומר ב' פעמים פסוק שמע ישראל, דנראה כאילו מקבל עליו שתי רשויות ח"ו (משנה ברורה שם ס"ק כ"ב).

ז"ל מאמר מרדכי (סימן ס"א ס"ק ה') נראה לי מי שקורא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ונוהג לקרות כל פסוק ופסוק שני פעמים, ואח"כ התרגום,

כדעת האריז"ל, וכמה אחרונים ז"ל, אין לו לחוש בפסוק שמע ישראל שלא לקרותו ב' פעמים רצופים, דלא שייך בזה לומר דמיחזי כמקבל ב' רשויות ח"ו, דשאני הכא, שהרי קריאתו מוכחת עליו שהוא כופל כל הפסוקים, וסירכיה נקיט ואזיל, גם לטעמא דמתלוצץ (רש"י ברכות דף ל"ג ע"ב), ושיהיה מגונה (גמ' שם), מהיא ליכא הכא, ועוד שכבר נסתפקו התוס' ז"ל (שם דף ל"ד ע"א ד"ה אמר) אי לא קפדינן אלא בקורא ק"ש בעונתה, או דילמא לא שנא, ונהי דנקטינן לחומרא (כמבואר בשו"ע או"ח סימן ס"א סעיף י"א), מ"מ בכה"ג ליכא למיחש כלל, וכ"כ דברי מנחם (סימן ס"א בהגהת ב"י ס"ק ב'), הובא בכף החיים (שם ס"ק ל"ה) וסיים: ולי נראה דיש לאומרו בפעם שניה בלחש, כדי לצרף לזה ג"כ סברת האומרים דאם אומרו בלחש, לית ביה מידי (עכ"ל), וכן נראה לי.

בברכת כל טוב ונחת
המאחל לך כל טוב ופורים שמח
ויהיה רצון שימשך השמחה תמיד
מאת זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

סימן נח

- א. מי שלא התחיל לומר "שנים מקרא" מפרשת בראשית, האם יש ענין להתחיל באמצע השנה.
- ב. שבת לומר שנים מקרא שבוע אחר, איזה פרשה יתחיל.

ב. ומה ששאלת על מי שלא העביר הסדרא "שנים מקרא ואחד תרגום" בשבת שעברה, ועכשיו רוצה להשלימה, האם יקרא קודם משבת שעברה, או מקודם יקרא משבוע זה, ואח"כ ישלים משבוע שעברה.

נראה שמקודם יעביר הסדרא שעומד עכשיו בשבוע זה, ואח"כ ישלים מה שהחסיר מקודם.

דהנה השו"ת מהרש"ם (חלק א' סימן רי"ג) מוכיח משו"ת צמח צדק (סימן קכ"ו) שיתחיל מפרשה הקודמת, ואח"כ מפרשה זו, וכתב שכן משמע באור זרוע (הלכות שבת סימן מ"ה).

אמנם המהרש"ם מקשה על הצמח צדק, מתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם (ברכות דף נ"א ע"א), ולפי"ז צריך להתחיל משבוע זה, ואח"כ משבוע קודם.

והקצות השלחן (סימן ע"ב בדי השלחן ס"ק ט' ד"ה וכשמשלים) מתוך קושיית המהרש"ם, וסובר שמעלת

בס"ד יום ג' תולדות ר"ח כסלו תשס"א

לנכדי החשוב והנעלה הרב גמליאל הכהן רבינוביץ בן בני אהובי הרה"ג ר' אלחנן יעקב דוד שליט"א

שלום רב

א. מה ששאלת על מי שלא העביר הסדרא "שנים מקרא ואחד תרגום" הרבה שבתות, ובאמצע השנה רוצה להתחיל לקרות שנים מקרא ואחד תרגום מכאן ולהבא, ומרגיש בעצמו שלא יוכל להשלים כל הפרשיות עד שמחת תורה, שהוא זמן האחרון להשלמה (כמבואר בשו"ע או"ח סימן רפ"ה סעיף ד'), האם יש לו מה להתחיל באמצע השנה, לקרות שנים מקרא ואחד תרגום, או כיון שמפסיד השבתות שלא אמר, שוב אין לו מה להתחיל עד שנה הבאה.

נראה פשוט שיתחיל מעכשיו להעביר הסדרא "שנים מקרא ואחד תרגום", ויבקש מה' בתשובה, על מה שהחסיר ולא השלים.

הפרשה משבוע שעבר, נמצא שלא השלים פרשיותיו עם הציבור, דפרשת שבוע זו נדחה לשבוע הבאה, משא"כ אם יתחיל לקרא פרשת שבוע זה, אפילו אם לא יספיק לקרא ב' הפרשיות רק פרשת שבוע זו, אין מגרעת במה שלא קרא גם פרשת שבוע שעבר, כי בלא"ה אין מוטלת עליו לקרותה בשבת זו, רק מדין תשלומין, והרי יכול להשלימה גם בשבת הבא, עד שמיני עצרת (עכת"ד).

מאת זקנך
המאחל לך כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

הקריאה על הסדר עדיף, ולכן יקרא מפרשה הקודמת קודם.

אמנם בשו"ת בצל החכמה (חלק א' סימן ט' ס"ק ב') סובר כהמהרש"ם, שיקרא קודם פרשת שבוע זה תחילה, ומוכיח מדברי אור זרוע, שמירי מקריאת התורה בציבור, ולכן אין הוכחה על שנים מקרא ואחד תרגום.

והביא (שם סימן ט' ס"ק ג') הסבר נכון בזה, דאם יקרא כסדרן, ויתחיל בפרשת שבוע שעבר, אולי ע"י איזה סיבה, לא יספיק לקרא ב' פרשיות, רק

סימן נט

באיזה אופן מורידין הפסולת והכלים מהשלחן אחרי הסעודה, שלא יהיה איסור מוקצה ובורר

והדרך להסירם מעל השלחן הוא כך, אם אין שם הרבה פסולת, יגררם ע"י סכין וכדומה, מעל השלחן לכלי, אם צריך להשתמש במקום הזה (משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק קט"ו), ויכניס שם כלי היתר, או לחם שיהיה מותר לטלטלו (שו"ע שם סעיף כ"ז), אם קשה לו לנער על המקום (משנה ברורה שם ס"ק קט"ז).

ואם יש הרבה פסולת, באופן שמאוס שישאר שם, דינו כגרף של רעי (שו"ע שם סעיף ל"ז, וסימן של"ה סעיף ד') שמותר להוציאו גם בידים (משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק קט"ו). ומ"מ נכון

בס"ד יום ב' שלח ט"ז סיון תשמ"ו

לכבוד אהובי הרב דוד בנימין הכהן בטלמן שליט"א [כעת מו"צ בירושלים עיה"ק ובביתר]

א. מה ששאל על מנהג העולם שבש"ק אחר האכילה, מקבצין עצמות הדגים ושאר פסולת בכלי, ומניחים ג"כ שם המזלגות, והפסולת זורקים, והמזלגות מכניסים לכיור, דלכאורה הוי בורר.

זה בעצם הכרח לעשות כן, כיון שהפסולת לא ראויים לאכילת כלב, יש עליהם דין מוקצה.

להסיר תמיד הפסולת על ידי כלי, כיון שלא ידוע אם נקרא מאוס עליו.

ב. ולענין שאלת בורר, כיון שמכניסין ביחד הפסולת והמזלגות, דהרי דין בורר שייך ג"כ בכלים, כדאיתא בגמ' (שבת דף ע"ד ע"ב) האי מאן דעבד חביתא של חרס (רש"י), חייב משום שבע חטאות, כתב רש"י שאחד מהם הוא בורר הצרורות הגסות מתוכן (ט"ז סימן שי"ט ס"ק י"ב).

אפשר לדייק שיהיה הפסולת מצד אחד, והמזלגות מצד השני, שאם כל מין מונח בפני עצמו, אין בהסרת אחד

מהם משום איסור בורר, כמו שכתב המשנה ברורה (ביאור הלכה שם סעיף ג' ד"ה לאכול) וז"ל: רק כל זה (איסור בורר) לא שייך כי אם כשהמינין מעורבין יחד כל מין בחבירו, ונתקן המין על ידי ברירת חבירו ממנו, משא"כ מין אחד על מין שלמטה (עכ"ד). הכי נמי במונחים בצדדים אין ברירה. וכדברי הערוך השלחן (שם סעיף ט') דבדבר הניכר הרבה לעין הרואה, לא שייך בזה ברירה, שאין זה ברירה אלא נטילה בעלמא.

בברכת כל טוב ונחת ולהודיענו בשורות טובות
לוי הכהן רבינוביץ

סימן ס'

איך עושים "תה" בשבת*

בס"ד יום ב' ויחי י"ג טבת תשס"א

כבוד מערכת דער אידישער שטראל

שלום רב

בגליונכם פרשת ויגש (גליון 15) הבאתם (ב"פארשידענע דינים" סעיף ב') דיני צביעה באוכלין, וכתבתם שנכון יותר להניח בכוס, יין או תמצית תה, ועל זה לשפוך מים (ומקורו שו"ע אורח חיים סימן ש"כ סעיף י"ט, ובמפרשים).

רציתי להעיר שמדבריתם אפשר להבין, שבאופן זה מותר לעשות בשבת "תה", לשפוך מים מכלי ראשון, לתוך כוס שיש שם תמצית תה, וזה לא נכון, דבשו"ע (שם) מיירי מכלי שני, דז"ל השו"ע (שם) ליתן כרום בתבשיל, מותר, ואין לחוש לו משום צובע, דאין צביעה באוכל (ע"כ), ומדכתב תבשיל, שמע מינה שמייירי מכלי שני.

אבל לא מיירי כאן במערה מכלי ראשון על תמצית תה, או יין,

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת שמות תשס"א גליון 17

בדבר לח, יש בו משום בישול אחר בישול.

וכן הוא בשונה הלכות (סימן שי"ח סעיף כ"ו), וסיימם שאם התמצית תה אינו צונן, יותר טוב לצאת כל הדעות, שיערה המים לתוך התמצית, לצאת גם דעת החוששים לצביעה (כמבואר במשנה ברורה שם ס"ק ל"ט).

רצוי לתקן שלא יצא דבר תקלה בכבוד רב
לוי הכהן רבינוביץ

וזאת כתוב בשו"ע (סימן שי"ח סעיף י"ב) דאם החמין בכלי ראשון, אסור לצוק בתוכה מים צוננים, והוא הדין שאסור לערות מהן לתוך מים צוננים מועטים, וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק פ"ב, ובביאור הלכה ד"ה והוא), וכף החיים (שם ס"ק ק"ל).

והפידור ישועות ישראל (בדברי חיים, הלכות שבת סימן ג' ס"ק ל"ה) הוסיף שאע"פ שהסענץ (תמצית תה) נתבשל בערב שבת, מ"מ

סימן סא

שיעור יד סולדת בו

(שם), מרדכי (שם דף ע"ט ע"ב טור ב'), רא"ש (שם סימן י'), רמב"ם (הלכות שבת פרק כ"ב הלכה ד'), סמ"ג (לאוין ס"ה דף י"ד ד"ה מוכיח), טור.

ב. כתב הפתחי תשובה (יו"ד סימן ק"ה ס"ק ז') בשם בכור שור (חולין דף ק"ג) כיון דאין אנו בקיאים בשיעור שכריסו של תינוק נכוה, לכן עכ"פ במידי דאורייתא, ראוי להחמיר בכלי ראשון, עד שייצא הספק מליבו, שאין בו חום הנזכר. ודלא כמנהג העולם לשער בזמן ש"אי אפשר להחזיק בו היד מחמת חום, מקרי היד סולדת בו", שאינו כן.

וכתב הדרכי תשובה (יו"ד סימן ק"ה ס"ק נ"א) בשם שורש מיעקב (הראשון אות ח'), דמ"מ אין להחמיר,

א. איתא בשו"ע (או"ח סימן שי"ח סעיף י"ד) מותר ליתן קיתון של מים, או שאר משקים, כנגד האש, להפיג צינתו, ובלבד שיתנם רחוק מהאש, בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום, עד שתהא היד סולדת בו (פירוש מתחממת ונכוית), דהיינו מקום שכריסו של תינוק נכוית בו (עכ"ל).

ומקורו הוא דברי הגמ' (שבת דף מ' ע"ב) אמר רבי יהודה אמר שמואל, אחד שמן, ואחד מים, יד סולדת בו אסור, אין יד סולדת בו מותר, והיכי דמי יד סולדת בו, אמר רחבא כל שכריסו של תינוק נכוית.

וכן נקטו הראשונים להלכה, ה"ה: רי"ף (שבת פרק ג' דף י"ט ע"א), ר"ן

אלא אם הוא עכ"פ חם היטב, רק שאין היד סולדת בו כלל, אבל אם אינו חם היטב, אין להחמיר, וכצונן יחשב.

ג. אבל התורה יקתיאל (יו"ד סימן צ"ד ס"ק ב') אחרי שמביא דברי הבכור שור (הנ"ל), כתב ד"מנהג בעלי הוראה, לשער אם יד של אדם בינוני נכזית בו (רצה לומר, שאי אפשר להחזיק בתוכו היד מחמת החום), מקרי יד סולדת, וסיים התורה יקתיאל, ואין להרהר אחרי המנהג בזה, כי בזה וכיוצא בזה, יש לנו לומר "מנהגן של ישראל תורה היא".

וכ"כ היד יהודה (יו"ד סימן ק"ה פירוש הקצר ס"ק ט"ז, ופירוש הארוך ס"ק ט' ד"ה עוד) דכל שתיכף מושך ממנו היד, ואינו יכול להחזיק בתוכו היד, זמן מה, הוי יד סולדת בו, וכל שיכול סתם אדם להחזיק בו היד, אין לו דין חם. וראיתו ודיוקו מדברי רש"י (שבת דף מ' ע"ב) וז"ל "סולדת" נמשכת לאחריה מדאגה של תכוה (עכ"ל), היינו שאינו נכוה מיד בהכנסתו, אלא שתיכף מושך ממנו היד, ואינו יכול להחזיק בו היד, זמן מה (עכ"ד היד יהודה).

וכן הוא בישועות חכמה (סימן פ' ס"ק ו', ובחוסן ישועות שם ס"ק א') דאם הוא חם כל כך, דכשירצה אדם לתחוב אצבעו, מוציאה תיכף מחשש כויה, נקרא ודאי יד סולדת בו. ואם הוא באופן שאדם בינוני מחזיק בו ידו לערך מינוט (דקה), ואינו מוציאה מחשש שלא תכוה, אפילו בכלי ראשון נקרא אין היד סולדת בו.

ד. והשו"ת חות יאיר (סימן ק"ד) כתב דכל שהוא חם יותר מפורשין, שהוא

יותר מחמימות הרוק, יש להחמיר מספק, שמא הוי בכלל יד סולדת בו, ויש עליו שם כלי ראשון, אע"פ שהוסר מן האש (הובא בפתחי תשובה יו"ד סימן צ"ד ס"ק ב').

ה. והבן איש חי (שנה שניה פרשת בא ס"ק ה') כתב כלל בזה, דכל היכא שזה החמין ראוי לשתייה, או לאכילה, שאין האדם נמנע מכח רבוי חמימותו, הרי זה לא חשיב יד סולדת בו, ואם ימנע מלשתותו, או לאוכלו מרוב חומו, הרי זה נחשב בכלל יד סולדת בו (הובא בכף החיים יו"ד סימן ק"ה ס"ק ל').

וכ"כ הדרכי תשובה (יו"ד סימן ק"ה ס"ק נ"א) בשם מנחת שי (על הנהגות הנשאל באו"ה סדר ב' אות ז') ש"המורים נוהגים, שאם יכולים לאכלו כך, ואין צריך לנפוח על המאכל שיתקרר, זה הוא שיעור שאין כריסו של תינוק נכוה.

ו. ושמעתי מהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שעד 45 מעלות צלזיוס, אין לחוש כלל שמא היד סולדת.

ומעמו דבגמרא (חולין דף ח' ע"ב) מחלוקת אמוראי, אם בית השחיטה צוננת היא, ולפי האיכא דאמרי בגמ', כו"ע מודי דבית השחיטה צוננת, ואפילו למאן דאמר בית השחיטה רוחת, אין הסכין בולע רק בגמר שחיטה, דרק אז הוא רותח, אבל לפני גמר שחיטה, לכו"ע הוי צוננת.

ובזמנינו ידוע ומפורסם שמעלות צלזיוס של אדם הוא 37 מעלות בערך,

45 מעלות צלזיוס" אינו יד סולדת, (הובא דבריו גם בשמירת שבת כהלכתה פרק א' הערה ג').

ושור ופרה עד ארבעים מעלות, ויונים בריאים הוא 45 מעלות צלזיוס, וכיון שהגמ' קוראה לזה "צונן", נמצא שעד

סימן סב

האם מותר להניח בשבת נייר רך, על מכה שיוצא ממנו דם

בענין אחר. ובסימן ש"כ (ס"ק קכ"ב) הביא הכף החיים את דברי האליה רבה (שם ס"ק כ"ד) דיש להקל באדום, ואפילו בלבן, באופן שאי אפשר בענין אחר. וכ"כ החיי אדם (כלל כ"ד סעיף ו') דכשהוא דחוק יש להקל.

ונראה דנייר טואלט וכדומה, כשהוא מוכרח להרטיב, ירטיב קצת, וישתמש עם כמה ניירות בבת אחת, כדי שלא יהיה פסיק רישא שיקרע, ומכיון דקריעה שלא על מנת לתקן, אין בהם איסור תורה (כמבואר בסימן ש"מ סעיף י"ג - י"ד), במקום הכרח יש מקום להתיר בזה.

בברכת כל טוב ונחת ולהודיענו
בשורות טובות
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום ב' שלח ט"ז סיון תשמ"ו

לכבוד אהובי הרב דוד בנימין הכהן
בטלמן שליט"א [כעת מו"ץ בירושלים
עיה"ק ובביתר]

אחדשה"ט באהבה.

בענין מה שכתב המחבר (שו"ע או"ח סימן שכ"ח סעיף מ"ח) שאסור בשבת להניח בגד על מכה שיוצא ממנו דם, מפני שהדם יצבעו אותו.

כתב המג"א (שם ס"ק נ"ב) שאע"ג דמקלקל הוא ופטור, מ"מ אסור לכתחילה, ובבגד אדום פשיטא שאסור, הובא במשנה ברורה (שם ס"ק קמ"ו) וסיים ובמקום הדחק הסכימו האחרונים דיש להקל, דהוא דרך לכלוך.

וכן כתב הכף החיים (שם ס"ק רס"ד) דדעת האחרונים להקל בשאי אפשר

סימן סג

נאחז אש בבגד בשבת, מה מותר לשפוך על הבגד *

ב"ה מנחם אב תשי"ג

כבוד הנהלת מערכת דאס אידישע ליכט.

הנני להעיר לכם מערכת נכבדה, בקוראי היום את המאמר "נעמט צו די מיסט פון ירושלימער גאסן" מאמר נכבד מאד.

ובתוך המאמר כתוב שם, שאם אחז אש בבגד בשבת, אז שופכים מים הלאה מהאש, כדי שהאש לא יתפשט הלאה.

מדבריו משמע ששופכים על הבגד מים, מדסטים.

אמנם זהו לא דבר ברור, דבשו"ע או"ח (סימן של"ד סעיף כ"ד) מובא שני דעות בזה, וסיים המחבר דסברא שניה נראית, דשריית הבגד זהו כיבוסו, אפילו בבגד נקי, ולכן יכול לשפוך על הבגד רחוק מהאש, רק שאר משקים ולא מים. **וכתב** המשנה ברורה (סימן ש"ב בביאור הלכה סעיף ט ד"ה שיש עליו

לכלוך) הגם שרוב ראשונים סבירא להו דלא אמרינן בבגד נקי ששרייתו זהו כבוסו, מ"מ כיון שיש כמה ראשונים שמחמירין בזה, וכן הוא דעת הטור (סימן שי"ט וסימן של"ד) לפי מה שביארו הב"י, בודאי יש להחמיר באיסור תורה, וכן משמע מאליהו זוטא, ועוד אחרונים (עכ"ל).

בכבוד רב
ל. כהן.

תגובת המערכת

הרב ל. הכהן ירושלים, עורך תשומת לבנו, שאסור לשפוך מים על בגד שנאחז בו האש, אפילו במקום שעדיין האש לא נתפשט, ג"כ אסור לשפוך עליו מים, ורק שאר משקים יכול לשפוך, במקום שלא נתפשט האש.

(*) נדפס ב"דאס אידישע ליכט" מנ"א תשי"ג.

סימן סד

האם מותר לנשים לתפור בראש חודש לפרנסה

מותר בעשיית מלאכה, והנשים שנוהגות שלא לעשות בו מלאכה, הוא מנהג טוב. והדומין הרמ"א (שם) ואם המנהג לעשות מקצת מלאכות, ולא לעשות קצתן, אזלינן בתר המנהג (עכ"ל).

והשערי תשובה (שם ס"ק ג') הביא בשם תשב"ץ (חלק ג' סימן רמ"ד) שנהגו איסור לטוות, והתיר בתפירה, והכל לפי המנהג (עכ"ל שערי תשובה).

וז"ל התשב"ץ (שם) ונראה לי, כי מה שנהגו הנשים איסור לטוות, ונהגו היתר בשאר מלאכות בתפירה וכיוצא בה, לפי שבמלאכת המשכן, שנזדרזו יותר מן האנשים, שנאמר (שמות ל"ה, כ"ב) "ויבאו האנשים על הנשים" וכתוב (שם ל"ה, כ"ה) "וכל אשה חכמת לב, בידיה טוו, ויביאו מטה", וכתוב (שם ל"ה, כ"ו) "טוו את העזים" שהיתה חכמה יתירה (רש"י שם).

ולפי שהאנשים נזדרזו במעשה העגל, יותר מן הנשים כי אהרן אמר (שם ל"ב, ב') "פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם", והם לא רצו לתת נזמיהם, וכתוב (שם ל"ב, ג') "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם", ולא כתיב אשר באזני נשיהם, לפי זה ניטל מן האנשים איסור מלאכה בראש חודש,

בע"ה יום הששי לסדר חוקת ב' תמוז תשל"ח כבוד חתני היקר הרב חיים לייב ויינשטיין שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת אם אשה מותרת לתפור בראש חודש לצורך פרנסה, בו בזמן שמנהגה שלא לתפור בעבור בני הבית בראש חודש.

מקור דין זה שנשים נוהגות לא לעבוד בראש חודש, מובא בירושלמי (תענית פרק א' הלכה ו') וז"ל: הני נשי דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא, מנהגא (אותם נשים שנוהגים לא לעבוד בראש חודש, מנהג הוא).

ואיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ה) לפי שלא רצו נשים ליתן נזמיהן לבעליהן במעשה העגל, לכך נתן להן הקב"ה שכרן, שיהיו משמרות ראשי חדשים יותר מהאנשים, הובא בטור (או"ח סימן תי"ז סעיף א'), וכ"ה ברש"י (מגילה דף כ"ב ע"ב ד"ה ראשי), ותוס' (שם ד"ה ושאינן), ומרדכי (שם פרק ג' סימן תת"ו, שבת פרק ב' סימן רע"ח), הובא בב"י (שם), היינו שקיבלו תוספת של יום טוב בראש חודש.

וכן נפסק להלכה בשו"ע או"ח (סימן תי"ז סעיף א') וז"ל: ראש חודש

מפני זריזותם בעגל, ועצלותם במלאכת המשכן, וניתן אל הנשים, שנתעצלו בעגל, ונזדרזו במשכן.

וזו תורתם של נשים היא, נשאל מהם מהו מנהגם, ואין לנו אלא מה שנהגו (עכ"ל).

וכתב המשנה ברורה (סימן תי"ז סעיף א' בביאור הלכה ד"ה והנשים) כי מרוב הפוסקים הראשונים משמע, שאין הדבר תלוי כלל בנשי דידן, אלא מצוות ועומדות הן מאמותיהם מדורות קדומים, - שבדאי כל הדורות מחוייבים לנהוג כן, - על כל פנים כל בת ישראל מחויבת לנהוג לפרוש על כל פנים מקצת מלאכות, ושיהא הבדל בין יום זה, לשאר ימות החול (עכ"ל).

וכתב הערוך השלחן (שם סעיף י') וז"ל: והנה אצלינו, נשי בעלי בתים, אין

עושות מלאכה, ונשים העוסקות באומנות עושות מלאכה, וצריכים לומר דלא קבילו עליהו להפסיד פרנסתן (עכ"ל).

ובנידון דידן, שמקדמת דנא כבר נהגה לא לתפור לצרכי הבית בראש חודש, נראה דלתפור כדי להרויח מותר, כדעת הערוך השלחן, וגם השערי תשובה (הנ"ל), והתשב"ץ (הנ"ל), מתירים בתפירה.

אלא כדאי לה, לא לעבוד כל יום ראש חודש, רק חלק מהיום לנוח מעבודתה, ולהתבונן בספרי מוסר המכניסים בלב יראת שמים, כמו שסיים המשנה ברורה (ביאור הלכה שם) שיהא הבדל בין יום זה, לשאר ימות החול.

בברכת כל טוב ונחת

חותנך

לוי רבינוביץ

סימן סה

המכנינים מים לפסח, למה לא מקפידים על רחיצת הכלים במים אלו

בס"ד יום ג' וירא ט"ז חשון תש"נ

לכבוד ידידי הנכבד מאד הלן בעומקה של הלכה הרב ר' דוד בנימין בטלמן שליט"א בן הרב החסיד וכו' ר' משה הכהן שליט"א נו"נ לאבי זצ"ל

[כעת מו"צ בירושלים עיה"ק, ובביתר]

אחדשה"ט

מה שכתבת שהמהדרין נוהגין להכין לפני

פסח מים מסוננים, רק לשתייה ולבישול לכל החג, אבל ברחיצת הכלים אין נזהרים בזה, ורוחצים ממי הברז הרגיל, ולא חוששין שיש אולי איזה משהו חמץ במי הברז ונתערב, ורוב אנשים לא מקפידים בכלל בזה, אפילו באכילה ושתייה.

ושאלת דלאנשים המקפידים, מה ההבדל בין אכילה לרחיצה, ולמה רוב אנשים לא מקפידים בזה בכלל.

ונראה דכל זה כשיש בודאי חמץ, אלא שיש רק משהו, בזה מיירי כל הפוסקים הנ"ל, משא"כ לגבי המים, שהחשש הוא רחוק, דאפילו נפל במקום רחוק חמץ, מ"מ עד שבא לברז, הוא נימס, ואין אפילו משהו, רק שיש חוששים בזה.

ולכן המהדרין נוהגין בחומרא זו, ומי שביכלתו להדר, מהדר רק במידי דאכילה, כיון דהבאר היטב (שם ס"ק א') כתב בשם האריז"ל, דהנזהר ממהו חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה.

בכתבי האריז"ל אשר בידינו לא נמצא לשון זה (כף החיים שם ס"ק ב'), רק הוא בנוי על שער הכונות (פסח דרוש ד' דף פ"א טור ד' ד"ה ונרחיב), ומשנת חסידים (מסכת ניסן פרק ג' אות ד').

ומדכתב הבאר היטב בשם האריז"ל "הנזהר ממהו חמץ" ולא כתב "הנזהר מחשש משהו חמץ", משמע שהזהירות הוא רק ממהו חמץ, ולכן נזהרים רק במידי דאכילה.

והגם שהיו מגדולי ישראל בכל הדורות שנזהרים גם מחשש רחוק של חמץ, אבל לשאר העם מספיק לקיים דברי השו"ע, לקיים מצות הבורא, כל אחד לפי דרגא דיליה.

יה"ר שנזכה להדר בכל המצוות, בין מה שנוגע בין אדם למקום, ובין בין אדם לחבירו, כמו שמהדרין בענין הכשרות לפסח, ונזכה בביאת המשיח צדיקנו בב"א.

ממני הדורש בשלומך הטוב
ומאחל לכל המשפחה אך טוב וחסד
לוי הכהן רבינוביץ

מקור הדין דחמץ נאסר במשהו, הוא גמ' פסחים (דף ל' ע"א) אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו, בין במינו ובין שלא במינו, אסור במשהו כרב, וכך נפסק ברמב"ם (הלכות חמץ ומצה פרק א' הלכה ה') דחמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח, בין במינו ובין שלא במינו, הרי זה אוסר בכל שהוא, וכן כתב בהלכות מאכלות אסורות (פרק ט"ו הלכה ט') דחמץ בפסח אוסר בכל שהוא, בין במינו ובין שלא במינו. וכן הוא בטור (או"ח סימן תמ"ז), ובשו"ע (שם סעיף א') דחמץ בפסח אוסר תערובתו, בין במינו, בין שלא במינו במשהו, אפילו בהנאה.

והנקודות הכסף (יו"ד סימן צ"ב על הט"ז ס"ק ט"ז), והמג"א (או"ח סימן תס"ז ס"ק י"ג) אוסרים בתרי משהו.

וכתבו האחרונים (מג"א סימן תמ"ז ס"ק א', באר היטב שם ס"ק א', משנה ברורה שם ס"ק א') דמדאורייתא הוי חמץ כשאר איסורים שנתערבו, שאינן אוסרין תערובתו אלא כדי ליתן טעם בתערובות, דהיינו עד ששים, אלא שחכמים החמירו בו, כיון דאית ביה כרת (פסחים דף מ"ב ע"א), ולא בדילי מיני כולי שתא.

ויש אומרים משום דהוי דבר שיש לו מתירין (מ"ב שם), והוא דעת הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק ט"ו הלכה ט') שהובא בשו"ע יו"ד (סימן ק"ב סעיף ד') וכמבואר במעדני השלחן (שם ס"ק נ"ה).

והיכא דאיכא עוד הרבה צדדים להקל, סמכין על השאלות (פרשת צו סימן פ'), הובא בתוס' פסחים (דף ל' ע"א ד"ה אמר) דס"ל דחמץ בפסח שוה לשאר איסורים, דבששים (מ"ב שם ס"ק ב').

סימן סו

חיטה שנמצא בתוך תבשיל בפסח*

בע"ה יום א' י"ג ניסן תש"מ

כבוד מערכת דער אידישע שטראל

באתי לעורר מה שכתבתם בגליון ערב פסח (תש"מ גליון 2) בענין המעשה שהיה בחול המועד פסח, שמצאו בבארשט (מים שבשלו שם סלק) גרעין, והיו מסופקים אם זה חיטה, או מין אחר, וכתוב שם "דער טומל אין הויף, ווערט אלץ גרעסער און גרעסער, ווארום אויב עס וועט זיך אין דער ווירקליכקייט אויסשטעלן אז דאס איז טאקע געוון א ווייצל, וועט מען דארפן צוברעכן פיהל פסח'דיגע געשיר, טעפלאך, טעלער, לעפל וכו' (פירוש: המהומה בבית גדל משעה לשעה, דאם הגרעין זה היה באמת חיטה, אז צריכים לשבור הרבה כלים של פסח, סירים, צלחות, כפיות).

הנני לעורר כי הכותב לא דק, כי מבואר בשו"ע (או"ח סימן תמ"ז סעיף א' ברמ"א) וז"ל: מיהו כלים שנתבשל בהם (החמץ), מותרים לאחר הפסח, ואין צריכין שבירה או הגעלה. וכתב המגן אברהם (שם ס"ק א') ומותר לכתחילה להשהותם עד לאחר הפסח. וכן הוא במשנה ברורה (ס"ק ד') שכתב שאפילו בשלו בהם בפסח עצמו, חמץ של ישראל הרבה, ונבלעו בהם, אפילו הכי מותרים אחר הפסח, שאז כבר אינם בני יומן, ורק כשמשהו אותם, צריך לשפשף היטב החמץ בעין, שלא יהיה ניכר בהם, ומשום הבלוע אינו עובר בבל יראה, במה שמשהו אותם, כמו שכתוב בסימן תנ"א (עכ"ל).

בברכת כל טוב ותחזקנה ידיכם
במצות זכוי הרבים שאתם עוסקים.
בכבוד רב
לוי הכהן רבינוביץ

(*) נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת אח"ק תש"מ, גליון 6

סימן סז

אם מהני הגעלה שמרתיח מים בתוך הכלי, ונשפך מחוץ לכלי

כבר המים קצת מהרתיחה, והמים לא רותחים כמו בפנים, וגם חיישינן אולי לא נשפך מים, על כל דופני הכלי מבחוץ, ויש מקומות שהמים לא הגיעו שם.

ולכן נוהגים להגעיל כלי בתוך כלי יותר גדול, ואם אין לו כלי יותר גדול, מהכלי שרוצה להגעיל, מכניס אבן רותח בתוך הכלי שרוצה להגעיל (כנ"ל).

ויהי רצון שיתהפכו הימים האלה לששון ולשמחה בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

מאת זקנך המקוה לראותך גדול בתורה ובמעשים טובים ואברךך מעומק לב, שהחתונה תהיה בס"ד בעתו ובזמנו.

ונוכה לראות נחת ממך, ותתברך בכל מולי דמיטב. לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום א' מסעי כ"ד תמוז תשס"ח

לכבוד נכדי החתן המהולל הרב זאב נחום הכהן רבינוביץ שליט"א אחדשה"ט

מה ששאלת אם אפשר להגעיל סיר גדול, באופן שימלא הסיר מים עד למעלה, ובזמן שהמים רותחים, ישאירנו על האש, באופן שישפך המים רותחים לחוץ, וזה יהיה נחשב להגעלה.

בשני אופנים אפשר להגעיל כלי. א' שמכניס הכלי, בתוך כלי יותר גדול, שיש שם מים רותחים, אז ברור שהמים הוציאו כל האיסור. ב' שממלא מים עד למעלה, ומכניס אבן רותח, אז ג"כ יוצא הרבה מים רותחים בבת אחת, ונשפך על דופני הכלי.

משא"כ כשלא מכניס אבן רותח, רק המים הרותחים מהכלי, נשפכים בחוץ על דופני הכלי, אז נחלש

סימן סח

כשחל ערב פסח בשבת, מתי יעשו הבכורים הסיום, ביום חמישי, או ביום השישי

בשבת, מתי צריכים הבכורים לעשות הסיום, אם ביום חמישי או ששי, דהגם דהמחבר (שו"ע או"ח סימן ת"ע סעיף ב') כתב דמתענין ביום חמישי, היינו כדי שלא יתענו בערב שבת, אבל אם עושים סיום ואוכלים, אולי עדיף לעשות הסיום ביום ששי.

בס"ד יום ג' ויקהל י"ח אדר תשנ"ד

לכבוד נכדי המהולל כמר הרב אהרן הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת דבשנה זו שחל ערב פסח

נראה לי כיון שנקבע התענית ליום חמישי, לכן גם המתירים עצמם באכילה, על ידי סיום מסכת כנהוג, יש להם לעשות הסיום באותו יום לכתחילה, כיון שהסיום הוא במקום התענית, וכשאנו עושה סיום, עליו לצום, לכן שייך יותר לקבוע הסיום על יום חמישי.

וראיתי בספר ערב פסח שחל בשבת (פרק ב' ס"ק ז') שכתב וז"ל: יש נוהגים לסיים מסכת, או להשתתף בסעודת מצוה גם ביום ששי, או לאכול

ביום ששי משיירי הסיום של אתמול, ויש מקור לזה מדברי הירושלמי (מועד קטן פרק ב' הלכה ג') דרבי יוחנן בצפרא הוה נחית לכנישתא והוה מלקט פירורין (שנפלו בסעודה שאכלו אמש, בסעודת עיבור החודש, קרבן העדה), ואכל, ואמר יהא חלקי עם אילון דאכלין הכא.

בכבוד רב
זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

סימן סט

בנוסח מה נשתנה "הלילה הזה כולו מצה"

בס"ד יום ד' חוקת ד' תמוז תשס"ד

לכבוד נכדי החשוב הבחור זאב נחום
הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת איך אומרים בליל הסדר "שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה, הלילה הזה כולו מצה", כיון שאסור לאכול חמץ בפסח, א"כ היו צריכים לומר "השבוע הזה כולו מצה".

הנוסח הוא "הלילה הזה כולו מצה", כיון שהחיוב באכילת מצה מן התורה, הוא רק בליל פסח (שמות י"ב, י"ח, פסחים דף ק"כ ע"א, רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ו' הלכה א'), משא"כ בשאר ימי הפסח, אין חיוב מן התורה

לאכול מצה (פסחים שם), רק שאסור לאכול חמץ, (שמות י"ב, י"ט-כ', משנה כריתות דף עד ע"ב, רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק א' הלכה א').

ואפילו לדעת להגר"א (מעשה רב הלכות פסח סימן קפ"ה, משנה ברורה סימן תע"ה ס"ק מ"ה) שסובר דמצוה לאכול מצה כל שבעת ימי הפסח, כפשטיה דקרא (שמות י"ג, ו') שבעת ימים תאכלו מצות, מ"מ המצות עשה הוא רק בליל הסדר, משא"כ אח"כ הוא רק מצוה בעלמא (משנה ברורה סימן תרל"ט ס"ק כ"ד).

בברכת כל טוב
זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

סימן ע'

איך אומרים שבט לוי "עבדים היינו לפרעה במצרים"

ומשה רבינו היה מיוחד מכל שבט לוי, שלא רק שהצטער, רק יצא עוד לעזור להם, כדאיתא במדרש תנחומא (פרשת שמות סימן ט'), ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו, וירא בסבלותם (שמות ב', י"א), שהיה רואה ובוכה בסבלותם, ואומר חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם – והיה נותן כתפיו, ומסייע לכל אחד ואחד מהן, לכך כתיב וירא בסבלותם (עכ"ד).

זקן

המברך אותך בכל מילי דמיטב לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום ב' יתרו י"ד שבט תשס"ה

לכבוד נכדי החביב הילד אברהם יהודה הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת על שבט לוי, איך אומרים "עבדים היינו לפרעה במצרים", הרי לא היו בשעבוד מצרים.

הנוסח נתקן לכלל ישראל, וגם שבט לוי, הגם שלא היו בשעבוד, אבל מצטערים היו על שעבוד אחיהם, ולכן שפיר אומרים עבדים היינו לפרעה במצרים.

סימן ע"א

אכל אפיקומן בלי הסיבה, האם יאכל עוד פעם בהסיבה

ד' כתב המשנה ברורה "בדיעבד אם שכח ואכלו בלא הסיבה, אין צריך לחזור ולאכול, אם קשה עליו האכילה", דמשמע דאם לא קשה עליו האכילה, יחזור ויאכל אפיקומן בהסיבה.

ואילו בסימן תע"ב (ס"ק כ"ב) כתב המשנה ברורה "דאם שכח לאכול בהסיבה, לא יחזור ויאכלנו, דהא אסור

בס"ד יום ג' קדושים כ"ה ניסן תשנ"ה

לכבוד נכדי היקר והשקדן הנפלא כמר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט באהבה

א. מה שהקשית על המשנה ברורה שסותר את עצמו, במי ששכח ואכל אפיקומן בלא הסיבה, דבסימן תע"ז (ס"ק

לאכול שני פעמים אפיקומן", דמשמע אפילו לא קשה עליו האכילה, אסור לאכול עוד פעם.

יפה הקשית, גם בשונה הלכות, שהוא תמצית פסקי ההלכות של המשנה ברורה, כתב בסימן תע"ב (דין י"א) "ועיין בסימן תע"ז דין ב', וצ"ע". וכן בסימן תע"ז (דין ב') כתב "עיין בסימן תע"ב דין י"א, וצ"ע" (עכ"ד), ולכן אין במשנה ברורה הכרע איך לעשות.

והנה הפר"ח (סימן תע"ב ס"ק ז', וסימן תע"ז ס"ק א') מביא מחלוקת הראשונים, אם אפיקומן צריך הסיבה או לא, דעת התוס' (פסחים דף ק"ח ע"א מאי), ורא"ש (שם פרק י' סימן כ'), ומרדכי (שם פרק י' דף ל"ד ע"ב), והגהת מיימוני (הלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה ח'), שצריך הסיבה, כשמברכין על אכילת מצה, ובאפיקומן, וכן פסק הטור (סימן תע"ז דף רי"ט ע"א), והמחבר (שם סעיף ה').

אבל הרמב"ם (שם) כתב וז"ל: ואימתי צריכין הסיבה, בשעת אכילת כזית מצה, ובשתיית ד' כוסות האלו, ושאר אכילתו ושתייתו, אם היסב הרי זה משובח, ואם לאו אינו צריך.

וכן משמע מדברי הירושלמי (פסחים פרק י' הלכה א') שכתב "אותו כזית שאדם יוצא בו בפסח, צריך לאוכלו מיסב" משמע דכזית של אפיקומן דכבר יצא (בכזית של המוציא, ואכילת מצה, כמבואר בכף החיים סימן תע"ב ס"ק מ"ה, ושער הציון סימן תע"ז ס"ק ד'), לא צריך הסיבה.

וכתב הפר"ח (סימן תע"ז ס"ק א') דיש לסמוך על זה בדיעבד, וכן פסק בשו"ע בעל התניא (סימן תע"ז סעיף ד'), וכ"כ החיי אדם (כלל ק"ל סעיף י"ג) שלא יאכל אפיקומן עוד פעם, דהא אסור לאכול ב' אפיקומן.

אבל השלחן גבוה (סימן תע"ז ס"ק ב') פסק דאם נזכר קודם ברכת המזון, כיון שאין מכשול ברכה לבטלה, יחזור ויאכל כזית אחר בהסיבה כהלכתה, לצאת ידי הרא"ש, והמרדכי, והטור, והשו"ע, וסיים וכן עיקר (הובא בכף החיים סימן תע"ז ס"ק י"ז).

ודע דהשו"ע בעל התניא (סימן תע"ח סעיף א') חידש הא דאסור לאכול אחר אפיקומן, הוא דוקא שאר דברים, אבל מצה שמורה, מותר לאכול, שטעם מצה ישאר בפיו, הובא בתוספת חיים (כלל ק"ל ס"ק מ"ה), וסיים: אולם לפי שמכל הפוסקים משמע דגם מצה אסור לאכול, לכן ראוי לכל אדם להחמיר, שגם מצה לא יאכל אחר אכילת אפיקומן (עכ"ד).

ולכן כיון דהוי רק חומרא לא לאכול מצה אחר אפיקומן, נראה להלכה דאם לא היה הפסק והיסח הדעת (ומה נקרא היסח הדעת, מבואר בשו"ע או"ח סימן קע"ט), ומצטער שלא אכל אפיקומן בהסיבה, יאכל שוב בהסיבה וירוח לו.

זקנך

הדורש שלומך באהבה
לוי הבהן רבינוביץ

סימן עב

עישון ביום טוב

בס"ד יום ד' לסדר וארא כ"ה טבת תשנ"ט

לכבוד הרב משה ווייל שליט"א

אחדשה"ט

חרפו מנע מזה ביום טוב, ואמר לו חסיד גדול ורב מובהק שלא יפה עושה, כיון שרגיל בו, מצטער ביום טוב, ומונע משמחת יום טוב, וחזר לנהוג בו היתר (הובא בשערי תשובה שם).

לכן נראה אף בזמנינו שהרבה נמנעים מלעשן, מ"מ ידוע שהרגיל בזה, ומונע, יש לו צער, ולכן אין לאסור עליו העישון, דלא דמי למוגמר שאוסרין, שאינו שוה לכל נפש אלא למעונגים, והמונע מזה חסר לו תענוג, אבל אין לו צער במניעה, משא"כ המונע מעישון, יש לו צער.

לכן נלע"ד שאין לאסור העישון ביום טוב, רק שיהיה עכ"פ בצינעא, כדי שלא יחשבו שהותר לכל, דהרי הותר רק למי שמצטער במניעה.

ואם אפשר לו להמנע, בודאי תבוא עליו ברכה.

בברכת כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

מה ששאל על עישון ביום טוב, כיון שנשתנה המצב, ומפאת הסכנה שבדבר, רוב העולם אינם מעשנים, ואדרבה מתרחקים מכך, ורק מיעוט דמיעוט מעשן, האם יכולים לומר על זה "אינו שוה לכל נפש" ונאסר לכו"ע.

מקור דין זה, הוא שו"ע או"ח (סימן תקי"א סעיף א') אין עושין מוגמר ביום טוב, דהוא דבר שאינו שוה לכל נפש, אלא למעונגים, ולא הותר ביום טוב (משנה ברורה שם ס"ק כ"א).

והשערי תשובה (שם ס"ק ה'), והמשנה ברורה (ביאור) הלכה שם ד"ה אין עושין מוגמר, הביאו מחלוקת האחרונים אם מותר לעשן ביום טוב או לא.

ובספר מור וקציעה (שם) כתב בשם אביו הגאון החכם צבי ז"ל, שבימי

סימן עג

אותו ואת בנו שנתערב באחרים מה תקנתו, והאם מותר לעשות תקנה זו ביו"ט

דניידי ממקום קביעתן, ויקח מהם אחד אחד וישחוט, דכל דפריש מרובא קא פריש, ושנים האחרונים אסורים לשחוט היום, דהוי מחצה על מחצה (עכ"ל).

וכתב הדרכי משה (סימן ק"י ס"ק ד') בשם חמיו הר"ר שכנא זצ"ל, שצריך להפריש את כולם, באופן שלא ישאר שום אחד מהם במקום הקבוע, כדי שיתבטל לגמרי הקביעות, וכן הסכימו לדינא מעדני יו"ט (חולין פרק ה' סימן ה' ס"ק ע'), שמלה חדשה (סימן ט"ז סעיף י"ט, ותבואת שור ס"ק מ"ז), וכ"ה בכף החיים (שם ס"ק ע"ט). ואח"כ רשאי ליקח אחד אחד עד השנים האחרונים, ורשאי לשחוט את מה שהוא לוקח, דכל דפריש מרובא פריש, ואין בהם הנתערב מאותו ואת בנו.

ב. ודוקא באופן זה שכבר פירשו ממקום קביעותן, אז יכול ליקח אחד אחד, ואמרינן דכל דפריש מרובא פריש, אבל אם לא הנידן ממקומן, לא מהני אם יקח מהן אחד אחד, דקיי"ל (סימן ק"י סעיף ו') דכל דברים החשובים שנתערבו בהיתר, שאינם בטלים באלף, אפילו אם פירש אחד מן הרוב אסור, דהו"ל כקבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי (כמבואר

א. כתב הרא"ש (חולין פרק ה' סימן ה') וז"ל: עוד כתב בעל הלכות גדולות (סימן ס"ו עמוד תרמ"ט) בהמה שנשחטה אמה היום, ונתערבה באחרות, וצריך לשחוט מהן בו ביום, כיצד יעשה, מכה אותן וטורדן, וכל הפורש מן הרוב הוא פורש, ושנים הנותרים אסור לשחוטן עד למחר.

וב"ה בטור (יו"ד הלכות שחיטה סימן ט"ז), ושו"ע (שם סעיף י"ב) וז"ל: בהמה שנשחטה אמה או בתה היום, ונתערבה באחרות, וצריך לשחוט מהם היום, כיצד תקנתו, נכבשינהו, דניידי ממקום קביעותן, ויקח מהם אחד וישחוט, דכל דפריש מרובא פריש, ושנים הנותרים אסור לשחטם היום (עכ"ל), וכוונת הדברים הוא, שהוא מכה אותן, וטורדן מהמקום שהם קבועים שם (ט"ז שם ס"ק ט"ז).

וה"ה לבוש (עטרת זהב שם) בהמה שנשחטה אמה או בתה היום, ונתערב באחרת, אפילו אם הם הרבה, לא יקח מהם היום לשחוט, דהוי דבר שיש לו מתירין, ואפילו באלף לא בטיל, כל זמן שהם קבועים במקום אחד, ואם צריך להם היום כיצד תקנתו, יכבשינהו כי היכי

שם סימן ק"י סעיף ג'), ולא שייך לומר כל דפריש מרובא פריש.

ג. אבל שנים הנותרים באחרונה, אף שגם הם נתפזרו ואינם במקום הקביעות, אסור לשחטם היום, דהוי מחצה על מחצה, היינו כשיקח אחד מהן, לא שייך לומר כל דפריש מרובא פריש, שהרי אין רוב כנגדו.

ואם עבר ושחט מן התערובות (ר"ל משנים אחרונים, או שלא הנידן שאז כולם אסורים, ושחט אחד מהן), בשוגג לא קנסין ליה, ומותר לאוכלו בו ביום, והטעם לזה דהרי אין כאן איסור דאורייתא, שהרי מדאורייתא נתבטל כבר ברוב (יד אברהם סימן ט"ז סעיף י"ב ד"ה ודע, דרכי תשובה שם ס"ק ס', כף החיים שם ס"ק פ"ג), ורק מדרבנן לא בטל, ואם כן נמצא שעבר רק על איסור דרבנן (כמבואר ברמ"א סימן ק"י סעיף א' לענין בעלי חיים, וה"ה לגבי דבר שיש לו מתירים, כמבואר במעדני השלחן סימן ק"ב ס"ק ז'), ובאיסור דרבנן לא קנסין שוגג אטו מזיד (וכדאיתא בגמ' גיטין דף נ"ד ע"ב).

אבל אם שחט את התערובת במזיד, אסור לו לאכלו בו ביום, אבל לאחרים מותר גם בו ביום, כיון דהוי רק איסור דרבנן, וכן משמע מדברי הכף החיים (סימן ט"ז ס"ק ע"א).

ד. והנה המג"א (או"ח סימן תקי"ג ס"ק י"ג) כתב בדבר שיש לו מתירים לא אזלינן בתר רובא, ולכן אסור ליקח ביו"ט ביצים מגויים, אע"פ שרובם ודאי נולדו

כבר מאתמול, והקשה עליו הצ"ח (ביצה דף י' ע"ב ד"ה והוא ילך) דמדברי השו"ע כאן מוכח, דגם בדבר שיש לו מתירים אזלינן בתר רובא, דהרי אותו ואת בנו הוא דבר שיש לו מתירים, ואפילו הכי מהני ביה הסברא של כל דפריש מרובא פריש, וכ"כ הפמ"ג (יו"ד סימן ט"ז מש"ז ס"ק ט"ז) דאע"ג דאותו ואת בנו, מיקרי דבר שיש לו מתירים, מ"מ אמרין איסורא ברובא איתא.

ובנו של הנודע ביהודה (בהגהה לשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת יו"ד סימן ח') כתב ליישב, דמיירי כאן באופן שנתערבה האם, קודם ששחט את הבת, וכיון שלא ניכר האיסור קודם שנתערב, אין עליו דין של יש לו מתירים (כמבואר בשו"ע או"ח סימן ש"כ סעיף ב'), ולכן מועיל כל דפריש מרובא פריש, אבל אם נתערבה האם לאחר שכבר שחט הבת, באמת לא יועיל לדעת המג"א, ובפתחי תשובה (יו"ד סימן ט"ז ס"ק ו') מפקפק על תירוצו זה.

ובגליון מהרש"א (שם ס"ק י"ג) תירץ על פי דברי הפמ"ג (פתיחה להלכות יו"ט, חלק שני אות כ"ח) דאפילו לדעת המג"א בדבר שיש לו מתירים לא אזלינן בתר רובא, מ"מ רוב דפריש הוי רובא דאיתא קמן, וברוב כזה שהוא לפנינו אפשר שעדיף, ואזלינן ביה בתר הרוב, גם בדבר שיש לו מתירים, ולפי"ז אתי שפיר גם כאן (הובא בדרכי תשובה סימן ט"ז ס"ק ע"ו), ובאמת שתירוצו זה מבואר להדיא בדברי הפמ"ג (סימן ק"י שפ"ד ס"ק ל"ב).

כל המלאכות מותרים ביו"ט באוכל נפש, למה יהיה חמור יותר מבישול ואפיה ושחיטה, והרי אין לך מתקן יותר משוחט ומותר ביו"ט (עכ"ל).

ו. ולפי"ז נראה דלמעשה יש להתיר לעשות כן ביו"ט, אם הוא צריך לו בו ביום, ובפרט באופן דהגוי יעשה את הפיזור, ובאמת דגם בימות החול כבר כתב השמלה חדשה (סימן ט"ז סעיף י"ט) דלא יעשה כן הישראל בעצמו, רק יצוה לעכו"ם שיכס ויפזרם ממקום קביעתו, ולא יראה הישראל שעת פזרון, דבלא"ה הוי כאילו פירש לפנינו הקבוע, ולא מהני, ומקורו מדברי הב"ח (קונטרס אחרון סימן ט"ז, וסימן ק"י ס"ק ח'), וכן העתיקו לדינא, יד אליהו (סימן ט"ז ס"ק ל"ב), מנחת יוסף (שם ס"ק י'), דרכי תשובה (שם ס"ק ע"ה), כף החיים (שם ס"ק ע"ט). והפמ"ג (סימן ק"י מש"ז ס"ק ז') העתיק ג"כ דברי השמלה חדשה (הובא במעדני השלחן שם ס"ק ע"ב).

אלא שבימות החול, אינו מחוייב לעשות כן דוקא ע"י עכו"ם, דהוא הדין אם עושה כן בעצמו אך באופן שלא יראה את פיזורם, כגון שישליך אבנים לעדר מאחורי הגדר וכיו"ב (אך יזהר שלא יהיה באופן שיגרום להם כאב), באופן שלא יראה אותם פורשים, כמבואר בפרי חדש (סימן ק"י ס"ק כ"ח).

ובמפר מנחת יוסף (סימן ט"ז עשרון ס"ק י"ד) כתב דבמקום שאפשר יעשה זאת ע"י עכו"ם, כדעת התבואת שור, ומשמע מדבריו דס"ל דאין זה מעכב, ורק לכתחילה היכא דאפשר יש לעשותו ע"י

ה. והנה בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סימן ח') כתב להקשות על הא דאיתא בשו"ע או"ח (הלכות יו"ט סימן תצ"ז סעיף י"ב) דזימן שנים ומצא שלושה אסורים, והרי גם שם יש תקנה דנכבשינהו דנייד, וכתב ליישב, דהרי התם מיירי ביו"ט, וביו"ט לא שייך לעשות תקנה זו משום דמיחזי כמתקן, שהרי ע"י פעולתו הם ניתרים מאיסורם.

ולפי"ז יוצא דגם באותו ואת בנו שנתערבו, והוא יו"ט אין לו אפשרות לשחוט מהתערובת בו ביום, וכן פסקו לדינא הדרכי תשובה (סימן ט"ז ס"ק ע"ו) וכף החיים (שם ס"ק פ').

ואולם לענ"ד דבריהם צ"ע, דלכאורה נראה שגם ביו"ט יש להתיר לשחוט מהתערובות על פי התקנה המבוארת כאן בשו"ע, דהרי אפילו איסור שחיטה דאורייתא, הותר לצורך אוכל נפש, כל שכן חשש מיחזי כמתקן שהוא רק מדרבנן.

וישוב מצאתי בצל"ח (ביצה דף י' ע"ב ד"ה שם שנים) דכתב בתחילה כדבריו בנודע ביהודה, דביו"ט אסור לעשות כן, משום דהוי כמתקן, ושוב כתב לדחות זאת, וז"ל: ועוד יותר נלענ"ד דלא שייך כאן מתקן, דבשלמא טבילת כלים, או להעלות המדומע, הוא עושה מעשה ותיקון בידים, אבל כאן על ידי דכבשינהו, עדיין לא הותרו אלא אח"כ, כשפירשו מהם נגמר ההיתר, וזה נעשה ממילא, ולכן אפשר דאין כאן איסור מתקן.

ועוד נלענ"ד דבאוכל נפש עצמו לא שייך לאסור ביו"ט משום מתקן, שהרי

עכו"ם, והטעם לזה דהא דצריך לעשותו עכו"ם, אינו אליבא דכו"ע (כמבואר בתבואת שור סימן ט"ז ס"ק מ"ו).
אבל ביו"ט, נראה דיקפיד לעשות כן דוקא ע"י גוי, דבכה"ג קיל יותר גם לענין חשש מתקן, כיון שהגוי עושה כן.

סימן עד

עירוב תבשילין על חלה וב' ביצים

בס"ד יום א' כ"ד אלול תשס"ג
 לכבוד נכדי היקר הרב אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א
 אחדשה"ט
על ביצה אחת יש לחוש שמא יש שם דם שאסורה הביצה.
משא"כ ב' ביצים שנתבשלה ביחד עם עוד אחת, אם יש דם באחת, בטילה ברוב, ולכן עשיתי עירוב תבשילין עם ב' ביצים, דאם יש דם בביצה אחת, מותרת השניה שנתבטלה כבר ברוב.
 בברכת כל טוב וכתובה וחתימה טובה לכולנו ויה"ר שתהיה כבר שנת גאולה וישועה זקנד
 לוי הכהן רבינוביץ
מה ששאלת על עירוב תבשילין שעשיתי (ערב שבועות) על חלה אחת, וב' ביצים מבושלות, ושאלת למה לא סגי בביצה אחת, דלשון השו"ע (סימן תקכ"ז סעיף ב') הוא, עירוב זה, עושין אותו בפת ותבשיל.

סימן עה

האם מותר להפעיל מכונת כביסה ביום כ"ט תמוז, שיתכבס ליל א' אב

בס"ד יום הששי פרשת דברים ג' מנ"א תשנ"ט
 לכבוד נכדי היקר והנכבד הרב גמליאל הכהן רבינוביץ בן בני אהובי הרה"ג ר' אלחנן יעקב דוד שליט"א
 אחדשה"ט שלום רב
נראה שמותר להפעיל מכונת כביסה בערב ראש חודש אב, על מנת שיגמר להתכבס בליל ראש חודש אב.
נראה שמותר להפעיל מכונת כביסה בערב ראש חודש אב, אף שימשך בלילה, כמו שמותר להתחיל במלאכה בערב ש"ק סמוך לחשיכה, אע"פ

שאינו יכול לגמרה מבעוד יום, והיא נגמרת מאליה בשבת (כמבואר בשו"ע או"ח סימן רנ"ב סעיף ב', שו"ע בעל התניא שם סעיף א', חיי אדם הלכות שבת כלל ב' סעיף א').

אמנם אם המכונה עושה רעש, והשכנים או העוברים ליד ביתו, יכולים לחשדו שהוא מכבס בראש חודש אב,

שאסור לאשכנזים לכבס אז (כמבואר ברמ"א או"ח סימן תקנ"א סעיף ג'), יש למנעו, ובפרט אם הוא תלמיד חכם.

בברכת מזל טוב להולדת בן
ונחת וכל טוב
מאת זקן
לוי הכהן רבינוביץ

סימן עו

שלשה דרכים בעשיית תשובה

ג' חשון תשנ"ה

מדברי התניא (אגרת התשובה פרק ג', ואגרת הקודש פרק י') משמע שתקנה זו הוא רק לצדיקים, שלא עברו על שום דבר, או שביכלתם להתענות לכפר על עונותיהם.

ד"ר התניא (אגרת התשובה פרק ב') לענין כפרה ומחילת העון, שנמחל לו לגמרי, מה שעבר על מצות המלך, כשעשה תשובה שלימה (מאהבה בכל לבו ונפשו, כמבואר שם בפרק א'), ואין מזכירין לו, דבר וחצי דבר, ביום הדין לעונשו ע"ז ח"ו בעולם הבא, ונפטר לגמרי מן הדין בעולם הבא.

אמנם שיהיה לרצון לפני ה', ומרוצה וחביב לפניו יתברך כקודם החטא, להיות נחת רוח לקונו מעבודתו, היה צריך להביא קרבן עולה, אפילו על מצות עשה קלה, שאין בה כרת, ומיתת בית דין, כדאיתא בגמ' זבחים (דף ז')

א. מצות צדקה גדולה מאוד, כמבואר בגמ' (ב"ב דף ט' ע"א – י"א ע"א) ואמרינן שם (דף י' ע"א) תניא רבי יהודה אומר, גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר (ישעיה נ"ו, א') כה אמר ה', שמרו משפט ועשו צדקה, כי קרובה ישועתי לבא, וצדקתי להגלות. ובגמ' סוכה (דף מ"ט ע"ב) איתא, אמר רבי אלעזר, גדול העושה צדקה, יותר מכל הקרבנות, שנאמר (משלי כ"א, ג') עשה צדקה ומשפט, נבחר לה' מזבח, פירש רש"י (בגמ' שם) הכל בכלל זבח "חטאת ואשם ועולה ושלמים", כולם זבח הם (עכ"ל), וצדקה יותר חשובה מכל הקרבנות.

ב. והנה באושא התקינו, המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, שמא יצטרך לבריות (גמ' כתובות דף נ' ע"א) אמנם

ע"ב) דעולה מכפרת על מצות עשה, והיא דורן, לאחר שעשה תשובה, ונמחל לו העונש.

ועכשיו שאין לנו קרבן, להפיק רצון מה', התענית הוא במקום קרבן, כמו שכתוב בגמ' (ברכות דף י"ז ע"א) שיהא מיעוט חלבי ודמי שנתמעט, כאילו הקרבתי לפניך, ולכן מצינו בכמה תנאים ואמוראים, שעל דבר קל היו מתענים תעניות הרבה (ומציין ג' מקומות בש"ס, ורשימה מפורטת יותר, מבואר בחיי עולם לבעל קהלת יעקב פרק כ"ט).

ועל יסוד זה לימד האריז"ל לתלמידיו, עפ"י חכמת האמת, מספר הצומות לכמה עונות וחטאים, אף שאין בהן כרת, ולא מיתה בידי שמים, כמו על הכעס, צריך להתענות קנ"א תעניות (היינו בכל פעם שכוועס, רק מסקנתו שבעבר הרבה פעמים, שיתענה ג' פעמים כמספר קנ"א, כמבואר שם פרק ג'), ואפילו על איסור דרבנן ששתה סתם יינם, יתענה ע"ג תעניות (שם פרק ב'), והמוציא ז"ל יתענה פ"ד תעניות (שם פרק ג').

וסיים (שם פרק ג') ולפי שמספר הצומות המוזכרים בתקוני תשובה, רבו במאד מאד, לכן נהגו עכשיו כל החרדים לדבר ה', להרבות מאד מאד בצדקה, מחמת חלישות הדור, דלא מצי לצעורי נפשי כולי האי.

ואף שיעלה לסך מסויים, אין לחוש משום "אל יבזבו יותר מחומש", דלא מקרי בזבוז בכה"ג, מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסיגופים, ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו (עכ"ד).

וכתב בהרחבה יותר (אגרת הקודש פרק י') ומה שאמרו (כתובות דף נ"א ע"א) המבזבו אל יבזבו יותר מחומש, היינו דוקא במי שלא חטא, או שתקן חטאיו, בסיגופים ותעניות כראוי, לתקן כל הפגמים למעלה, אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא דלא גרעא רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב (איוב ב', ד').

ג. ומה יעשה מי שאין לו כסף לפדות תעניתו, יש ג"כ עצה עבורו, שירבה בתפלה, ובתורה לשמה, יותר ממה שלמד מקודם, כמו שאמרו רז"ל (מדרש רבה ויקרא פרשה כ"ה ס"ק א') רב הונא אמר, אם נכשל אדם בעבירה, חייב מיתה בידי שמים, מה יעשה ויחיה, אם היה למוד לקרות דף אחד, קורא שני דפים, ואם היה למוד לשנות פרק אחד, ישנה שנים (עכ"ל).

ואיתא בירושלמי (פאה פרק א' הלכה א') ותלמוד תורה כנגד כולם, רבי ברכיה, ורבי חייא דכפר תחומין, חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שוה, אפילו לדבר אחד של התורה (שלומד אותו והוגה בו, פירוש פני משה).

וכן לדייק לא לדבר באמצע הלימוד, כמו שאמרו חז"ל (חגיגה דף י"ב ע"ב) א"ר לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מאכילין אותו גחלי רתמים. וחד אמר אפלו כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה.

וכן לימוד הלכה, חשוב מאוד, כמו שאומרים כל יום בתפילת שחרית

ששונה הלכות השייכים לכל יום, מובטח לו שהוא בן עולם הבא, ויה"ר שנזכה כולנו לתשובה שלימה.

"תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו שהוא בן העולם הבא (נדה דף ע"ג ע"א), והחפץ חיים מסביר

סימן עז

התרת נדרים לקמן בן י"ב שנה

וכ"ה בקיצור שלחן ערוך (סימן קכ"ח סעיף ט"ז) שנוהגין לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה, וכ"ה בשערי תשובה (סימן תקפ"א ס"ק ג').

והרי נפסק בשו"ע (יו"ד סימן רל"ג סעיף א') קטן בן י"ב שנה ויום אחד, וקטנה בת י"א שנה ויום אחד, אם יודעים לשם מי נדרו, ונשבעו, נדריהם נדר, ושבוועתם שבועה.

ולכן לדעתי צריך בנך להצטרף להתרת נדרים.

בברכת כתיבה וחתימה טובה
זקן
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום א' דסליחות, כ"ד אלול תשס"ו
כבוד נכדי היקר הרה"ג ר' אהרן הכהן
רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת על בנך ישראל נ"י, שנהיה בן שתים עשרה שנה ביום כ"ו אלול, אם צריך לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה.

המקור להתרת נדרים בערב ראש השנה, רואים במטה אפרים (סימן תקפ"א סעיף מ"ט) וז"ל: נוהגים אנשי מעשה לעשות חבורה של עשרה עשרה, שיושבים לעשות הסדר של התרת נדרים.

ובאלף המגן (שם ס"ק ק"א) כתב, ועכ"פ יעשה התרת נדרים בבית דין, דהיינו ג' בני אדם.

סימן עח

שמע תקיעות, ואח"כ נודע לו שזה היה בעל תוקע אחר*)

נראה שיצא, דהרי בשו"ע או"ח (סימן תקפ"ט סעיף ז') מבואר דהמודר הנאה מחבירו (שהדיר על עצמו שלא יהנה מחבירו), מותר חבירו לתקוע לו תקיעה של מצוה, כשהוא תוקע מאליו. ולכן כאן שלא הדיר הנאה מאחרים, רק חשב שאיש אחר תוקע, פשיטא שיצא.

בכבוד רב
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום א' י"ד תשרי תשנ"ג

לכבוד הרה"צ רבי בונם יואל טוסיג (שליט"א) [זצ"ל] אדמו"ר ממאטטערסדארף
אחדשה"ט

מה ששאל על אחד שאמר שרוצה לשמוע התקיעות רק מבעל תוקע מסויים שמכירו, ואחרי התקיעות נודע לו, שאיש אחר היה בעל תוקע, אם יצא ידי חובתו, כיון שרצה לשמוע דוקא מבעל תוקע אחר.

סימן עט

אם עשה תקיעה קצרה, כמו שברים, האם צריך לחזור לראש אותו סדר

אפרים (סימן תק"צ סעיף ג') אם האריך בתקיעות תשר"ת, בין לפניה ובין לאחריה, רק כשיעור ט' כחות יצא, אבל בפחות מזה לא יצא, וצריך לחזור ולתקוע. ובדיעבד אם עשה תקיעה פחות מששה קולות, צריך לחזור ולתקוע (שם סעיף ד').

בס"ד יום א' כ"ד אלול תשמ"ו

לכבוד ידידי החביב מנעורי הרב הגאון המובהק רבי חנוך דוב פדוואה (שליט"א) [זצ"ל]

[מח"ס שו"ת חשב האפוד]

אחדשה"ט באהבה

נכתפתי בענין התקיעות, דכתב המטה

(*) נדפס בתפארת בנים חלק ג' סימן קכ"ח דף קס"ח.

וְלָפִי זה אם זה היה בתקיעה שלאחריה, יחזור לראש אותו סדר, כיון דלא הוי תקיעה אלא שבר, שאם יתקע התקיעה בסוף, נמצא ששבר מפסיק לתקיעה שתקע בסוף.

אמנם דבר זה צ"ע, דהרי כתב החיי אדם (כלל קמ"ב סעיף י"ג) שאם תוקע ואין קולו עולה יפה, אינו מפסיד התקיעה. אם כן הכי נמי, כיון שברצונו לתקוע תקיעה, אלא שתקע פחות מהשיעור, הוי אין קולו עולה יפה.

ובפרט לנוסח אשכנז שתוקעים שברים לא הברות פשוטות קטנות, אלא טו-או-טו, הלא ניכר בהתקיעה שתקע שלא התכוין לשבר, ואולי די שיתקע רק תקיעה אחרת להשלים הסדר.

אבקשהו לענות חוות שעתו בזה. בברכת כתיבה וחתימה טובה למע"כ ולכל משפחתו היקרה ולכל ישראל. ידידו עוז לוי הכהן רבינוביץ

סימן פ'

א. האם מותר להאכיל לילדי תלמוד תורה, כבדים של הכפרות.

ב. עוף שנמצא טריפה או נבילה, האם צריך כפרה אחרת.

ג. הנוסח המדויק זה חליפתי וכו'.

הרמ"א (או"ח סימן תר"ה סעיף א') כתב וזורקין בני מעיהם על הגגות או בחצר, במקום שהעופות יכולין לקחת משם. וכתב באר היטב (שם ס"ק ז') בשם הטור, דכבד וכליות בכלל בני מעיים הם, וכ"ה במטה אפרים (שם סעיף י"ב).

והטעם שזורקין המעיים, כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ט') שדרך

בס"ד מוצאי ראש השנה אור ליום ב', ג' תשרי תשס"ג
לכבוד נכדי היקר הרב ר' אהרן הכהן רבינוביץ שליט"א [מנהל ת"ת "טוב ירושלים" בית שמש].
אחדשה"ט

א. מה ששאלת האם מותר להאכיל לילדי תלמוד תורה, כבדים של כפרות.

ב. ומה ששאלת על עוף שנמצא טריפה, מה דינו.

באלף המגן (שם ס"ק י') הביא מחלוקת הפוסקים, אם צריכים עוף אחר לכפרה, דוגמת קרבן שנמצא טריפה, או שלא צריכים עוף אחר, אם נתן דמי הפדיון לעניים, ולדברי הכל אם נתנבלה בשחיטה, יש ליקח עוף אחר לכפרה.

ג. ומה ששאלת על נוסח "זה חליפתי".

באלף המגן (שם ס"ק ג') כתב בשם שדי חמד (אסיפת דינים מערכת יום הכיפורים סימן א' ס"ק ב') לא לומר "ואני אכנס לחיים" או "ואתה תיכנס לחיים" כדי שלא לסמוך "ואני" או "ואתה" לתיבת "למיתה", רק יאמר "ואכנס אני" או יאמר "אבל אני אכנס".

גם צריכים לומר שלושה לשונות אלו "חליפתי תמורתי כפרתי" ר"ת "חתך" החותך חיים לכל חי.

ולכן יאמר כך: זה חליפתי, זה תמורתי, זה כפרתי, זה התרנגול ילך לשחיטה, אבל אני אכנס ואלך לחיים טובים ארוכים ולשלום.

בברכת כל טוב וגמר חתימה טובה
זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

התרנגולים ליזון מן הגזל, ובני המעיים הם הכלים הראשונים שמקבלים הגזל, לכן מרחיקין עצמם מלאכלם, כדי ליתן אל לבו להרחיק מן הגזל (וכ"ה באלף המגן שם ס"ק ל"ז).

טעם נוסף הביא המשנה ברורה (שם) וגם משום רחמנות, כשם שמרחם על הבריות לפרנסן, ירחמו עליו מן השמים.

והלבוש (החור שם) הביא עוד טעם, וז"ל: גם אוכלים שקצים ורמשים, ולכך אין לאכלו ביום הזה, הובא בבאר היטב (שם), אבל המשנה ברורה לא הביא טעם זה.

אבל המטה אפרים (שם אלף למטה ס"ק ו') כתב שבזמנינו אין עושים כן לזרוק המעיים, רק עניים באים ונוטלים (עכ"ל).

לפי זה אם עניים יכולים לאכול בני מעיים של כפרות, ברור שיכולים ליתן הכבדים של הכפרות לאכול לילדי תלמוד תורה.

ויש להוסיף שבזמנינו לא רואים שהעופות מסתובבים בחצרים, ואוכלים מן הגזל, אלא הם סגורים בלולים, וגם שקצים ורמשים אין אוכלים.

סימן פא

יזכור בשנה ראשונה

גם הליקוטי מהרי"ח (סדר אחרון של פסח ד"ה והנס) כתב וז"ל: והנה המנהג שבשנה הראשונה אין מזכירין נשמות (עכ"ל), אבל לא כתב שיוצאים מבית כנסת.

אמנם התוספת חיים (על חיי אדם, הלכות שבת כלל ז' סעיף י"א, ס"ק כ"ד) כתב וז"ל: ונוהגים שלא להזכיר למי שמת בתוך י"ב חודש, רק האבלים בתוך שנה א', אין יוצאים מבית הכנסת, ואינם מזכירים כלל (עכ"ל) הרי שכתב להדיא שנשארים בבית הכנסת.

ב. והטעם שלא אומרים יזכור בתוך י"ב חודש, כתב לשון חכמים (חלק א' דף צ"ב ע"א) דלפי דברי ספר חסידים (סימן ת"נ) שהמתים מתפלל בעד החיים. או לפי טעם הלבוש (החור סימן ת"צ סעיף ט' ד"ה מה) דמה שמזכירין נשמות, - משום שרוצין לפסוק צדקה, - וכיון שפסקו צדקה, נהגו ליתן בעבור הזכרת הנשמות, שיזכור אותם אלקים, ואגב יזכור אותנו עמהם לטובה בזכותם (עכ"ל הלבוש), אם כן בתוך שנה ראשונה לא שייך הנך טעמא, כי די להפקיע את עצמו.

ב"ה יום חמישי קדושים ר"ח אייר תשל"ג
לאחי היקר הרב אהרן הכהן רבינוביץ שליט"א [ז"ל] ומשפ' היקרה שיחיו

אחדשה"ט באהבה

א. מה ששאלת אם אומרים בשנה ראשונה יזכור.

בכרם שלמה (או"ח סימן תרס"ח) כתב שהמנהג שבתוך שנה ראשונה למיתת אב ואם, יוצאין מבית הכנסת, ואין מזכירין. וכ"ה בקיצור שלחן ערוך (סימן קל"ג סעיף כ"א) וז"ל: גם נוהגין שבתוך שנה ראשונה למיתת האב, או האם, יוצא ג"כ מבית הכנסת.

אבל בלשון חכמים (חלק א' דף צ"ב ע"א) מביא טעם למה לא אומרים יזכור בשנה ראשונה, אבל לא כתב שיוצאים מבית כנסת, רק כתב "שלא מזכירים" וכתב "ואם כבר עברה י"א חדשים צריך להזכיר" (הובא לשונו לקמן ס"ק ב'), משמע שכולם נשארים בבית הכנסת, דאח"כ מביא המנהג אותן שיש להם אב ואם, לצאת "בשעת הזכרה" (עכ"ל), הרי שלא כתב בכלל לצאת, רק השאלה היא אם אומרים זאת או לא.

ס"ק ב' שמזכירים נשמות אף ברגל בבית הכנסת, אף בפעם ראשון, ברגל (עכ"ל).

ה. ובני היקר הבחור אלחנן יעקב דוד הכהן נ"י, הראה לי ספר דרכי חיים ושלוש (מנהגי הגאון הצדיק רבי חיים אלעזר שפירא זצ"ל, אבד"ק מונקאטש, סימן תק"ה) שמביא מספרו דברי תורה (חלק א' סימן כ"ט) שגם אָבֵל תוך י"ב חודש, צריך להזכיר נשמות ביום טוב, ואדרבא אז צריכין יותר לרחמים, להזכירם ולהתפלל בעדם בבית הכנסת ובית המדרש.

דהזכרת נשמות הוא להתפלל ולעורר רחמים בעד הנשמות, על כן יבקשו במקום קדוש, ובעת רצון בעד הנשמות, ושנדור לצדקה לטובתם (רמ"א או"ח סימן תרכ"א סעיף ו', מג"א שם ס"ק ו'), על כן בודאי צריכים זה תוך י"ב חודש ביותר, שאז דנין עוד את הנפטר, וזה פשוט וברור.

וסיים, וגם ידעתי מאבותינו ורבותינו הגאונים הקדושים זי"ע, שאמרו להזכיר נשמות תוך י"ב חודש גם כן, והקפידו על ככה מאוד, ושפת אמת תכון לעד (עכ"ל).

ו. והבט וראה בספר סוכת שלום (כלל ו' פרט א') וז"ל: רבים נוהגים שאין מזכירין את אבותיהם שמתו תוך השנה, כשמזכירין נשמות בימים טובים, ויום הכיפורים, וכמו שיוצאין מבית הכנסת אותן שאבותיהן חיים, כן יוצאין אלו, וזה הוא בכלל גזול את המתים (והביא ראיה לזה מדברי הש"ך יו"ד סימן רס"ה ס"ק כ"ג, ומג"א או"ח סימן נ"ג ס"ק כ"ד),

וסיים ומהאי טעמא נראה לי, אם כבר עברה י"א חדשים, צריך להזכיר, כדי שלא יעשו אביהם ואמם רשעים, כי משפט לרשע י"ב חודש (משנה עדיות פרק ב' משנה ט', גמ' שבת דף ל"ג ע"ב) כמו שאין אומרים קדיש רק י"א חדשים מהאי טעמא (עכ"ל לשון חכמים), והתוספות חיים (על חיי אדם הלכות שבת כלל ז' ס"ק כ"ד), מביא כל זאת ולא מציין שזה דברי לשון חכמים).

וטעם זה של לשון חכמים, מובא גם בכרם שלמה (הנ"ל), וארחות חיים (ספינקא, סימן תרס"ח ס"ק ז).

ז. והכרם שלמה (שם) כתב ויותר נראה לי ליישב המנהג, על פי דאיתא בגמ' (ברכות דף נ"ח ע"ב) אמר רב, אין המת משתכח מן הלב, אלא לאחר שנים עשר חודש, ומשום הכי תקנו שילכו האבלים בני י"ב חודש על אב ואם החוצה, שלא יעוררו אבלם בבכי ובצעקה, ויבלבלו את האחרים, וגם להם יגיע הפסד להתאבל ביום טוב, ונכון (עכ"ל).

מובא בארחות חיים (הנ"ל), אלף המגן (על מטה אפרים סימן תרכ"א ס"ק ג'), ליקוטי מהרי"ח (הנ"ל ס"ק א').

ד. אמנם הלבוש (עטרת זהב סימן שמ"ז סעיף ג') כתב ואנו נוהגין להזכיר (נשמתו של מת) אפילו פעם הראשון, אפילו בתוך הרגל. והש"ך (יו"ד סימן שמ"ז ס"ק ב') הביאו להלכה, הובא בלשון חכמים (הנ"ל), ובאליה זוטא (או"ח סימן תקמ"ז ס"ק ב'), וכ"ה בבאר היטב (או"ח סימן תקמ"ז ס"ק ב'), וכ"כ הפמ"ג (או"ח סימן תקמ"ז, אשל אברהם

שמי שמבטל טובת הנפטר, נקרא גוזל את המת, ומבטל מצוה.

ובפרט בעת אשר הציבור ביחד מזכירין נשמות, שאז הוא תפילה ברבים, הגם שכל אחד מזכיר שם אבותיו לבד, - בכל זאת שייך בזה דברי חז"ל (ברכות ז' ע"ב) אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללים (ומדייק זאת מדברי הגמ' הנ"ל).

ואם הבנים האלו יוצאין בית הכנסת, ואין מזכירין אבותיהם בעת הרצון הזה, כמדומה שיש לחוש בזה, שאמרינן להם "ראו בנים שגדלתם", שמתפללים בעד עצמם, וכשבא להתפלל בעד אבותיהם יוצאים.

ותמוה הרבה איך עושים בהיפך, לאחר כלות י"ב חודש, שאינם צריכים כל כך לטובתם, מזכירין אותן ובתוך י"ב חודש, אז מצפה הנשמה לעזר, מן אשר הניחו אחריהם, להקל מהם הדין, אין מזכירין אותן בכלל הציבור (ומביא ראיה לזה מדברי הלבוש החור סימן רפ"ד סעיף ז', מג"א שם ס"ק ז'), ומאין בא זה שיהיה להיפך, שבתוך הי"ב חודש, בעוד הדין במציאות מבטלין, ולאחר י"ב חודש מזכירין.

מי לנו בעל מנהג, יותר מרבינו מהר"מ יפה זצ"ל, והוא כתב להדיא (לבוש עטרת זהב סימן שמ"ז סעיף ג', הובא לעיל), שאף פעם הראשון ברגל מותר להזכיר, וכ"כ הש"ך (שם ס"ק ב') בשמו ואינו חולק (הובא לעיל), וכן מבואר בפמ"ג (או"ח סימן תקמ"ז) אשל אברהם ס"ק ב', הובא לעיל), עכ"ל סוכת שלום.

גם ארחות חיים (סימן תרס"ח סעיף ב'), הביא תוכן דברי סוכת שלום.

ז. וז"ל קצה המטה (על מטה אפרים סימן תרכ"א ס"ק ב') מה שנוהגין שאין מזכירין תוך שנה ראשונה למיתתם, - באמת אין לזה יסוד, ומי לנו גדול מהגאון המחבר ז"ל (מטה אפרים) אשר העמיק במנהגים אלו, ביחוד בספר שער אפרים, ולא נמצא מזה, ואדרבא נראה מדבריו (שם שער י' סעיף ל"א) דגם בשנה ראשונה מזכירין נשמות.

וכן משמע בפמ"ג (הנ"ל), וגם בספר סוכת שלום (הנ"ל) רצה לבטל המנהג, וכתב ראיות שונות מראשונים ואחרונים, מהחיוב להזכיר אף בשנה ראשונה, ואם לא הוי בכלל גוזל את המתים.

וגם גדול דורינו נ"י בספר דברי תורה (הנ"ל) הרעיש בדבר זה, - דאדרבא אז צריכים יותר לרחמים להזכירם, ולהתפלל בעדם בבית הכנסת ובבית המדרש, וגם העיד מאבותינו ורבותינו הקדושים זי"ע, שאמרו להזכיר נשמות תוך י"ב חודש ג"כ, והקפידו על ככה מאוד.

וסיים קצה המטה, ועכ"ז אין כח בידינו למחות בחזקת היר, בדבר שכבר נהגו העם (עכ"ל).

ח. וכ"כ שו"ת דודאי השדה (סימן פ"ה) וז"ל: האמת אגיד שראיתי בכמה קהילות שעושים כך - שאבלים יוצאים מבית הכנסת, בתוך י"ב חודש, אבל לדעתי - לא יפה עושים, כי לאחר כלות י"ב חודש, שאינם צריכים כ"כ טובתם,

(מזמן), מכש"כ צריכים לעשות כן, על אותן שמתו בתוך השנה, אבל לא להיפך.

ובספר סוכת שלום (כלל ו' פרט א' הובא לעיל) האריך ג"כ בזה, ופשוט בעיניו, כי המנהג - אין לו יסוד, וכתב ראיות שונות מראשונים ואחרונים, שהחיוב להזכיר נשמות אף בשנה ראשונה, ואם לא הוי בכלל גוזל את המתים (עכ"ד דודאי השדה).

מ. וכ"כ חותנו הגנזי יוסף (סימן פ"ב) וז"ל: ואנכי מצאתי בילקוט ישראל (ציון לנפש חיה) שהאריך בענין זה מאוד, והביא ט"ו ראיות בדוקות, מרבותינו נוחי נפש ז"ל, אשר מפייהם אנו חיים, כי לא ימנע אדם עצמו מזה, ומצוה גדולה לפרסם, שהבנים יעשו טוב וחסד עם אבותיהם נוחי נפש, לעשות הזכרת נשמות, אף בשנה ראשונה (עכ"ל).

לכן אלו ואלו דברי אלקים חיים, ונראה שיש להזכיר נשמות גם בתוך י"ב חודש, אך לא בקול, כיון שיש דעות בזה (ה).

בברכת כל טוב ובריאות ונחת מכל יו"ח שיחיו ור"ש מכולנו
מאת אחיד לוי הכהן רבינוביץ

מזכירים אותן, ומנדרים צדקה בעדם, ובתוך י"ב חודש, אשר אז מצפה הנשמה יותר לאיזה טובה, להקל מעליה הדין, לא יזכירו, והוא להיפך.

והביא דברי הש"ך (יו"ד שמ"ז ס"ק ב') דאנו נוהגין להזכיר אפילו בפעם הראשון, אפילו בתוך הרגל.

והפמ"ג (או"ח הנ"ל) כתב בפירוש מזכירין נשמות אף ברגל בבית הכנסת (ע"כ), והיינו בשנה ראשונה, הרי דאין חולק על זה, - וא"כ אין סברא כלל וכלל להקל בדבר.

וחכו"ל (מדרש תנחומא פרשת האזינו סימן א') דרשו "כפר לעמך ישראל" (דברים כ"א, ח'), אלו החיים, "אשר פדית" אלו המתים, מלמד שהמתים צריכים כפרה, ומכאן שהחיים פודים את המתים.

וכבר כתב הרמ"א (יו"ד סימן רמ"ט סעיף ט"ז) דמה שנוהגין לפסוק צדקה עבור מתים, בשעת הזכרת נשמות, מנהג ותיקין הוא, ומהני לנשמותיהם (עכ"ל), ואם עושים כן למתים שכבר מתו

(ה) אמר בן המחבר, כשהיינו בתוך השנה על אמינו ע"ה (נלב"ע י"א ניסן תשנ"ז), הורה לנו אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, שהבנים יאמרו יזכור, אמנם הבנות לא יאמרו יזכור, כיון שטבען רכה, (קיצור שלחן ערוך סימן ס"ג סעיף א') יבכו בקול.

סימן פב

הטעם שאסור לסכך בפשתן מנופץ

בס"ד יום ד' בראשית כ"ד תשרי תשנ"ג

כבוד הגאון הגדול וכו' רבי ישראל יעקב פישר (שליט"א) [זצ"ל] אחדשה"ט באהבה רבא כיאות למעכ"ת.

קושייתו שהקשה בחול המועד סוכות בסוכתו של הגאב"ד רבי משה אריה פריינד (שליט"א) [זצ"ל], על דברי הרמב"ם (סוכה פרק ה' הלכה ד') שכתב סיככה בפשתי העץ, שלא דק אותן, ולא נפצן כשרה, שעדיין עץ הוא, ואם דק ונפץ אותן, אין מסככין בו, מפני שנשתנית צורתו, וכאילו אינו מגדולי קרקע.

והקשה מעכ"ת למה לא כתב הרמב"ם שאין מסככין בו, מפני שהוא מקבל טומאה, וגם על הראב"ד קשה, הגם שחולק על הרמב"ם, מ"מ לא כותב הטעם שהוא מקבל טומאה, רק טעם אחר, מפני שאניצי פשתן ראויים ליתן אותה בכרים וכסתות, והרי הן מקבלין טומאה ע"י דבר אחר, ולא פחיתי מבלאי כלים.

המגיד משנה כתב שהרמב"ם הוצרך לטעם זה "מפני שנשתנית צורתו", מפני שהפשתן אינו מקבל טומאה, אפילו כשהוא מנופץ, וזה ברור, וכן מוכח בבמה מדליקין (שבת

דף כ"ז ע"ב), וכ"כ רבינו מנוח (על הרמב"ם שם).

וכוונתם לדברי הגמרא (שם) דרבי מאיר סובר שתי וערב מטמאין במגע מיד, ורבי יהודה סובר דהאונין של פשתן מטמאין, משיתלבנו בתנור, אבל הניפוץ שעושים לפני שמתלבן בתנור, אז עדיין לא מקבל טומאה.

והרמב"ם לשיטתו, שפסק כרבי מאיר דז"ל (טומאת צרעת פרק י"ג הלכה ח') השתי והערב, בין של צמר בין של פשתן, מטמאין בנגיעין מיד משיטור, אע"פ שלא ליבן הפשתן ולא שלק הצמר, וכמה יהיה בפקעת של טווי ותטמא בנגעים, כדי לארוג ממנו שלש על שלש, שתי וערב.

רואים שלגבי טומאת צרעת פוסק הרמב"ם שדווקא טווי בשיעור כדי לארוג שלש על שלש, מקבל טומאה, אבל לפני הטווי אינו מקבל טומאה.

וכן לגבי טומאת אהלים איתא במשנה (שם) כל היוצא מן העץ, אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן, וכן פסק הרמב"ם (טומאת מת פרק ה' הלכה י"ב) וז"ל: ואין לך יוצא מן העץ שהוא מתטמא טומאת אהלים, אלא הפשתן בלבד, ואין קרוי אהל אלא ארוג.

ובן לגבי טומאת בגדים כתב הרמב"ם (כלים פרק כ"ב הלכה י"ב) מאימתי יקבל הבגד טומאה, משיארוג, וכל שהוא ארוג, בין מצמר ופשתים, הוא הנקרא בגד לענין טומאה.

וביון שפשתן לא מקבל טומאה, אפילו כשהוא מנופץ, לכן כתב הרמב"ם והראב"ד טעמים אחרים למה אין מסככין בפשתי העץ.

רק רש"י (סוכה דף י"ב ע"א) סובר שאניצי פשתן מקבלים טומאה קודם הטויה, אחרי שנתלבן בתנור, וטעמו מבואר בתוס' (שם ד"ה באניצי) וברבינו מנוח (על הרמב"ם הלכות סוכה שם).

בברכת כל טוב ונחת מיו"ח
בידידות
לוי הכהן רבינוביץ

סימן פג

האם מותר להתפלל שלא ירד גשמים בסוכות

בס"ד יום ב' בהעלותך י"א סיון תשע"ג

לכבוד נכדי החשוב והנכבד הרב אברהם יהודה הכהן שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת אם מותר להתפלל שלא ירד גשמים בסוכות, כדי שיוכל לקיים

מצות סוכה כראוי.

נראה שלא כדאי להתפלל על זה, שהשי"ת מנהיג עולמו ברצונו, כמו שרוצה.

זקנך
לוי רבינוביץ

סימן פד

האם גם כשישן בסוכה, צריך להיות השלחן שם

בס"ד יום ד' בראשית כ"ג תשרי תשס"ב

לכבוד נכדי החשוב מאוד הרב גמליאל הכהן שליט"א בן בני אהובי הרה"ג ר' אלחנן יעקב דוד שליט"א

אחדשה"ט

א. מה שהקשית על דברי המשנה ברורה

(סימן תר"מ ס"ק כ"ז) שמשמע מדבריו שאפילו בשינה.

אם רוב השלחן היה בבית, לא יצא ידי שינה, שגזרינן שמא ימשך אחר שלחנו. והקשית דכאן מיירי משינה, ולא מאכילה.

כדי לתרצו נקדים לשון הרמ"א (שם סעיף ה') וז"ל: מי שלא יוכל לישן בסוכה, מחמת שצר לו בפישוט ידיו ורגליו, לא מיקרי מצטער, וחייב לישן שם, אע"ג דצריך לכפוף ידיו ורגליו.

וכתב על זה המשנה ברורה (שם) היינו אף אם אין לו עצה האין לפשוט רגליו חוץ לסוכה עכ"ז לא מיקרי מצטער וחייב לישן שם, (אבל אם יכול) לפשוט רגליו חוץ לסוכה, לכו"ע לא מקרי מצטער, וחייב לישן שם. ואך שצריך ליזהר שיהיה השלחן ג"כ בתוך הסוכה, דאי לאו הכי, חיישינן שמא ימשך אחרי שלחנו, וכדלעיל סימן תרל"ד (עכ"ד).

מכל זה נראה שכאן מיירי באכילה ולא בשינה, כיון שמייירי כאן בסוכה קטנה שצר לו בפישוט רגליו, נמצא שגם לאכול שם, המקום מצומצם, ולכן חוזר המשנה ברורה וכתב כאן מה שכתוב לעיל (סימן תרל"ד סעיף ד'), וכוונתו לומר, כיון שמתירין לו לישן בסוכה כשרגליו חוץ לסוכה, יש לחוש שיאכל ג"כ בסוכה זו, וכיון שהמקום מצומצם, יבוא להכניס שם שלחן שרוב השלחן בחוץ.

ולכן כתבו המשנה ברורה כאן, לומר הן הכי נמי, בשינה כשרגליו חוץ לסוכה מותר, משא"כ באכילה צריכים ראשו ורובו בסוכה, וגם שלחנו בתוך הסוכה, דחיישינן גזירה שמא ימשך אחר שלחנו.

אבל הן הכי נמי, שאין להשלחן שייכות עם השינה בסוכה, וכן נוהגין בסוכה קטנה להוציא השלחן חוץ לסוכה,

וישנים בסוכה, כמה אנשים שיכולים ליכנס שם.

ב. וראה לדבריי שזה כוונת המשנה ברורה, דדיון זה כתב המשנה ברורה (ס"ק כ"ז), וציין על זה בשער הציון (ס"ק מ"ב) פמ"ג, זאת אומרת שדבריו בס"ק זה, הוא דברי הפמ"ג.

והבט וראה מה שכתב הפמ"ג על זה (שם מש"ז ס"ק ה') וז"ל: אבל אם אפשר לישן שם ראשו ורובו, יצא ידי חובתו, הן באכילה ושינה, ודוקא שלחנו בתוך הבית אינו יוצא ידי חובתו, דאתי לאמשוכי, כבסימן תרל"ד סעיף ד' (עכ"ל).

רואים להדיא שהמשנה ברורה כתב כאן דברי הפמ"ג, ובפמ"ג רואים מפורש, דלא צריכים השלחן בסוכה בשינה.

ג. ומה שהבאת ראייה מהכף החיים, שמעתיק בכל פעם דברי המשנה ברורה, וכאן לא העתיקו, סימן שלא פוסק כהמשנה ברורה בזה.

הראיה היא יותר חזק, כיון דהכף החיים בדיון זה העתיק רק דברי הפמ"ג (הנ"ל), ולא התייחס לדברי המשנה ברורה, דז"ל הכף החיים (שם ס"ק מ"ב) אבל אם יכול לישן בה, ולהוציא רגליו לחוץ, או קצת מגופו, ג"כ ודאי דחייב לישן בה, ולא לישן חוץ לסוכה, וכ"כ המשבצות זהב (ס"ק ה') דאם אפשר לישן שם ראשו ורובו יוצא ידי חובתו, הן באכילה הן בשינה, ודוקא שלחנו בתוך

הבית אינו יוצא ידי חובתו, דאיתי לאמשוכי כבסימן תרל"ד סעיף ד' (עכ"ל).
והכף החיים בסימן זה מביא עשרים וחמש פעמים דברי המשנה ברורה מסימן זה⁽¹⁾, ומביא (בס"ק מ"א) דברי המשנה ברורה (שם ס"ק כ"ה), ומביא (בס"ק מ"ג) דברי המשנה ברורה (שם ס"ק כ"ח), ובדיוק דין זה שכתב המשנה ברורה באמצע (ס"ק כ"ז), מזה מתעלם

הכף החיים, ולא מביא דברי המשנה ברורה מדין זה, רק הביא דברי הפמ"ג (הנ"ל) מה שכתב על דין זה, שהוא המקור הראשון, שממנו העתיק המשנה ברורה, (כנ"ל), וכיון שדברי המשנה ברורה בס"ק זה, לא מבורר כל כך טוב, לפיכך לא הביאו הכף החיים.

מאת זקנך
 לוי הכהן רבינוביץ

סימן פה

הדלקת נרות חנוכה בחמאה שנתבשלה בבשר

בס"ד יום הששי לסדר בלק י"א תמוז תש"ס
 לכבוד ידידי וחביבי החשוב ש"ב רבי חיים דוד קובלסקי שליט"א רב ביהמ"ד סאכטשוב בני ברק ראש מפעל מאורות דף היומי

אחדשה"ט באה"ר

במאורות דף היומי (כתובות דף ק"ח - קי"ב, י"ג תמוז תש"ס גליון 60), על הדלקת נר חנוכה בחמאה, מובא דברי הבאר היטב (אורח חיים סימן תרע"ג ס"ק א') בשם שו"ת שער אפרים (סימן ל"ח) על חמאה שנתבשלה עם בשר, הגם שאסורה בהנאה, מ"מ מותר

להדליק בה נרות חנוכה, שהרי אסור להנות מאורם של נרות חנוכה, והנאת המצוה אינה נחשבת להנאה (ע"כ).

רציתי להעיר שבשו"ת שער אפרים (שם) אוסר להדליק בה נר חנוכה, אע"פ שאסור להשתמש לאורה, ואין כאן רק הנאת המצוה, ומצוות לאו ליהנות, מ"מ אסור להדליק בה, כיון דנר חנוכה בעי שיעור, וכיון דבשר בחלב אסור בהנאה, כתותי מיכתת שיעורא.

וכבר העיר זאת השערי תשובה (סימן תרע"ג ס"ק א') על הבאר היטב, שלא ראה את השער אפרים, רק העתיקו מלקט הקמח, וזה ט"ס.

(1) ה"ה: ס"ק ט': ס"ק י"ב: ס"ק י"ז: ס"ק כ"ג: ס"ק כ"ה: ס"ק כ"ז: ס"ק ל"ו: ס"ק ל"ז: ס"ק ל"ח: ס"ק מ"א: ס"ק מ"ג: ס"ק מ"ד: ס"ק מ"ה: ס"ק מ"ח: ס"ק מ"ט: ס"ק נ"ד: ס"ק נ"ח: ס"ק נ"ט: ס"ק ס"ג: ס"ק ס"ד: ס"ק ס"ז: ס"ק ע"ו: ס"ק ע"ח: ס"ק פ': ס"ק פ"ג:

גם הפתחי תשובה (יו"ד סימן פ"ז ס"ק
 ד') הביא השו"ת שער אפרים
 (הנ"ל) שאסור להדליק נרות חנוכה,
 בחמאה שנתבשלה בקדירה של בשר בת
 יומא, הבאתיו בספרי מעדני השלחן

(סימן פ"ז מטעמי השלחן ס"ק א' ד"ה
 חמאה).

בברכת כל טוב ונחת
 לוי הכהן רבינוביץ

שו"ת

מעדני מלכים

על שלחן ערוך

יורה דעה

יורה דיעה

סימן פו

יו"ד סימן י"א

הארות בשו"ת מעדני מלכים חלק א'*)

א. השוחט לתוך הים, ואומר ששוחט משום שכך

צוה ה' (ס"ק א').

ב. זרוע לחיים וקיבה, אם הם מצוה אחת

(ס"ק ב'-ג').

ג. דבר שהותר בהפסד מרובה, אם צריך להודיע

זאת להמסובים בסעודה (ס"ק ד').

ד. כהן בפדיון הבן הראשון, אם יברך שהחיינו

(ס"ק ה').

אברהם יפה שלזינגר

מח"ס שו"ת באר שרים ו"ח

רב ואב"ד גענף

בס"ד ה' אייר תשס"ד א"ך לסך אדד"ם
תשס"ד לפ"ק

שוי"ר יבוא ויקרב אמע"כ הגאון הגדול

המפורסם וכו' כש"ת מוהר"ר לוי הכהן
רבינוביץ (ראפפורט) (שליט"א) [זצ"ל]
מחבר הספרים הנכבדים מעדני השלחן
ושו"ת מעדני מלכים בעיה"ק ירושת"ו.

אחדשכתר"ה כיאות

הנני מן המודיעים, כי ספרו הנכבד שו"ת
מעדני מלכים דשדר לן בטיבותא

*) נדפס בשו"ת באר שרים חלק ז' סימן מ'.

ע"י נכדו נ"י, הגיעני בעת היותי (בארה"ק), ותשואות חן חן למעכתר"ה על מתנתא טבא הדין.

ואני תפלה, כי עוד רבות בשנים יזכה לזכות את כל שוחרי הלכה ומשנה ברורה, בספרים נפלאים כגון דא, ויזכה להרחיב גבול הקדושה, תורה ויראה, בקרב מחנה ישראל, לשמחת כל הוגי התורה באמת.

ולמען תת אות וסימן כי עינתי, אם כי בנתיים רק מקופיא בספרו, אמרתי להעלות באיזה מקומן של שבחים, במה שהתעוררתי במושכל ראשון בספרו הנכבד.

א. בסימן ה' בספרו כתב הגר"ש ואזנר (שליט"א) [זצ"ל] (בד"ה ולדידי) וז"ל: ובפרט ההלכה וכו' דהיה בספינה, ואין לו מקום לשחוט וכו', ואם איתא יברך על השחיטה כדין, ויאמר שעושה לשם מצוה, אלא ודאי דאין הבדל כלל (עכ"ל).

ואמרתי דהלשון "ויאמר שעושה לשם מצוה" מיותר, דראה בלשון הריטב"א פסחים (דף ז' ע"ב סוד"ה כל המצות) וז"ל, וכתב הרי"ט ז"ל, וטעם זה שאמרו חכז"ל (פסחים דף ז' ע"ב) לברך על המצות עובר לעשייתן, כדי שיתקדש תחילה בברכה, ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת (עכ"ל). הרי מדבריו ברור, דעצם הברכה מגלה שעושה המצוה מפני מצות ה', ולכן לא צריך שיאמר וכו'.

ופשוט דהיא פליטת קולמוס.

ועיין מש"כ בספרי באר שרים (ח"ב סימן נ' אות א') דבמצות נר חנוכה, יש לדברי הריטב"א הנ"ל משנה תוקף, וזאת לדעת היעב"ץ (במור וקציעה סימן תרע"ב ד"ה ונ"ל ליישב) דברכת הדלקת נרות, היא ברכה המעכבת בקיום המצוה (עי"ש).

ב. בסימן י"ג בסופו, ראיתי מש"כ גבי זרוע לחיים וקיבה, האם הם ג' מצות, או מצוה אחת, וכותב מע"כ, דאם נתן אחד ולא שלשתם, בודאי קיים מצוה, אך לא קיים המצוה בשלימות, והסמך לכך, דברי התוס' (פסחים פרק י' משנה ה') רבן גמליאל אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, וכתב הר"ן (שם פסחים דף כ"ה ע"ב) דלא יצא כראוי, וכן כתב התפארת ישראל (שם אות ל"ג) עכ"ד.

דברי הר"ן הנ"ל הם כשיטתו בסוכה (דף כ"ח ע"א, י"ב ע"ב מדפי הספר בד"ה מתני') וז"ל: אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך, לאו דוקא, דהא מדרבנן הוא דמיתסר, שמא ימשך אחר שולחנו, אלא הכי קאמר לא קיימת מצוה סוכה כראוי, וכרצון חכמים, וכתנן בפרק ערבי פסחים (דף קט"ז ע"ב) כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, כלומר שלא קיים מצות כראוי. וכן כתב הריטב"א בסוכה (נדפס ברשב"א סוכה דף כ"ח ע"א ד"ה הא) לאו דוקא, דהא סוכה גדולה וכשרה היא, אלא דאסרו רבנן, שלא תהא שולחנו בתוך הבית, גזירה שמא ימשך אחר שולחנו, אלא פירשו לא קיימת

(ע"ש). עכ"פ בנידון מצות עשה של זרוע לחיים וקיבה שהיא מצוה מן התורה, ואין כאן צורה וגדר חכמים איך לקיימה, לא שייכי להנ"ל בדברי הר"ן, דכאן י"ל דגבי השאר שלא נתן לא קיים כלל ועיקר, באם יוצאין מהנחה דהם מצות נפרדות (ודו"ק).

ג. ולעצם הדיון במנחת חינוך בקומץ מנחה (מצוה תק"ו) שכתב על סמך הריטב"א (ב"מ דף צ"ד ע"ב) דבאם לא נתן שלשתן, לא קיים המצוה, ולכן הקשה מהא דאיתא בשו"ע יו"ד (סימן ס"א סעיף כ"ו) דאם שותף עמו הנכרי בראש, פטור מהלחיים, וחייב בזרוע וכו', ולכאורה אם לא יכול לקיים את המצוה בשלשתן, צריך להיות פטור מן הכל.

והנה, מלבד שלענ"ד בכונת הריטב"א (שהביא המנחת חינוך הנ"ל), נראה דמשמע מלשונו דהיא חדא מצוה, דכתב וז"ל: אבל באומר שיעשה לפלוני או שיתן, ודאי שיעשה לשניהם משמע, ולא מיפטר בחד מניהו (עכ"ל). והלשון "לא מיפטר" משמע מן המצוה הכוללת, וגם כגון בנידון דידן של נתינת זרוע לחיים וקיבה, אך יחד עם זאת, בעינן לימוד מן הפסוק, או בקבלה דאחד מעכב את השני, כמו שכתב הר"מ (בפירוש המשנה, הובא בתוס' יו"ט מנחות פרק ג' משנה ז') וכל שאין לימוד על כך, אין אחד מעכב את השני, כמו בד' ציציות, אך עדיין לא מיפטר מן המצוה שהיא ביסודה אחת.

ולכן לא קשה מידי מהא דנפסק בשו"ע, דהיכא דהנכרי שותף בראש, חייב

מצות סוכה כראוי וכרצון חכמים, ודכוותה בפרק ערבי פסחים (דף קט"ז ע"ב) מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, שפירשו לא קיים מצותו כראוי, אבל ודאי אינו מעכב, וכן רבים (עכ"ל).

וכן כתב הר"ן בערבי פסחים (דף קט"ז ע"ב דף כ"ה ע"ב, מדפי הספר ד"ה כל) כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, כלומר לא יצא ידי חובתו כראוי, אבל לא יצא ידי חובתו כלל לא קאמר, ודכוותא בסוכה (דף כ"ח ע"א) א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך, לאו דוקא דהא לא הוי טעמא דההיא, אלא משום דלמא אתי לאמשוכי בתר שולחננו, וכל היכא דלא אימשיך לא סגי דלא יצא, אלא ודאי כדאמרינן. מאידך דעת התוס' בסוכה (דף ג' ע"א סוד"ה דאמר) דאפילו מדאורייתא לא קיים, ומדברי בית שמאי נשמע לבית הלל, וכן כתבו הפסקי תוס' בברכות (פרק ראשון אות כ"ו).

וזהו מחלוקת יסודית, היכא דחז"ל נתנו וקבעו צורה בקיום מצוה מן התורה, באם עבר על דברי חז"ל, האם רק מצוה מן המובחר, ומצוה כראוי לא קיים, אבל בעיקר המצוה קיים, או דאפילו מן התורה לא קיים כלל, כיון דהחסיר את מה שקבעו חז"ל בצורת המצוה. ועיין בספרי באר שרים (חלק ג' סימן ל"ב אות ח"י), מה שכתבתי בזה בדברי כק"ז מרן הרע"א בדרוש וחידוש למסכת חגיגה (מערכה ח' ד"ה והנה המג"א כצ"ל) גבי תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת

בזרוע ובקיבה, כי הראש אינו כלל בחיוב, ואין אחד מעכב את השני, ובכה"ג המצוה מצתמצמת רק לזרוע ולקיבה, וזה היא כונת הדרכי תשובה (שם אות קס"ה) בתירצו לקושיית המנחת חינוך. וזה דלא כהבנת הגר"ח קנייבסקי שליט"א (בספרו דמר סימן י"ב) גם בריטב"א, וגם בדרכי תשובה (כנלענ"ד)^(ז).

ד. בסימן נ"ד דן מע"כ בדבר שהותר מצד הפסד מרובה, אם צריך להודיע זאת להמסובים בסעודה. ומצטט מדברי הפוסקים, ובראשם מדברי כק"ז מרן החת"ס או"ח (סימן ס"ה) ועוד.

ואמרתי לציין לו מה שכתב בשו"ת שאילת יעקב להגר"ר יעקב פרגר, חתן המהר"ם שיק (סימן פ"ג אות א') בבהמה של שני שותפים, שהאחד הוא עשיר, והאחד עני, ומתירין הבהמה לעני, משום הפסד מרובה, האם גם לשותפו העשיר נתיר, על אף דלגביו אין הפסד מרובה, ומסקנתו להתיר גם לעשיר, וכותב (שם סוף אות א') דשאל את חותנו המהר"ם שיק, והשיב לו בשם רבו כק"ז מרן החת"ס, דלקצב הוא הפסד מרובה, ואנן אכלינן ליה, וגם עשיר הרי שהעשיר נגרר אחר העני ומותר.

ולכאורה זו בסתירה למה שהורה מרן החת"ס בתשובתו (הנ"ל) גבי

יין, שלא הותר אלא לבעל היין ובני ביתו. ועל כרחך דצריך לחלק בין בשר ליין, דשאני בשר דמשכחת לה הרבה ריעותות, דניתרין משום הפסד מרובה, ואם נימא דשרי רק לטבח, מי יעבוד ויסבול הפסדים אלו, ועל כרחך דשם י"ל להתיר למכור לאחרים, על אף שלקונים אין בזה הפסד מרובה, משא"כ ביין שקרה הדבר בפשיעה, או באי זהירות של מגע נכרי, או כלי יין נסך, ולכן ס"ל למרן החת"ס דאין להתיר לאחרים לכתחילה, ועכ"פ יש להודיעם.

ובן משמע מהדעת קדושים שמוכא בגלוי דעת למהרש"ם (בפתיחה להלכות טריפות אות ל"ח) וז"ל: בדעת קדושים חקר איך מתירים לטבח המוכר לאחרים, משום הפסד מרובה שלו, הא לגבי הקונים לא הוי הפסד מרובה וכו', וציין לחתם סופר ועוד בענין, ומסיים בגלוי דעת, ומה שכתב בדעת קדושים, דאם נטריף לטבח יתייקר השער, ויהיה דוחק להקונים, וגם שהטבח הוא כשלוחם ומתכוין בשבילם, צ"ע דכמה פעמים אין דחק עי"ז כלל וכו' עי"ש.

ולענין יש לחלק כמו שכתבתי, ואין כאן סתירה בדברי מרן החת"ס, ולכן גם אלו שחולקים על החת"ס מה שהורה ביין, וכמו שהפתחי תשובה יו"ד (סימן ל"א ס"ק ב') הביא ממרן כק"ז הרע"א

(ז) אמר בן המחבר: הדבר ברור שגם אאמו"ר הגה"צ זלל"ה, לא נתכוין לדמות נידון דידן לדברי הר"ן, רק שנתכוין להביא דוגמא שגם שם מצינו הלשון של "לא יצא ידי חובתו" ואין הכוונה שלא יצא כלל, וממילא גם כאן לא יצא לגמרי ידי המצוה עד שנותן שלשתם, אבל חלק של המצוה מקיים בכל מה שנותן, והבן.

(בתשובותיו סוס"י מ"ג) כי גם לטבח מתירים למכור, אין זו סתירה לדברי החת"ס ביין.

ומצאתי את שאהבה נפשי, תשובה מבוררת בספרו של אדמו"ח הגאון זצ"ל שו"ת בצל החכמה (חלק ד' סימן פ"ט) שכן כתב, וברוך שכוונתי לדבריו הגדולים.

ה. מה שדן בסימן קע"ח.

ימחול לעיין בספרי באר שרים (ח"ו סי' א"ך) שהשבתי לנכדו, דמעיקר

דדינא אין לכהן לברך שהחיינו, עי"ש מילתא בטעמא.

עוד רבות רציתי לפלפל כדרכה של תורה, אך כבר אמרו מה שהלב חושק הזמן עושק, ועוד חזון למועד בעזה"י.

ואחתום במעין הפתיחה שיזכה כתר"ה להרבות חיבורים מועילים, כספריו הנפלאים, והגני הכו"ח תוך צפיה לדבר ישועה ורחמים בכלל כ"י מו"מ כערכו הרם עלי רם ונישא

אברהם יפה - שלו"נגר
רב ואב"ד דפה

סימן פז

אם יש איסור אותו ואת בנו בשחיטת כותי

בס"ד יום ה' תולדות כ"ט חשון תשס"ו
לכבוד נכדי המהולל מאד הרה"ג ר' אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א בן בני הנכבד הרב הגאון ר' אלחנן יעקב דוד שליט"א
אחדשה"ט באהבה.

לנכון קיבלתי את ספרך החשוב "משנת הדעת" על הרמב"ם הלכות טומאת צרעת, שמבאר בטוב טעם ודעת דברי הרמב"ם בהלכות אלו, ושיטות הראשונים בזה, ומקבץ כעמיד גרונה, כל פרטי הדינים המפוזרים בש"ס ופוסקים, בצירוף מקורות והערות אשר בשם "שער הציון" יכונה, וכן בירורי הלכה שמבאר השיטות במקור ההלכה, בש"ס וראשונים.

ועיינתי בכמה וכמה מקומות, ומאד התפעלתי על ידיעתך הרחבה והבנתך בהם, ומהרה יבנה בית המקדש, ויהיה זאת נחוץ מאד לכהנים, שיפסקו בזה, ועתה לכולנו הוא דרוש וקבל שכל.

אברךך שתזכה להמשיך בלימוד תורה לשמה, ולהמשיך כתיבת ספריך בשאר החלקים, מתוך הרחבת הדעת, לעשות רצון אבינו שבשמים.

ובעיוני בספרך, ראיתי במשנת הדעת (פרק ט' ס"ק ו') על כותים, אם מטמאין בנגעים, שזה תלוי במחלוקת הראשונים, אם הכותים דינם כגוים

אבל להפוסקים הסוברים שרק לחומרא כותי דינו כגוי, יש איסור אותו ואת בנו, גם על שחיטת כותי.

ולמעשה בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן תי"ז) האריך בדין כותי, והביא שיש מחלוקת הראשונים (הנ"ל) אם דינם כגוים גם לקולא, או רק לחומרא.

וכתב דלענין אותו ואת בנו בסתם כותי, אין איסור זה, כיון דדעת הרמב"ן (חולין דף ו' ע"ה ד"ה והא), והרשב"א (שם ד"ה גזור) דרובם קלקלו בשחיטה, והם מומרים, ושחיטת מומר נבילה (כמבואר בשו"ע יו"ד סימן ב' סעיף ה'), ואינו נחשב לשחיטה, ולכן אין כאן איסור אותו ואת בנו.

גם המהרש"ם (בספרו דעת תורה יו"ד סימן ב' ס"ק נ"ה) כתב דשחיטת כותי כשחיטת מומרין, דלא הוי שחיטה גם לקולא, וממילא אין בו איסור, אותו ואת בנו.

וכ"כ הד"ת (סימן ב' ס"ק צ"ט) וז"ל: בשו"ת מהר"ם שיק (סימן תי"ז) כתב דאף לקולא, כגון לענין אותו ואת בנו, אמרינן דשחיטתו כשחיטת עכו"ם, וכ"כ דעת תורה (סימן ב' ס"ק נ"ה) לדינא (הובא בכף החיים סימן ב' ס"ק ע"ו, ובמעדני השלחן שם ס"ק פ"ב).

זקנך
המצפה לישועת ישראל
לוי הכהן רבינוביץ

גמורים, גם לקולא, או רק לחומרא דינם כגוים גמורים, ולא לקולא.

דדעת הרמב"ם (הלכות עבדים פרק ו' הלכה ו') דדינם כגוים גמורים אפילו לקולא, וכ"ה בש"ך (יו"ד סימן קנ"ה ס"ק ה') דדוחק לומר, דדוקא להחמיר תהא שחיטתן אסורה, אבל לא להקל, דכיון שעשאום כעובדי כוכבים גמורים, משמע דלגמרי עשאום כעובד כוכבים גמורים, אע"פ שהוא לקולא.

ולפי זה אינם מטמאין בנגעים, כמו שגוי אינו מטמא בנגעים (משניות נגעים פרק ג' משנה א', רמב"ם טומאת צרעת פרק ט' הלכה א').

אבל לדעת הרמב"ן (חולין דף ה' ע"ב) והעיטור (חלק א' מאמר שמיני דף ל"ב ע"ב) דרק לחומרא דינם כגוים, ולא לקולא, ולפי זה הכותי מטמא בנגעים.

והנה בשו"ע יו"ד (סימן ב' סעיף ח') כתב המחבר "כותי האידנא דינו כעובד כוכבים", ולכן שחיטתו נבילה.

גם בדין זה יש קולא, לגבי איסור אותו ואת בנו, דאם נאמר שדינם כמו גוי, והרי גוי ששחט בהמה מותר לישראל לשחוט את אמה, או את בתה, דאין איסור אותו ואת בנו רק בשחיטה כשירה בלבד (כמבואר בשו"ע יו"ד סימן ט"ז סעיף ט').

ולכן אם נאמר שכותי ששחט, דינו כגוי ששחט, אין איסור אותו ואת בנו נוהג בו, וזה קולא.

סימן פח

האם מותר לשוחט ליטול שכר על השחיטה, רק מן הכשירות

א. במשנה (בכורות דף כ"ח ע"ב) הנוטל שכר להיות רואה את הבכורות, אין שוחטין על פיו (דלמא משום אגרא קשרי ליה, רש"י), אלא אם כן היה מומחה כאילא (שם חכם) ביבנה, (שדר ביבנה דחסיד הוא ולא נחשד בכך, רש"י) שהתירו לו חכמים להיות נוטל ארבע איסרות לבהמה דקה, וששה לגסה, בין תם ובין בעל מום. ומקשינן בגמרא (שם) בשלמא בעל מום (מובן למה לוקח שכר) משום דקא שרי ליה (דהתיר לו הבהמה לשחיטה), אלא תם (כי אמר להו מום עובר הוא (רש"י), ואסור לשחטו), אמאי (שקיל אגרא, הא לא מהני ליה מירי, דמיסר קאסר ליה, רש"י), ומתרצינן דאם כן (דלא שקיל אגרא (רש"י), כשלא מתיר לשחוט) אתי למחשדיה, ואמרי האי בעל מום, תם הוא, והאי דקא שרי ליה משום אגרא (פירוש: אם לא יקח שכר כשהוא אומר שהוא תם, ואי אפשר לשחטו, יחשדו אותו, כשאומר שהוא בעל מום, יאמרו שבעצם תם הוא, ואסור לשחטו, רק אומר שהוא בעל מום שרוצה שכר).

וכן נפסק בשו"ע יו"ד (סימן שי"ב סעיף א'), הנוטל שכר להיות רואה בכורות, אין שוחטין על פיו, אלא אם

כן היה מומחה גדול, וידעו בו חכמים, שאין כמותו, ופסקו לו שכר על הראיה והביקור, וצריך שיתנו לו שכרו, בין יהיה המום קבוע ויתירנו, בין אם לא יהיה קבוע.

ב. ומזה למד הריב"ש (סימן ת"ק) דה"ה לענין שוחט, שאין לו ליטול שכר רק מן הכשירות לחוד.

וכן מבואר בפירוש המשניות להרמב"ם (בכורות פרק ד' משנה ה'), וז"ל: מן ההלכה הזאת יתבאר לך שיש מן הטבחים ששוחטים בשכירות ידועה, כשהשחיטה כשירה, ואם היתה טריפה, אינו נוטל שכר, וזה אינו מן הראוי. ואין דין זה אלא מי שאין לו חכמה, לפי שהראוי מצד הדת, שישחוט בלא שכר, או יטול שכר על כל מה שישחוט, בין נבילה בין טריפה בין כשירה, כדי שלא יבוא לידי חשד, כמו שהתקינו חכמים ז"ל בבכור (עכ"ל).

ג. וכן נפסק בשו"ע יו"ד הלכות שחיטה (סימן י"ח סעיף י"ח) הטבח צריך שיטול שכר מן הטריפות כמו מן הכשרות, והסביר הרמ"א שלא יבא להקל להכשיר, כדי לקבל שכרו מן הכשרות (ב"י בשם ריב"ש).

השחיטה, כמבואר בדרכי תשובה (סימן י"ח ס"ק קע"ט).

ה. אבל יש מקומות שלא נהגו כן, רק שהטבח נוטל הכרכשות מהכשירות, ומטריפות אינו נוטל שום שר, ויש ללמוד זכות עליהם, כיון שאין הטבח מורה שום הוראה בשחיטה ובדיקה, היכא שיש נדנוד ספק, רק מביא הכל להחכם, ואם כן לא אדון הוא בדבר זה, ואינו חשוד בשביל הנאה מועטת להתיר האיסור המפורש, או להעלים עינו מספק, שלא להביאו לחכם, (שמלה חדשה סימן י"ח סעיף כ"א, בית לחם יהודה שם ס"ק כ', פמ"ג שם שפ"ד ס"ק ל"א).

ו. וביד יהודה (שם פירוש הקצ"ר ס"ק כ"ד) כתב בזה טעם אחר וז"ל: ולפענ"ד אין למחות ביד השו"ב מה שנוטלים רק מהכשירות, דנראה דלא אמרו חז"ל חשד זה, זולת בשכר הוראה, דאסור ליטול, אבל בשכירות שמותר ליטול, היינו שכר שחיטה, דשכר טירחא הוא נוטל, בזה לא אמרו חשד כלל, אך הרמב"ם (פירוש המשניות בכורות, הנ"ל ס"ק א'), סבירא ליה, דגם שכר שחיטה אסור ליטול, מיהו נראה דהרבה פוסקים לא ס"ל כן, על כן לא מיחו בהשו"ב, מה שנוהגים ליטול רק מהכשירות (עכ"ל).

ז. וכעין זה כתב הערוך השלחן (סימן י"ח סעיף מ"א-מ"ג) וז"ל: וכבר טרחו בהיתר זה גדולי האחרונים, יש אומרים שנהגו כן, מפני שאינן חשודים להתיר את האסור בשביל דבר קטן (ט"ז שם ס"ק י"ד), ואין זה מספיק, דמי יוכל לחלק בין דבר גדול לדבר קטן (שו"ת ריב"ש סימן

אמנם הלבוש (עטרת זהב שם סעיף י"ח) כתב, טבח שמושכר, צריך ליטול שכר מן הטריפות, כמו מן הכשירות, מפני החשד, שלא יאמרו בשביל שלא יפסיד שכרו, הוא מכשיר (עכ"ל).

ונראה דהרמ"א והלבוש לא פליגי, דהרמ"א שכתב הטעם "כדי שלא יבוא להקל" דמיירי בסתם שוחט, ובזה חשדינן שמא היקל מחמת השכר, והלבוש מיירי אפילו בשוחט המוחזק לחסיד, עכ"ז צריך לנהוג כן מפני החשד.

וכן מבואר בשמלה חדשה (שם סעיף כ"א) וז"ל: אין לטבח ליטול שכר, כי אם מכשירות וטריפות בשוה, שאם נוטל מכשירות ולא מטריפות, הרי נוגע בדבר, וליבו יטנו להכשיר בשביל שכרו, ואפילו יודע בעצמו שהוא חסיד, ולא יטה, מ"מ מידי חשד לא נפיק (עכ"ל).

ד. והנה בעיקר טעם ההיתר ליטול שכר על השחיטה, כתב הדעת קדושים (סימן א' ס"ק ב') דאע"פ דשחיטה אינה מצוה הכרחית, אפילו הכי אסור ליטול בזה שכר, משום מה אני בחינם אף אתם בחינם (בכורות דף כ"ט ע"א), רק ההיתר הוא משום שכר בטלה.

אמנם בגדולי הקודש (שם ס"ק ג') השיג עליו, והוכיח בכמה ראיות, דודאי לא חייבה התורה למי שיודע לשחוט, שיטרח במלאכת השחיטה עבור כל מי שרוצה לאכול בשר, וכיון שאינו מחוייב בפעולה זו, שפיר יכול לבקש שכר בעבור טרחתו, וכן דעת עוד הרבה אחרונים, שאין שום איסור בעצם נטילת שכר על

והוא הקצב. אמנם הלא ידוע שבזמן הש"ס היה כן, שהשוחט הוא המוכר הבשר, שהרי אמרו (חולין דף ט' ע"א) כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו, ואמרו (שם דף ח' ע"ב), הטבח צריך שיהיה לו ג' סכינים, אחת ששוחט בה, ואחת שמחתך בה בשר וכו', הרי שהשוחט היה הקצב ג"כ.

ועוד קשה טובא בעיקר החשד, דהיכן מצינו שנחשוד לישראל כשר, שבשביל ריוח ממון יאכיל טרפות ח"ו, והרי להדיא מבואר (שו"ע יו"ד סימן קי"ט סעיף א') דרק לישראל חשוד חשדינן, ולא לשאינו חשוד, ועיקרא דהאי דינא למדוהו מראיית מומי בכור (בכורות דף כ"ט ע"א), שהצריכו חכמים שיטול בשה, בין יתירנו או לא יתירנו, משום חשדא שלא יאמרו שמתירו מפני הריוח. וי"ל דלא דמי בכור תם לשוחט בחוץ, דשוחט בחוץ הוי איסור כרת, ולכן חששו חז"ל לאיסור כרת, אבל לא לאיסור לאו, וזה שאמרו חז"ל (יבמות דף פ"ב ע"א) דכל בדאורייתא, לא שנא איסור לאו, ולא שנא איסור כרת, זהו בדבר שיש לחשוש מעיקר הדין, אבל בדבר שאין זה רק הרחקה בעלמא, כמו משום חשדא וכיוצא בו, פירש רש"י להדיא (שם דף קי"ט ד"ה מה) שבאיסור כרת חששו, ולא באיסור לאו.

ועוד דשם (בבכורות) הבכור הזה עומד בחזקת איסור, ואין בידו להוציאו מחזקה זו, ולכן כשמוציאו מחזקת איסור, בדיבור בעלמא שאומר שהוא מום קבוע, שפיר חששו שלא יהא לו שום פנייה

ת"ק), ועוד בזמנינו זה, יש לפעמים מבהמות טובות ששוה הרבה, וכתבו, שהראב"ד ז"ל הנהיג במקומו, להתנות עם השוחטים בשכר קצוב לשנה, ואח"כ היה עושה שיקבלו הכרכשות מן הכשרות, בעד השכר ההוא, ובזה ליכא חשדא, כיון שקונין הכרכשות בדמים שהושוו, וגם זה אינו תקון שלם (שם).

ויש שתצו דהחשד אינו אלא כשהשו"ב מורה איזה שאלה, חיישינן שיטנו לבו להכשיר בשביל הריוח, אבל עתה אין שום שו"ב מורה הוראה, אלא מוליך אצל החכם, ושוב ליכא חשדא (ים של שלמה פרק ג' סימן ח'), וגם זה אינו מספיק, דאולי יראה הסכין אחר השחיטה שלא טוב הוא, ויטנו לבו להכשיר, דבזה אין שואלין לחכם.

ויש מי שכתב דכיון שעל הקצבים להספיק בשר לכל בני העיר, וכשנטרפה בהמה זו, בהכרח להם לשחוט אחרת, א"כ אין השוחט נוגע בדבר, שהרי ישחוט אחרת על מקומה (כרית סימן י"ח ס"ק כ"ז), וזהו אמת בעיירות גדולות, אבל בעיר קטנה וכל שכן על הישובים, מעשים בכל יום שכשנטרפה אין שוחטין אחרת, ובפרט בזמן החום כידוע, ושם גם אם יארע איזה שאלה קטנה בהריאה, יורו בעצמם, ולא יטריחו לשלוח אצל הרב, מפני ריחוק המקום, וביחוד במקומות הרחוקים ומעט ישראל, שאין שם רב כלל, והשוחטים מורים בעצמם.

ויותר מזה ידוע לנו כמה מקומות שהשו"ב בעצמו, הוא המוכר הבשר, ושוחט על חשבוננו, שהוא השוחט

בזה, משא"כ בשחיטה, שבידו להוציאה מחזקת איסור, דמהאי טעמא נאמן איש אחד (רא"ש גיטין פרק ה' סימן ח' ס"ק ד'), ואחר השחיטה הרי היא עומדת בחזקת היתר, וגם הסכין הוא בחזקת בדוק, אין כאן מקום לחושדו.

ועוד דלא דמי כלל לבכור, דהתם הוי הוראה לפסוק אי הוי מום אם לאו, והתורה אסרה לקבל ממון בעד הוראה, כמו שאסור לקבל ממון בעד דין תורה, או הגדת עדות (כמבואר שם) ולא התירו רק משום שכר בטלה, ולכן כיון דעיקר השכר הוא שלא לפי דין התורה, שפיר חששו חכמים שלא יהא בזה דבר הבולט, שנוטל רק מפני הוראת היתר, ולכן תקנו

שיטול שכרו, בין שיתירו ובין לא יתירו, אבל זה הטבח שבא בשכרו, הן בשחיטתו, והן במכירת הבשר, שאין כאן הוראה, ואין כאן נדנוד איסור בשכרו, ואינו אלא כפועל בעלמא, ועל דעת כן יורד, שאם תעלה מלאכתו בידו יטול שכרו, ואם לאו לא יטול, אין כאן שום מקום לחשדא, ולכן לא חששו חז"ל לזה כלל, והקדמונים שחששו לזה, אינו אלא כעין מדת חסידות, ובמקום שאפשר אפשר, ודיו שנתקן ברוב המקומות שהשוחרט לא יהיה המוכר הבשר, ובמקומות שגם זה אי אפשר, אין כאן שום חששא מעיקר הדין (כנלע"ד). עכ"ד ערוך השלחן.

סימן פט

חומי דם הנמצאים בעופות אחר הבישול

בס"ד יום ב' לך ג' חשון תשע"ב

כבוד נכדי החשוב והנכבד שו"ב הרב יעקב זייבלד שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת על חומי דם הנמצאים בעופות לאחר הבישול, דלפעמים נמצא מסביב לעצם השוק, צבע שחור סביב לעצם, או חוט דם בצבע שחור, האם מותר לאכלם. או שיש מקום לחשוש לדברי הרדב"ז שהובא בפתחי תשובה

(יו"ד סימן ס"ה ס"ק א') שהיה מחמיר על עצמו ולא אכלם.

והוספת דברי החינוך (סימן קמ"ח) שהאוכל דם, נכנס בו מידת אכזריות, ודברי הרמב"ן (ויקרא י"ז, י"ב) שהאוכל דם, נפשו נהיה עבה וגסה כנפש הבהמה.

הרמ"א (סימן ס"ה סעיף ג') כתב שנוהגין לחתוך בירכי העופות בפרק הארכובה התחתונה (בין הארכובה לשוק, מעדני השלחן שם ס"ק ל"ז),

משום שלפעמים נמצאים חוטים אדומים ברגלי העופות.

ואם לא עשה כן (שלא חתך ירכי העופות לפני מליחה, או צלייה, מעדני השלחן שם ס"ק ל"ט), מותר בדיעבד, אפילו נתבשלו כך, אע"פ שנמצא חוטים אדומים, שאינו אלא שומן בעלמא. וכ"ה בלבוש עטרת זהב (שם סעיף ג').

והנה מדברי הרמ"א משמע שבדיעבד מותר לאכול חוטים אלו, שאינו אלא שומן בעלמא.

אבל השו"ת הרדב"ז (חלק א' סימן ש"ג) כתב וז"ל: לא סמכתי על עצמי לאכול אותם החוטים שנמצאים בעוף, מלאים הם אחר הבישול, אלא אני משליך אותם ואוכל השאר, ורוב מה שנמצאים הוא בירך של העוף.

ולכך למדתי את אנשי ביתי, לחתוך בירכי העוף קרוב לגוף, וכן בגוף חתיכות, כדי שייצא הדם על ידי מליחה, ואם גם זאת, אם ימצא חוט מלא דם, אני משליכו, לחוש לדברי המחמירים.

ואיני אוסר על אחרים, אלא מניחם לנהוג מנהגם (עכ"ד), הובא בכנסת הגדולה (סימן ס"ה בהגהת הטור ס"ק י"ט), דרכי תשובה (סימן ס"ה ס"ק כ"ה), כף החיים (סימן כ"ב ס"ק י"ח), והפתחי תשובה (סימן ס"ה ס"ק א') הביאו בקצרה.

גם השלחן גבוה (סימן כ"ב מחודשים ס"ק א') הביא דברי הרדב"ז (הנ"ל), וסיים וז"ל: אף אני הכותב, מזהיר בזה

להסיר חוטי דם אלו שבירכי העופות בעת האוכל, הואיל ויצא מפי זקן שקנה חכמה (הרדב"ז).

והעולם אינם נזהרים בזה, כי סמכו על מה שכתב הרב המפה (הרמ"א), לקמן (סימן ס"ה סעיף ג') דחוטים אדומים אלו, שומן בעלמא הוא.

ואע"פ שהרב (הרמ"א) כתב (שם) "בדיעבד שרי" אלמא לכתחילה צריך לחתוך, וכמו שכתב הרב (הרמ"א) שם. "ולהסירם" ג"כ משמע כשאר חוטי דם, מ"מ העולם נזהרים לחתוך הרגל בין הארכובה לשוק, ואין מסירים אותם חוטי דם, דסוברים שכל חוטי דם שחתכם ומלחם, הדם יוצא משם, ושוב אין צריך להסירם (עכ"ל שלחן גבוה), הובא בדרכי תשובה (סימן ס"ה ס"ק כ"ה).

היוצא מכל זה, שהרדב"ז חושש להמחמירים ומסירם, אבל אינו אוסר על אחרים, אלא מניחם לנהוג מנהגם. גם השלחן גבוה נהג כך להסירם, ומ"מ מיישב מנהג העולם שאין נזהרים בזה.

עכ"ן כתבתי במעדני השלחן (סימן ס"ה ס"ק מ"א) על דברי הרמ"א (שם) שאינו אלא שומן בעלמא, ומ"מ אם מצא אחר הבישול, חוט מלא דם, משליכו לחוץ, והשאר מותר לגמרי, כמו שנהג הרדב"ז, ושלחן גבוה.

ולא הבאתי במעדני השלחן (שם) סיום דברי הרדב"ז "שאינו אוסר על אחרים, אלא מניחם לנהוג מנהגם", וכן

סביב לעצם, או חוט דם בצבע שחור",
מה דינו.

כפי שכתבתי במעדני השלחן, וכפי
שמבואר כאן, צריך להסירם,
והשאר מותר לאכול.

בברכת כל טוב ונחת

זקנך

לוי הכהן רבינוביץ

לא הבאתי סיום דברי השלחן גבוה,
שמיישב מנהג העולם, למה לא נזהרים
בזה. רק כתבתי ש"אם מצא אחר הבישול
חוט מלא דם, משליכו לחוץ", לחוש
לדברי המחמירים. ובפרט שמהרמ"א
משמע שרק בדיעבד מותר, ולא לכתחילה.

ולכן מה ששאלת "דלפעמים נמצא
מסביב לעצם השוק, צבע שחור

סימן צ'

בירורים במנהגי הספרדים

א. דם שנמצא על חלמון ונתבשל בתערובת ג' ביצים.

ב. כשכותב המחבר סתם ואח"כ מחלוקת.

ביצים שנתבשלו ג' ביצים, ובאחד מהם
היה דם על החלמון.

הגם שהרמ"א (שם סעיף ד') מתיר, מ"מ
טעמו הוא, משום שבכל מקום
שימצא, הוי אסור מספק, לכן התירו
בתערובות, משא"כ להספרדים, שסוברים
שכל דם שנמצא על החלמון, אסור בודאי,
מה יהיה הדין בתערובות.

ורק בשני אופנים יהיה אסור הביצה
בודאי לדעת הרמ"א, כגון כשנמצא
על קשר חלמון, וגם על החלבון (ש"ך
שם ס"ק י', פמ"ג שם שפ"ד ס"ק י'), או
שנמצא דם בקשר החלבון ונתפשט חוצה,
ונמצא גם על החלמון, אפילו שלא על

בס"ד יום א' במדבר כ"ה אייר תשנ"ג

כבוד הרב הגאון רבי יחייא שניאור
(שליט"א) [זצ"ל] רב שכונת מורשה

אחדשה"ט באהבה רבה כיאות למעכ"ת

רציתי לשאול ממעכ"ת ב' שאלות מה
שנוגע לפסקי הספרדים.

א. נסתפקתי להספרדים הנמשכין אחרי
רבינו המחבר (יו"ד סימן ס"ו סעיף
ג'), וסוברים שדם שעל החלמון אסורות
הביצים בודאי, כהרי"ף (חולין פרק ג' דף
כ"ב ע"א) והרמב"ם (מאכלות אסורות
פרק ג' הלכה ט'), כמבואר בט"ז (סימן
ס"ו ס"ק ב'), איך יהיה הדין בתערובות

מקום הקשר (ערוך השלחן שם סעיף כ"ה), שבזה אי אפשר להקל בתערובות לדעת הרמ"א, ויצטרכו ס"א ביצים נגדה, כמו בביצה שיש בו אפרוח, שמבואר בסימן צ"ח (סעיף ז).

ולכן שאלתי הוא אם להספרדים, בכל מקום שנמצא על החלמון, דינו כמו השני אופנים שאסור להרמ"א בתערובות, ולכן אם מבשלים ג' ביצים או יותר, ונמצא דם בחלמון, זורקים כל הביצים, או שהספרדים מקילים בתערובות ג' ביצים, כדעת הרמ"א (שם סעיף ד').

ב. בדין חתיכה הראויה להתכבד (שו"ע סימן ק"א סעיף ג') כתב הכף החיים

(שם ס"ק ל"ב) דכל מקום שסותם המחבר להתיר, ואח"כ כותב ויש חולקים, או יש אומרים לחומרא, דעתו לפסוק כמותם, ואינו מביא היש אומרים רק לחוש לחומרא, כגון בהפסד מועט.

רציתי לדעת אם הספרדים פוסקים כן, והאם כלל זה הוא הלכה למעשה להספרדים, בכל המקומות שכתב המחבר כן.

אודה למעב"ת על תשובתו הרמתה בברכת עוד ינובון בשיבה בכבוד רב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן צא

בענין הנ"ל

תשובה מבן המחבר

בס"ד יום א' לסדר אמור י"ג אייר תשנ"ד

הלכתי לביתו של הרה"צ רבי יחיא שניאור (שליט"א) [זצ"ל], ואמרתי לו שאאמו"ר (שליט"א) [זצלה"ה] שלח לו מכתב לפני כשנה, ולא קיבל תשובה.

ואמר לי, שלא רואה בעיניו (ל"ע), ולא יכול לעיין לא במכתבים, ולא בספרים, ולכן לא ענה.

לקחתי המכתב של אאמו"ר (שליט"א) [הגה"צ זללה"ה], ושאלתי לו השאלות.

א. על שאלה הראשונה, "בשלו ג' ביצים, ונמצא דם בחלמון של אחד מהם".

ענה לי, אנחנו נוהגים לזרוק רק הביצה שיש בה דם, ומתירים השני ביצים שנתבשלו עמה.

ב. על שאלה השניה, אם פוסקים כהכף החיים, "דכל מקום שסותם המחבר

כתבתי כל זה תיכף ששמעתי ממנו, ונפרדתי ממנו לשלום, בברכת עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו.

בביאת משיח צדקנו אמן
אלחנן הכהן רבינוביץ

להתיר, ואח"כ כותב ויש חולקים, או יש אומרים לחומרא, דעתו לפסוק כמותם, ואינו מביא היש אומרים רק לחוש לחומרא, כגון בהספד מועט".

וענה לי, אנחנו פוסקים כמו הכף החיים.

סימן צב

גוי שהכניס הבשר לקדירה, ואמר שהדיחו הדחה אחרונה

ושאלת כיון שעדיין לא נתבשל, ויכולים לתקנו בקל, ע"י שיחזור וידיחנו, למה סומכין על עכו"ם בזה, הרי יכול לחזור ולהדיחו בלא טורח.

הטעם שלא מצריכים להטריחו, שיוציאו מהקדירה וידיחו שוב, דלא רק הבשר יצטרך להדיח, רק גם הירקות שהכניס לבשל, גם זה יצטרך להדיח, דאם הכניס הבשר בקדירה בלי הדחה, נתלכלך גם הירקות מדם ומלח, וטירחא זו לא הצריכוהו, כיון שהוא משמש בבית ישראל, ויודע מנהגי ישראל, וישראל יוצא ונכנס, אז סומכין על דבריו (שו"ע שם סעיף י').

ויש עוד סברא לומר, שהדיח הבשר לפני שהכניסו בקדירה, דאם לא הדיח, היה ניכר בקדירה, המים במראה

בס"ד יום א' יתרו ט"ז שבט תשס"ד

לכבוד נכדי החשוב הרב אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת על גוי משמש בבית ישראל, ונתן הבשר בקדירה, ואין ידוע אם הדיחו אחרי מליחה, סומכין על דבריו אם היה שם ישראל יוצא ונכנס.

במעדני השלחן (סימן ס"ט ס"ק קמ"ג) כתבתי "שנתן הבשר בקדירה שתתבשל", היינו אפילו לא נתבשל עדיין, רק נתנו בקדירה להתבשל, ג"כ סומכין על דבריו, וכן כתב המנח"י (כלל א' ס"ק י"ג), וכן דעת ערוך השלחן (שם סעיף ס'), כמבואר בתשובה שכתבתי לך (נדפס בשו"ת מעדני מלכים חלק א' סימן ל"א ס"ק ב').

אדמימות, וגם בטעם, שהתבשיל היה יוצא מלוח הרבה, ונפסד טעמו.

מכאן הני טעמי, אפשר לסמוך עליו, גם לפני הבישול, ולא צריך להדיחו, דאפילו אם לא הדיחו ונתבשל כך, מותר,

כיון שיש שם ששים נגד המלח (כמבואר ברמ"א שם סעיף ט').

מאת זקן
המאכל לך ברכה והצלחה
לוי הכהן רבינוביץ

סימן צג

פתיחה סימן ט"ו

בישול בשר בחלב ע"י חשמל

בס"ד יום ד' חיי שרה כ"ד חשון תשס"ז

כבוד הרב עמנואל פטקס שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאל על מה שכתבתי במעדני השלחן (בפתיחה להלכות בשר בחלב סימן ט"ו) על בישול בשר בחלב ע"י לעקטערי (חשמל), והבאתי הרבה פוסקים שסוברים שהוא דאורייתא, והשו"ת מהרש"ם (חלק ב' סימן רמ"ז) חוכך לומר שהוא דרבנן, וכן סובר שו"ת פרי השדה (חלק א' סימן פ"א).

ושאל דהמהרש"ם מיירי רק לענין שבת, דז"ל המהרש"ם (שם) ולא אכחד, כי אני חוכך בלבי, אם בהבערה וכיבוי של הלעקטערי יש בו מלאכה דאורייתא, כיון שלא היה כמותו במשכן (עכ"ל), ולא שייך דבריו לגבי בשר בחלב, דבבשר בחלב ליכא תנאי זה, ולכן שאל מי הם שסוברים שהוא דרבנן, ששייך לצרפם

להתיר בהפסד מרובה, בישול בשר בחלב בהנאה, ע"י לעקטערי.

כדי לתרץ זאת, אקדים דברי הפר"ח (סימן פ"ז ס"ק ב') וז"ל: ועדיין נשאר לנו לברר, אי מעושן ומבושל בחמי טבריה, אסירי מן התורה (בבשר בחלב), או לא, ובירושלמי (נדרים פרק ו' הלכה א') גרסינן, רבנן דקיסרין שאלון, מעושן מהו שיהא בו משום תבשילי שבת, מהו שיהא בו משום בשר וחלב, ולא פשיט התם מידי.

וכתב המגיד משנה (מאכלות אסורות פרק ט' הלכה ו') דמעושן הוי בעיא דלא איפשיטא, וידוע דספק תורה להחמיר, ואין לוקין עליו.

ולוי נראה (כתב הפר"ח) דאע"ג דלא איפשיטא הכא, איפשיטא בירושלמי גופיה (שבת פרק ז' הלכה ב', דף נ' ע"ב) דגרסינן התם, הצולה והמטגן, השולק והמעושן, כולהן משום מבשל (עכ"ד

שמן המשחה, שנתבשלו במים רותחין, לאפוקי חמי טבריה.

אבל לענין בשר בחלב, מנא לן דלאו בישול הוא, שהרי מפעפע בכולו, ונצטערתי הרבה בזה.

ואמר לי תלמידי (הבח' המופלג כ"ה יואל סג"ל מק"ק מ"ד) מדכתיב (שמות ט"ז, כ"ג) אשר תאפו אפו, ואשר תבשלו בשלו (בערב שבת, לצורך שבת), ואי סלקא דעתך דסתם בישול דקרא, כולל גם בחמה, או בחמי טבריה, הרי בישול כזה יכול לבשל גם בשבת עצמו, דמלאכה כעין משכן לא הוה, ואיך סתם (הכתוב) אשר תבשלו בשלו.

אלא על כרחך סתם בישול דתורה, אינו אלא באש, וילמוד בישול דשבת לבשר בחלב מהך, וסיים החתם סופר, ונכון הוא (עכ"ל).

הרי שלך לפניך, דבישול בשר בחלב שאסרה תורה, כוונתה דומיא דבישול שהיה במשכן, ועכ"ז לא פסקתי במעדני השלחן (הנ"ל) להתיר לכתחילה בישול בשר בחלב ע"י עלקטערי, רק כתבתי דאם נתבשל בשר בחלב ע"י עלקטערי, ויש עוד ספק, אולי יש לצדד כהפוסקים שסוברים שהוא דרבנן, ולהתיר בדיעבד בהנאה בהפסד מרובה, וסיימתי, ועדיין צ"ע.

בברכת כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

הירושלמי), וכי היכי דמחייב במעשן משום מבשל בשבת, הוא הדין לענין בישול בשר בחלב.

אבל במבושל בחמי טבריה, מייתי פלוגתא דאמוראי בירושלמי (שבת פרק ז' הלכה ב', דף נ' ע"ב), ובש"ס דילן (תלמוד בבלי, שבת דף מ' ע"ב) אסיקנא דהמבשל בחמי טבריה בשבת, לא מחייב משום מבשל, וה"ה לענין בישול בשר בחלב, דלא אסור מן התורה (עכ"ל הפר"ח, הובא במטעמי השלחן סימן פ"ז ס"ק י"ג).

רואים מכאן שזה תלוי בזה, בישול ומעושן שאסור בשבת, אסור בבשר בחלב, וחמי טבריה שלא אסור מן התורה בשבת, גם בבשר בחלב אינו אסור מן התורה.

דהפסד הוא פשוט, אם זה לא נקרא הבערה לענין שבת, לא נקרא הבערה לענין בשר בחלב.

רק הפמ"ג (סימן פ"ז מש"ז ס"ק א') מביא דברי המגיד משנה, והפר"ח (הנ"ל), ומסתפק בזה, אם אפשר לדמות שבת, לבשר בחלב.

והבט וראה דברי החתם סופר (חולין דף קי"ג ע"ב ד"ה והנה) וז"ל: אך אי קשה לי, מבשל בחמה (בשמש) או בחמי טבריה, מנא לן למפטריה בבשר בחלב, בשלמא לענין שבת לא הוה מלאכה, כעין שנעשה במשכן, או באש לסממנים של צביעה, או ע"י תולדות אש בסממנים של

סימן צד

למה כתוב בתורה בפסוק אחד ראשית ביכורי אדמתך – לא תבשל גדי בחלב אמו

רפאל הופמן [זצ"ל]

מח"ס תורת רפאל

בס"ד יום כ"ה אדר"ב תשנ"ה

לכבוד הרב הגאון רבי לוי הכהן רבינוביץ
(שליט"א) [זצ"ל] ידיד נפשי מנוער, אשר
לא נשכח לעולם.

שמחתי לראות את הספר מעדני השלחן
שהוצאת לאור.

אני מחוייב לומר לך, חילך לאורייתא,
אני עברתי על החלק של הלכות
בשר וחלב, וראיתי שם דברים נפלאים
המשמחים את הלב, ואפשר לומר כמו
שאמר דוד המלך (תהילים י"ט, ח')
"תורת ה' תמימה משיבת נפש", מתוקים
מדבש, ונופת צופים, שזה לשם
ולתפארת המשפחה.

ובזכות ספרך מעדני השלחן, עלה
ברעיוני לתרץ קושיא, שקשה
לי הרבה שנים, מה שכתוב בתורה בפרשת
משפטים בפסוק אחד "ראשית ביכורי
אדמתך, תביא בית ה' אלקיך, לא תבשל
גדי בחלב אמו" (שמות כ"ג, י"ט),
והגמרא במסכת חולין (דף ק"ט ע"ב) מה
שכתוב שלש פעמים לא תבשל גדי בחלב
אמו (שמות כ"ג, י"ט. שם ל"ד, כ"ו).

דברים י"ד, כ"א), אחד לאיסור בישול,
ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה.

א. קשה לי, איזה קשר יש בביכורים עם
איסור בשר וחלב.

ב. קשה לי, למה התורה אוסרת באיסור
בשר וחלב, איסור בישול, ואיסור
אכילה, ואיסור הנאה, מה שלא מוצאים
בשאר איסורים, למשל חמץ בפסח, איסור
בישול אין שם.

חשבת לבאר את זה על דרך זה, משום
דהגמרא אומרת במסכת ברכות
(דף מ ע"א) עץ שאכל אדם הראשון, רב
נחמיה אומר תאנה היתה, שבדבר
שנתקלקלו בו נתקנו, שנאמר (בראשית
ג', ג') ויתפרו עלי תאנה.

ובמסכת ביכורים (פרק ג' משנה א')
אומרת המשנה, כיצד מפרישין
ביכורים, יורד אדם בתוך שדהו, ורואה
תאנה שביכרה, אשכול שביכר, קושרו
בגמי, ואומר הרי אלו ביכורים.

וכיון שזה היה עץ הדעת טוב ורע, הרי
זה כמו בשר וחלב, שבשר נקרא
טוב, כמו שהגמרא אומרת במסכת פסחים
(דף ק"ט ע"א) "אין שמחה אלא בבשר
ויין". וחלב נקרא רע, כמו שהגמרא

של עץ הדעת, ולכן התורה אסרה בשר וחלב באיסור בישול, ובאיסור אכילה, ובאיסור הנאה.

בכבוד רב
הרב רפאל הופמן

אומרת במסכת בכורות (דף ו' ע"ב) דם נעכר ונעשה חלב, ודם אסור מן התורה, כמו שכתוב (ויקרא ג' י"ז) וכל דם לא תאכלו, וכיון שאיסור בשר וחלב יש לו קשר עם כלי הדם, שהעץ הזה הביא מיתה לעולם, היא באה לתקן את החטא

סימן צה

בענין הנ"ל

שכתוב בתורה בפרשת משפטים (שמות כ"ג, י"ט) בפסוק אחד "ראשית בכורי אדמתך תביא וכו' לא תבשל גדי בחלב אמו". והקשית איזה קשר יש בכורים עם בשר וחלב, ותירצת כיד ה' הטובה עליך.

נזכרתי שבנעורי, שמעתי מהרב ר' אהרן קצנלוביגין זצ"ל שאמר, שפעם אחת היה הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע, בבית הכסא, והגביה שם דף שהיה על הארץ, וראה שפרופסור נכרי כתב,

ב"ה יום רביעי תזריע כ"ז אדר ב' תשנ"ה ירושלים פניה"ק

לכבוד ידידי החביב מאוד מנוער הרב הגאון השקדן וכו' רבי רפאל הופמן (שליט"א) [זצ"ל]

אחדשה"ט באהבה כראוי

קבלתי את מכתבך החשוב, ששלחת על כתובת של בני הרב ר' אלחנן נ"י(ח), ושמתתי שהנך נהנה ממעדני וממטעמי, ובו הנך כותב בענין מה

(ח) אמר בן המחבר: הרב הופמן ז"ל שלח לי מכתב זה, (ושם צירף המכתב לאאמו"ר הגה"צ זללה"ה). בס"ד כ"ה אדר ב' תשנ"ה

לכבוד

הרב ר' אלחנן יעקב דוד שליט"א

בן הגאון המחבר ספר מעדני השלחן הכהן רבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל]

הריני שולח לך מכתב להאבא על חשיבות הספר מעדני השלחן שחיבר.

למסור לאביך היקר והחביב על כולם.

ואני מודה לך על העתקות, מעתון קול ישראל משנת ת"ש, שקיבלתי הסמיכות, ביחד עם אביך היקר.

בכבוד רב

הרב רפאל הופמן

שאם מבשלים בשר בחלב, ושופכים זאת על אילנות, זה מגדל פירות טובים ונאים.

חשב על זה הגאון הנ"ל, שלכן כתבה התורה שניהם בפסוק אחד, שלא ישפכו בשר וחלב על פירות שצריך להפריש ביכורים, אף שיצא מזה פירות טובים, מכיון שאסור ליהנות בזה.

והמשיך בזה ר' אהרן לספר, כיון שהרעיון נפל לו במקום

שאסור להרהר בדברי תורה, צם על זה ג' ימים נהמעה מובא בספר אסיפת זקנים משפטים ד"ה ראשית. תנובות ברוך תניינא חלק א', בפנינים שונים ס"ק ל', דף כ"א. פרדס יוסף פרשת ויקרא ד', ב'.

אסיים בברכה ובברכת חג כשר ושמה לך ולביתך ולכל משפחתך היקרה.
ידיך מנוער
לוי

סימן צו

קנה מאכל לכלבים, ויש שם תערוכות בשר וחלב, האם מותר להחזירו למוכר.

בע"ה יום ה' בלק ז' תמוז תשס"ה

מעשה שהיה, אחד קנה מאכל לכלבים, ולא התבונן מה שכתוב שם, איזה תערוכות הוא, ואחרי שקנה, ראה שכתוב שנעשה עם תערוכות בשר וחלב. **וכמוכן** שלא רצה ליתן זה לכלבו, ונפשו בשאלתו אם יכול להחזיר זאת לחנות, ולקבל כספו בחזרה, כיון שסוף סוף נהנה מבשר וחלב, שמקבל הכסף בחזרה.

א. אם יכול לברר כמה בשר יש שם, וכמה חלב יש שם, דיתכן שיש שם רוב בשר, או רוב חלב, דבאופן זה אינו נאסר בהנאה (כמבואר במעדני השלחן בפתיחה להלכות בשר בחלב סימן כ"ז), ולכן אם יכול לברר שיש שם רוב בשר,

או רוב חלב, אינו נאסר בהנאה, ומותר להחזירו למוכר.

ב. וכן אם יכול לברר איך עשו זאת, האם בשלו בשר וחלב ביחד, ואח"כ הכניסו שם מה שאוכלים הכלבים, שזה דבר פגום, נאסר הכל בהנאה.

אבל אם לפני הבישול הכניסו כבר האוכל של הכלבים, נמצא כשנתבשל, כבר היה הבשר והחלב פגומים, ואז לא נאסר מן התורה (כמבואר בפתיחה שם סימן ט"ז), מותר להחזיר זאת למוכר.

ג. אבל אם אינו יכול לברר שני פרטים אלו, נראה לכאורה שלא יחזיר זאת להמוכר, שיש לחוש שאסור בהנאה.

כאן לא שייך מקח טעות, כיון שכתוב שם מפורש איזה סוג אוכל הוא, היה לו לבדוק, לפני שקונה זאת, דכיון שהוא מאכל שנעשה מתערובות, רואה ומברר ממה נעשה זאת.

כן דעת נוטה
לוי הכהן רבינוביץ

ולא יכולים לומר שזה הוי מקח טעות, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות מכירה פרק ט"ו הלכה ג') וז"ל: המוכר לחבירו קרקע או עבד או בהמה, או שאר מטלטלין, ונמצא במקח מום, שלא ידע בו הלוקח, מחזירו, אפילו אחר כמה שנים, שזה מקח טעות (ע"כ).

סימן צז

אם מותר לאכול לחם ממורח בגבינה*

הנה לדעתי זה מותר בלי ספק, כי עד כאן לא הקפידו חכמים, אלא בחלב שקדים עם בשר, בלי היכר שקדים, כי סתמא דמילתא חלב אינו עשוי משקדים.

אבל מרגרינה כיום שכיח כמו חמאה, והרואה אוכל לחם ממורח, נופל תיכף ספק בלבו, אם זאת חמאה, או מרגרינה, ואם כן אין בזה שום צד מראית עין.

והנני בזה דוש"ת
ומברך אותו בכל טוב סלה.
חנוך דוד פרווא

חנוך דוד פרווא [זצ"ל]

רב ואב"ד דהתאחדות קהילת החרדים לונדון תע"א
ב"ה ר"ח ניסן תש"כ לונדון תע"א.

לכבוד ידידי הרב הגאון וכו' כש"ת מו"ה
לוי הכהן ראבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל]
בירושלים עיה"ק תובב"א.

אחדשה"ט.

קבלתי מכתבו, בו נסתפק אם מותר
לאכול לחם ממורח במרגרינה
עם בשר.

(* נדפס בשו"ת חשב האפור חלק א' סימן כ')

סימן צח

מתי נקראת הגבינה "גבינה ישנה"

מכתב הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א

אמר בן המחבר, כשיצא לאור "שו"ת מעדני מלכים חלק א'" נתן אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, ספרו להגר"ח שליט"א, והגר"ח שליט"א ראה שם (סימן פ"ו) השאלה ששאל הגר"ח שליט"א, מקור לדברי החזון איש, שאין להמתין "שש שעות" רק על גבינה שעברה עליה י"ב חודש, והתשובה (סימן פ"ז) שהשיב לו אאמו"ר הגה"צ זללה"ה.

ועל זה כתב הגר"ח שליט"א מכתב זה:

<p>כבוד ידידינו הגאון הגדול מהר"ל (שליט"א) [זצ"ל]</p> <p>וישך כחו על הספר החדש</p> <p>על דבר הגבינות, ראיתי אח"כ בדרכי משה סימן פ"ט סק"ב, שכתב "עברו עליו י"ב חדש".</p>	<p>והוא כפסק החזו"א זצ"ל, אך הש"ך כתב ו' חודש.</p> <p>השי"ת יזכהו להו"ל עוד הרבה ספרים</p> <p>עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. דוש"ת חיים קניבסקי</p>
--	---

סימן ק'

בענין הנ"ל

<p>בס"ד יום ג' בהר בחוקתי כ' אייר תשס"ד</p> <p>לכבוד ידידנו הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א</p> <p>אחדשה"ט באהבה רבה כיאות למעכ"ת</p> <p>את מכתבו היקר קיבלתי, ומה שכתב</p>	<p>שהדרכי משה (יו"ד סימן פ"ט ס"ק ב') כתב על גבינה ישנה "שעברו עליו י"ב חודש", והוא כפסק החזון איש זצ"ל, (שכתב לי מעכ"ת, ונדפס במעדני מלכים חלק א' סימן פ"ו) שאין להמתין ו' שעות, רק אחר גבינה שעברו עליה י"ב חודש.</p>
--	--

אבל אם אוכל גבינה ישנה שעברו עליה ששה חדשים, אע"פ שאין איסור בדבר, מ"מ מידת חסידות ופרישות, ונכון לכל בעל נפש, שלא לאכול אחריו בשר באותה סעודה (עכ"ל האו"ה).

רואים שהאו"ה כתב מפורש "לא עבר עליה ששה חדשים, מותר לאכול מיד בשר אחריו", "עברו עליה ששה חדשים, מידת חסידות שלא לאכול בשר באותה סעודה", ולא נזכר באו"ה שום רמז על י"ב חודש.

ועוד יותר, הרמ"א בספרו תורת חטאת (כלל ע"ו דין ב') הביא שם ג"כ דברי האו"ה (הנ"ל), ולא הזכיר בכלל י"ב חודש, דו"ל התורת חטאת: והאו"ה כתב (כלל מ') דאם אכל גבינה שאינו ישן ששה חדשים, או שאר מיני חלב, יש לנהוג כסברת הפוסקים לאכול בשר אחריו, ע"י קינוח והדחה ונטילה.

אבל אם אוכל גבינה ישנה ו' חדשים, או המתולע, מידת חסידות לנהוג כחומרת מהר"ם, וכן נוהגין רבים, שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה, כמו שאין אוכלים גבינה אחר בשר (עכ"ל התורת חטאת).

שוב ראיתי בספרי הטור שנדפס ע"י מכון ירושלים (דף נ"ח) שתיקנו להדיא בתוך הדרכי משה "קודם שעברו עליו ששה חדשים", וכתבו בהגהות והערות (ס"ק ה') שכן הוא הנוסח בדרכי משה הארוך כת"י, ובאו"ה הארוך, ובתו"ח (כלל ע"ו דין ב').

רציתי להעיר למעכ"ת, הטעם שלא הבאתי במכתבי למעכ"ת (ביום ט"ו אייר תשמ"ח, נדפס בספרי הנ"ל סימן פ"ז) ראיה זו של הדרכי משה, כיון שהיה נראה לי שזה טעות הדפוס.

דו"ץ הדרכי משה (הקצר, שם) וזה לשון האו"ה (כלל מ') אכל גבינה רך, קודם שעברו עליו ששה חדשים, או שאר מיני חלב, מותר לאכול בשר מיד באותו סעודה, ע"י קינוח והדחה לידיו ולפיו, אבל אם אוכל גבינה ישנה, לאחר שעברו עליו י"ב חודש, או גבינה המתולעת, אע"פ שאין איסור בדבר, מ"מ מידת חסידות שלא לאכול אחריו בשר באותו סעודה (עכ"ל הדרכי משה), וכ"ה בדרכי משה הארוך (סימן פ"ט ס"ק ג').

דבריו קשה להבין שבתחילה כתב "אכל גבינה רך, קודם שעברו עליו ששה חדשים, מותר לאכול בשר מיד" משמע אבל אחר ששה חדשים, אסרו לאכול בשר מיד, ולבסוף סיים הדרכי משה "אבל אם אוכל גבינה ישנה, לאחר שעברו עליו י"ב חודש, מידת חסידות שלא לאכול אחריו בשר באותו סעודה" משמע אבל אחר ששה חדשים מותר לאכול בשר מיד.

והיות שהדרכי משה מביא זאת בשם או"ה (כלל מ'), צריכים לראות מה כתוב באו"ה, וז"ל האו"ה (שם דין ח' - י') אם אכל מקודם החלב או גבינה חדש, שלא עבר עליה ששה חדשים, או כל מיני חלב, מותר לאכול מיד בשר אחריו.

אבל בד"מ הקצר והארוך שבדפוס, הגירסא "י"ב חודש" והוא טעות מוכחת, שהרי בראש דברי האו"ה כתוב גם בגירסתם "אבל גבינה רך קודם שעברו עליו ששה חדשים", וכן כתבו הט"ז (ס"ק ד') והש"ך (ס"ק ט"ו), עכ"ל.

וכן הגיהו מכון ירושלים (הנ"ל) בדרכי משה הארוך (שם דף י') שבתוך דברי הדרכי משה תיקנו "קודם שעברו

עליו ששה חדשים, ובהגהות והערות (שם ס"ק א') כתבו שוב הערה הנ"ל. **לכן** נצטרך לומר מקור לדברי החזון איש זצ"ל, כמו שכתבתי במכתבי הנ"ל למעכ"ת (נדפס בספרי הנ"ל סימן פ"ז).

בברכת כל טוב
ובידידות
לוי הכהן רבינוביץ

סימן קא

בענין הנ"ל

הגר"ל הכהן רבינוביץ

בתי נייטין 48

קבלתי המכתב וישר כחו

קניבסקי

רשב"ם 23

בני ברק

סימן קב

אם מותר לחתוך גבינה קשה, בסכין של בשר, אחרי נעיצה

בס"ד יום ה' בלק ז' תמוז תשס"ה

כבוד נכדי המהולל והשקדן הרה"ג ר' יעקב עקיבא הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס בנין יעקב

אחדשה"ט

א. מה ששאלת על מה שכתבתי בפסקי הלכות (סימן פ"ט ס"ק ל"ו) דאסור

לחתוך גבינה קשה אפילו צוננת, בסכין שרגילין לחתוך בשר, ואם אין לו סכין אחר ומוכרח לחתוך בזה, מותר על ידי נעיצה, ואחר ההשתמשות ינעוץ שוב בקרקע עשרה פעמים, ויחזור להיות סכין בשרי, וכן הוא במעדני השלחן (שם ס"ק נ"ט).

גם הכף החיים (שם ס"ק ס"ח, וס"ק ע"ג) הביא חולקים על הפמ"ג, וסגי בנעיצה לכתחילה.

וי"ף שלחן גבוה (שם מחודשים ס"ק א') גבינה שחתכו אותה בסכין של בשר, והיה הסכין מקונח, שקנחו, או הדיחו יפה לשם נקיות, מותרת, אע"פ שכתב הרב בית יוסף, דלחתוך גבינה צוננת בסכין של בשר צריך הסכין נעיצה בקרע קשה עשרה פעמים, היינו דוקא לחתוך לכתחילה, אבל בדיעבד אפילו לא נעצו, אל קנחו, שרי מורי הרב ז"ל בבית דוד (סימן ל"ה), הובא בזבחי צדק (ס"ק מ"ב), וכף החיים (ס"ק ס"ח).

הרי שכתבו להדיא, דלחתוך לכתחילה גבינה צוננת, בסכין של בשר, צריך הסכין נעיצה בקרע קשה, היינו אם רוצה לחתוך הגבינה, צריך מקודם לעשות נעיצה, ואח"כ מותר לחתוך הגבינה, (כן סובר בית דוד, שלחן גבוה, זבחי צדק, כף החיים), אמנם כיון שהפמ"ג (שם שפ"ד ס"ק כ"ב) אוסר באופן זה (כמבואר במטעמי השלחן שם ס"ק י"ז), לכן פסקתי כהחכמת אדם, שרק בשעת הדחק שאין לו סכין אחר, אז שרי לכתחילה, לעשות נעיצה ולחתוך בגבינה.

ב. ומה ששאלת דמאי שנא ממה שכתב הש"ך (סימן צ"ו ס"ק כ"ג) על סכין של בשר, דאסור לכתחילה לחתוך לפת, כדי לחתוך בו אח"כ צנון לאכלו בחלב (הובא במעדני השלחן שם ס"ק פ'), א"כ לפי זה אסור לכתחילה לנעוץ הסכין, כדי לחתוך בו גבינה, כמו שאסור לחתוך לפת

ומקורו חכמת אדם (כלל מ' סעיף י"ד) ועוד פוסקים (הובא במטעמי השלחן שם ס"ק י"ז).

וכתבת דהפוסקים המתירים, מתירים דוקא רק אם עשו נעיצה לסכין בשרי, אז מותר לכתחילה לחתוך בסכין זה גבינה קשה, כשאין לו סכין אחר, אבל לעשות נעיצה לסכין בשרי כדי לחתוך בו גבינה, גם המתירים לא התירו, כסברת הפמ"ג (שם שפ"ד ס"ק כ"ב), דחיישינן שמא ישכח.

במעדני השלחן (שם ס"ק נ"ט) הבאתי זאת בשם חכ"א (הנ"ל) וז"ל: וכל שכן שאסור לחתוך גבינה אפילו צוננת, בסכין של בשר, מיהו על ידי נעיצה בקרע קשה, מותר בשעת הדחק, שאין לו סכין אחר (עכ"ל), היינו כשאין לו סכין אחר, מותר לכתחילה לנעוץ סכין בשרי בקרע קשה, ולחתוך בזה אח"כ גבינה קשה.

ובמטעמי השלחן (שם ס"ק י"ז) מבואר למה פסקתי כהחכ"א, אחרי שהפמ"ג (הנ"ל) אוסר נעיצה בסכין של בשר, לחלב, דחיישינן שמא ישכח. כיון דהתורת יקוטיאל (שם ס"ק ג') כתב שאסור לחתוך לחם, לאכול עם גבינה, בסכין שרגיל לחתוך בו בשר, אלא ע"י נעיצה עשרה פעמים בקרע קשה, וכתב ג"כ (שם) וז"ל: ואינו יודע שום מקום לחלק, בין לחתוך בו לחם, ללחתוך בו גבינה, כיון שהטעם הוא משום שמנונית הסכין (עכ"ל). הרי שלך לפניך, שמתיר לכתחילה נעיצה בקרע קשה, לחתוך בו גבינה.

בסכין בשר, שנוכל לחתוך אח"כ צנון ולאכלו בחלב.

שם (סימן צ"ו) מתירין הסכין כשחתך בו לפת, בלי שעת הדחק, היינו סכין של בשר שחתכו בו לפת, מותר לחתוך בו צנון ולאכלו בחלב, על זה כתב הש"ך שלא יחתוך הלפת בסכין זה, כדי לחתוך אח"כ צנון, ורק אם חתך לפת, אז מותר לחתוך צנון ולאכלו בחלב.

משא"כ בנידון דידן, מיירי בשעת הדחק, כשאינן לו סכין אחר.

ובר מין דין, לחתוך בסכין לפת, מבלי שהיה כוונתו לחתוך אח"כ בסכין זה צנון לאכלו בחלב, יכול להיות מעשים בכל יום, שלוקחים סכין בשרי, וחותרים בו לפת.

אבל איך יכולים לומר, שכל דין נעיצה, יהיה מותר, רק אם עשה נעיצה

לסכין בשרי, עשרה פעמים בקרע קשה, סתם, ולא יתכוין לחתוך בו גבינה, ורק אז יתירו לו לחתוך הגבינה, הגע בעצמך, מי לוקח סכין בשרי, ועושה לו עשרה פעמים נעיצה בקרע קשה, בלי שום סיבה נמצא שנפל פיתא בבירא, דכל ההיתר הזה אין מציאות כזו, דלמה יקח בן אדם סכין בשרי, וינעוץ בקרע קשה, ללא שום סיבה.

אמנם כפי שביארנו, מובן היטב, שיש לו רק סכין בשר, ורוצה לחתוך גבינה צוננת, מורין לו שיעשה נעיצה עשרה פעמים בקרע קשה, ואח"כ יחתוך בו הגבינה, וכיון שהוא שעת הדחק, מתירין לו.

בברכת כל טוב ונחת מכל יו"ח

זקנך

לוי הכהן רבינוביץ

סימן קג

אכילה על שלחן אחד, בזה אחר זה, מאכלי חלב ומאכלי בשר

בע"ה יום ג' ויצא ד' כסלו תשס"ד

לכבוד נכדי הבחור החשוב כמר יחיאל הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת כשאוכלים על השלחן, הן סעודה של חלב, והן סעודה של

בשר, כמובן לא ביחד, מה דינו, והאם צריך לחשוש על בליעות.

א. במעדני השלחן (סימן פ"ט ס"ק נ"א) כתבתי דלכתחילה ידייקו להניח מפה מיוחדת לאכילת בשר, ומפה מיוחדת לאכילת חלב, ויעשו סימן בהם, שלא יתחלפו, ואפילו שאוכלים בקערות, הדין

ס"ח ס"ק י"ח, וס"ק כ"ח) אם לא בהפסד מרובה, ויש עוד סברות להתיר (הובא במטעמי השלחן סימן ק"ה ס"ק ט' ד"ה כלי שלישי).

ד. אם הוא חם שהיד נכוית בו, כתב הט"ז (סימן ק"ה ס"ק ד') בשם הטור (שם סעיף ב') שאוסר כמו מבושל, וכן הסכים הפר"ח (שם ס"ק ה'), וכ"כ חכ"א (כלל נ"ט סעיף ו'), הובא במטעמי השלחן (שם ס"ק ח' ד"ה ואם הוא חם), אז כשרוצה להניח המין השני בחמימות בלי כלי, יערה מים רותחים על השלחן, במקום שיצא הבליעה, ואם לא עשה כן, צריך להניח על השלחן מפה, או שאר דבר המפסיק.

בברכת כל טוב עלה והצלח
בתורה ויראת שמים טהורה
מאת זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

כך, ומסתברא, כשאוכל על שלחן חלק בלי גומות, דעל ידי ניגוב היטב יוצא כל הלכלוך המדובק, יש מקום להקל, אפילו האוכל מונח על השלחן, במאכלים צוננים שאין חשש בליעה, על ידי שירטיב המפה היטב מקודם, במטלית לח, להסיר כל הנדבק, ואח"כ ינגב במטלית יבש, ואם נשאר דבוק בעין, יסיר בסכין וכדומה (כמבואר במטעמי השלחן שם ס"ק ט"ו).

ב. אם נשתמשו במאכלי בשר חמין, ומאכלי חלב חמין, רק בכלים, אין לחוש לבליעה כלל.

ג. אם הכניסו בקערה מרק חם שהיד סולדת בו, ונשפך על השלחן כשהיד סולדת בו, אז יש לחוש לבליעה, כמבואר בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן צ"ה) שאנו רגילים להחמיר בכל הכלים, אפילו כלי שלישי, כל זמן שהיד סולדת בו, וכמו שכתב הפרי חדש (יו"ד סימן

סימן קד

האם אפשר להקל בחנ"נ בשאר איסורים, במקום שאוכלים שם אשכנזים וספרדים

היה ששים בקדירה נגד החלב, שנאסר הבשר, ואח"כ לקחו בשר זה שבלוע בו חלב, והכניסו אותו בתוך תבשיל של בשר, ואין ששים בקדירה נגד הבשר.

ד"הרמ"א (סימן צ"ב סעיף ד') שאמרינן חנ"נ בשאר איסורים, נאסר כל הקדירה, משא"כ

ב"ה מוצאי ש"ק נח ד' מר חשון תשמ"ג
לכבוד הרב בנימין כהן שליט"א
אחדשה"ט

מה ששאל (בבר מצוה של נכדי היקר יחיאל מאיר מן נ"י) שבישלו בשר עם חלב, ולא היה דבוק בחתיכה, ולא

להמחבר (שם) שלא אמרין חנ"נ בשאר איסורים, צריכים ששים נגד החלב, ויש ששים, ולכן לא נאסר.

והשאלה היא במקום שאוכלים שם אשכנזים וספרדים, אם יש מקום להקל בזה.

א. ראשית מה שדיברנו אז, אני מעלה על הכתב, דהגם שהפר"ח (שם ס"ק י"ד) חולק על המחבר בזה, ולדבריו אף הספרדים נוהגים בזה כהרמ"א, לאסור חנ"נ בשאר איסורים.

אמנם הכף החיים (שם ס"ק ט"ז) הביא בשם כנסת הגדולה (שם בהגהת ב"י) דבמקומו נהגו כפסק השו"ע, דאין חנ"נ כי אם בבשר בחלב, וכן הסכים פרי תואר (שם ס"ק י"א) כדברי השו"ע, והשיג על הפר"ח. וכ"כ שלחן גבוה (שם ס"ק ט"ו) דאנן בתר מרן גרירנן, וכ"כ

זב"צ (שם ס"ק י"ד), וכתב וכן נוהגין בעיר בגדאד יע"א.

וכתב עוד הכף החיים (שם ס"ק כ"ב) אבל מנהג הספרים כפסק השו"ע, דלא אמרין חנ"נ רק בבשר בחלב (עכ"ל).

ב. ולכן במקום שאוכלים ביחד אשכנזים וספרדים, קשה להקל בזה. אלא באופן שלפני שנודע התערובות, הוסיף עליו היתר עד ששים נגד האיסור, והוא הפסד מרובה וסעודת מצוה, יש לסמוך על המתירין (או"ה כלל כ"ד דין י', רמ"א סימן צ"ט סעיף ה'), דכיון שלא נודע, וכבר נתבשל, ולא יטעום טעם איסורא, ומ"מ אותה חתיכה אסורה (חכ"א כלל מ"ד סעיף י').

בברכת כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן קה

בישול במחבת חלבי, העומד תחת קדירה בשרית

בס"ד יום ג' פרשת בא ד' שבט תשס"ד
לכבוד נכדי החשוב והמהולל הרב יעקב עקיבא הכהן רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט

א. מה ששאלת על מחבת של חלב, שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר, הזיעה עולה ונבלע בקדירה, ואוסרתה (שו"ע סימן צ"ב סעיף ח'), וכתבתי במעדני השלחן (שם ס"ק קנ"ג) דאם היה

במחבת חלב, ובקדירה לא היה בשר אלא מים, או תבשיל פרווה, והיה בן יומו מבישול בשר, מותר ג"כ באין ששים, משום שנכנס טעם החלב לנותן טעם בר נותן טעם.

ושאלת דלגבי הקדירה לא הוי נותן טעם בר נותן טעם, ונאסרה.

דין זה שמותר, מיירי על התבשיל של בשר שמותר, כיון שנכנס שם טעם

ג. ומה ששאלת על דברי הרמ"א (סימן צ"ב סעיף ח') "ומיהו לכתחילה יש לזהר בכל זה", וכתבתי במעדני השלחן (שם ס"ק קס"ב) שקאי על כל הסעיף, והם ג' דינים, א' שלא ישים מחבת תחת קדירה של בשר, ב' וכן לא יתלה בשר לייבש, על קדירות של חלב, ג' וכן שלא יגעו קדירות רותחות, אחד בשר ואחד חלב.

והקשות איך יכולים לומר שכוונת הרמ"א שלא יתלה בשר לייבש, דהרי בדרכי משה (ס"ק ט') כתב וז"ל: ותדע שהרי תולין בשר לייבש למעלה מן הכירה שמבשלין עליו חלב (עכ"ל), היינו שהמנהג הוא כך, לתלות בשר לייבש, ואיך כתב הרמ"א עצמו דיש לזהר בזה, הרי כתב שהמנהג הוא כך.

הרמ"א בדרכי משה כתבו בשם תרומת הדשן (חלק ב' סימן ק"ג) שנוהגין כן לתלות בשר לייבש, אבל הרמ"א בהגהותיו על השו"ע כתב "ומיהו לכתחילה יש לזהר בכל זה", היינו, הגם שהתרומת הדשן כתב שהמנהג לתלות בשר לייבש, מ"מ הרמ"א סובר "ומיהו לכתחילה יש לזהר בכל זה".

ד. ומה שכתבת דהפמ"ג (או"ח סדר הנהגות הנשאל עם השואל באו"ה סדר שני ס"ק ל"ו) כתב שלמעשה נוהגין לתלות בשר לייבש מעל לקדירת חלב (עכ"ל), ומזה הוכחה שהפמ"ג הבין דדברי הרמ"א "ומיהו לכתחילה יש לזהר בכל זה" קאי רק על דין השלישי על שתי קדירות רותחות שלא יגעו זה בזה.

חלב, ע"י נותן טעם בר נותן טעם, ולכן מותר התבשיל פרווה, אבל הקדירה צריך הגעלה, כיון שנכנס טעם החלב ע"י זיעה, בכלי בשר בן יומו, כדין כלי בשר שנכנס בו טעם חלב, אפילו הקדירה אינו בן יומו, התבשיל מותר, והקדירה צריך הגעלה (כמבואר בשו"ע סימן צ"ג סעיף א').

ב. ומה ששאלת על מחבת של חלב, שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר, שהזיעה עולה ונבלע בקדירה ואוסרתה (שו"ע סימן צ"ב סעיף ח'), וכתבתי במעדני השלחן (שם ס"ק קנ"א) דבקדירה של בשר היה בשר.

והקשות דאפילו בקדירה לא היה בשר, רק תבשיל פרווה, ג"כ אסור, כיון שבקדירה לא נכנס נותן טעם בר נותן טעם, רק טעם ממש.

כפי שביארתי לעיל (ס"ק א') שאם בקדירה לא היה בשר, רק תבשיל פרווה, ובמחבת היה חלב, שהתבשיל מותר, מטעם נותן טעם בר נותן טעם, זיעת החלב בקדירה, ומהקדירה לתבשיל פרווה (כמבואר במעדני השלחן שם ס"ק קנג), רק הקדירה אסורה.

לפי זה מדויק מה שכתבתי במעדני השלחן (שם ס"ק קנ"א) שהוא הסבר על דברי המחבר, מתי אמרינן "הזיעה עולה ונבלע בקדירה, ואוסרתה" לתבשיל, ולקדירה (מעדני השלחן שם ס"ק קנ"ב), זה רק אם בקדירה היה בשר, משא"כ אם היה תבשיל פרווה, הקדירה צריך הגעלה, אבל התבשיל מותר.

לא יכולים לומר שכוונת הרמ"א "יש ליזהר בכל זה" דקאי רק על דין השלישי, דאם כן היה צריך לכתוב "ויש ליזהר בזה" ומדכתב בכל זה, שמע מינה, שקאי על כל דברי הסעיף.

ה, ודע מה שמתיר הפמ"ג לתלות בשר לייבש, הוא רק באופן אם ירחצו הבשר אח"כ היטב היטב.

ד"י הפמ"ג בהנהגות השואל עם הנשאל (שם) מה שנוהגין שתולין בשר לייבש, בשר למעלה, ולמטה מבשלין תדיר חלב, הואיל והזיעה אין יד סולדת בו למעלה (כמבואר בפסקי מהרא"י סימן ק"ג, הובא בשו"ע יו"ד סימן צ"ב סעיף ב' בהגה), א"כ יש ליזהר עכ"פ שירחצו הבשר היטב יפה יפה, כי עכ"פ יש זיעה מחלב, אלא כל שאין יד סולדת בו, אין נבלע, ודבר דלאו אורחיה למיכליה בלא הדחה, שרי (כמבואר בסימן צ"א סעיף ב' בהגה), וכל שכן בשר יבש.

ואם נתבשל כך בלא הדחה, ותמיד היה עולה הזיעה מחלב, אני חוכך לאסור, כי אי אפשר לשער בששים (עכ"ל הפמ"ג).

ודברי הפמ"ג מובא להלכה בכללי הוראה (כלל י"ח ליקוטי רימ"א ס"ק ט'), עצי העולה (הלכות זיעה סעיף ח'), דרכי תשובה (סימן צ"ב ס"ק קע"ח), זבחי צדק (שם ס"ק פ'), כף החיים (שם ס"ק ק').

והמנחת שי (על הפמ"ג שם) מתקשה בדבריו, למה מחמיר הפמ"ג כל כך, שלא יועיל אפילו ששים, והסביר,

כיון דהזיעה עולה תמיד, ונדבק הרבה, הוי יותר ממשהו, וליכא ששים (הובא בד"ת שם).

ו, ומה שכתבת שהשו"ת כתב סופר (יו"ד סימן נ"ד) למד דברי הרמ"א על דין השלישי, וגם על דין הראשון, אבל לא על דין השני, לאסור לתלות בשר לייבש על קדירות של חלב לכתחילה, דזה מותר אפילו לכתחילה.

לא מסתבר לומר, שהרמ"א כתב ג' דינים, וסיים "ומיהו לכתחילה יש ליזהר בכל זה" שכוונתו על הראשון והשלישי, ולא על השני.

גם הכתב סופר לא כתב כך, דז"ל: אלא דממה שכתב רמ"א (סימן צ"ב סעיף ח') "מיהו לכתחילה יש ליזהר בכל זה", משמע דקאי על כל מה שכתב (עכ"ל הכתב סופר).

הרי שלך לפניך, שגם הכתב סופר הבין שהרמ"א קאי על כל מה שכתב שם, היינו על כל השלושה דינים.

רק היות שהכתב סופר דן שם בפרטות על מחבת חלב תחת קדירה של בשר (דין הראשון ברמ"א), ושני קדירות שנוגעות זה בזה, (דין השלישי ברמ"א), לכן לא הביא שם הדין של "לתלות בשר לייבש", כיון שלא מיירי בכלל מדין זה.

אבל על דברי הרמ"א שכתב "ומיהו לכתחילה יש ליזהר בכל זה" כתב הכתב סופר להדיא, דקאי על כל מה שכתב שם.

ז, שוב ראיתי בדרכי תשובה, שגם הבין דברי הרמ"א שקאי גם על לתלות בשר

לייבש, דעל דברי הרמ"א "ומיהו לכתחילה יש ליזהר בכל זה" כתב הד"ת (ס"ק קפ"ה) פרטי דיני תליית בשר לייבש. ואם נאמר שכוונת הרמ"א, רק על דין השלישי, שתי קדירות נוגעות זו בזו, היה לו להדרכי תשובה לפרש דיני תליית בשר לייבש, על דברי הרמ"א "לכן תולין בשר לייבש" ושם יפרש דיני תליית בשר לייבש, ומדכתב הדרכי תשובה דיני תליית בשר לייבש, על דברי הרמ"א "ומיהו לכתחילה יש ליזהר בכל זה", שמע מינה שהדרכי תשובה הבין, שזה קאי על כל

הסעיף, וכמו שכתבתי במעדני השלחן (שם ס"ק קס"ב).

גם בשו"ת אגרות משה (יו"ד חלק ג' סימן י' ס"ק א') הבין בפשטות שדברי הרמ"א "ומיהו לכתחילה יש ליזהר בכל זה" קאי גם על תלות בשר לייבש.

בברכת כל טוב ונחת מכל יו"ח
לך ולביתך
זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

סימן קו

בענין הנ"ל

בס"ד יום ג' במדבר כ"ב אייר תשס"ה

לכבוד הרה"ג ר' פישל בידרמן שליט"א
אחדשה"ט

מה שהעיר על מה שכתבתי במעדני השלחן (סימן צ"ב ס"ק קנ"ג), ובמכתב (מיום ד' שבט תשס"ד), נדפס בקובץ פעמי יעקב (גליון נ"ח דף צ"ב), [ולעיל סימן ק"ה] "על זיעה העולה ממחבת חולבת לקדירה בשרית בת יומא, שהקדירה אסורה, שנכנס בה זיעת חלב, אך התבשיל מותר, משום שהוי נותן טעם בר נותן טעם.

והקשה, מאחר שהזיעה עלתה לכלי בשרי, נעשית איסור, והוי נותן טעם בר נותן טעם דאיסורא, ואוסר

התבשיל, וכתב שהרבה רבנים חשובים התקשו על פסק זה.

כדי להבין זאת, אקדים דברי החו"ד (סימן צ"ה חידושים ס"ק ה'), ביאורים ס"ק ד') אם נתבשל או נצלו דגים, בקדירה שהיה בן יומו מבישול בשר, יש ג' נותני טעם, דהיינו בשר במים טעם אחד, מים בקדירה טעם ב', לכן אפילו נצלו הדגים, מותר בדיעבד, אם נתנוה בחלב, משום שיש ג' נותני טעם (הובא במטעמי השלחן סימן צ"ה ס"ק ג' ד"ה אמנם).

וכן נפסק להלכה, שבדיעבד מותר באופן זה (כמבואר במעדני השלחן סימן צ"ה ס"ק כ'), ומטעמי השלחן שם ס"ק ג' ד"ה ולהלכה).

רואים מכאן על בשר שנתבשל עם מים בקדירה, לא אמרינן שהקדירה קבלה טעם מהבשר, רק הקדירה קיבלה טעם מהמים, דהיינו הבשר נותן טעם במים, וזה טעם אחד, ואח"כ המים נותן טעם בקדירה, וזה טעם ב', נמצא שהקדירה נעשה עכשיו בשרית, אבל קיבלה טעם בשר, מנותן טעם בר נותן טעם.

ובזה מדויק מה שכתבתי במעדני השלחן (סימן צ"ב ס"ק קנ"ג) "אם במחבת היה חלב, אבל בקדירה לא היה בשר, אלא מים, או תבשיל פרווה, והיה בן יומו מבישול בשר, מותר ג"כ באין ששים,

משום שנכנס טעם החלב, לנותן טעם בר נותן טעם" (עכ"ל המעדני השלחן שם). **דהיינו** שזיעת החלב נכנס לקדירה בשרית, ששם יש נותן טעם בר נותן טעם דהתיירא, טעם בשר, שקיבל הקדירה מהמים, והיות שעכשיו נתבשל שם תבשיל פרווה, יוצא מהקדירה נותן טעם בר נותן טעם מבשר, ונותן טעם בר נותן טעם מחלב, ולכן מותר התבשיל, משא"כ הקדירה נאסר, דאפילו קדירת אינה בן יומו נאסרת (כמבואר בסימן צ"ג סעיף י').

בברכת כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן קז

בענין הנ"ל

אמר בן המחבר: בקובץ פעמי יעקב (גליון נ"ח דף צ"ב) נדפס תשובת אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, לנכדו הרב יעקב עקיבא רבינוביץ שליט"א (נדפס לעיל סימן ק"ה), ואז פנה הרב פישל בידרמן שליט"א עם השגות על מכתב הנ"ל, לאאמו"ר הגה"צ זללה"ה. ואאמו"ר הגה"צ זללה"ה השיב להרב בידרמן שליט"א (נדפס לעיל סימן ק"ו).

אמנם היות שבקובץ פעמי יעקב (גליון נ"ט - ס', כסליו תשס"ו) נדפס המכתב של הרב בידרמן שליט"א, עם השגות על זה מהרב יהושע רוקח שליט"א, וההשגות הללו, לא היו למראה עיני אאמו"ר הגה"צ זללה"ה.

לכן להשלמת הדברים, אביא כאן מכתבו של בני הרה"ג ר' אליעזר שליט"א (מח"ס כרם אליעזר על טומאת צרעת, חינוך הבנים כהלכתו על פי סדר שו"ע או"ח) שנדפס בשעתו, בקובץ פעמי יעקב (ניסן תשס"ו גליון ס"א דף פ'-פ"ה) שענה על השגותיו של הרב יהושע רוקח שליט"א.

מכתב מנכר המחבר שליט"א

והיות כי כבר אמרו חז"ל (ברכות דף י"ט ע"ב) "גברא רבא אמר מילתא, לא תחיוכו ביה", ואמרו עוד (חולין דף ז' ע"ב) "ת"ח שאמר דבר הלכה, אין מזניחים אותו".

ובפרט שהרב הכותב הנ"ל, ביקש להדיא שקהל הלומדים יענו על זה, דז"ל הרב הכותב (פעמי יעקב גליון נ"ט-ס' דף רמ"ז)

לכבוד מערכת קובץ "פעמי יעקב", שלום רב. ראיתי את דבריו של הגאון הגדול ר' לוי הכהן רבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל] מח"ס "מעדני השלחן", מה שכתב בגליון האחרון של קובץ "פעמי יעקב" (ניסן תשס"ה דף צ"ב), לגבי זיעה העולה מכלי אל כלי [וגם מכתבו שכתב להרב פישל בידרמן שליט"א]. ברם, מאחר ועדיין לא ירדתי לסוף דעתו, אמרתי להציע הדברים לפני קהל הלומדים, למען יבחנו דברי, וכל מי שיש בידו להוסיף בדבר, אל ימנע טוב מבעליו, ויזכה את הרבים בדברי תורתו (עכ"ל).

והפעמי יעקב מביא שם מכתב אא"ז (שליט"א) [זצ"ל], שכתב להרב פישל בידרמן שליט"א, והרב הכותב הוסיף שם השגות על המכתב אא"ז שליט"א [זצ"ל].

על כן באתי לפרש כאן, כוונתו של אא"ז (שליט"א) [זצ"ל], ואם כי ידעתי מיעוט ערכי, שאינו ראוי כלל וכלל להורות הלכה לרבים, אעפ"כ לא מנעתי

ראה ראיתי את תגובתו של הרב יהושע רוקח שליט"א (גליון נ"ט-ס' דף רמ"ז), במה שהשיג על דברי אא"ז הגר"ל רבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל], בספרו מעדני השלחן (סימן צ"ב סעיף ח'), ובקובץ "פעמי יעקב" (גליון נ"ח דף צ"ב), דאיתא בשו"ע שם: "מחבת של חלב שנתנו בכירה, תחת קדירה של בשר, הזיעה עולה ונבלע בקדירה ואוסרתה", וכתב ע"ז במעדני השלחן (שם ס"ק קנ"ג), דמיירי דווקא באופן שיש עתה בשר בקדירה, אבל אם אין שם עכשיו בשר, רק תבשיל פרווה, והיה בלוע מבליעת בשר בן יומו, אינו נאסר, כיון שנכנס טעם החלב לנ"ט בר נ"ט.

ובתשובה (שנדפסה בפעמי יעקב בגליון נ"ט-ס'), [ולעיל סימן ק"ה] ביאר, דנסתמך בזה על הנך פוסקים דס"ל דנ"ט ראשון, באוכל ונ"ט שני בכלי, ג"כ דינו כנ"ט בר נ"ט, והכא נמי בשעה שנתבשל שם הבשר, נכנס טעם הבשר לתבשיל שהיה שם, ומשם לקדירה. נמצא שהבליעה שבקדירה היא נ"ט בר נ"ט, אלא דפסק שם, דזה מועיל רק לתבשיל, אבל הקדירה נאסרת, כיון שבלוע שם בשר בחלב (עכתו"ד).

והרב הכותב הנ"ל, האריך לתמוה בזה, ולהביא ראיות, דבודאי בכה"ג גם התבשיל אסור, דזיעת החלב שנכנס לקדירה, נעשה שם חנ"נ, ע"י בליעת הבשר, ונאסר אח"כ התבשיל.

את עצמי מלהציע כאן את דברי הפוסקים שמצאתי בענין זה, והבוחר יבחר.

א. הנה יסוד הנידון הוא, דהרב הכותב, מיפשט פשיט ליה, דאף הפוסקים המתירים נ"ט באוכל, ואח"כ נ"ט בכלי, אין כוונתם דהוי ממש כנ"ט בר נ"ט, והוכיח כן מהא דקיי"ל (חולין דף צ"ז ע"ב, ושו"ע יו"ד סימן צ"ג) דקדירה שבישל בה בשר, לא יבשל בה חלב, רק דמועיל קצת, וכגון באופן שצריך ג' נ"ט, אבל גם הם מודים דאין דינו ממש כנ"ט בר נ"ט, ומשום הכי תמה, היאך מתירים תבשיל זה.

ובאמת שיסוד זה אינו נכון כלל וכלל, דוודאי הנך פוסקים ס"ל דנ"ט ראשון באוכל, ונ"ט שני בכלי, הוי ממש נ"ט בר נ"ט, וכדיתבאר.

ב. הנה, מקור הדברים דגם נ"ט ראשון באוכל מועיל, הוא מדברי הרמב"ן (חולין דף קי"א ע"ב), דמוכחים שם בגמ', דרב ס"ל דנ"ט בר נ"ט אסור, מעובדא דעבדו ליה לרב "שייפא בצעא", בתר הכי רמו ליה בישולא בגווה, טעים ליה טעמא דשייפא, אמר יהיב טעמא כולי האי, והקשה ע"ז הרמב"ן וז"ל: "קשיא לן מי דמי, התם קערה ממש קבלה האיסור, והטעם שנותנת בבישול טעם גמור הוא, שהרי בבשר בחלב אסור, דתניא קדירה שבישל בה בשר, לא יבשל בה חלב, ואם בישל בנותן טעם, אלמא הטעם השני טעם גמור הוא, ויש לומר שאותה שייפא דבר מר היה מעורב בה, אבל לא היה עיקר ממש, מאותו דבר מר, וכיון שנתן טעם בבישול, הוי ליה נ"ט

בר נ"ט לגמרי" (עכ"ל). ומוכח דלשמואל יש להתיר בכה"ג, משום דדבר מר נתן טעם בשייפא, והשייפא נתנה טעם בקדירה, והוי כבר, נ"ט בר נ"ט.

וכן מוכח גם מדברי רבנו אפרים, שהובא בהגהות אשיר"י (על הרא"ש ע"ז פרק ב' סימן כ"ד), שכתב שם דחבית של שכר, אינה צריכה הגעלה בפסח, משום דהו"ל נ"ט בר נ"ט, דהשכר גופיה אינו חמץ, רק שמעורב בו חמץ, ומבואר דמתיר אפילו את החבית, וכל שכן במה שיתבשל שם.

ובממנמי השלחן (סימן צ"ה ס"ק ב') כבר האריך בדין זה, דנ"ט ראשון באוכל, ונ"ט שני בכלי, והביא שם עוד מדברי היד יהודה (סימן צ"ד פירוש הארוך ס"ק י"ט), וזכרון אברהם (סימן צ"ה) שדייקו כן ג"כ מדברי רש"י (חולין דף קי"א ע"ב ד"ה נ"ט), שכתב דנתבשלו הדגים עם הבשר, מודה שמואל דאסור לאוכלו עם חלב.

משמע דאם נתבשלו בכלי שבלוע בו בשר מותר, ומדברי כולם מבואר דהמתירין נ"ט ראשון באוכל, ונ"ט שני בכלי, ס"ל דהוי ממש כנ"ט בר נ"ט לכל דבר.

ג. אלא, דעדיין צ"ע ע"ז, מהא דתניא (חולין דף צ"ז ע"א), קדירה שבישל בה בשר, לא יבשל בה חלב, ואם בישל בנותן טעם, והרי הבשר שהתבשל בקדירה, נתן טעם במים, ואח"כ לקדירה, וא"כ הוי לכאורה נ"ט בר נ"ט לפוסקים הנ"ל, ומדוע אסור החלב שנתבשל שם אח"כ.

ולכאורה יש ראייה גדולה מזה לדעת החו"ד (סימן צ"ה חידושים ס"ק ב', ביאורים ס"ק א') וסייעתו, דס"ל דכל שאירע הכל בשעת הבישול, לא נחשב כלל לנ"ט בר נ"ט, ולדבריהם אתי שפיר, מדוע אסור לבשל חלב בקדירה שבישל בה בשר, אך עדיין לא נתיישב להנך פוסקים דס"ל, דגם זה נחשב לנ"ט בר נ"ט (במטעמי השלחן סימן צ"ה ס"ק ב', הביא שם את כל שיטות הפוסקים בזה).

ומצאתי בספר יד יהודה (פירוש הארוך סימן צ"ד ס"ק י"ט) שכבר עמד על קושיא זו, ותירץ דהתם שאני, דכיון שנתבשל הבשר במים, יוצא מגוף הבשר ציר ושומן, ומתערב בתוך המים, ולא נחשב כנותן טעם, אלא דכתב שם מדברי הרמב"ן, ורבנו אפרים (הנ"ל) מוכח, דגם בממש שנתערב, נחשב כנותן טעם, ומ"מ הסכים שם לדינא, דבכה"ג לא נחשב כנ"ט בר נ"ט, והביא שם מדברי הריטב"א (חולין שם) שהעתיק את דברי הרמב"ן, דבשייפא היה מעורב רק טעם של הדבר מר, ולא ממשו, וכן בחבית של שכר, קי"ל דצריך להגעילו.

והוסיף שם עוד לתרץ באופן אחר, דבקדירה שבישל בה בשר, מיירי שהבשר עצמו נוגע בקדירה, ומשום הכי הוי טעם ראשון מהבשר לקדירה (תירוצו זה מוכרח לדעת הרמב"ן, ורבינו אפרים הנ"ל), והוסיף, אע"ג דמבואר ברא"ש (חולין פרק ח' סימן כ"ט) דדגים שנתבשלו בקדירה של בשר, עדיפי מדגים שנצלו, משום שבנתבשלו איכא ג' נו"ט,

דהקדירה נותנת טעם במים, ואח"כ בדגים (וראה תוס' חולין דף קי"ב ע"א ד"ה הלכתא, ט"ז סימן צ"ד ס"ק ז', שו"ע סימן צ"ה סעיף ג', ובאחרונים שם), שאני התם שהכלי פולט, ובזה אמרין דלעולם פולט קודם במים, משא"כ כאן, שהאוכל מבליע בכלי, הרי הוא מבליע גם בלא אמצעות המים, והוכיח כן מדברי המהרש"ל (באיסור והיתר אלו סימן נ"ז).

ד. היוצא לנו מכל זה, דבאופן שנתבשל בשר בקדירה, ביחד עם עוד דברים יבשים גושים, וגוף הבשר לא נגע בדופן הקדירה, אז דין הקדירה כנ"ט בר נ"ט, דהבשר נתן טעם בתבשיל שנתבשל עמו, והתבשיל בקדירה (יד יהודה סימן צ"ה פירוש הקצר ס"ק ב').

ובכה"ג צדקו מאוד דברי אא"ז (שליט"א) [זצ"ל], דאם עלתה לקדירה זו, זיעה של חלב, אין התבשיל נאסר, דהקדירה בלועה רק מנ"ט בר נ"ט של בשר, היינו לפי מה שהכריע במטעמי השלחן (סימן צ"ה ס"ק ב') שבהפסד מרובה וכיוצא בו, יש להקל כהנך פוסקים, דגם נ"ט ראשון באוכל, ונ"ט שני בכלי, הוי נ"ט בר נ"ט, וגם דנ"ט בר נ"ט בשעת בישול, דינו כנ"ט בר נ"ט.

ד. שוב הראוני בשו"ת באר יצחק לרבנו יצחק אלחנן מקובנא (יו"ד סעיף ח' - ט'), שג"כ עמד בשאלה זו, מדוע הקדירה שבישל בה בשר, לא יבשל בה חלב, והרי יש כאן נ"ט בר נ"ט, דהבשר נתן טעם במים, והמים בקדירה, וכתב שם דמכח קושיא זו יש להוכיח חדא מהנך תלת: או כדעת הפמ"ג, דנ"ט ראשון

הרי יש לנו הרבה פוסקים אחרים, דס"ל בהדיא דנחשב לנ"ט בר נ"ט.

ז. ומלבד כל זאת, נראה לכאורה, דבעניינו יש לנו עוד סניף גדול להקל, דהנה עיקר קושית הרב הכותב הנ"ל, לאסור את התבשיל, הוא משום שזיעת החלב נבלעה בקדירה שבלוע שם בשר, ונעשה שם חנ"נ, ובאמת שדין זה דבהבלוע בכלי נ"נ, אינו אליבא דכו"ע, דדעת הרמב"ן וסייעתו, דהבלוע אינו נעשה לעולם חנ"נ, הובא בשו"ע (סימן צ"ח סעיף ה'), בשם ויש מי שאומר, ומבואר שם באחרונים כמה אופנים דסומכים על זה, וכן רואים בביאור הגר"א (סימן צ"ב ס"ק ל"ד) שלדבריו מה שהתיר השו"ע (שם סעיף ז') בשעת הדחק, הוא ג"כ מטעם זה, דהבלוע אינו נעשה חנ"נ, וכן הוא בפמ"ג (סימן צ"ח מש"ז ס"ק י"ח), וא"כ לדעת הרמב"ן, אין זיעת החלב גורמת לעשות חנ"נ, את בליעת הבשר שיש שם.

זלפי זה מה שכתב שם הרב הכותב, דדין זה דומה ממש לדין של קדירה שבישל בה בשר, לא יבשל בה חלב, אינו נכון לדעת הרמב"ן, דהתם שאני, שפליטת הבשר שנפלט מהקדירה, נבלעת תיכף בחלב ונאסרת, דהוי טעם, שני לאיסורא (וכ"ה בתוס' זבחים דף ו' ע"א ד"ה ואם), משא"כ בעניינו, הרי הקדירה לא נעשה חנ"נ לשיטת הרמב"ן וסייעתו, ובתבשיל שנתבשל שם עתה, ג"כ לא נעשה חנ"נ, דהרי שם שני הטעמים, בין של הבשר ובין של החלב,

באוכל, ונ"ט שני בכלי, אינו נידון כנ"ט בר נ"ט. או כהחוו"ד, דנ"ט בר נ"ט בשעת בישול, אינו נידון כנ"ט בר נ"ט. או דשאני התם, דחיישינן שהבשר בעצמו נגע בקדירה.

ומבואר שם בדבריו, דפשיטא ליה דגם מבשר למים נחשב כנ"ט, לסוברים דנ"ט ראשון, באוכל נידון כנ"ט, וחולק על היד יהודה (הנ"ל) דס"ל דדוקא לגוש, וכן נראה גם מדברי החוו"ד (סימן צ"ה חידושים ס"ק ה', ביאורים ס"ק ד') שהובא בתשובת אא"ז (שליט"א) [זצ"ל], (אלא דהחוו"ד בעצמו ס"ל, דנ"ט בר נ"ט בשעת בישול, אינו מועיל, ולדבריו מיושב בפשיטות ההיא דקדירה של בשר). ולפי דבריו, אם ננקוט כב' הקולות, דנ"ט ראשון באוכל הוי נ"ט, וגם נקל לומר, דנ"ט בר נ"ט בשעת בישול, הוי נ"ט בר נ"ט, א"כ ככה"ג שנתבשל הבשר, אם לא נגע הבשר בגוף הקדירה, יש על הקדירה דין נ"ט בר נ"ט.

ז. והנה, מה שרצה הרב הכותב לחדש, דהחוו"ד אינו סובר כלל דנ"ט ראשון באוכל, ונ"ט שני בכלי, הוא נ"ט בר נ"ט, אלא דכתב כן רק לצירוף ג' טעמים, וכן מבואר באמת בשו"ת מהרש"ם (חלק א' סימן נ'), ובשו"ת דברי יואל (יו"ד סימן מ"ו), אולם מפשטות דברי החוו"ד משמע דס"ל, דהוי טעם גמור מבשר למים, וכ"כ להדיא בשו"ת נפש חיה (סימן ל"ז) ובדרכי תשובה (סימן צ"ה ס"ק ו'), וכן הוכיח במישור בספר בנין יעקב על הלכות בב"ח (פרק נ"ט אות ה'). ואף אם ננקוט בדברי החוו"ד כהמהרש"ם, מ"מ

וסייעתו, ובתבשיל זה הוי נ"ט בר נ"ט, ומותר לדעת המחבר (סימן צ"ה סעיף ג').

מ. איברא, דעיקר דברי החו"ד צ"ע, דהרי מבואר ברמ"א (סימן צ"ה סעיף ז'), דטיפה הנופלת על גבי כיסוי הקדירה, דינה כנפלה על גבי הקדירה נגד הרוטב, ומוכח מזה דהזיעה שם מפליטה מהכיסוי, ואולי יש לחלק, דהתם שאני, דמיירי בהתחיל הקדירה להרתיח, וראה במטעמי השלחן (סימן צ"ב ס"ק נ"א), שהעתיק שם את דברי החו"ד האלו, ומשמע שם דפירש בכוונת החו"ד, דמיירי באופן שאין הזיעה נופלת לקדירה, ולפי"ז מיושב קושיא הנ"ל (ודו"ק).

ומ"מ עדיין מסתפקנא, אף לדעת שאר הפוסקים, דס"ל דהזיעה מפליטה מכלי, מ"מ אפשר דלא נעשה הזיעה שמחוץ לקדירה חנ"נ, דאינו דרך בישול (מצאתי סברא זו בספר בדי השלחן סימן צ"ב סעיף ח', ביאורים ד"ה היה חלב), ודומה קצת לבלוע לדעת הרמב"ן, שג"כ אינו נעשה נבילה, מטעם דאינו דרך בישול, ואם נאמר כן, ארווח לנו בזה סניף גדול להקל וכנ"ל, וכ"ז כתבתי רק לרווחא דמילתא.

י. ודע עוד, דעיקר דין זה, דבמחבת של חלב, הנתונה תחת קדירה של בשר, דאוסרת את הקדירה, הוא רק מדין ספק, ולא מדין וודאי, דהרי זה דומה לטיפת חלב שנפלה נגד הרוטב (כמבואר בפוסקים), והרי מבואר בראשונים (הובא בב"י סימן צ"ב סעיף ה') בענין טיפת חלב, שתלוי דין זה בהא דאיביעא לן בזבחים (דף צ"ו ע"ב) בבישול במקצת

הם נ"ט בר נ"ט (לפוסקים דאמרינן נ"ט בר נ"ט בשעת הבישול).

ח. ומיהו כל זה הוא רק לדעת המחבר (סימן צ"ה סעיף ג') דמתיר קערות של בשר שהודחו בחלב, אבל לדעת הרמ"א שם דאוסר, משום דהטעמים באין כאחד (שו"ת נודע ביהודה מהדורה קמא יו"ד סימן ל"א), א"כ אין לנו סניף זה.

והנה לפי דברינו יוצא, שטיפת חלב שנפלה על קדירה, שהיא בלועה מבשר בן יומו, ויש בה עתה תבשיל פרווה, דהמים יהיו מותרים, כנפלה נגד הרוטב, אף שאין במים ששים נגד הטיפה, היינו אם נצרף את דעת הרמב"ן ודעת המחבר (סימן צ"ה סעיף ג').

אולם זה בורכא, דעדיין יש לומר, דהטיפה קבלה תיכף טעם מהבשר, בעודה בחוץ ונ"נ, ואח"כ אוסרת דהוי נ"ט בר נ"ט דאיסורא, ובמעדני השלחן (סימן צ"ב ס"ק פ"ו) כתב שם להדיא דטיפת חלב שנפלה על הקדירה, אין נפקא מיניה אם היא בלועה מבשר, או שמבשל בה עתה בשר, ולפי מה שביארנו הוא אליבא דכו"ע, גם לסוכרים דלא אמרינן חנ"נ בבלוע בכלי.

אולם בנידון דידן דמיירי באופן שעלה רק זיעה מהחלב לקדירה, ולא שגוף החלב נפל על הקדירה, עדיין י"ל צירוף הנ"ל, לפי דעת החו"ד (סימן צ"ב ביאורים ס"ק כ"ו) שכתב דזיעה רק מבלעת בכלי, ולא מפליטה מהכלי, ולדבריו ודאי לא נעשה הזיעה חנ"נ, וגם בתוך הקדירה לא נעשה חנ"נ, לרמב"ן

(עכ"ד), ומשמע שם קצת, דה"ה דיש לסמוך בכה"ג על הסוברים, דנ"ט ראשון באוכל, ונ"ט שני בכלי, הוי נ"ט בר נ"ט, אבל לא לצרף ב' הקולות יחד.

יב. ומה שהקשה עוד הרב הכותב, דאם יש כאן היתר של נ"ט בר נ"ט, א"כ מדוע הקדירה אסורה.

לא קשה מידי, דודאי לענין הקדירה כיון דאפשר להגעילה, יש לנו להחמיר כהנך פוסקים, דס"ל דנ"ט ראשון באוכל, ונ"ט שני בכלי לא הוי נ"ט בר נ"ט, וכמו שכתב במטעמי השלחן (סימן צ"ה ס"ק ב'), דלכתחילה יש להורות כדבריהם. ומה שכתב אא"ז (שליט"א) [זצ"ל] במכתב הנ"ל, דהטעם הוא משום דגם הקדירה שאינה בן יומו נאסרת, פשוט דכוונתו להוכיח מזה, דכשאנו באים לדון על הקדירה, הוי לעולם כלכתחילה, כיון שאפשר להגעילה, דהרי קיי"ל דנו"ט לפגם מותר בדיעבד, ואפילו הכי מצרכינן להגעיל את הקדירה, וראה גם בשו"ת מעדני מלכים לאא"ז (שליט"א) [זצ"ל] (ח"א סימן קי"ח-קי"ט) מה שכתב בענין זה.

יג. ודע עוד, דכל מה שהקיל בזה אא"ז (שליט"א) [זצ"ל] לדון על קדירה זו שנתבשלה בה בשר עם שאר דברים, ואח"כ בשלו בה תבשיל פרווה, דדינה כנ"ט בר נ"ט, כיון דהקדירה לא קיבלה תיכף את הטעם מהבשר, רק משאר הדברים שנתבשלו עמה, כל זה הוא רק באופן שלא נפל עליה עתה טיפת חלב ממש, רק שעלתה לה זיעת חלב. אבל באופן שנפלה עליה חלב ממש, גם הוא מודה דיש לאסור את התבשיל, ולא לצרף

כלי, אם כולו טעון מריקה ושטיפה, ולדעת הט"ז (שם ס"ק י"ט) הספק הוא משום דאפשר דהטיפה אינה מפעפעת כלל לתוך הקדירה, רק נשארת בחוץ, וכ"ה בחכ"א (כלל מ"ה סעיף ג') ובערוך השלחן (סימן צ"ב סעיף ל"ט), אולם דעת הש"ך (שם ס"ק י"ח) דהספק הוא דילמא פעפעה הטיפה בדופן הקדירה ומתבטלה שם, ולדבריו לא שייך ספק זה כאן במחבת, שיש בה הרבה חלב (וראה ש"ך סימן צ"ז ס"ק ב').

והחכ"א (כלל מ"ה סעיף י"ג) פסק, דבספק אם יש ששים ברוטב נגד הטיפה, מותר בהפסד מרובה, משום דיש כאן ספק ספיקא, שמא יש ששים, ושמא אינו מפעפע כלל בפנים, הביאו אא"ז (שליט"א) [זצ"ל] במטעמי השלחן (סימן צ"ב ס"ק ל"ג) והאריך שם בביאור דבריו.

יא. וראה בביאור הגר"א (שם ס"ק כ"ו) ובחזון איש (יו"ד סימן י"ז ס"ק ג'-ד'), דדעת הר"ש להתיר לגמרי בטיפת חלב שנפלה על הקדירה, אף בדליכא ששים, משום שהטיפה אינה מפעפעת בפנים, ואף דלא קיי"ל כן, מ"מ יש לנו בזה עוד סניף, כדי שנוכל לסמוך כאן על הפוסקים דס"ל דנ"ט ראשון באוכל, ונ"ט שני בכלי, הוי נ"ט בר נ"ט, כיון דגם להאוסרים, הוא רק מכח ספק, לדעת הט"ז וסייעתו וכמו שנתבאר.

שוב ראיתי בשו"ת באר יצחק (הנ"ל) שכתב ג"כ, דהיכי דיש ספק פעפוע, יש לסמוך על הסוברים, דנ"ט בר נ"ט בשעת הבישול, הוי נ"ט בר נ"ט

בכה"ג ב' קולות, היינו דעת הפוסקים דס"ל, דנ"ט בר נ"ט בשעת בישול, הוי נ"ט בר נ"ט. ודעת הפוסקים, דנ"ט ראשון כאוכל, ונ"ט שני בכלי הוי, ג"כ נ"ט בר נ"ט.

דהנה במעדני השלחן (סימן צ"ב סעיף ה'), על הא דאיתא התם טיפת חלב שנפלה על הקדירה שאצל האש מבחוץ, דאם נפלה כנגד הרוטב בעינן ששים נגד הטיפה, כתב על זה במעדני השלחן (ס"ק פ"ו), וז"ל: "מיירי כאן בין כשמבשל בה עתה בשר, או אפילו שמבשל בה עכשיו תבשיל פרווה, אלא שהקדירה בן יומו מבישול בשר" (עכ"ל), מבואר להדיא דבאופן זה, לא סמך להתיר את התבשיל משום נ"ט בר נ"ט.

יד. וכבר שאלתי על זה מאז את אא"ז (שליט"א) [זצ"ל], דמאי שנא ממה שכתב הוא בעצמו שם סעיף ח' (ס"ק קנ"ג), על מחבת של חלב תחת קדירה של בשר, דאם אין שם עתה בשר בקדירה, רק שהוא בן יומו מבישול בשר, יש להתיר את התבשיל.

וענה לי על זה במכתב, שרק לענין זיעה ס"ל דיש להקל מטעם הנ"ל, דהוי נ"ט בר נ"ט, ולא באופן שנפל חלב ממש על התבשיל, דזיעה יותר קל מבעין, והביא ראיה לזה מהא דקיי"ל (סימן צ"ב סעיף ח') דב' קדירות, אין אוסרים זה את זה בנגיעתם, אם אין רוטב ביניהם, וכתבו שם הפמ"ג (מש"ז ס"ק כ"ט) והחור"ד (ביאורים ס"ק כ'), הובא דבריהם במטעמי השלחן (שם ס"ק נ"ג), דדין זה הוא אפילו באופן שהזיעו ב' הקדירות מבחוץ, ומוכח דזיעה אינו נחשב ממש כבעין, (עכתו"ד).

ולפי מה שכתבנו לעיל (אות ג'), יש עוד טעם לחלק בין זיעה של חלב לחלב ממש, דבאופן שיש כאן רק זיעה, אפשר לצרף דעת הרמב"ן, דס"ל דהבלוע בכלי לא נעשה חנ"נ, וכמו שנתבאר שם.

החותם בברכה
אליעזר בלאאמו"ר הרה"ג רבי
אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ
שליט"א ונכד הגר"ל רבינוביץ
(שליט"א) [זצ"ל]

סימן קח

מתי אמרינן חנ"נ ואיסור דבוק

ס"ק ו' בחתך צנון במקום אחד, בסכין של איסור, צריך ששים נגד מקום הנטילה, לפי שכל מה שנאסר חשיב כנטילה, והשאר היתר גמור הוא, ואין שייך לומר שאותו החלק הנאסר, יאסר את החלק שלא נאסר, דכבר קיי"ל דאין אומרים בחצי חתיכה דנעשה נבילה.

בס"ד יום ה' וישלח ט"ז כסלו תשס"ז
כבוד הרה"ג ר' ישראל יוסף הלוי קליין
שליט"א חתן האי גברא רבא הרה"ח ר'
בצלאל ברטרם שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאל על דברי הט"ז (סימן צ"ו

והסביר האמרי בינה, דלכן סגי בששים נגד הנטילה, דלא אמרינן איסור דבוק, ונצטרך ששים נגד כל הצנון, הגם דמחמרינן אף בחצי חתיכה, חתיכה נעשה נבילה, היינו שצריכים ששים נגד הנטילה, דלא מחמרינן תרי חומרות, דנאמר איסור דבוק בחצי חתיכה.

והקשה שהט"ז סותר את עצמו, בסימן צ"ב (ס"ק ב') כשנפלה טיפת חלב על חתיכת בשר שמקצתה ברוטב, ומקצתה חוץ לרוטב, והטיפה נפלה על החתיכה שמחוץ לרוטב, ונאסרה החתיכה, מ"מ לרש"י (חולין דף ק"ח ע"א ד"ה טיפת, ודף ק"ח ע"ב ד"ה כיון שנתנה טעם, וכמבואר בתוס' שם דף צ" ע"ב ד"ה אם, ובמטעמי השלחן סימן צ"ב ס"ק ד') אין החתיכה אוסרת שאר הקדירה (כמבואר בד"מ ס"ק ב'), וכתב על זה הט"ז, ולא נראה לע"ד, דאע"פ שאין הרוטב דלמטה מסייע לבטל טיפת חלב שנפלה, לפי שאין הרתיחה מגיע לשם, מ"מ אותה חתיכה עצמה נאסרת, חלק התחתון מחלק העליון, וחוזרת ואוסרת למטה כל הרוטב, ומה שבתוכו עד ששים נגד כל החתיכה, דכל החתיכה נעשית נבילה.

והפמ"ג (מש"ז שם) הסביר דברי הט"ז, דמתחילה לא הלכה הטיפה כי אם עד סמוך לרוטב, ואח"כ נאסר מה שברוטב מן העליון, לדידן דאית לן איסור דבוק, דממהר לבלוע יותר, ואח"כ אותו מקצת שבחוץ, מפעפע לחציה שבתוך הרוטב ונאסרה, ולכן צריך ששים נגד כל החתיכה (עכ"ד).

הרי שס"ל להט"ז שמחמרינן שני חומרות, ואילו בסימן צ"ו לגבי סכין, סובר דלא אמרינן כן.

אין כאן סתירה בדברי הט"ז, רק יש חילוק בין בשר בחלב לשאר איסורים, דבסימן צ"ו מיירי שחתך צנון בסכין של איסור, ובאשר איסורים לא אמרינן איסור דבוק בחצי חתיכה (כמבואר במטעמי השלחן סימן צ"ב ס"ק י"ט ד"ה ודע), לכן צריך ששים רק נגד מקום הנטילה, והשאר היתר גמור הוא (ט"ז סימן צ"ו ס"ק ו').

משא"כ בטיפת חלב שנפלה על החתיכה, סובר הט"ז דהחתיכה עצמה נאסרה חלק התחתון מחלק העליון, כיון שבבשר בחלב מחמירים יותר.

ומעם החילוק הוא, כיון שבבשר בחלב, לכו"ע אמרינן חתיכה נעשה נבילה מדאורייתא (כמבואר בסימן צ"ב סעיף ג' - ד'), משא"כ בשאר איסורים, ס"ל להמחבר (סימן צ"ב סעיף ד') דלא אמרינן חתיכה נעשה נבילה בשאר איסורים, ואף להרמ"א דס"ל (שם) דאמרינן חתיכה נעשה נבילה, גם בשאר איסורים, מ"מ זה רק מדרבנן (כמבואר בט"ז סימן צ"ב ס"ק י"א, ש"ך שם ס"ק י"ב, ובמעדני השלחן שם ס"ק ס"ב, ובפתיחה לבשר בחלב סימן ל"ד).

בברכת כל טוב וד"ש לבבית לחותנך היקר, שמוקיר תורה, ואוהב לומדי תורה אברכהו שיתברך בכל מילי דמיטב.

מאת

לוי הכהן רבינוביץ

סימן קט

א. צנון אדום אם יש לו דין חריף.

ב. מלפפון חמוצים אם יש לו דין חריף.

מקרי חריף, וכתבת דבחכ"א (כלל נ"ו סעיף ב') מבואר שמלפפון חמוץ מקרי דברי חריף.

אין כאן מחלוקת, דאי אפשר ליתן כלל בזה, דזה תלוי באיזה אופן מחמיצין אותם, וכמה מלח ופלפלין חריפים, הכניס בתוכו כדי שיתחמץ.

ולכן החכ"א (כלל נ"ו סעיף ב') שכתב על אוגרעקע'ס חמוצים דהוי חריף, מיירי שהעמידם בחומץ, עם הרבה פלפלים חריפים. והערוך השלחן (סימן צ"ו סעיף י"ג) מיירי שלא החמיצם כל כך.

והב"ל הוא כמו שכתבתי במעדני השלחן (סימן צ"ו ס"ק מ') אם יכול לאכלם לבד, ר"ל שלא מצטער לאכלם לבד, לא הוי חריף, אלא מטעם ספק, ולכן מהנכון שיסיר כדי קליפה, בחתכן בסכין של בשר בן יומו, ורוצה לאכלן.

אבל אם אינו יכול לאכלם לבד, אפילו שאר פירות דינם כצנון.

מאת זקנד המאחל לך ברכה
והצלחה
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום א' יתרו ט"ז שבט תשס"ד

לכבוד נכדי החשוב הרב אליעזר הכהן
רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

א. מה ששאלת מה דין צנון (רעטאך) שלנו, שהקליפה אדומה, דלכאורה אינו חריף הוא, והבאת דברי הערוך השלחן (סימן צ"ו סעיף י"ג) דיש ב' מיני צנון, אחת שקליפתה לבנה, אינו חריף כל כך, ואחת שקליפתה שחורה, שחריף הרבה (הובא במעדני השלחן שם ס"ק א') אבל על צנון אדום, כמו שיש לנו, לא כתב הערוך השלחן.

הצנון שלנו שקליפתה אדום, על פי רוב אי אפשר לאכלם לבד, כיון שהוא חריף הרבה, ולכאורה הערוך השלחן שכתב שחור, כוונתו על צנון שלנו, דלא שמענו שיש ג' סוגי צנון, דהרי הערוך השלחן כתב שהצנון שבארץ ישראל כולם קליפתן שחורה, ולא שמענו בארץ ישראל על צנון שחור.

ב. ומה ששאלת על הערוך השלחן (סימן צ"ו סעיף י"ג) שהבאתי במעדני השלחן (שם ס"ק מ') דמלפפון חמוץ לא

סימן קי

א. תבלין שנדוכו במדוכה של בשר אינו בן יומו,
אם מותר להניחה בחלב.

ב. כשכותב המחבר סתם ואח"כ מחלוקת.

בס"ד יום ד' וארא כ"ה טבת תשס"ו
כבוד הרב רונן המדרי שליט"א
אחדשה"ט

א. מה שהקשה למה פסקתי במעדני
השלחן (סימן צ"ו ס"ק נ"א) על
תבלין שנדוכו במדוכה של בשר אינו בן
יומו, שאין להתיר להמחבר להניחם
בחלב, אלא דוקא בהפסד מרובה ושעת
הדחק, שחוששין ל"יש אומרים" שהביא
המחבר (לעיל סעיף א', ולקמן סימן ק"ג
סעיף ו') שהוא הדין לאינו בן יומו (כף
החיים סימן צ"ו ס"ק י' - י"א).

והקשה למה פסקתי כהכף החיים, בו
בזמן שהשלחן גבוה (סימן ק"ג
ס"ק י"ח) כתב דלעיל (סימן צ"ו סעיף
ג') כתב המחבר דין זה סתם, והכא (סימן
ק"ג סעיף ו') בלשון מחלוקת, וכבר קדם
לנו הכלל, דסתם ואחר כך מחלוקת הלכה
כסתם, אפילו בשתי מקומות (עכ"ל
השלחן גבוה).

ראשית, הכף החיים לא חידש זאת, רק
כן הוא בזבחי צדק (סימן צ"ו
ס"ק ל"ו) על דברי הרמ"א (שם סעיף ג')

"ויש אומרים אפילו אינו בן יומו" כתב
הזב"צ וז"ל: ולענין הלכה כבר כתבנו
לעיל (סימן צ"ו ס"ק ח') דבהפסד מועט,
ואינו שעת הדחק, חוששין לסברא זו,
ואפילו אינו בן יומו אסור.

ועל דברי המחבר (סימן צ"ו סעיף א')
"ויש אומרים שהוא הדין לאינו בן
יומו, והוא מקונח" כתב הזב"צ (שם ס"ק
ח') וז"ל: ולענין דינא כבר כתבנו לעיל
כמה פעמים, דכשסתם סברא אחת
להתיר, ואח"כ כתב ויש אומרים לאסור,
דעתו ז"ל דחושש לסברא אחרונה, ואינו
מתיר אלא דוקא בשעת הדחק, או הפסד
מרובה, אבל בהפסד מועט, ואינו שעת
הדחק, חושש לסברא זו, ואפילו אינו בן
יומו, והוא מקונח, ג"כ בעי כדי נטילה.

ואע"ג דמין לקמן (סימן צ"ו סעיף ג')
סתם כסברא ראשונה להתיר, ולא
זכר לסברא שניה, מ"מ כבר גילה דעתו
בכאן דחושש לסברא שניה, וסמך על
ראש הסימן.

ועוד אע"ג דמין (סימן צ"ו סעיף ג')
סתם כסברא ראשונה, מ"מ הרי

האחרונים כשיטה שניה, ז"א שאפילו לא מקילין בהפסד מרובה, ושעת הדחק, והם יותר מחמירים מהזב"צ והכף החיים.

ג. ועוד יותר, השלחן גבוה (סימן ק"ג ס"ק י"ח) שכתב דסתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם, (דממנו הקשה למה לא פסקתי כמותו, רק כהכף החיים), גם הוא סובר שצריך לחוש לכתחילה לשיטה שניה.

ד. השלחן גבוה (או"ח סימן ל"ב ס"ק ל"ד) על דברי המחבר (שם סעיף ט"ו) שהביא דעה ראשונה בסתם, ודעה שניה "אבל בירושלמי משמע", כתב בשלחן גבוה וז"ל: ולא הביא רבינו הירושלמי הזה, אלא לחוש לכתחילה, דסתם ואחר כך מחלוקת, הלכה כסתם (הובא בקול יעקב סימן ל"ב ס"ק נ', כף החיים או"ח סימן י"ג ס"ק ז').

ה. שלך לפניך שהשלחן גבוה שסובר בדעת המחבר "סתם ואחר כך מחלוקת, הלכה כסתם" ביאר לנו (באורח חיים) שעכ"ז צריך לחוש לכתחילה לשיטה שניה, ולכן בהפסד מועט, מחמיר הזב"צ והכף החיים, ורק בהפסד מרובה ושעת הדחק, פוסקים כשיטה ראשונה.

ד. ובר מין דין, על הכלל בדברי המחבר, כשמביא סתם ואחר כך מחלוקת, כתב החיד"א במחזיק ברכה (יו"ד סימן נ"ה ס"ק ד' ד"ה אמנם לענין הלכה) דדעת הכנסת הגדולה ודעימיה שלכך כתב סברת החולק, להודיע שיש לחוש לסברא זו, וכן צידד הרב ש"ך (בפסק הנהגת איסור והיתר סימן רמ"ב ד"ה וכ"ת) בדעת מרן, וסיים החיד"א והן לו יהי דדעת מרן לסמוך על הסברא שסתם להיתר אף

לקמן (סימן ק"ג סעיף ו') חזר וכתב לסברא אחרונה "ויש מי שאומר שאם שם פלפלין, אפילו אינו בן יומו אסור, דחורפיא משוי ליה לשבח" הרי דחושש לסברא אחרונה, וא"כ בהפסד מועט אסור (עכ"ד).

וכן כתב הזב"צ (סימן צ"ד ס"ק י"ג) ולענין דינא כבר כתבנו לעיל (סימן ס"ט ס"ק כ"ט) דכשכתב מרן זצ"ל סברא ראשונה בסתם להתיר, ואח"כ כתב "ויש אוסרים" או "יש מי שאוסר, לפיכך כתב סברת החולק, להודיע שיש לחוש לסברא זו, ואין להתיר אלא דוקא בהפסד מרובה, או לכבוד שבת, ואי אפשר להכין אחר (עכ"ד). (וכן הוא בזב"צ סימן ס"ט ס"ק ר"ה, וסימן צ"ח ס"ק נ"ח, וכף החיים או"ח סימן י"ג ס"ק ז', יו"ד סימן צ"ד ס"ק ט ז', וסימן קי"ד ס"ק מ').

ב. והבט וראה דברי הפר"ח (סימן צ"ו ס"ק י"ז) על דברי הרמ"א (שם סעיף ג') "ויש אוסרים אפילו אינו בן יומו" משום דחורפייהו דתבלין משוי ליה בן יומו, וכסברת היש אומרים שהביא המחבר (סעיף א'), וכן כתב לקמן (סימן ק"ג סעיף ו') בשם "יש מי שאומר" וכן סתם לקמן (סימן קי"ד סעיף ח') ולזה הסכימו כל האחרונים (עכ"ל הפר"ח).

וכ"כ בית לחם יהודה (סימן צ"ו ס"ק י"ט) על דברי הרמ"א (הנ"ל) "ויש אוסרים אפילו אינו בן יומו", כתב הבית לחם יהודה, וז"ל: וכ"כ כל האחרונים (עכ"ל).

ה. שלך לפניך שהפר"ח והבית לחם יהודה, כתבו שכן הסכימו כל

ראשונה שסתם מרן כמותה, ולכתחילה אין לעשות כן, כי יש לחוש לדברי האוסרין (עכ"ל).

וכן כתב הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בספרו אור לציון (חלק ב', מבוא, ענף א' ס"ק י"ג) וז"ל: בכל מקום שמרן מביא דברים בסתם, ואח"כ כותב שיש חולקים על זה, דלכאורה קשה, כיון דקי"ל שהלכה כסתם, למה לו למרן להביא את סברת היש אומרים, וכבר האריכו בזה אחרונים.

והנראה הוא, שבמקום שהיש אומרים בא להחמיר, כתב מרן דבריהם, כדי לומר שבמקום שבקל אפשר להחמיר, יש להחמיר כשיטה זו, משום שאין שיטה זו דחוייה לגמרי (עכ"ל).

ולמעשה כבר שאלתי שאלה זו, מהגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, אם כלל זה הוא הלכה למעשה להספרדים, בכל המקומות שכתב המחבר דעה ראשונה בסתם, ואח"כ כתב "ויש חולקים" או "ויש אומרים", אם דעתו לפסוק כדעה ראשונה, ואינו מביא היש אומרים, רק לחוש לחומרא, כגון בהפסד מועט.

וענה לי הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל "הכלל הזה הוא תמיד" (נדפס בשו"ת מעדני מלכים חלק א' סימן י"ח ס"ק ג', וסימן י"ט ס"ק ג'). (ט)

בכבוד רב

לוי הכהן רבינוביץ

בהפסד מועט, מ"מ למעשה נקטינן להחמיר, אבל בשעת הדחק, או הפסד מרובה, סמכין על סתם מרן להתיר, וכמו שכתב הרב המני"ח בשו"ת הלכות קטנות (חלק א' סימן רצ"ג), עכ"ד החיד"א.

וזה"ל שו"ת הלכות קטנות (שם) אודיעך מה שקיבלתי מרבותי, הלכה למעשה בטור יורה דעה, כל היכא דסתם מרנא הבית יוסף להכשיר, ואח"כ כתב יש אוסרין, הלכה רווחת לפסוק כיש אוסרים בהפסד מועט, אבל בשעת הדחק, כגון סעודת חתנים, או ביום ש"ק שאין לו מנה יפה, או דאיכא הפסד מרובה, סמכין אסתמא דמרנא הב"י ז"ל, ואזלינן לקולא, וכן היו עושים מעשים בכל יום, כהלכה ומורין כן (עכ"ד).

וכ"כ נהר שלום (או"ח סימן ל"ב ס"ק י"ח) שהמחבר הביא (שם סעיף נ"א) "ויש מי שאומר" לחוש לה לכתחילה (הובא בקול יעקב סימן ל"ב ס"ק רל"ה, וכף החיים או"ח סימן י"ג ס"ק ז').

והב"י החיים (או"ח סימן י"ג ס"ק ז') כתב שכן כתב מרן ז"ל עצמו ביורה דעה (סימן ס"ט סעיף כ'), היינו שהמחבר הביא שם שיטה ראשונה בסתם, ואח"כ ויש מי שאוסר בזה, וסיים ויש לחוש לו לכתחילה (עכ"ל המחבר), הרי שהמחבר חושש לכתחילה ליש מי שאוסר, ועל זה כתב הזב"צ (סמן ס"ט ס"ק ר"ח) וז"ל: ואנו אין לנו אלא דברי מרן ז"ל, שבדיעבד מותר לגמרי, כדעה

(ט) אמר בן המחבר: ראה גם לעיל סימן צ"א, תשובת הרה"ג יחיא שניאור זצ"ל, שנקטינן כהכף החיים בזה.

סימן קיא

באיסור הנאה, כשזורק האיסור בהיתר

והנה החו"ד (שם ס"ק ח') כתב שבאיסור הנאה, עצם הדבר שמרבה ומשביח ההיתר במה שזורק האיסור לתוכו, נקרא שהוא נהנה מן האיסור, ואין זה דומה לאיסורי אכילה.

ולפני שנים דנתי, אם זה נקרא שהוא נהנה מעצם האיסור, הלא ההנאה היא רק מה שהוא מרבה, ואז אמרתי לתרץ על פי דברי האבני מילואים (בשו"ת הנספחות לספר אבני מילואים), שכתב (סימן י"ח) שלבטל תרומה אסור מן התורה, אפילו לשיטת הפוסקים שאין מבטלים איסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן, משום שבתרומה כתוב (במדבר י"ח, ה'-ח') "ושמרתם את משמרת תרומתי".

וייתכן שגם בנר חנוכה, אף שזה רק מדרבנן, אבל הם קבעו שהשמן קודש, ואסור בהנאה, ואשר לפי זה, גם ביטול שמן חנוכה, נקרא חילול שמן קודש, וכפי דברי האבני מילואים בתרומה.

אמנם זה שטר ושוברו בצידו, דהלא הלכה זו "דאין מבטלים איסור לכתחילה", ילפינן מסאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין, וכדברי הגמ' (בתחילת מסכת ביצה דף ד' ע"ב) ולפי

א. שמחה הכהן קפלן

הרב הראשי ואב"ד

לצפת עיה"ק ת"ו והמחוז

ב"ה, צפת יום כ' אלול תשמ"ו

לכבוד הרב הגאון מוהר"ר לוי הכהן רבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל] ירושלים

אחרי הברכה

הריני מאשר קבלת ספרך מעדני השלחן, ושמחתי לראות פרי ביכורים מיליד צפת.

והניני בברכותי הנאמנות, שהברכה וההצלחה יחולו בכל מעשיך, ותזכה ללמוד וללמד, ולהוציא פנינים בכתר התורה.

את אחיך הר"ר שבתי ע"ה, הכרתי היטב, וכבדתי אותו והוקרתי אותו, הוא היה תלמיד חכם, וגריס באורייתא, ומאד צנוע.

ליקרא דאורייתא, אציין שעיינתי במטעמי השולחן (סימן צ"ט ס"ק י"ג) מה שהבאת בקושית האחרונים, שכאן כתוב (בשו"ע סימן צ"ט סעיף ו') שבאיסור דרבנן מרבה עליו ומבטלו, ובנר חנוכה פסק (שו"ע או"ח סימן תרע"ז סעיף ד') שאין להוסיף עליו כלל.

הנחת אבני מילואים הנ"ל, איך ילפינן
סתם איסורים מתרומה, ובהגהה (שם)
העיר זאת חתנו הגאון זצ"ל, וייתכן לומר
שרש"י (ביצה שם) מפרש את המשנה
בתרומות שהיה שם חד בתרי, ואשר לפי
זה כבר בטל מן התורה.

ואין לי זמן להאריך בזה, ציינתי את זה

לחיבת הקודש, ועד כמה חביב עלי
לראות יוצאי צפת, אשר זמנם לתורה,
וגורסים באורייתא, וממשיכים במסורת
אבות, ובמסורת עיר קדושה זו.

בברכת התורה וכוח"ט
א. שמחה הכהן קפלן
הרב הראשי ואב"ד

סימן קיב

נבלע איסור מועט לתוך כלי כשר

לזה הוא בב"י שמביא לשון הריב"ש
(סימן שמ"ט).

ובן הרשב"א שהביא הטור (סימן קכ"ב)
לא כתוב כלי כשר, לכן נראה להגיה
"כלי כשר" היינו של כשר, או של חלב,
או פרוה, הינו שנתחלף בין כ' לב',
ורציתי לדעת אם מע"כ מסכים לזה.

בברכת כל טוב ותודה על
ההסכמה שנתן, זה נתן לי
חיזוק לעבוד בעבודתי. ידיו
באהבה המברכו בברכת כהן
בכל מילי דמיטב
לוי הכהן רבינוביץ
בהגה"צ רבי גמליאל ז"ל שהיה
ר"מ בקעשינוב

ב"ה יום הששי בלק ח' תמוז תשמ"א
ירושלים עיה"ק

לכבוד מע"כ ידידנו עוז הגאון הצדיק רבי
משה פיינשטיין (שליט"א) [זצ"ל]
אחדשה"ט באהבה כראוי למע"כ.

אבקשהו שיתפלל מע"כ עבורי, שאזכה
ללמוד מתוך הרחבה והרחבת
הדעת, ושאזכה לסדר ולהוציא לאור
חבורי על כל חלקי שו"ע, כדי לזכות
הרבים. וגם יתר חבורים שתחת ידי, וכן
רפואה שלימה וכו'

ביו"ד (סימן צ"ט סעיף ז') כתוב אם
נבלע איסור מועט לתוך כלי
כשר וכו'.

צ"ע למה כתב "כלי כשר" כיון
שמדובר בנבלע איסור. והמקור

סימן קיג

בענין הנ"ל

ברכתו לכל האלו שכת"ר ביקש
בשבילם ברכות.

בקשר להגהת כבוד תורתו בסימן צ"ט
סעיף ז'.

הנה עיינתי בש"ע הישן של מורי סבי,
וראיתי שגם מרי סבי (שליט"א)
[זצ"ל] כך הגיה.

בידידות.

מרדכי מנדלר

נכד הגרמ"ף (שליט"א) [זצ"ל]

משה פיינשטיין

ר"מ תפארת ירושלים

בנוא יארק

בע"ה י"ח תמוז התשמ"א

לכבוד הרה"ג מוהר"ר לוי רבינוביץ
(שליט"א) [זצ"ל]

בברכת שלום וברכה.

הנה מסרתי מכתבו של כבוד תורתו
למורי סבי, ושולח תודתו, וגם

סימן קיד

שחט ה' עופות, וא' יצא מריפה, ונתערב רגל אחד בתוך הכשירות*)

פסק'נען שנעל" שבא ת"ח שלמד הוראה,
להגאון רבי יוסף דוב סולוציק זצ"ל,
להבחין ולקבל סמיכה על רבנות, ונבחן
ומצאו שראוי לזה, ובאמצע כתיבת
הסמיכה, באה אשה לפניו, עם שאלה,
שהיא נתנה לשחוט חמש עופות, ואחד

ב"ה יום ב' ויחי ז' טבת תשמ"ה
לכבוד מערכת דער אידישער שטראל
אחדשה"ט.

בגליונכם פ' ויגש (גליון 14) ראיתי
סיפור נאה בכותרת "נישט

(*) נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת בא תשמ"ה, גליון 18

ס"ק ג', ה') שאם יש ששים מותר הכל, היינו אפילו לא הסיר אחד מהם).

ונראה שנתערב איזה טעות בסיפור הנ"ל, וכדי שלא יצא מכשול בהוראה, כתבתי ההלכה בזה.

ואולי היה הסיפור ברגלי אווז שהוחרכו עורן מעליהם (שו"ע שם סימן ק"א סעיף ג', וש"ך ס"ק י"א) דיש לזה דין חתיכה הראויה להתכבד, ולא בטל אפילו באלף.

ודוקא במקומות שהוא נקרא דבר חשוב (ערוך השלחן שם ס"ק ט"ז).

בכבוד רב ובהערצה לגליונכם החביב המזרים חיים רוחניים בבתי ישראל
ל. הבהן רבינוביץ

תשובת המערכת

לשאלת רבים

ת"ח העירו לנו בדבר הסיפור אצלנו לפני כמה שבועות מהגאון מהרי"ד סולובייצק זצ"ל, שהכשיר בהמצאה מחוכמת, חלק מרגלי העופות, והטריף חלק שנתערב בהם רגל טריפה. שלפי ההלכה בשו"ע יו"ד (הלכות תערובת סימן ק"א סעיף ג') דברי הרמ"א "רגלים של עופות, מלבד רגלי אווז - לא חשיבי כלל ובטלים" כיוון שרגלי אווז הם "חתיכה הראוי' להתכבד" שאינה בטלה.

שם בסיפור לא מדובר על תרנגולים שרגליהם הם "חתיכה שאינה ראוי' להתכבד", ומסתמא המדובר באווזים שאינם בטלים ברוב, וגם בודאי היו הרגליים קלופי עור, לפי דברי הש"ך (שם ס"ק י"א) שרק בתנאי זה מיקרי ראוי' להתכבד.

מהן יצא טריפה, והכניסה הטריפה לשקית מיוחדת, כדי למסור לגויה שעובדת אצלה, וכשהלכה למלוח העופות, אז היא מצאה 9 רגלים ביחד, וראתה כי בשקית שמונח הטריפה יש רק רגל אחד, והבינה שנתערב רגל טריפה, בתוך רגלי הכשרות, והביאה רגלי העופות להרב, ושאלה איך הדין בזה.

אז שאל הגאון להת"ח, איך אתה פוסק על שאלה זו, והשיב בלחש להגאון, כמובן שהכל אסור מחמת ספק טריפה, אבל הגאון הרב הסביר לו, היות שניכר ברגלי העופות, איזה הוא ימין, ואיזה הוא שמאל, וראה שהרגל שנשאר אצל הטריפה הוא ימין, לכן הורה ש-4 רגלים שהם ימין הם כשרים, וה-5 רגלים שהן של שמאל, שמעורב בהן רגל שמאל של הטריפה, הן טריפה (ע"כ הסיפור).

ותמיהני אם יצא פסק זה מפיו, דז"ל השו"ע (יו"ד סימן ק"ט סעיף א') חתיכה שאינה ראוי' להתכבד (שאינו חשוב) שנתערבה (טריפה בכשרות) מין במינה, יבש ביבש, בטל ברוב. וכתב הרמ"א ויש מחמירין להשליך אחד. וכתב הכף החיים (ס"ק כ"ד) שיש לנהוג כן.

לפי זה בהדין כאן בה-5 רגלים שיש בהן אחד טריפה, ישליך אחד מהן, וארבעה הנשארים מותר אפילו לבשלם ביחד, באפן שיהיה ששים כנגד רגל אחד מהם, כמבואר שם (סעיף ב') דאם רוצה לבשלן יחד ואין שם ששים, מותר להרבות עליהם כדי שיעור ששים (היינו נגד אחד מהם) ולבשלן, (ודעת החו"ד (שם ביאורים

סימן קטו

מאכל היתר שנכבש בכלי איסור מעל"ע

בס"ד יום א' ויגש ג' טבת תשס"ז

כבוד נכדי החשוב והמהולל הרב רבי יעקב עקיבא הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס בנין יעקב על בשר בחלב ותערובות אחדשה"ט

מה ששאלת למה הבאתי במעדני השלחן (סימן ק"ה ס"ק ו') הכרעת המג"א (או"ח סימן תמ"ז ס"ק ט"ז) על כבוש היתר בתוך כלי איסור מעל"ע, שנחלקו בזה הפוסקים אם נאסר, כיון שנעשה כבוש רק לאחר מעל"ע, ואז הכלי איסור נותן טעם לפגם, ה"ט"ז (סימן ק"ה ס"ק א') והש"ך (שם ס"ק ב') מתירים התבשיל בדיעבד, והפר"ח (שם ס"ק א') אוסר, והבאתי דברי המג"א שזה תלוי מתי הכניס ההיתר בכלי איסור, אם הכניס באותו רגע שהוריקו האיסור, אז נאסר, אבל אם לא הכניס ההיתר תיכף, אז מותר.

ושאלת למה לא הבאתי דברי המשנה ברורה (סימן תמ"ז ס"ק צ'), ובביאור הלכה שם סעיף ח' ד"ה אם אינה בת יומא) שכתב דדברי המג"א הוא דוחק, ופסק המשנה ברורה דנראה להחמיר, ואין נראה להקל לכתחילה, ורק בשעת הדחק נראה דיש לסמוך להקל.

א. המג"א לא יחידאי בזה, גם החכמת אדם (כלל נ"ג סעיף ט') פוסק כך (הובא בפאר השלחן סימן ק"ה ס"ק מ"ג). וב"כ הפמ"ג (סימן ס"ט שפ"ד ס"ק י') וז"ל: עיין ש"ך דאם שרה בשר מעל"ע מותר, דנותן טעם לפגם הוא, ולכתחילה אסור, והפר"ח (סימן ק"ה ס"ק א') אוסר, דכבישה בא סוף מעל"ע, והיינו קודם שהוסר האיסור הניחו ההיתר, הא נשתהה קצת, תו הוה נותן טעם לפגם (הובא במטעמי השלחן סימן צ"ג ס"ק ב' ד"ה והפר"ח).

וב"ה בחו"ד (סימן ק"ה חידושים ס"ק ג') וז"ל: נכבש היתר בכלי איסור מותר, דבשעה שנעשה כבוש הוי נותן טעם לפגם, אם לא בדבר חריף, או שנתן ההיתר בתוך הכלי, תיכף כשהורק האיסור, דאז הפגימה והבליעה באין כאחד, אסור (מגן אברהם או"ח סימן תמ"ז), הובא במטעמי השלחן (סימן צ"ג ס"ק ב' ד"ה והפר"ח).

ובן שמעתי מהגאון רבי חנוך דוב פדווא בעל חשב האפור זצ"ל. והרב הגאון רבי מנדל כהן זצ"ל, שפוסקים בזה כהמג"א.

ב. ואני לא רואה שהמשנה ברורה חולק על זה, דהמשנה ברורה (שם סימן

תמ"ז ס"ק צ') מיירי מדבר חריף קצת, דו"ל: מדברי המחבר משמע דאם הקדירה שנתנו בה הזיתים, היתה בת יומא מבליעת החמץ, אסורין הזיתין לאכלן בפסח, אם שהו בתוכה מעל"ע, דנעשין כבוש, והרי הוא כמבושל, ואף דבשעה שנעשין כבוש אחד מעל"ע, כבר נעשה הבליעה בתוך הכלי לפגם, מ"מ כיון שחריפין קצת, יש להחמיר (עכ"ל).

הרי שלך לפניך שאוסר לאכלן בפסח כיון שחריף קצת.

ומה שהאריך בביאור הלכה (שם) לאסור, ולהתיר רק בשעת הדחק, צריכים לומר, או משום שחריף קצת, כמו שכתב להדיא במשנה ברורה (הנ"ל), או משום חומרא דפסח, דהרי מיירי כאן מזיתים שנכבשו בכלי חמץ בפסח.

והטעם שמוכרחים לומר כך בדברי המשנה ברורה, דאל"כ יהיה המשנה ברורה סותר עצמו, ממה שכתב לעיל (סימן תמ"ז סעיף ה'), וממה שכתב לקמן (סימן תנ"א סעיף כ"א).

דז"ל השו"ע (סימן תמ"ז סעיף ה') בשר יבש וגבינה ודגים, שנמלחו קודם הפסח, ולא נזהרו בהם, מותר לאכלם בפסח, וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק ל"ט) וז"ל: אפילו (נמלח) בכלי חמץ (ג"כ מותר), דאין מליחה לכלים להפליט, ועוד דסתם כלים אינם בני יומא, ונותן טעם לפגם קודם פסח לכו"ע שרי.

וממנעם זה, אפילו נכבשו כל אלו מעל"ע בתוך הכלי, אין לאסור, דאף דכבוש כמבושל, מ"מ הלא

לפגם הוא, ואפילו הוא בן יומא, יש לצדד בדיעבד להקל, דאימתי מקבל טעם מן הכבישה, אחר מעל"ע, ואז כבר נעשה הטעם שבתוך הכלי לפגם, דהמעל"ע של שימוש החמץ כבר נשלם מקודם (ובשער הציון שם ס"ק מ"א, הביא מקור לזה, ט"ז יו"ד סימן ק"ה, מגן אברהם, חק יעקב, ושאר אחרונים).

הרי שפסק המשנה ברורה כהמג"א.

וכתבו שנית בסימן תנ"א, על דברי הרמ"א (שם סעיף כ"א) יין או דבש, שהכניסו בחבית של שכר שעורים, בלא הגעלה, רק שהדיחן היטב, מותר בדיעבד לשתות מהן בפסח, ועל זה כתב המשנה ברורה (שם ס"ק קכ"ב) וז"ל: אבל כמה אחרונים הסכימו דאף במי דבש מותר אפילו בבן יומא, מטעם דכבוש לא נקרא עד אחר ששהה מעל"ע, ואז נעשה הבליעה שבתוך הכלי לפגם, ומותר בדיעבד (ובשער הציון שם ס"ק קנ"ז, הביא מקור לזה, שו"ע בעל התניא, חיי אדם, מגן האלף סימן תמ"ז סעיף ח', וכדעת הט"ז יו"ד סימן ק"ה סעיף א', והש"ך שם ס"ק ב').

ובשער הציון (שם ס"ק קנ"ז) מתחשב המשנה ברורה בדברי המג"א (הנ"ל) שבאופן שהוריקו תיכף השכר, והכניסו יין או דבש, היו צריכים לאסור, רק אינו מצוי בעניננו שיהיו נותנין היין והדבש ברגע ראשונה, שפינו השכר והדיחו אותה, ולכן מתיר המשנה ברורה לשתות היין והדבש שהכניס, בחבית של שכר שעורים.

שעבר עליה מעל"ע אחר שנתבשל בה האיסור, אינה נקראת בת יומה.

וכתב עוד (שם סעיף ב') חום של כל ראשון שהיד סולדת בו, מבשל ואוסר כולו, וכתב הש"ך (שם ס"ק ב') אם שהה בו אפילו פשור שאין היד סולדת בו, בזה לא נעשית בת יומא כלל, דהמאכל צונן שבה אין משוי טעם הבלוע בדופני הכלי לשבח.

וכן כתבתי במעדני השלחן (סימן צ"ג ס"ק ו') דחשבינן המעל"ע משעה שאין היד סולדת בו, אע"פ שעדיין נשאר הבשר בתוך הקדירה, והוא עדיין חם, מ"מ אין כלי ראשון אוסר, אלא כל זמן שהיד סולדת בו.

וכן כתב הפתחי תשובה (סימן צ"ג ס"ק ה') בשם שו"ת חוות יאיר (סימן ק"א) דאם עמד התבשיל בקדירה לאחר הבישול כמה שעות עד שנצטנן האיסור, מחשבין המעל"ע להחשב אינו בן יומו, מעת שנצטנן האיסור, שלא היה היד סולדת בו עוד, ובא לגדר פושרין (הובא במעדני השלחן סימן ק"ג ס"ק ס"א).

הרי שלא נקטינן כהבית הילל בזה.

גם החזון איש (או"ח סימן קי"ט ס"ק ו' ד"ה ובמ"ב) השיג על המשנה ברורה שהביא דברי הבית הילל, וז"ל: ובמשנה ברורה (סימן תמ"ז סעיף ח') בביאור הלכה ד"ה אם הביא בשם אחרונים לחלוק על הט"ז והש"ך והמג"א, דאע"ג דקדם מעל"ע של פגימה אסור, דדוקא כלי ריק נפגם הבלוע בו, אבל אם הוא במים, אע"ג שאין המים נבלעין בו קודם

הרי שפוסק המשנה ברורה כהמג"א, וכדי שלא יהיה סתירה במשנה ברורה, שבסימן תמ"ז סעיף ה' (ס"ק ל"ט), סובר כהמג"א, ובאותו סימן סעיף ח' (ס"ק צ') חולק עליו, ואח"כ בסימן תנ"א סעיף כ"א (ס"ק קכ"ב) פוסק שוב כהמג"א, צריכים לומר שבסימן תמ"ז (סעיף ה') מיירי בתוך הפסח, ודבר חריף קצת.

ג. גם מה שכתב המשנה ברורה בביאור הלכה (סימן תמ"ז סעיף ח' ד"ה אם אינה בת יומא) דמ"מ נראה להחמיר, דהבית הילל (סימן ס"ט ס"ק ג') ופרי חדש תרצו על קושיית הט"ז והש"ך (הנ"ל), שהקשו למה יאסור ההיתר מכלי של איסור בן יומו, דהרי האיסור מחמת כבישה אוסר אחר מעל"ע, ואז הוא כבר אינו בן יומו, דכלי שעומד עם רוטב לא נפגם טעמו לעולם, ורק כשהיא ריקם נפגם, ולדידהו אתו דברי השו"ע להלכה כפשוטה (עכ"ל הביאור הלכה).

בפרי חדש לא מצאתי, ואדרבא בסימן ק"ה (ס"ק א') כתב הפר"ח תירוצו אחר, על קושיית הט"ז והש"ך (הנ"ל) דהכבישה הוי בסוף המעל"ע, ונותן טעם לפגם לא הוי אלא אחר מעל"ע, נמצא שהפליטה של סוף מעל"ע היא משובחת, ואוסרת החלב הטפל (הובא במטעמי השלחן סימן צ"ג ס"ק ב' ד"ה והפר"ח).

ודברי הבית הילל חידוש הוא, דהרי מבואר בשו"ע (יו"ד סימן ק"ה סעיף ה') כל קדירה שאינה בת יומה חשיבה טעמה לפגם, ואינה אוסרת, ונקראת בת יומה, כל זמן שלא שהתה מעל"ע אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון

מעל"ע, מ"מ המים חודרין לחות שלא ליתן הבלוע ליפגם.

וכתב ע"ז החזון איש, ואי אפשר לומר כן, דא"כ הדין נותן שלא יהא דין אינו בן יומו, אלא אם היה כל כ"ד שעות ריק, אבל אם נתנו בתוכו מים תוך מעל"ע, צריך כ"ד שעות משעה שהריקו ממנו המים.

ובהדיא כתב הטור (יו"ד סימן צ"ד דף

קמ"ט ע"ב) דקדירה שבשלו בה בשר, ואח"כ הוחמה בה מים תוך מעל"ע, ואחר כ"ד שעות מבישול הבשר, בשלו בה חלב, מותר (עכ"ד הטור), הרי דאף בישול, דודאי נכנסו המים תוך הבלוע, מ"מ הבלוע נפגם (עכ"ל החזון איש).

בברכת כל טוב ונחת
זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

סימן קיז

ט' חנויות מוכרות נבילה, ואחת כשריה ולקח מג' חנויות.

ב"ה יום א' לסדר כי תבוא י"ב לחודש אלול
תשמ"ג פה עיה"ק ירושלים

לכבוד ידידי החשוב מנעורי הרב הגאון
וכו' רבי חנוך דוד פדוואה (שליט"א)
[זצ"ל] אב"ד דקהילת חרדים בלונדון
[מח"ס שו"ת חשב האפוד]

אחדשה"ט באהבה רבה כראוי למע"כ

אקוה שהכל בסדר אצלכם, וגם אצלינו
תהלה לד' הכל בסדר, ומבקשים
מהשי"ת שימלא את כל משאלותינו
לטובה, ויזכנו בכתיבה וחתימה טובה.

ברצוני לשאול למע"כ, בענין קבוע
(שו"ע יו"ד סימן ק"י סעיף ג')

ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה, ואחת
מוכרת בשר נבילה, ולקח באחת מהן, ואין

ידוע מאיזה מהן לקח, הרי זה אסור, שכל
קבוע כמחצה על מחצה דמי.

וכתב הפמ"ג (שם ס"ק י"ד בסוף
החקירה הא') דאם לקח בג'
חנויות מהן, אם אין החתיכות ראויות
להתכבד מותר, דממה נפשך ב' כשרות
הן, וחד בתרי בטל, ובטלים כדין יבש
ביבש, וכ"כ בפרי תואר (שם ס"ק י"א),
זבחי צדק (שם ס"ק י"ב), כף החיים (שם
ס"ק מ"ב).

אמנם היד יהודה (שם פירוש הארוך ס"ק
י"ג, ופירוש הקצר ס"ק י"ד) הביא
דברי רבינו תם בספר הישר (חידושים
סימן תרצ"ה דפוס ירושלים תש"מ) שאין
להקל בזה (היינו באופן זה בלקח
מהחנויות), רק באיסור דרבנן, אבל לא
באיסור דאורייתא, משום דכל אחת נאסרה

בפני עצמה בעת הלקיחה, ולא מחמת התערובות, משום שנתערב בהשאר (ככל תערובות), לכן לא אמריןן דהשתא בטל ברוב, שיחזור להתיר התערובות, ומי יכול להקל אחר דברי ר"ת (הובא בדרכי תשובה שם ס"ק ל"ט).

לפי זה להלכה אין להקל באיסור תורה, אלא בהפסד מרובה יש מקור להתיר, ולסמוך על הגדולים שמתירים, ורק באיסור דרבנן מותר בקנה מג' חנויות [מעדני השלחן סימן ק' ס"ק ל'].

אמנם צ"ע, דבאופן זה כשידוע החנות שמוכרת טריפה, אפילו בלקח מחנות אחת, ואינו יודע מאיזה קנה, ג"כ מותר באיסור דרבנן, כמו שכתב הפמ"ג (שם שפ"ד ס"ק ל"ח ד"ה שוב), ועצי העולה (הלכות תערובות כלל י"ב סעיף ה') דבאיסור דרבנן שהיה בחנות אחת (והיה ידוע חנות הטריפה), ובט' חנויות היו היתר, ולקח באחת מהן, ואין יודע מאיזהו לקח, מותר, והטעם משום דקבוע הוי כמחצה על מחצה, והוי ספיקא דרבנן ומותר (כמו שכתב הט"ז או"ח

סימן תל"ט ס"ק א'), אבל בלא ניכר החנות שמוכרת נבילה, הוי כתערובות חד בחד, ואסור אף בדרבנן, ולא ראיתי חולקים בזה.

וכן כתבתי בספרי מעדני השלחן [סימן ק"י ס"ק ל'] דבאיסור דרבנן יש להתיר, אפילו בקנה מחנות אחת, בחתיכה שאינה ראויה להתכבד, אם ידוע החנות שמוכרת הטריפה, כדעת הפמ"ג ועצי העולה (הנ"ל).

ולדברי היר יהודה (הנ"ל) שרבינו תם מתיר בידוע החנות של איסור, רק באיסור דרבנן משום שנתבטל אח"כ ברוב, משמע בקנה בא' מהן אין להתיר אף בדרבנן.

רציתי לדעת חוות דעתו הגדולה בזה, אם לא קשה להשיבני, כיון שיש בזה נפקא מיניה לדינא.

בברכת כל טוב ונחת מכל יו"ח ובברכת שנה טובה וכתובה וחתימה טובה וד"ש לבבית לכלכם בכבוד רב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן קיח

אם אפשר לכוין שעון שידליק התנור, שלא יהיה פת עכו"ם

בס"ד יום א' יתרו ט"ז שבט תשס"ד

לכבוד נכדי החשוב הרב אליעזר הכהן
רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

וה"ה באופן זה, כשמכוון שעון
שידליק התנור בשעה מסויימת
לאחר זמן, ג"כ טוב, כיון שהישראל
גרם להתנור שידלק.

שוב ראיתי בשו"ת מנחת יצחק (חלק ד'
סימן כ"ח ס"ק ד') שנשאל על זה,
וכתב כן להדיא, וז"ל: הנה כבר נודע
פלוגתת גדולי האחרונים, כי היכא דצריך
מעשה אדם, אם ע"י פתיחה כח האלקטרי
נחשב מעשה אדם, מ"מ כיון דהכא אהני
אף מעשה כל דהו, ואף רק נפיחה באש,
כיון שאין צריך אלא להיכר בעלמא
(שו"ע יו"ד סימן קי"ב סעיף ט'),
והפר"ח (שם ס"ק י"ט) כתב דאין חילוק
בזה, בין אם נפח במפוח, בין אם נפח
בפה, א"כ יש לומר דגם כה"ג מהני
(עכ"ד המנחת יצחק).

מאת זקנך
המאחל לך ברכה והצלחה
לוי הכהן רבינוביץ

א. מה ששאלת על פת עכו"ם,
שמבואר בשו"ע יו"ד (סימן קי"ב
סעיף ט') אפילו לא זרק הישראל, אלא
עץ אחד לתוך התנור, התיר כל הפת
שבו, שאין הדבר אלא להיות היכר
שהפת שלהן אסורה.

ושאלת אם מותר לישראל לכוון שעון
שמחובר לתנור, שהתנור ידלק
בשעה פלונית, או שצריך הישראל להצית
ממש בידי התנור.

במעדני השלחן (שם, עדיין בכת"י)
כתבתי שגם בלחיצת כפתור
בתנור חשמלי שעושה הישראל, מותר
הפת, ופשוט שזה יותר חשוב מזורק עץ
לתוך תנור בוער, שהתנור בוער גם מבלי
העץ שמשליך.

סימן קיט

האם אמרינן הוכיח סופו על תחילתו

(דא"א לתת לו מתנה בע"כ), בשותק (וקיבל השטר, רש"י), ולבסוף צווח, דכו"ע לא פליגי דקנה, כי פליגי שזיכה לו ע"י אחר ושתק, ולבסוף צווח (דבכה"ג הוי ספק מה היתה דעתו בתחילה כששתק), ת"ק סבר, מדשתיק קננהו, והאי דקא צווח מיהדר קא הדר ביה (ולא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו), ורשב"ג סבר הוכיח סופו על תחילתו (דגם מעיקרא לא הוי גיחא ליה לקבלם), והא דלא צווח מעיקרא, סבר כי לא אתי לידי (כיון שעדיין לא בא השטר לידו, שהרי זיכה לו ע"י אחר) אמאי אצווח.

ופשטות הגמ' משמע דהיו מסופקים הלכה כמי, ומש"ה פסק המחבר (שו"ע יו"ד סימן ד' סעיף ב'), "הרי הוא ספק זבחי מתים", והיינו שהוא אסור בהנאה מספק, דהו"ל ספיקא דאורייתא, דתקרובת ע"ז אסורה בהנאה מדאורייתא, וספיקא דאורייתא לחומרא.

וכ"כ הרמב"ם (הלכות שחיטה פרק ב' הלכה ט"ז) וז"ל: שחטה ואח"כ חשב לזרוק דמה לע"ז, או להקטיר חלבה לע"ז, הרי זו אסורה מספק, שמא סופו הוכיח על תחילתו, ובמחשבה כזו שחט (עכ"ל).

במסכת חולין (דף ל"ט ע"ב) איתא בבביתא השוחט את הבהמה, לזרוק דמה לעבודת כוכבים, ולהקטיר חלבה לעבודת כוכבים, הרי אלו זבחי מתים, שחטה ואח"כ חישב עליה, זה היה מעשה בקיסרי, ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר, ומפרשין שם בגמ' דהא דלא אמרו בה היתר, הוא משום כבודו דרבן שמעון גמליאל, דס"ל דאמרינן הוכיח סופו על תחילתו, והכי נמי יש לומר שהוכיח סופו, שגם מחשבתו בשעת שחיטה היתה לע"ז, ואיסור לא אמרו בה משום כבודם דרבנן, דס"ל דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו.

ומפרשין שם בגמ' לפלוגתייהו דרשב"ג ורבנן בענין הוכיח סופו על תחילתו, דתניא הכותב נכסיו לאחרים והיו בהן עבדים, ואמר הלה (זה שניתנו לו, רש"י) אי אפשי (אין רצוני, רש"י) בהן, אם היה רבו שני כהן, הרי אלו אוכלין בתרומה (דזה האומר אי אפשי בהן, על כרחו שלו הן, ויאכלו בתרומה, רש"י), רשב"ג אומר כיון שאמר הלה אי אפשי בהן, כבר זכו בהן יורשין, ומפרשין בגמ' אמר רבה ואיתימא רבי יוחנן, בצווח מעיקרא (שאמר מתחילה אי אפשי בהן) דכו"ע לא פליגי דלא קנה

ואח"כ חישב, כלומר שזרק דמה לעבודה זרה דמה אסור (עכ"ל), והיינו משום דס"ל דכל האיסור הוא דווקא באופן שקיים את מחשבתו, היינו שזרק אח"כ את הדם לע"ז, או שהקטיר חלבה לע"ז, משא"כ אם רק חשב לחוד, הבהמה מותרת לגמרי, וכן דעת הב"ח, אלא דבסוף דבריו סיים דהשו"ע פסק להחמיר, כדעת רבינו הטור.

והיד יהודה (סימן ד' פירוש הארוך והקצר ס"ק א') כתב פשרה בין השיטות, דבשחט סתם ואח"כ חישב לזרוק דמה או להקטיר חלבה לע"ז, אם בלא סיבה, חזר אח"כ ממחשבתו, ולא זרק כלל, אין לאסור השחיטה למפרע, ומותרת באכילה, אבל אם אם אירע לו איזה סיבה, שמחמת זה, לא זרק, אסור באכילה, ומותר בהנאה (עכ"ד).

ודע דמה שפסק הרמב"ם, דהבהמה אסורה בהנאה מספק, הוא משום דאזיל לטעמיה, דגם בעיקר פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן בזיכה לו ע"י אחר, ס"ל ג"כ דהוי ספק, כמאן קיי"ל, וכמש"כ הרמב"ם (הלכות זכיה ומתנה פרק ד' הלכה ג') וז"ל: זיכה לו ע"י אחר, וכששמע המקבל שתק, ואח"כ צווח ואמר איני מקבלה, הרי זה ספק, אם זה ששתק כבר רצה, וזה שחזר וצווח חזר בו, או זה ששתק, מפני שעדיין לא הגיע לידו כלום, וזה שצווח הוכיח סופו על תחילתו (עכ"ל), וכ"כ המחבר בשו"ע חו"מ (סימן רמ"ה סעיף י"א).

אבל דעת הרא"ש במסכת בבא בתרא (פרק ח' סימן נ"א) דלהלכה קיי"ל

והנה מדברי הרמב"ם מבואר עוד דס"ל, דאפילו אם רק חשב לעבוד ע"ז בזריקה או בהקטרה, וגם לא אמר כן בפיו (רק אמר לנו אח"כ שחשב כן, דאל"כ מהיכן אנו יודעים מחשבתו אשר חשב), מ"מ הוי ספק, דשמא הוכיח סופו על תחילתו, אע"פ שלא זרק את הדם, ולא הקטיר את החלב לע"ז, וכ"כ הב"י (יו"ד סימן ד'), ופירש כן גם בדברי הטור (שם), וכתב דאע"ג דבתוספתא (חולין פרק ב' הלכה ד') איתא דהמעשה היה ששחטה ואח"כ זרק דמה, ובזה לא אמרו לא איסור ולא היתר, היינו משום דגם בכזה"ג הוי ספק, דאולי לא אמרין הוכיח סופו על תחילתו, אבל גם באופן שלא זרק לבסוף, איכא ספק דאולי הוכיח סופו על תחילתו.

וכ"כ הש"ך (שם סימן ד' ס"ק א') דלהלכה אין חילוק אם זרק אח"כ או שלא זרק, וכן פסק הפרי מגדים (שם שפ"ד ס"ק א') דבכל גווני הוי ספק, וכ"כ היד אליהו (שם ס"ק ג'), והכי קיי"ל, והטעם בזה דהואיל ופקר לומר כן שרוצה לזרוק לע"ז, או להקטיר חלבה לע"ז, חיישינן שמא לשם זה שחט (שמלה חרשה שם סעיף ג'), ואע"פ שהוא בעצמו אומר, שבשעת השחיטה לא חשב כן, אינו נאמן, ולא אמרין בזה הפה שאסר הוא הפה שהתיר, וגם משום דאפשר לומר, שבאמת היתה לו כונה בשעת השחיטה, אלא ששכח, ולכן הוא אומר ששחט סתמא.

ואולם רבינו ירוחם (נתיב ט"ו אות ה' דף קי"ח ע"א) כתב אם שחטה

מ"מ י"ל דהכא יודו, דהבהמה אסורה גם בהנאה, משום חומרא דע"ז, ולפי דבריו מיושבים דברי הטור והרמ"א, דאע"ג דבחור"מ (סימן רמ"ה סעיף י"א) העתיקו דעת הרא"ש, דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו, מ"מ פסק הטור כאן דהבהמה אסורה בהנאה, וגם הרמ"א שתק ולא פליג על המחבר, והיינו משום חומרא דע"ז.

ולענין הלכה נראה, דאע"ג דרבו הפוסקים שהסכימו לשיטת רבינו ירוחם, ה"ה: מהרש"ל (שם) דרישה (שם ס"ק ב') ב"ח (שם), וכן נראה מדברי הש"ך (שם ס"ק ב'), כריתי (שם ס"ק ה'), יד יהודה (שם פירוש הקצר ס"ק א'), גם הט"ז (שם ס"ק ב') העתיק את דברי המהרש"ל ומשמע שהוא סובר כן לדינא, מ"מ קשה להקל בזה, כיון דהשו"ע (שם סעיף א') סתם בזה לחומרא, וגם הרמ"א לא חלק עליו, וגם המשנה ברורה (הלכות ציצית סימן י"ד סעיף ב' ביאור הלכה ד"ה לא) נקט ג"כ לדדינא הוי ספק, אם אומרים הוכיח סופו על תחילתו, ואזלינן לחומרא.

ומי"מ נראה דבהפסד מרובה וכיו"ב, יש מקום להתיר בהנאה, כדעת המהרש"ל וסייעתו, ובפרט אם רק חישוב אחר השחיטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודה זרה, ולא קיים את מחשבתו, דאז יש לצרף גם את הסוברים, דבאופן שלא קיים את מחשבתו, הבהמה מותרת גם באכילה וכנ"ל, וא"כ יש להקל עכ"פ לגבי הנאה.

כרבנן, דבזיכה לו ע"י אחר, ושתק ולבסוף צווח המקבל, לא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו, וכן דעת הרשב"ם (ב"ב דף קל"ח ע"א ד"ה יורשין), והנימוקי יוסף (שם דף ס"ג ע"ב), וכן פסק באור זרוע (חלק ג' ב"ב סימן קמ"ג).

וכתב המהרש"ל בים של שלמה (חולין פרק ב' סימן כ') דלפי שיטתם, הא דאמרינן בגמ' דלא אמרו בה היתר, משום כבודו דרשב"ג, היינו רק לאסרו באכילה מדרבנן, משום כבודו דרשב"ג, שלא לזלזל ביה כולי האי, לאכול ממה שהוא סובר דהוי זבחי מתים, (אי נמי משום חומרא דע"ז, פר"ח יו"ד סימן ד' ס"ק ג'), אבל ודאי מותר בהנאה, דמעיקר הדין קיי"ל כרבנן, דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו, ודי לנו לאוסרו באכילה, והוסיף שם המהרש"ל לבאר, שזהו דעת רבינו ירוחם (נתיב ט"ו אות ה' דף קי"ח ע"א) שכתב, אם שחטה ואח"כ חישב, כלומר שזרק דמה לעבודה זרה, דמה אסור, והבהמה מותרת בהנאה, דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו, (כך פשוט ומוכח בפרק ב' דחולין, עכ"ל), והיינו משום דגם הוא ס"ל דלהלכה קיי"ל כרבנן, דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו, ורק באכילה אסורה, משום כבודו דרשב"ג, או משום חומרא דע"ז, וכנ"ל. (ובחידושי רעק"א (סק"א) ביאר באופן אחר את טעמו של רבינו ירוחם).

והנה בפרי חדש (שם סימן ד' ס"ק ג') כתב דגם הסוברים בעיקר פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן, דהלכה כרבנן, דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו,

סימן קכ

על איזה עבירות יהרג ולא יעבור*

בע"ה יום ה' בהר י' אייר תשמ"א

כבוד מערכת דער אידישער שטראל הי"ו.
אחדשה"ט באהבה.

בענין הסיפורים החשובים שלכם, שמובא בהמשכים בכותרת "פון אונטער דעם אייזערנעם פארהאנג" מבני אדם שמסרו נפשם, ולא יצאו לעבוד בש"ק וביו"ט, ראוי לציין ההלכה בזה.

זי"ל השו"ע (יור"ד סימן קנ"ז סעיף א') כל העבירות שבתורה, חוץ מעבודת כוכבים, וגלוי עריות, ושפיכת דמים, אם אומרים לו לאדם שיעבור עליהם, או יהרג, אם הוא בצנעה יעבור ואל יהרג, ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג, רשאי אם העובד כוכבים מכוין להעבירו על דת (עכ"ל).

אבל אם אינו מכוין אלא להנאת עצמו (היינו שנצרך לו עבודתו, כגון שאנסו לבנות בית בשבת, או לבשל לו תבשילו, רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה ב') אסור להחמיר, ונקרא חובל בעצמו, וצריך לעבור ואל יהרג, ש"ך (ס"ק ב') בשם רבינו ירוחם (נתיב י"ח).

ובשו"ע (שם) ואם הוא בפרהסיא, דהיינו בפני עשרה מישראל (ולאו דוקא בפניהם ממש, אלא שיודעים מהעבירה, ש"ך ס"ק ד') חייב ליהרג ולא יעבור, אם העובד כוכבים מכוין להעבירו על דת, אפילו על ערקתא דמסאנא (פירוש רצועות המנעל, שאם דרך העכו"ם לקשור כך שרוך הנעל, ודרך ישראל בענין אחר (רש"י סנהדרין דף ע"ד ע"ב), והרי"ף (סנהדרין פרק ח' דף ז' ע"ב) פירש דלעכו"ם בזמן הגמ' היו הרצועות של מנעליהם אדומות, ולישראל היו שחורות, כדי שלא ילבשו מלבוש עכו"ם). אבל אם אינו מכוין אלא להנאתו, יעבור ואל יהרג (עכ"ל השו"ע).

והנה אם אין הגוי מכוין אלא להנאת עצמו, דעת הלבוש (עטרת זהב שם) שיעבור אפילו בפרהסיא, ואפילו להחמיר על עצמו וליהרג, אינו רשאי, דכחובל בנפשו הוא, שאין קידוש השם בזה אם יהרג. וכן כתב הש"ך (שם ס"ק ב') בשם הב"ח, דאפילו בפרהסיא אינו רשאי למסור נפשו, כיון דאינו מתכוין אלא להנאת עצמו. ואח"כ מביא הש"ך דעת הפרישה (שם ס"ק ג') דבפרהסיא רשאי למסור נפשו, וסיים הש"ך דנראה

(*) נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת בהעלותך תשמ"א, גליון 11

דאם השעה צריכה לכך וכה"ג, לכו"ע
רשאי למסור עצמו, דהא הנמוקי יוסף
(סנהדרין פרק ח' דף ח' ע"א) פסק
כהרמב"ם (שם) דאסור לו למסור נפשו
בזה הענין, ואפילו הכי כתב דאם הוא
אדם גדול וחסיד, וירא שמים, ורואה
שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש השם
ולמסור עצמו, אפילו על מצוה קלה, כדי
שיראו העם ליראה ולאהבו בכל לבם.

ואם הגזירה היא על כל מדינת מלכותו,
אע"פ שהישראלים בכלל, לאו שעת
השמד מקרי (ש"ך שם ס"ק ו').

בברכת הצלחה בכל מעשי ידיכם
בהקריינכם אור התורה והאמונה
בבית ישראל.
בכבוד רב
ל. הבהן רבינוביץ

סימן קכא

שותף לשכר ולא להפסד*

ב"ה יום א' ויקרא א' ניסן תשל"ד, ירושלים
לכבוד מערכת אידישער שטראל.

אחדשה"ט

בגליון 25 (פרשת פקודי תשל"ד)
בהכותרת דער קראקאווער רב,
מביא מעשה המדובר שם בענין עסקא בין
ר' שמעלקא, ור' זאלקא, ושניהם היו יראי
ה', ור' זאלקע אמר שהוא (ר' שמעלקא)
רק שותף לשכר ולא להפסד, לכן מדינא
היה חייב לשלם לו, בנאבד לו, אלא
שהסכים ר' זאלקע להשביעו בפרהסיא,
ולפורטו מטעם מחילה.

ותמידהני, שזה נגד ההלכה, כמבואר בגמ'
(ב"מ דף ס"ח ע"א), ובשו"ע

(יו"ד סימן קע"ז סעיף ב', ג'), שאפילו
למחצית שכר, ומחצית הפסד, אסור ג"כ
משום רבית, שנמצא שטורח בחלק
הפקדון בשביל חלק המלוה, לפיכך צריך
ליתן לו שכר טרחו במיוחד.

לדעתי מצוה לתקן, שלא תצא ח"ו
תקלה מזה.

בכבוד רב
ובברכת חג כשר ושמח.
ל. רבינוביץ
בתי נייטין מ"ח ירושלים.
תגובת המערכת

לא נשאר לנו רק להודות למי שהעיר
לנו, ואנו מקוים מהיום להקפיד
יותר, להביא לכם דברים מתוקנים.

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת שמיני תשל"ד, גליון 4

סימן קכב

באיזה אופנים מועיל נתינת אמתלא

למה אמרה טמאה אני, נאמנת, במה שאמרה אח"כ טהורה אני.

וכן נפסק בשלחן ערוך יורה דעה הלכות שחיטה (סימן א' סעיף י"ג) וז"ל: טבח שעשה סימן בראש הכבש השחוט, שיהא נראה שהוא טריפה, וגם היה אומר שהוא טריפה, ואח"כ אמר שכשר היה, ולא אמר כן אלא כדי שלא יקחו אותו, וישאר לו ליקח ממנו בשר, כיון שנתן אמתלא לדבריו, נאמן.

ב. והנה הט"ז (שם ס"ק כ"ב) חולק על פסק השו"ע, וכתב שאין להקל כפסק השו"ע, משום שאמתלא אינו מועיל רק על דיבור שאומר, ולא על מעשה, דהראיה מהגמ' (הנ"ל), על אשה שאמרה לבעלה טמאה אני, היה אמירה לבד, בלי מעשה, אבל אם הוחזקה נדה בשכנותיה, דהיינו שלבשה בגדים המיוחדים לנדתה, לא מהני אמתלא (שו"ע יו"ד סימן קפ"ה סעיף ג'), והטעם לזה דאמרינן משום אונס אמרה טמאה אני, ולכן מהני אמתלא כשהיה רק דיבור, אבל לעשות מעשה, ללבוש בגדי נדה, אינה לובשת (רשב"א תורת הבית בית ז' שער ב' דף ח' ע"א, ש"ך יו"ד סימן קפ"ה ס"ק ה'), הכי נמי כשעשה מעשה טריפה בכבש, לא מהני אמתלא, וכ"כ הפרי חדש (שם סימן א' ס"ק מ') דיש להחמיר, והחכמת אדם

א. איתא בגמרא (כתובות דף כ"ב ע"א) האשה שאמרה אשת איש אני, וחזרה ואמרה פנויה אני, אינה נאמנת, ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, ומעשה נמי באשה אחת גדולה בנוי (יפת תואר), וקפצו עליה בני אדם לקדשה, ואמרה להם מקודשת אני, לימים עמדה וקדשה את עצמה, אמרו לה חכמים, מה ראית לעשות כן, (כיון שאמרת מקודשת אני, למה קבלת אח"כ קידושין), אמרה להם, בתחילה כשבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים, אמרתי מקודשת אני, אבל עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים, עמדתי וקדשתי את עצמי, וקבלו חכמים את דבריה, וזו ההלכה העלה רב אחא שר הבריה, לפני חכמים באושא, ואמרו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, פירש רש"י הואיל ונתנה אמתלא לדבריה, והוא מְשַׁל וטעם, למה אמרה תחילה מקודשת אני, נאמנת. ודוקא שאמרה נתקדשתי סתם, אז מהני אמתלא, אבל אמרה נתקדשתי לפלוני, שוב אינה נאמנת לומר פנויה אני, דלאו כל הימנו לחוב לו, ולהפקיע עצמה ממנו (רמ"א שו"ע אבן העזר סימן מ"ז סעיף ד').

ראיה נוספת לזה, מובא בגמ' (שם) אם אמרה טמאה אני, וחזרה ואמרה טהורה אני, אם נתנה אמתלא לדבריה,

(כלל א' סעיף י"ב) כתב ומ"מ ראוי להחמיר לעצמו גם בזה, וכ"כ הכף החיים (יו"ד סימן א' ס"ק רכ"ז) בשם תואר משה (פרק י"ד ס"ק ג') שבעל נפש ראוי להחמיר על עצמו, ולא לאכלו, היינו אף שנתן אמתלא טובה, ומותרת מצד הדין.

ג. אבל הש"ך (נקודות הכסף סימן א' סעיף י"ג על ט"ז ס"ק כ"ב, ובסימן קפ"ה ס"ק ה') הביא ב"ח (שם סימן קפ"ה ד"ה ומ"ש), ודרישה (שם ס"ק א') שסוברים כהשו"ע בהלכות שחיטה, שמהני אמתלא אפילו כשעשה סימן, שיהיה נראה שהוא טריפה, עם כל זה מהני אמתלא.

וכן הסכימו רוב האחרונים כדעת הש"ך ה"ה: פרי תואר (יו"ד סימן א' ס"ק כ"ח), לחם הפנים (שם ס"ק מ"ב), בית לחם יהודה (שם ס"ק כ"ט), שמלה חדשה (שם סעיף מ'), פמ"ג (שם מש"ז ס"ק כ"ב), שלחן גבוה (שם ס"ק נ"א), אדרת אליהו (שם יד אליהו ס"ק מ"ד) שהעיקר כדברי המחבר, גם הזבחי צדק (שם ס"ק ק"ז) כתב שרוב אחרונים הסכימו כהמחבר.

ומי"מ לכתחילה לא יעשה השוחט כן, ויניח לעולם לפקפק עליו (זבחי צדק שם ס"ק ק"ז, כף החיים שם ס"ק רכ"א).

גם יזהר לכתחילה שלא לומר שהיא טריפה, אף שיאמר אח"כ אמתלא, ויבטח בה, שיזמין לו בשר. ומאוד צריך ליזהר שלא לומר טריפה על בעלי חיים שנשחטו, והם כשרים (זבחי צדק שם ס"ק קט"ז, כף החיים שם ס"ק רל"ג).

ד. וכתבו הב"ח (שם), והש"ך (שם) שלא תיקשי מדברי השו"ע אהודי, שכאן (בהלכות שחיטה) כתוב שמהני אמתלא, אף שעשה מעשה בראש הכבש, ואילו להלן (סימן קפ"ה סעיף ג') כתוב שאם עשתה מעשה, שלבשה בגדי נדה, לא מהני אמתלא, דבנדה די לה שתאמר שהיא נדה, ולמה לבשה בגדי נדה, שמע מינה, דודאי נדה היא, לכן לא מהני שם אמתלא, משא"כ כאן (בהלכות שחיטה), דאי אפשר להחזיקה בטריפה בלא סימן, שאי אפשר לומר בפה לכל אחד שהיא טריפה, הובא בפמ"ג (סימן א' מש"ז ס"ק כ"ב).

והנה הפמ"ג (שם) הוסיף, ולפי זה בכל איסורים, אם היה די באמירה, והוא עשה איזה סימן שהוא, אפילו מעשה כל דהוא, לא מהני (כמבואר בסימן קפ"ה), ר"ל דלבישת בגדי נדה, ג"כ לא הוי סימן גמור, אלא מעשה כל שהוא, דאימור לא נזדמנה לה בגדי טהרה (כמו שכתב הט"ז סימן א' ס"ק כ"ב בשם תשובת מהרי"ק סימן פ"ז), ועכ"ז לא מהני אמתלא.

ה. ועתה נבוא לבאר עוד כמה פרטים ויסודות בדיני אמתלא:

(א) כל אמתלא, תלוי לפי ראות עיני הבית דין.

כן יש ללמוד מדברי השו"ע אבן העזר (סימן מ"ז סעיף ד') דז"ל: אמרה היא מעצמה נתקדשתי, וחזרה ואמרה פנויה אני, תוך כדי דיבור, נאמנת, לאחר כדי דבור, אינה נאמנת. ואם נותנת אמתלא לדבריה, שאמרה כן תחילה כדי שלא

יקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים וכיוצא בזה, וראינו בדבריה ממש, הרי זו נאמנת. ואם לא נתנה אמתלא, או שנתנה ואין בה ממש, אינה נאמנת. ואם קדשה אחר, הוי ספק קדושין (עכ"ל), והרי לנו דבעינן שיהיו רואין שיש ממש בדבריה.

(ב) אמתלא מועלת אף לאחר כדי דיבור, כן מוכח מדברי השו"ע הנ"ל באבן העזר (שם), וכן פסק להלכה הזבחי צדק (יו"ד סימן א' ס"ק ק"י) והשיג על הפר"ח (שם ס"ק י"ג) שכתב דמהני רק בתוך כדי דיבור, והכף החיים (שם ס"ק רכ"ח) הביא שכן פסקו בספר דרך המלך (הלכות נדרים דף מ"ו ע"ג) ובספר בית יצחק (הלכות גירושין דף כ"ו ע"ג) דאמתלא מועלת גם לאחר כדי דיבור.

(ג) דוקא שנתן אמתלא קודם המעשה, אבל אחר כך, כגון בטבח הנ"ל, שאמר שהבשר טריפה ואכלו, ושוב אמר שכשר היה, ונתן אמתלא לאו כל כמיניה, ואינו נאמן (כרית ופליתי, תפארת ישראל סימן קפ"ה ס"ק ב', אדרת אליהו יו"ד סימן א', יד אליהו שם ס"ק מ"ד).

(ד) דוקא אם הבהמה שלו, ועשה בו סימן, כדי שלא יקפצו עליו הקונים, ויפצרו לקנות ממנו, או הבהמה של גוי, אז מהני אמתלא, אבל אם הבהמה של ישראל אחר, לא טוב עשה לצערו ולהפסידו, ואינו מהימן (ים של שלמה חולין פרק א' סימן ח', כנסת הגדולה סימן א' בהגהת ב"י ס"ק פ"ג, שו"ע בעל התניא שם ס"ק נ"ו).

ומידו נראה שאם אמר מקודם להמוכר ישראל, שלא יצטער באמירתו

שזה טריפה, שהוא יקח הבשר, וישלם את כל מחירו, או שאמר לו שאפשר למכרו לגוי, באותו מחיר שנותן ישראל, נמצא שלא גרם לו צער והפסד, מהני בזה אמתלא. וכן במקום שיש דוחק, ויגרום צער להקונים, דסבורים שלא יהיה להם בשר, אפילו אם שייך לגוי, אפשר דלא מהני אמתלא. ולכתחילה אין לומר טריפה, ולומר אמתלא.

(ה) אם אומר טעיתי בדין זה, בדבר הראוי לטעות בו, הוי ג"כ אמתלא ונאמן (שמלה חדשה סימן א' סעיף מ', תבואת שור שם ס"ק ע"ז, ערוך השלחן שם סעיף ס"א).

(ו) אם אינו עושה סימן בכבש שהיא טריפה, וגם אינו אומר שהוא אסור, אלא שאומר שזה הכבש יש בו ספק, וצריך לעיין בפוסקים אם להתירו, ועשה כן מפני דוחק הבשר, ואח"כ אומר שעין בפוסקים, והוא כשר, ולוקח ממנו בשר, מותר לעשות כן, ואין בו פקפוק (זבחי צדק סימן א' ס"ק ק"ח, כף החיים שם ס"ק רכ"ב), ומיהו אפילו בדין זה, בטלו טבחי עירנו מנהג זה, משום לזות שפתיים (שם).

(ז) כיון דמהני אמתלא כשמתחילה אמר טריפה, ואח"כ אמר כשירה, קל וחומר כשאומר מתחילה שהיא כשירה, ואח"כ אמר שהיא טריפה, ונתן אמתלא לדבריו הראשונים, נאמן להטריף (פתחי תשובה סימן א' ס"ק כ', בשם שו"ת שבות יעקב חלק א' סימן מ"ד, שו"ת דבר שמואל סימן קכ"ב, ערוך השלחן סעיף ס"ב).

אבל בלא אמתלא אינו נאמן לחזור
ולומר שהיא טריפה, לאחר שאמר
שהיא כשירה (פמ"ג סימן ל"ט מש"ז ס"ק
כ', דרכי תשובה סימן א' ס"ק רכ"ח).

סימן קכג

סדר הלימוד לאברך

בס"ד יום ב' כי תשא י"ג אדר תשנ"ט
לכבוד נכדי היקר והחשוב הרב גמליאל
הכהן רבינוביץ בן בני אהובי הרה"ג ר'
אלחנן יעקב דוד שליט"א

בענין סדר הלימוד שהנך שואל.

ו רצוי לסדר שיעורים בסעודת ש"ק לפני
ברכת המזון עם המשפחה, בספר חפץ
חיים הלכות לשון הרע, שבלי לימוד
הלכות אלו, קשה להזהר בזה. ובסעודת
ש"ק בבוקר ללימוד קיצור שלחן ערוך.
ובסעודה שלישית אם אפשר ללימוד
שיעור בספרי יראים, וקובץ על יד ירבה
(משלי י"ג, י"א).

אני חושב שכבר ידוע לך לבד, כיון
שנבחרת כבר הרבה דפים בע"פ,
מ"מ אכתוב לך מה שנראה לי.

א אחרי שהנך יודע כבר פשט גמ' רש"י
ותוס', רא"ש ור"ן, לחזור על הגמ'
רש"י ותוס' ב' פעמים.

ז לדייק באמירת התפילות והברכות.

בברכת כל טוב ונחת
המאכל לך כל טוב
ופורים שמח,
ויהי רצון שימשך השמחה תמיד
מאת זקנך
לוי הכהן רבינוביץ

ב בערש"ק וש"ק עוד ב' פעמים, כדי
שיהיה לפחות ד' פעמים (כמבואר
בגמ' עירובין דף נ"ד ע"ב).

ג בערב ראש חודש, לעבור עוד פעם מה
שלמד כל החודש, ורצוי ב' פעמים.

ד בסוף הזמן, לעבור מה שלמד כל
הזמן, עם תוס' וראשונים.

סימן קכד

הדרבה לבחור בר מצוה

- בס"ד יום ב' נשא, שלושה ימי הגבלה, ד' סיון תשע"ג
לכבוד הנכבד והחשוב רודף צדקה וחסד
הרב ר' דן גרטלר שליט"א
אחדשה"ט באהבה ובידידות
- הנני** מברך אתכם בשמחה השרויה
בביתכם – שמחת הבר מצוה של
בנכם היקר דוד אברהם שליט"א.
- יהי** רצון שיהיה לכם הרבה נחת ממנו,
ומכל יוצאי חלציקם, ותתברכו בכל
מילי דמיטב.
- ובלי** נדר אזכיר בתפלה את בנכם נער הבר
מצוה - שיגדל בתורה ובמעשים
טובים, ומידות טובות, כראוי להורים
מפוארים כאלו, ויתברך בכל מילי דמיטב.
- אכתוב** כאן כמה הנהגות טובות, לנער
בר מצוה, ואקווה שיהיה לתועלת.
- א.** האב ידייק על בנו שיהיה לו
מידות טובות.
- ב.** שיידע הבן ג"כ בעל פה, כדי שיוכל
לקיים "ובלכתך בדרך".
- ג.** ללמוד קצת דברי מוסר בכל יום.
- ד.** לא לדבר באמצע הלימוד, ולהשפיע
ג"כ על חבריו בזה.
- ה.** לחזור תמיד מה שלמד כבר, שלא
ישכח ממנו, והבא לטהר מסייען לו.
- ממני יידיכם
לוי הכהן רבינוביץ

סימן קכה

האם יכולים למכור המצוות שעשה*

- בע"ה יום א' כי תצא ה' אלול תש"מ
- כבוד מערכת דער אידישער שטראל
- בגליונכם** מפרשת שופטים (גליון 22)
- בכותרת "די וועלט איז נישט הפקר",
מובא מעשה באחד שמכר לקצב את כל
מצותיו בכמה גראשן (שקלים בודדים),
ואח"כ מת המוכר, ובא בחלום לאשתו,
וסיפר לה שאין לו מנוחה בעולם העליון,

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת נצבים וילך תש"מ גליון 25)

ימציא לו פרנסה, ויחלוק עמו בשכר, אבל אם כבר עשה בתורה, אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתן לו, וכן הוא בגמ' סוטה (דף כ"א ע"א), וה"ה בשאר מצות.

ואולי הכוונה היה שם, על מצוות ומעשים טובים שיעשה אח"כ.

בברכת כתיבה וחתומה טובה
ל. הכהן רבינוביץ

כיון שמכר המעט שהיה לו, לכן ביקש ממנה שתקנה בחזרה מהקצב את מצותיו שעשה. וכך הוה שקנתה בחזרה מהקצב את מצותיו במעמד הבית דין של קראקא.

בנופא דעובדא יש לעיין כי למצוות ומעשים טובים שעשה כבר, אי אפשר למכור.

דז"ל הרמ"א (שו"ע יור"ד סימן רמ"ו סעיף א') ויכול אדם להתנות עם חבירו, שהוא יעסוק בתורה, והוא

סימן קכו

בענין הנ"ל*

כותב המכתב שכתב את הסיפור בגליון פרשת שופטים, באחד שמכר מצוותיו לשני - עונה על הערה.

אבל אישתמיטתיה מה שסיים רבינו ירוחם בעצמו (מובא בב"י שם

בסוף הסימן בטור, וכן בהגהות רע"א שם בשו"ע על מקומו) כי מסתבר שהעוסק איבד שכרו שכבר ביטל חלקו, ולפי זה מה שכתב הרמ"א שאינו יכול למכור עוד חלקו, הפירוש הוא למכור לטובת הקונה באופן שיזכה בו הקונה, אבל המוכר עצמו איבד המצוה שהיתה לו.

ומילתא בטעמא היא, כי שם מיירי בשנים שרצו להשתתף כיששכר וזבולון, וכשמעון אחי עזריה,

אל כבוד המערכת של "דער אידישער שטראל".

בגליון מספר 25 נדפסה הערה בקשר להמעשה שנדפס בשמי בחוברת של פרשת שופטים, באחד שמכר מצוותיו לחבירו.

וזאת היא תשובתי אליו:

לכאורה יפה העיר משו"ע יו"ד (סימן רמ"ו סעיף א') שלאחר שכבר עסק בתורה, אינו יכול למכור עוד את חלקו בשביל ממון שנותנים לו, ומקורו מגמ' סוטה (דף כא ע"א) ורבינו ירוחם.

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת וירא תשמ"א, גליון 7

ואם התנו מתחילה שהוא יחזיק ע"י מסחרו את אחיו שעוסק בתורה, ועי"ז למד תורה מתוך הרחבת הדעת, דין הוא שיהיה לו חלק בתורתו, אבל לאחר מעשה, כהלל ושבנא אחיו (במס' סוטה שם) שלאחר שהלל כבר למד תורה מתוך דוחק ועוני, ואח"כ רצה שבנא לקנות חלק מתורתו בממון, על זה אמרו שאינו יכול לזכות בו עוד, כי מה דהוי הוי).

ועל פי הנ"ל מכוון המעשה, שגילה בחלום לאשתו, כי מאחר שמכר מצוותיו, הוא ממש ערום מן המצוות, אפילו אם נניח כנ"ל כי הקונה לא זכה בהן.

ברגשי כבוד ויקר וברכת כוח"ט
שמעון שרייבער
אנמווערפן

סימן קבז

בענין הנ"ל*)

בע"ה יום א' חיי שרה ט"ז חשון תשמ"א

כבוד מערכת דער אידישער שטראל

מערכת נכבדה

בפרשת נצבים וילך (גליון 25) כתבתי הערה בגליונכם, בענין הסיפור באחד שמכר מצוותיו לשני.

וראיתי עתה בגליון פרשת וירא (גליון 7) שכותב הסיפור עונה על הערתי, וכתב כיון שמקור הדין של הרמ"א הוא ברבינו ירוחם, והרי רבינו ירוחם סיים שהעוסק איבד את שכרו, שכבר ביטל חלקו, (הובא בהגהות רע"א). לכן גילה בחלום לאשתו, כי מאחר שמכר מצוותיו, הוא ממש ערום מן המצוות.

על זה אשיב, זה לשון הב"י (יו"ד סוף סימן רמ"ו) כתב רבינו ירוחם (נתיב ב' דף כ"ג ע"א) העוסק בתורה, קודם שיעסוק, יכול להתנות שיעסוק חבירו בסחורה, ויטול חלקו מלימודו, כמו יששכר וזבולון, אבל אחר שעסק כבר, ונותן לו ממון, אינו כלום, כדכתיב (שיר השירים ח', ז') אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, בוז יבוזו לו, וזה ענין הלל ושבנא (כדאיתא בסוטה דף כ"א ע"א), ומסתברא שהעוסק אבד, שכבר בטל חלקו, כך כתבו המפרשים (עכ"ל).

לכאורה נראה מאחר שהרמ"א בשו"ע מביא שם רק תחילת דבריו של רבינו ירוחם, ולא סופו, אפשר לומר שסובר הרמ"א כי מאחר שלא קנה

(*) נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת ויצא תשמ"א גליון 10

הלוקח, לא אבד המוכר, כמו בכל קניות, שאם הלוקח לא קנה והוי מקח טעות, הלוקח מחזיר דמיו למוכר.

וכן הלבוש (עטרת זהב) הביא רק את דברי הרמ"א.

גם הערוך השלחן (שם סעיף ח') מביא רק את דברי הרמ"א, וכתב טעם לזה, דשכר עולם הבא אינה במכירה, ובנתינה לאחרים, והנפש שעשתה, היא תשיג שכרה ולא אחר, אך כשמתחלה משתתפים בהמצוה, ממילא דעשו שניהם המצוה, כמו יששכר וזבולון, ועל זה נאמר (משלי ג', י"ח) עץ חיים היא למחזיקים בה, ותומכיה מאושר (עכ"ל).

ואפילו תימא שגם הרמ"א סובר כן, שהמוכר אבד חלקו כרבינו ירוחם, ג"כ קשה הסיפור, כי מכיון שהקונה לא זכה בזה לכו"ע, כמבואר ברבינו ירוחם וברמ"א, היה צריך מדינא להחזיר את הדמים, כמו שכתב מנחת פתים (להרה"ק ר' מאיר אריק זצ"ל שם) ורק מסתפק למי צריך להחזיר, למוכר, או לצדקה) ואיך היה יכול למכור אח"כ (לאשתו של המוכר) בדבר שלא זכה בזה.

בברכת כל טוב,
ובהערצה במעשי ידיכם, להרבות
כבוד שמים
ל. הכהן רבינוביץ

סימן קכח

בענין הנ"ל*

הוראת שעה, וכעין שמצינו כמה פעמים בגמרא על פי הדיבור שאני.

אשר על כן הוספתי מתחילה הערה קצרה על המעשה שהיה, כי מן הסתם היתה לו איזה זכות שהרשו לו לבא לאשתו בחלום, ולתקן מה שקלקל. (אולי עמדה לו זכות המילה, כעין שכתבו התוס' סנהדרין דף ל"ז ע"ב) ואותה זכות עצמה היא היא שעמדה לו, שהרשו לו אחר מיתתו לחזור ולרכוש שוב את מצוותיו שעשה בחייו, כי לולא כן מה

אל כבוד המערכת "דער אידישער שטראל"

בחוברת השבוע של פרשת ויצא, ראיתי כי הרב ראבינאוויטש (שליט"א) [זצ"ל] עוד לא נחה דעתו, ועודנו מפקפק, איך התקיים על פי ההלכה מעשה המכירה, ושוב מעשה החזרת המצוות.

ואע"פ ואומר אם נרצה להתבונן עוד יותר, הרי כל המעשה מתחלה ועד סוף, הוא מעשה פלא, יוצא מן הכלל, כעין

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת שמות תשמ"א, גליון 16)

הועיל שהרשו לו לבא לאשתו בחלום, אם לא ירשו לו לשוב ולזכות במצוותיו.

ועל כרחנו צריכים אנו לומר כן, היות שהמעשה שהיה כך היה כמו שקיבלתי מעד ראייה ממש.

וכדי שלא יחשוב הרב רבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל] כי רציתי לדחותו בקש, אען עוד ואומר, כי הלשון של מכירה וקנין שהשתמשתי בו, הוא לאו דוקא, רק איבד זכות מצוותיו ע"י שוויתר עליהן בשביל ממון שקיבל, ושוב הרשו לו לאחר מותו לחזור ולרכוש אותן, ע"י שתחזיר אשתו את הממון שקיבל, על דרך דבר שנתקלקלו בו

ניתקנו, ועל דרך שאמרו בגמ' (מועד קטן דף ט"ז ע"א) טוט אסר וטוט שרי, וכעין תשובת המשקל.

אבל איך שיהיה, אפילו אם היה מתברר כל המשא ומתן על פי הלכה ברורה, עדיין אנו מוכרחים לומר כי עמדה לו איזה זכות כנ"ל, וממילא אין עוד מקום בכגון דא להקשות קושיות על מעשה שהיה. גם לא עלינו לקבוע איזה זכות, כי לא בשמים היא.

ברגשי כבוד ויקר
שמעון שרייבער
מאנטווערפן

סימן קכט

המשך הנ"ל

תשובה מבן המחבר

כשאמו"ר הגה"צ זללה"ה ראה מכתב זה (בדער אידישער שטראל פרשת שמות תשמ"א) נהנה מהמכתב, וכששאלתי אותו אם רוצה לענות לו תשובה, ענה לי, אין לי מה לכתוב לו, הרי מסכים לדברי, שכתב להדיא וז"ל: "וכדי שלא יחשוב הרב רבינוביץ, כי רציתי לדחותו בקש, אען עוד ואומר כי הלשון של מכירה וקנין שהשתמשתי בו הוא לאו דוקא" (עכ"ל).

וזאת כתבתי במכתבי (ה' אלול תש"מ) דמצוות ומעשים טובים שעשה כבר, אי אפשר למכור (כמבואר ברמ"א יו"ד סימן רמ"ו סעיף א'). עכ"ד אאמו"ר הגה"צ זללה"ה.

(ולאחרונה יצא קונטרס מכירת עולם הבא בהלכה ובאגדה, מהרה"ג ר' יוחנן טווערסקי שליט"א ברוקלין ניו יארק, שם הביא בארוכה כל

הפוסקים שכתבו, שלא יכולים למכור חלק של עולם הבא, על העבר.

ומה שהמוכר בא בחלום שאין לו מנוחה, הוא לאו דוקא בשביל המכירה, שאין לזה תוקף, רק הוא בחינת תוהא על הראשונות, שאיתא בגמ' (קידושין דף מ' ע"ב), וכן נפסק ברמב"ם (הלכות תשובה

פרק ג' הלכה ג') וז"ל: כל מי שניחם על המצוות שעשה, ותהא על הזכויות, ואמר בלבו, ומה הועלתי בעשייתן, הרי זה איבד את כולו, ואין מזכירין לו שום זכות בעולם הבא (עכ"ל).

אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ

סימן קל

לימוד תורה לשמה

בתיקוני זוהר (תיקון י', דף כ"ה ע"ב) אוריתא בלא דחילו ורחימו, לא פרחית לעילא, פירוש: לימוד התורה בלא יראה, ובלא אהבה, לא עולה למעלה.

נראה לבארו על פי דברי הגמ' (תענית דף ז' ע"א) תניא היה ר' בנאה אומר, כל העוסק בתורה לשמה, תורתו נעשית לו סם חיים, פירש רש"י "לשמה" משום כאשר צוני ה' אלקי, ולא כדי להקרות רבי.

ובתבו התוס' (פסחים דף נ' ע"א ד"ה וכאן) דעיקר הלימוד צריך להיות על מנת לעשות (ע"כ), היינו לקיים את כל דברי התורה, לשמור את עצמו מלעבור על שס"ה לא תעשה, וזה בחינת יראה, וכן לקיים רמ"ח מצוות עשה, וזה בחינת אהבה, וכן לקיים המצוות שאמרו חז"ל, וכן לשמור מלעבור מה שאסרו חז"ל. וכן הוא להדיא בתיקוני זוהר

(תיקון ל"ו) ומדחילו ורחימו אתייהבו פקודין דעשה ולא תעשה.

ובמדרש רבה (ויקרא פרשה ל"ה ס"ק ז') "ועשיתם אותם" (ויקרא

כ"ו, ג') תני ר' חייא הלומד לעשות, לא הלומד שלא לעשות, הלומד שלא לעשות, נוח לו שלא נברא, אמר רבי יוחנן הלומד שלא לעשות, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, ולא יצא לאויר העולם (וכן הוא בירושלמי ברכות פרק א' הלכה ב').

אמר רבי אחא, הלומד על מנת לעשות זוכה להקביל רוח הקודש, מה טעם, דכתיב (יהושע א', ח) "והגית בו יומם ולילה", למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו, כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל", ואין תשכיל אלא רוח הקודש, כמו דאת אמרת (תהלים פ"ט, א') משכיל לאיתן האזרחי (מדרש רבה שם).

לכן מבקשים כל יום בתפילת שחרית "ותן בליבנו בינה - לשמור ולעשות

ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה - ויחד לבבינו לאהבה וליראה את שמיך".

ובאהבה נכלל ג"כ לקיים הן המצות עשה, והן השמירה מלעבור על לא תעשה, שיהיה מאהבה ה', היינו לעשות נחת רוח לפניו, ולגרום שמחה להקב"ה, כמו שפירש הקדושת לוי (פרשת שמיני ד"ה בפסוק) שוש איש בה' (ישעיה ס"א, י') "שוש" כלומר שאני שוש בשמחה רבה, מחמת "איש בה" שאני מביא שמחה בה', בשביל זה אני שמח שמחה רבה, שזכיתי לכך להביא חדוה להשי"ת (עכ"ד).

אבל מי שלא לומד כדי לקיים, היינו בלא דחילו ורחימו, אינו תורה לשמה, ולא עולה למעלה, כמבואר בגמ' (פסחים דף נ' ע"ב) רבא רמי, כתיב (תהלים נ"ז, י"א) "כי גדול עד שמים חסדיך", וכתיב (שם ק"ח, ה') "כי גדול מעל שמים חסדיך", הא כיצד, כאן בעושין לשמה (היינו כדי לקיים, על זה נאמר כי גדול מעל שמים חסדיך), וכאן בעושין שלא לשמה (ע"כ), היינו שלומד כדי שיכבדוה, וכה"ג (תוס' שם ד"ה העושה, ברכות דף י"ז ע"א ד"ה העושה, תענית דף ז' ע"א ד"ה וכל), נמצא שאין לימודו לקיים, כמו שצוה ה', לכן רק עד שמים חסדו, דלא עולה למעלה.

ובזה יובן דברי התיקוני זוהר (הנ"ל) אם לומד בלא יראה ואהבה, הגם שהקב"ה נהנה ג"כ ממנו, שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים דף נ' ע"ב), ומקבל על זה שכר, כיון שאינו לומד לקנטר (תוס' שם ד"ה העושה), אבל התענוג הגדול אחרי יציאתו מהעולם הזה אין לו, כיון שלא עולים עמו.

משא"כ כשלומד תורה לשמה, שעולה למעלה עמו ומליצה עליו ומתענג בה, כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק ד' משנה י"ז) יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה.

ובדברינו יובן מה שכתב הגר"א (אבן שלמה פרק ה' סעיף א') וז"ל: אע"פ שהתורה והמצות עצמם אהובים וטובים לפני ה' מאוד, כמו שאמרו (פסחים דף נ' ע"ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות, אפילו שלא לשמה, מ"מ שלימות העבודה בדרכי ה' הוא בדחילו ורחימו, כמו שאמרו (פסחים הנ"ל), ומביא דברי הגמ' (הנ"ל).

וזה: ספר נועם הלבבות (מבעל שלחן הטהור, מאמר כונת התפלה), כידוע מתולדות יעקב יוסף (פרשת עקב ס"ק ד') בשם הבעש"ט, פירש הכתוב (תהלים ס"ח, י"ד) "אם תשכבון בין שפתים", שהקב"ה שומר ושוקד על שפתי האדם לנשקם, כשהם אומרים תורה ותפלה בדחילו ורחימו.

סימן קלא

בענין הנ"ל

היטב בספרי מעדני השלחן, גם אני עיינתי בכמה מקומות בספרו החשוב משנת יוסף חלק ה' ששלח לי, ונהניתי מאוד בדבריו הנאמרים להלכה, כי ידיו רב לו לפסוק הלכה למעשה.

ולאזות חביבות, אכתוב לו דבר תורה בענין לימוד התורה.

בס"ד יום הששי פרשת נח ה' חשון תשס"ד
לכבוד ידידנו עוז הרב הגאון וכו' רבי
יוסף ליברמן שליט"א מו"צ פעיה"ק,
ומח"ס משנת יוסף אחדשה"ט באהבה

קיבלתי את מכתבו החשוב^(*), ונהניתי
מאוד בראותי שמעכ"ת מעיין

(י) יוסף ליברמן

ראש ישיבת "כולל שומרי החומות"
ורב דקהל סדיגורה ירושלים ת"ו
מח"ס "משנת יוסף"
בס"ד ג' חשון תשס"ד
שוכט"ס

לכבוד ידידי, וידיד כל בית ישראל הגאון הצדיק המפורסם לשו"ת כקש"ת מוהר"ר לוי הכהן רבינוביץ
(שליט"א) [זצ"ל], מגדולי ירושלים ת"ו,
מחבר הספרים החשובים והנפוצים בכל ישראל "מעדני השלחן" על יו"ד.
אחדשת"ה ביקרא דאורייתא.

לכבוד ולשמחה ה' לי לקבל ספרו מעדני השלחן על סי' ע"א – פ"ו, וכמעשה בראשונים כן בזה,
הולכים למישרים, לעומק ולרוחב, לבאר כל גלה בשו"ע, בהרחבה נפלאה מראשונים ואחרונים, בהיקף
רב ובסברא ישרה, אשרהו שככה לו, ואשרינו שזכינו בדורינו לחיבור יקר וחשוב זה.
תקותינו חזקה שיהי' השי"ת עמו ויסייעהו לברך על המוגמר על כל ההלכות הגדולות שביו"ד, כמו
שמרן המשנה ברורה עשה על כל או"ח, ויהיה בזה זיכוי רבים עצום ללומדים הרבים בטוש"ע יו"ד.
כ"ד המברכו בבריות גופא ונהורא מעליא, וכח ואומץ, ויחדש השי"ת קשר נעוריו לעשות חיל בהרבצת
התורה לאיושט"א.

דושת"ה

יוסף ליברמן

שלחתי ע"י בני שליט"א שו"ת משנת יוסף ח"ה

איתא בשו"ע יו"ד (סימן רמ"ו סעיף כ') לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ומקורו גמ' (פסחים דף נ' ע"ב, נזיר דף כ"ג ע"ב, סוטה דף כ"ב ע"ב, ודף מ"ז ע"א, סנהדרין דף ק"ה ע"ב, הוריות דף י' ע"ב, ערכין דף ט"ז ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם "בתורה ובמצות" אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

ולמוד "לא לשמה", היינו שיכבדוהו וכה"ג, אבל אם לומר לקנטר, על זה אמרינן בגמ' (ברכות דף י"ז ע"א) נוח לו שלא נברא (כ"כ התוס' ברכות שם ד"ה העושה, פסחים דף נ' ע"ב ד"ה וכאן, נזיר דף כ"ג ע"ב ד"ה שמתוך, סוטה דף כ"ב ע"ב ד"ה לעולם).

אבל אם לומד כדי שיכבדו אותו וכדומה, מותר.

אבל הזוה"ק מחמיר בזה מאוד, כדאיתא בתיקוני זוהר (בהקדמה דף ב' ע"א) בדרוש על שלח תשלח את האם, ואת הבנים תקח לך. וז"ל: אלין דעסקין באורייתא לשמה, ונטרין פקודהא, דאינון תרי"ג מצות, דתליין משם ה', כענבין באתכלא, כדי לייחדא בהון לשם ה' בשכינה - אתמר בהון (דברים כ"ב, ו') "לא תקח האם על הבנים", ואלין דלא משתדלי באורייתא לשמה, אתמר בהון (שם כ"ב, ז') "שלח תשלח את האם", את לרבות שם ה' דאסתלק עמה מההוא בר נש (עכ"ל).

פירוש: אלו שעוסקים בתורה לשמה, ושומרים מצוותיה, שהם תרי"ג

מצוות שתלויות משם ה', כענבים שתלויים באשכול, כדי ליחד בהם את שם ה' עם השכינה - נאמר בהם "לא תקח האם על הבנים". ואלו שלא עוסקים בתורה לשמה, נאמר בהם "שלח תשלח את האם" את לרבות שם ה', שמסתלק עמה, מאותו בן אדם, דהשכינה מסתלקת כיון שלא למד לשמה.

והמביר באר לחי ראי (דף י"א) דהלומדי תורה צריכים ללמוד לשמה בכל לבבם, בלי שום פניה להנאת עצמם, רק כדי שידעו איך לקיים מצות ה'.

ובזוה"ק (פרשת בראשית דף כ"ה ע"ב) כתב שיש חמש מינים בערב רב, והשלישי שבהם נקרא "כת גיבורים", עלייהו אתמר (בראשית ו', ד') "המה הגיבורים אשר מעולם אנשי השם", ואינון מסטרא דאילין דאיתמר בהון (שם י"א, ד') "הבה נבנה לנו עיר ומגדל, וראשו בשמים, ונעשה לנו שם", דבנין בתי כנסיות ובתי מדרשות, ושיוין בהו ספרי תורה, ועטרה על רישיו, ולא לשמה דה', אלא למעבד להון שם, הדא הוא דכתיב (שם) ונעשה לנו שם (הובא בהקדמת רבי חיים ויטאל ז"ל על עץ חיים).

פירוש: כת שלישי שבערב רב נקרא "גיבורים", עליהם נאמר "המה הגיבורים אשר מעולם אנשי השם", והם מצד של אלו שנאמר בהם "הבה נבנה לנו עיר ומגדל, וראשו בשמים, ונעשה לנו שם", שבונים בתי כנסיות, ובתי מדרשות, ושמים בהם ספרי תורה, ועטרה על ראשם, ולא לשם השם, אלא לעשות להם שם, זה הוא שכתוב "ונעשה לנו שם".

וכתב הכף החיים (סימן ק"י ס"ק ס"ב) קודם שיתחיל האדם ללמוד, יהרהר בתשובה, ואח"כ יקבל עליו למסור נפשו על קדושת השם בארבע מיתות דין, - כדי שעיי"ז יתכפרו לו עונותיו, ויוכל לעלות לימודו למקום עליון, - ויאמר: הריני בא לקיים מ"ע של לימוד התורה, וכמו שאמר הכתוב (יהושע א', ח') והגית בו יומם ולילה, והריני לומד תורה לשמה (עכ"ל).

בברכת ברכה והצלחה וכל טוב
ידידו
לוי הכהן רבינוביץ

רואים מדברי הזוה"ק שלימוד לשם כבוד, וכה"ג, נקרא לא לשמה, וחולק על הגמרא בזה.

והנה להלכה כתב המשנה ברורה (סימן כ"ה ס"ק מ"ב) בשם כנה"ג (בכללי הפוסקים) דכל דבר שבעלי הקבלה והזוהר חולקין עם הגמ' והפוסקים, הלוך אחר הגמ' ופוסקים, מיהו אם בעלי הקבלה מחמירין, יש להחמיר ג"כ (עכ"ל), נמצא דכאן פוסקים כדברי הזוהר, לפי זה יש לדרוש ברבים כל רב ומשפיע בעדתו, להתחזק בלימוד התורה לשמה, וקיום המצות לשמה.

סימן קלב

בענין הנ"ל

השלחן" על שו"ע יו"ד, ד' חלקים, ולהמשך אנו מצפים בס"ד.

אחדשת"ה באה"ר וכבוד הראוי.

יקרת מכתבו האיר מול עבר פני, כולו אומר כבוד, במעלת לימוד תורה לשמה, ודורש מכל רב לעורר על זה.

והנה אני הצעיר כבר בשנת תש"מ הדפסתי "מאמר תורה לשמה" מאמר גדול בכמות ואיכות בס"ד, "פתיחה למשנת יוסף חלק א', והדפסתיו שנית

יוסף ליברמן

ראש ישיבת "כולל שומרי החומות"

ורב דקהל סדיגורה ירושלים ת"ו

מח"ם "משנת יוסף"

בס"ד כ"ה חשון תשס"ד

שוכט"ס למעכ"ת ידידי ומכובדי מגדולי וזקני חכמי ירושלים ה"ה הגאון הצדיק רבי לוי הכהן רבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל] מחבר הספרים הנודעים והמאירים "מעדני

בדרשות ומאמרים משנת יוסף (חלק א' סימן ב') ואקוה שהתעוררו רבים על ידו.

ובהתאם לדרישתו, אמשיך בס"ד לעורר על זה, גם בעל פה ביתר שאת, בנוסף למה שהנני מזכיר זאת תמיד.

הנני שולח בזה למעכ"ת שליט"א ספרי זה עם המאמר הנ"ל.

ולעניינך אין מחלוקת בין הנגלה והנסתר, דהיינו בין הש"ס להזוהר, דמה שאמרו (פסחים דף נ' ע"ב ושם נסמן) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה, הוא באופן שמסיק "שמתוך שלא לשמה בא לשמה", אבל לא שישאר בזה כל ימיו ח"ו, והבאתי (בעמוד ל"ו ע"א) כן משו"ת מהר"ח אור זרוע (סו"ס קס"ג) דכל שלא לשמה עבירה היא, אלא שהותרה מפני שסופה לבא לידי מצוה, אבל מי שמקשה עורפו לעולם, לא יעשה מצוה, נוח לו שלא נברא (עכ"ד, ועיי"ש עוד).

וזה מתאים להזוה"ק שהביא כת"ר (בתיקוני זוהר דף ב' ע"א, ובפרשת בראשית דף כ"ה ע"ב) שהחמיר מאוד

בתורה ומצות שלא לשמה, שגם הש"ס מודה לזה, וגם הזוה"ק מודה דאע"פ שזה חמור, בכל זאת מוטב להתחיל בשלא לשמה, דמתוך כך בא לשמה. ואין להתרשל מלימוד מפחד שמא אינו לשמה, דחז"ל הבטיחו שיבא לשמה.

ואפילו מי שלמד שלא לשמה, יכול לתקן זאת ע"י שילמד אח"כ לשמה כמו שכתבתי (שם עמוד פ"א ע"א) מנפש החיים, וספר המכתבים, שכמו שהעברת קולמוס מהני, כן בתורה ומצוות נעשה הכל למפרע לשמה (ויעיין עוד שם (עמוד נ"ד – נ"ה) ויראה דברים ברורים בס"ד).

ואשרי הדור שהגדולים, כמו כת"ר (שליט"א) [זצ"ל], דואגים ומוכיחים לקטנים, ללמוד תורה ולקיים מצוותיה לשמה.

יוזבהו השי"ת להפיץ מעיינות תורתו ויראתו חוצה, מתוך בריאות שלימה ורב כח ואומץ, ורב נחת מכל יו"ח לאוי"ט, ונזכה במהרה לגאולה שלימה אכי"ר,

דושת"ה
יוסף ליברמן

סימן קלג

מה המקור לחכמי ורבני הישיבות שלומדים תורה,
ולא לומדים אומנות לפרנסתם

מברטנורא, לפי שאי אפשר לו בלא מזונות,
ומלסטם את הבריות, ומשכח תלמודו.

וכן נפסק להלכה בטור (או"ח סימן
קנ"ו סעיף א') ובשו"ע (שם) וז"ל:
ואחר כך ילך לעסקיו, דכל תורה שאין
עמה מלאכה, סופה בטלה, וגוררת עון,
שאם אין לו מה יאכל, העוני יעבירונו
על דעת קונו.

אמנם המשנה ברורה (שם ביאור הלכה
ד"ה סופה) כתב וז"ל: כתבו
הספרים, שזה נאמר לכלל העולם, שאין
כולם יכולים לזכות לעלות למדריגה רמה
זו, להיות עוסקים רק בתורה לבדה.

אבל אנשים יחידים, יוכל להמצא בכל
עת, באופן זה.

וזהו שאמרו (ברכות דף ל"ה ע"ב)
"הרבה עשו כרבי שמעון בר
יוחאי, ולא עלתה בידן" רצונם לומר
דוקא הרבה (לא עלתה בידם, אבל יחידים
כן עלתה בידם), והקדוש ברוך הוא בודאי
ימציא להם פרנסתם.

וכעין זה כתב הרמב"ם (הלכות שמיטה
ויובל פרק י"ג הלכה י"ג) ולא
שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש, מכל
באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו, והבינו

ב"ה יום ה' לך לך י"א חשון תשל"ג
ירושלים עיה"ק

לכבוד הר"ר ישראל מאיר שורקין הי"ו בן
הרה"צ רבי יעקב משה זצ"ל ניו יורק
אחדשה"ט באהבה

א. מה שכבודו שואל בענין בני הישיבות
שלא מתנהגים כדברי חז"ל, דאיתא
(בגמ' קידושין דף כ"ט ע"א) האב חייב
ללמדו אומנות.

והביא דברי הרמב"ם (הלכות דעות פרק
ה' הלכה י"א) דרך בעלי דעה,
שיקבע לו אדם מלאכה, המפרנסת אותו
תחילה, ואחר כך יקנה בית דירה, ואחר
כך ישא אשה.

ומיום בדברי המשנה (אבות פרק ב'
משנה ב') כל תורה שאין עמה
מלאכה, סופה בטלה.

הנני עונה מה שנלע"ד, ובטח אם כבודו
ישאל את גדולי התורה, ימצא
תירוץ מספיק לשאלתו.

ואפתח במה שסיים, בדברי המשנה
(אבות פרק ב' משנה ב') כל
תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה,
וגוררת עון, והסביר רבינו עובדיה

מדעו להבדל לעבוד לפני ה', לשרתו ולעבדו, לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים, אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו, לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה, דבר המספיק לו, כמו שזיכה לכהנים וללויים, הרי דוד ע"ה אומר (תהלים ט"ז, ה') ה' מנת חלקי, וכוסי אתה תומך גורלי (עכ"ל הרמב"ם).

וסיים המשנה ברורה (שם) ובפרט אם כבר נמצאו אנשים שרוצים להספיק לו צרכיו, כדי שיעסוק בתורה, בודאי לא שייך זה, ויששכר וזבולון יוכיח (עכ"ל).

ב. וכדאי להביא כאן הגמ' (כתובות דף קיא ע"ב) מה מרויח מי שמחזיק תורה, דז"ל (הגמ' שם) כל המשתמש באור תורה (שלומד תורה), אור תורה מחייהו (ויקום בתחיית המתים), וכל שאין משתמש באור תורה, אין אור תורה מחייהו.

ביון דחזייה דקמצטער (שלא לומד, ולכן לא יוכל לקום בתחיית המתים), אמר לו רבי מצאתי להן תקנה מן התורה, (יהנו תלמידי חכמים מנכסיהם, רש"י), דכתיב (דברים ד', ד') "ואתם הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום", וכי אפשר לדבוקי בשכינה, והכתוב (שם דברים ד',

כ"ד) "כי ה' אלקיך אש אוכלת", אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב, כאילו מדבק בשכינה, והסביר רש"י שעי"ז הם פנויין לעסוק בתורה, על ידי אלו, וכתוב (דברים ד', ד') "חיים כולכם היום" על ידי דיבוקן של תלמידי חכמים, יזכו לחיות (עכ"ל).

ג. וגם התלמידי חכמים מגינים על הדור, כדאיתא בגמ' (מנחות דף ק"י ע"א) אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (ויקרא ז', ל"ז) זאת התורה לעולה, למנחה, ולחטאת, ולאשם, כל העוסק בתורה, כאילו הקריב עולה, מנחה, חטאת, ואשם.

ואיתא במדרש רבה (בראשית פרשה ס"ה ס"ק כ') כתיב (בראשית כ"ז, כ"ב) "הקול קול יעקב" בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות, אין הידים ידי עשו.

ד. ובגמ' (מגילה דף ט"ז ע"ב) "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות" (עכ"ל) היינו שהקב"ה משלם שכר ללומדי תורה, יותר ממי שמציל נפשות (יא).

אבל אין הכונה שאם בא לידי הצלת נפשות שלא יציל ח"ו, שכל מצוה שאי אפשר להיות על ידי אחר, מבטלין תלמיד תורה בשביל זה (כמבואר בגמ' מו"ק דף ט' ע"א, שו"ע בעל התניא

(יא) אמר בן המחבר: מצאתי חז"ל (מדרש גדול וגדולה פרק ה'), להדיא כך, וז"ל: גדולה תורה, וגדולה שכרה, משכר הצלת נפשות (הובא באוצר מדרשים חלק א' דף 79, ראשית חכמה, פרק אור גדולה פרק ה').

הרבה יותר טוב, כידוע במקום שיש
ישיבות אז מצב הדת מרומם.

ידידו הדורש בשלומו
ומאחל לו כל טוב ברוח וגשם
לוי הכהן רבינוביץ

הלכות תלמוד תורה פרק ד' סעיף ג'), כי
העיקר לימוד התורה הוא, לקיים מה
שכתוב בתורה.

ה. לו ידעו הבעלי בתים, השכר הצפון
להם על ידי החזקת התורה, היו הרבה
יותר לומדי תורה, ומצב הדת היה ג"כ

סימן קלד

בענין הנ"ל

תשובה מבן המחבר

עושים (כך), לא נמנע מלהשיב עליהם
כמה תשובות.

ובאמת לא נהגו חכמי הדורות כמותו,
והראיות שהביא לדבר, יש
לדחותם, ואדרבא יש להביא ראיות,
להחזיק ביד הנותנים והמקבלים, וכן ראוי
לעשות, דאם לא כן, כבר היתה התורה
בטילה ח"ו, ועל ידי ההספקות, יכולים
לעסוק בתורה, ויגדיל תורה ויאדיר.

וכבר כתב והאריך הה"ר שמעון בר צמח
בתשובותיו (תשב"ץ חלק א' סימנים
קמ"ב - קמ"ח) לחלוק על הרמב"ם,
ולסתור כל דבריו, ולהחזיק ביד החכמים
והתלמידים, הנוטלים פרס מהציבור, והביא
כמה ראיות מהתלמוד והמדרשות.

ומכ"ל מקום, מי שאפשר לו להתפרנס
ממעשה ידיו, ולעסוק בתורה,
ודאי מידת חסידות היא, ומתת אלקים
היא, אבל אין זה מידת כל אדם, שאי

א. הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג'
הלכה י"ט כתב וז"ל: כל המשים על
לבו שיעסוק בתורה, ולא יעשה מלאכה,
ויתפרנס מן הצדקה, הרי זה חלל את
השם, וביזה את התורה, וכבה מאור הדת,
וגרם רעה לעצמו, ונטל חייו מן העולם
הבא, לפי שאסור ליהנות בדברי תורה
בעולם הזה, אמרו חכמים (אבות פרק ד'
משנה ה') כל הנהנה מדברי תורה, נטל
חייו מן העולם (עכ"ל הרמב"ם).

והטור (יו"ד סימן רמ"ו סעיף כ"א) מביא
דבריו להלכה.

ב. אמנם הב"י (שם) כתב שהרמב"ם
אזדא לטעמיה במסכת אבות (פרק
ד' משנה ה') שקרא שם (בפירוש
משניות) תגר על ההספקות שנותנין
לתלמידים, ולרבנים.

ואע"פ שנראה מדבריו שם, שרוב חכמי
התורה הגדולים שבזמנו היו

אפשר לכל אדם לעסוק בתורה, ולהחכים בה ולהתפרנס ממעשה ידיו (עכ"ל בית יוסף).

ובכסף משנה (תלמוד תורה פרק ג' הלכה י') האריך הב"י לסתור כל ראיותיו של הרמב"ם שהביא (במסכת אבות פרק ד' משנה ה') מדברי חז"ל, ראייה לשיטתו, ודוחה שם כל ראיותיו.

ג. גם הרמ"א (יו"ד סימן רמ"ו סעיף כ"א) מביא דברי הטור בשם הרמב"ם.

והוסף וכל זה בבריא, ויכול לעסוק במלאכתו, או בדרך ארץ קצת, ולהחיות עצמו, אבל זקן או חולה, מותר ליהנות מתורתו, ושיסקו לו.

ויש אומרים דאפילו בבריא מותר (ב"י בשם תשובת רשב"ץ).

ולכן נהגו בכל מקומות ישראל, שהרב של עיר, יש לו הכנסה וסיפוק מאנשי העיר, כדי שלא יצטרך לעסוק במלאכה בפני הבריות, ויתבזה התורה בפני ההמון (אברבנאל נחלת אבות מסכת אבות פרק ד' משנה ה').

ויש מקילין עוד לומר דמותר לחכם ולתלמידיו, לקבל הספקות מן הנותנים, כדי להחזיק ידי לומדי תורה, שעל ידי זה יכולין לעסוק בתורה בריות.

ומ"מ מי שאפשר לו להתפרנס היטב ממעשה ידיו, ולעסוק בתורה, מידת חסידות הוא, ומתת אלקים הוא.

אך אין זה מידת כל אדם, שאי אפשר לכל אדם לעסוק בתורה, ולהחכים בה, ולהתפרנס בעצמו (עכ"ל הרמ"א)

ד. גם המהרש"ל (ים של שלמה חולין פרק ג' סימן ט') הביא דברי הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג', הלכה י', ובמשניות אבות פרק ד' משנה ה') שקרא תגר על הלומדים הגדולים, שנהנים מן הבריות, ועל ההספקות שנותנים לתלמידים, ולרבנים, והאריך שם.

ולא השגיחו בו חכמי התורה בדורו, ואף הבאים אחריו.

ושמעתי שחכם אחד נקרא הרשב"ץ, האריך בתשובתו לחלוק עליו, ולסתור את דבריו, והחזיק ידי הפירושים בראיות ברורות, שהדיינים והמלמדים העוסקים במלאכת שמים, היו נוטלים שכר מתרומות הלשכה (כדאיתא בכתובות דף ק"ו ע"א), וה"ה לדידן.

ואמת שאם לא כן, כבר היה בטלה תורה מישראל, כי אי אפשר לכל אדם לעסוק בתורה, ולהחכים בה, וגם להתפרנס ממעשה ידיו, כמו שהוא (הרמב"ם) יגע בענייני הרפואות (עכ"ל המהרש"ל).

ה. גם הב"ח (יו"ד סימן רמ"ו) הביא דברי הבית יוסף, דלא נהגו חכמי הדורות כמותו, והב"ח מאריך להוכיח מדברי חז"ל, שניתן רשות לראש ישיבה, ליהנות ולהתפרנס על ידי המתנות, ומותר לו לקבל עד שיתעשר, ודוחה ראיותיו של הרמב"ם.

והוסף שגם תלמידים העוסקים בתורה, וצריכים להתפרנס, ודאי דאין בו איסור.

ופיים ושמעין, דמעולם היו תלמידי חכמים מקבלים סיפוקם מן

הנדבות ומראשי ישיבות (גמ' גיטין דף ס' ע"ב, רש"י על שם רב שרירא גאון, אגרת רש"ג עמוד 88, והסכים עמו ר"ת, תוס' שם ד"ה אלא, וערוך ערך שופר), עכ"ל הב"ח.

ו. גם הדרישה (יו"ד סימן רמ"ו ס"ק י') הביא דברי הבית יוסף, שהשיג על הרמב"ם, וכן דעת הרמ"א, ואברבנאל (נחלת אבות, אבות פרק ד' משנה ה').

והט"ז (שם ס"ק ז') הסביר שעיקר ההיתר הוא, שעל ידי זה תתקיים התורה אצל לומדיה, שלא יצטרכו לבטל מלימודה, בשביל טרדות המזונות.

ז. גם הש"ך (שם ס"ק כ') כתב שבכסף משנה (הנ"ל) האריך לדחות דברי הרמב"ם, והאריך להביא ראיות להמתירין.

והב"ח כתב שגם הבית יוסף סתם דבריו, ולא פירש הדחיות לראיות הרמב"ם, גם לא הראה (הב"י) מקום הראיה, ובאמת אע"פ שלא ביארו בבית יוסף, כתבו בביאור בכסף משנה (הנ"ל).

וסיים דבריו שם, הכלל העולה, שכל שאין לו ממה להתפרנס, מותר ליטול שכרו ללמד, בין מהתלמידים עצמם, בין מהציבור.

וסיים הש"ך, וראינו כל חכמי ישראל, קודם זמן רבינו (הרמב"ם) ואחריו, נוהגין ליטול שכרם מהציבור, וגם (הגם) כי נודע שהלכה כדברי רבינו (הרמב"ם) בפירוש המשנה, (עכ"ז) אפשר שהסכימו כן כל חכמי הדורות (שמותר ליטול מהציבור), משום עת לעשות לה', הפרו תורתך (תהלים קי"ט, קכ"ו), שאילו

לא היה פרנסת הלומדים, והמלמדים מצויה, לא היו יכולין לטרוח בתורה כראוי, והיתה התורה משתכחת חס ושלום, ובהיותה מצויה, יוכלו לעסוק, ויגדיל תורה ויאדיר.

גם המהרש"ל (ים של שלמה חולין פרק ג' סימן ט') כתב להחזיק המנהג, ומסיק ואמת שאם לא כן, כבר היתה בטלה תורה מישראל, כי אי אפשר לכל אדם לעסוק בתורה, ולהחכים בה, וגם להתפרנס ממעשה ידיו (עכ"ד הש"ך).

ח. והבט וראה בשו"ת דבר שמואל (סימן קל"ח) שנשאל איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, אם לעסוק בתורה, ולהרבות גבולו בתלמידים כל ימי השבוע, וליהנות מאחרים.

א. ליהנות מיגיע כפו ומלאכה נקיה כל ימי השבוע, ולעסוק בתורה לבד כל יום השבת.

והריני כמצווה ועושה, להפיק רצון מעכ"ת, אחזה דעתי הקצרה, בקצרה, כי ידעתי ראתה עינו הברורה, כל צדדי ספק השאלה, וכמה קולמוסים משתברים, ודיות משתפכות לכתבם, יסודתם בהררי קודש.

הלא הם ראש המדברים בכל מקום, ברוב ראיותיו להחמיר בנדון זה, הוא הרמב"ם ז"ל (בפירושו למסכת אבות פרק ד' משנה ה').

והטוענים להקל אחריו, כל ישרי לב, הרבנים והפוסקים האחרונים, לבוא ולהליץ בעדם, ובעד הרבה מהקדמונים.

אך הנראה לע"ד, שאפילו הרמב"ם ז"ל יסכים בנידון דידן להתיר, דאין דנין אפשר מאי אפשר.

וכיון שכפי צורך השעה והמקום, אי אפשר לזה האיש החפץ חיים, להתקיים תלמודו בידו, לזכות בו את הרבים, כי אם בסיפוק צרכיו על ידי אחרים,

והרי הוא ככל המון הדיינים והחכמים, שהיו מקבלים שכר מתרומת הלשכה (כדגרסינן בגמ' כתובות דף ק"ו ע"א) והרמב"ם ז"ל פסק כן (בהלכות שקלים פרק ד' הלכה ז') וז"ל: מגיהי ספרים שבירושלים, ודיינים שדנים את הגזלנים, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ואם לא הספיקו, להן מוסיפין להם, כדי צרכן, הם, ונשיהם, ובניהם, ובני ביתן (ע"כ).

ואיך יעלה על הדעת שיורה בכגון זה הרב (הרמב"ם) ז"ל, שיותר טוב לאדם לאחוז בסכלות, וחסרון החכמה כל ימיו, אשר היא גרמה לכמה נזקין ומכשולות, תלמוד המביא לידי מעשה, ולמנוע טוב מבעליו - אמנם ירבו החוטאים אם לא ילמוד, וילמד, והנפש ההוגה בתורה פעם אחת בשבוע, נקראת חבלנית בעצמה - אלא ראוי לה להשתדל בכל כוחה לקיים לימוד התורה, - וזכות הרבים התלוי בו, היותו נהנה מאת אחיו, כמו שכתב מהר"ם לונזאנו (שתי ידות, דרך חיים דף פ"ו ע"א) אם רואה בעצמו שאם בא לקבל עליו שלא ליהנות מבני אדם רק מיגיעו, לא יוכל לעסוק בתורה, ואומר בלבו מוטב

שאהנה מבני אדם, - ואהגה בתורה יומם ולילה, ממה שאתפרנס מיגיעי ואשכח תורת אלקי (עכ"ד).

ובספר שתי ידות (הנ"ל) מאריך הרבה (דרך חיים דף פ"ד ע"ב-פ"ו ע"ב) לדחות ראיות של הרמב"ם.

הרי שלך לפניך שהדבר שמואל סובר, שגם הרמב"ם יסכים להתיר, דאין דנין אפשר מאי אפשר.

והביא ראייה מדברי הרמב"ם (שקלים פרק ד' הלכה ז') מגיהי ספרים שבירושלים, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה - אע"פ שלא רצו מוסיפין להן כדי צרכן, הם, ונשיהם, ובניהם, ובני ביתן (עכ"ל הרמב"ם).

וכבר הביא אאמו"ר (שליט"א) [הגה"צ זללה"ה] בתשובה לעיל (סימן קל"ג) דברי הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובלין פרק י"ג הלכה י"ג) ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש, מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו, להבדל לעמוד לפני ה', לשרתו ולעבדו, לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צווארו, החשבונות הרבים, אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה, דבר המספיק לו, כמו שזיכה לכהנים וללויים, הרי דוד ע"ה אומר (תהלים ט"ז, ה') ה' מנת חלקי, וכוסי אתה תומך גורלי (עכ"ל הרמב"ם).

אלחנן יעקב דוד
הכהן רבינוביץ

סימן קלה

מתי מותר לקבל צדקה מגויים*

ב"ה יום א' מטו"מ כ' תמוז תשמ"ב

לכבוד מערכת דער אידישער שטראל הי"ו
רציתי להעיר מה שראיתי בגליונכם
 פרשת פנחס.

בסיפור "דער רופא" כתבתם שהיה
 משתדל ג"כ, שגויים יתנו צדקה
 להחזקת התורה, להכניס בקופה של צדקה.

הנני להעיר בזה, כי ההיתר לקבל צדקה,
 וכן לחיזוק הישיבה מגויים, הוא רק
 בשעת הדחק, כשאין ביכולת להתקיים
 מתרומות אחב"י לבד, כי בזכות מצות
 הצדקה שהם עושים, נמשך מלכותן, ואנו
 בגלות, כדאיתא במס' ב"ב (דף י" ע"ב),
 ומביאים ראיה מהפסוק (ישעי' כ"ז, י"א)
 ביבש קצירה תשברנה (כשתכלה זכות
 שבידן, ויבש לחלוחית מעשה צדקה שלהן,
 אז ישברו, רש"י) נשים באות מאירות אותה
 (עם חלש כנשים ידליקום, תרגום יונתן בן
 עוזיאל). ולפי זה גם לקחת בצנעה אסור
 (ערוך השלחן יו"ד סימן רנ"ד סעיף א').

וְזִי"ף השו"ע (יו"ד סימן רנ"ד סעיף א') אסור
 לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם
 בפרהסיא (משום דאיכא חילול השם, דמבזי
 נפשיה בפרהסיא (ש"ך ס"ק א'), דחילול
 השם הוא, שאומרים הגויים כמה מגונה

אומה זו, שאין מפרנסים ענייהם (לבוש
 עטרת זהב). וגם פסול לעדות (סנהדרין דף
 כ"ו ע"ב, רמב"ם הלכות עדות פרק י"א
 הלכה ה', טור ושו"ע חושן משפט סימן ל"ד
 סעיף י"ח), ואם אינו יכול לחיות בצדקה של
 ישראל (היינו מה שישראל נותנים לו), ואינו
 יכול ליטלה מעכו"ם בצניעה, הרי זה מותר.
ובשו"ת הלכות קטנות (חלק ב' סימן
 צ"ב) מצדד להתיר ליקח צדקה
 מעכו"ם בזמן הזה, שאינם עובדי עבודה
 זרה, עכ"פ כשיש חובות הגויים שמצירים
 לישראל, ויש סכנה בדבר.

ובן מתיר הערוך השלחן (יו"ד סימן רנ"ד
 סעיף ג') משום דהדוחק רב. ובשו"ת
 כתב סופר (יו"ד סימן קי"ד) כתב כמה
 אופנים שמותר לקחת צדקה מגויים, אבל
 לא לתלמוד תורה ללמוד.

כתבתי כל זה כי עלינו להתחזק במצות
 נתינות הצדקה, ולעזור איש
 לאחיו, כדי שלא יצטרכו לקחת מהם, כדי
 שלא תמשך מלכותן ונגאל בב"א.

בכבוד רב ובברכת כל טוב
 ותחזקנה ידיכם בהפצת אור
 התורה והאמונה
 ל. הכהן רבינוביץ

(*) נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת ראה תשמ"ה, גליון 21.

סימן קלו

א. האם בזמן הזה יש איסור מראית עין, של שחיטת קדשים בחוץ.

ב. והאם מועיל על זה שאלה לחכם.

דין זה להלכה, ועל כרחך דס"ל דשייך גם בזמן הזה.

והלבוש (עטרת זהב שם סעיף א') ביאר הטעם בזה וז"ל: השוחט לשם קדשים הבאים בנדר או בנדבה, שחיטתו פסולה, לא מבעיא בזמן הבית דאסורה, שהרואה אומר עכשיו הוא מקדישה ושוחטה, ואם היו מתירין אותה, יבוא להתיר קדשים בחוץ, אלא אפילו בזמן הזה דלא שייך למגזר, יש לחוש שמא עתה בשעת השחיטה מקדישה, והווי להו שוחט קדשים בחוץ ממש.

והערוך השלחן (שם סעיף ז') הוסיף ואין לשאול בעיקר דין זה, איזה חשש יש בזמן הזה, שיאמרו ששוחט לשם איזה קרבן, והרי כולנו טמאי מתים, ואין קרבן יחיד דוחה את הטומאה, דיש לומר דלאו כולי עלמא דינא גמירי, ועוד כיון דקיי"ל דעל הטומאה מרצה הציץ, וגם בקרבן יחיד מרצה הציץ מן התורה (כדאיתא בגמ' יבמות דף צ' ע"א), ולכן אע"ג דהאידנא ליכא ציץ שירצה, מ"מ כיון שעכ"פ יש

א. בגמ' חולין (דף מ"א ע"ב) שנינו במשנה, השוחט לשם עולה, לשם זבחים, לשם אשם תלוי, לשם פסח, לשם תודה, שחיטתו פסולה. שנים אוחזין בסכין ושוחטין, אחד לשום אחד מכל אלו ואחד לשום דבר כשר, שחיטתו פסולה. השוחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם תמורה, שחיטתו כשרה. זה הכלל כל דבר שנידר ונידב, השוחט לשמו אסור, ושאינו נידר ונידב, השוחט לשמו כשר.

וכן נפסק להלכה בשו"ע יו"ד הלכות שחיטה (סימן ה' סעיף א').

וכתב הכל בו (סימן ק"ז הלכות שחיטה פרק שני) וז"ל: יש אומרים דבזמן הזה שאין קרבנות, ליכא חששא שמא יאמרו שהוא שוחט קדשים בחוץ, והראב"ד ז"ל פסק לאיסורא אפילו בזמן הזה (עכ"ל), ולהלכה קיי"ל כדעת הראב"ד, דכן הוא משמעות כל הפוסקים (זב"ת יו"ד סימן ה' ס"ק ב', כף החיים שם ס"ק ט"ו), שהם העתיקו

איסור גרידא של מראית עין, רק דחיישין שמא הוא מקדישה עכשיו, ומה שכתב "ונראה כשוחט" זה קאי רק על בעל מום, ד"התם" לכו"ע הטעם משום מראית עין בלבד.

גם הטור כתב דאיכא למיחש שמא עתה הקדישו, והוי ליה שוחט קדשים בחוץ, וכתב הב"י דמדבריו משמע דבנידר ונידב חיישין, שמא עכשיו הוא מקדיש, והו"ל קדשים בחוץ, ולא משום מראית עין בלחוד מתסרי, וכן הבינו הפרישה (שם ס"ק ב') והט"ז (שם ס"ק א') בדעת הטור (שם).

ונפקא מיניה טובא, דלפי זה הבהמה אסורה באכילה מדאורייתא (פמ"ג שם מש"ז ס"ק ב'), ואסורה גם בהנאה (פרישה שם ס"ק ב', פמ"ג שם) כיון דחיישין שהקדישה, משא"כ לדעת שאר הראשונים, אסורה באכילה רק מדרבנן. ודעת רוב הפוסקים דמותרת בהנאה אף מדרבנן (כמבואר בפאר השלחן שם ס"ק י'), אבל דעת הב"ח דגם כוונת הטור למראית עין, שיאמרו שעכשיו הקדישו.

ולענין הלכה יש להתיר בהנאה כדעת רוב הפוסקים, ולהזהירו שלא יאמר כן עוד פעם, ואם עובר על זה במזיד, רצוי לקנסו ולאסור אף בהנאה.

והנה במשנה (הנ"ל) מבואר דרבי שמעון מתיר, היינו דס"ל דבאופן ששחט לשם קדשים, מותר באכילה, ופירש רש"י הטעם, דס"ל שלא חיישין בזה למראית העין, אבל להלכה קיי"ל כרבנן, דהבהמה

גוונא שבזמן הבית יקובל הקרבן, אסור גם בזמן הזה (עכ"ל).

ב. והנה בעיקר החשש בשוחט לשם דבר הנידר ונידב, שחיתתו פסולה, פירש רש"י הטעם דכיון דבאה כל אחד מהם בנדר ובנדבה, הרואה אומר, שעכשיו הוא מקדיש ושוחטה לעולה, וקדשים בחוץ מותרים (היינו אם נתיר את הבהמה באכילה), לכן גזרו רבנן עלה ופסולה, ומבואר מדבריו, דטעם האיסור הוא גזירה דרבנן, משום מראית עין, שהרואה אומר שקדשים בחוץ מותרים באכילה.

וכן מבואר מדברי הרמב"ם (הלכות שחיטה פרק ב' הלכה י"ז) וז"ל: השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונודרין כמותן, שחיתתו פסולה, שזה כשוחט קדשים בחוץ, ופירש המגיד משנה משום גזירה, דהרואה אומר עכשיו הוא מקדישה, אבל מן הדין מותרת. וכן דעת הר"ן (חולין פרק ב' דף ח' ע"ב ד"ה בסוף פרקין), וכן משמע מדברי הרשב"א (תורת הבית הארוך בית א' שער א' דף י' ע"ב) וז"ל: משום דכל דברים אלו, נידרין ונידבין הן, ולפיכך נראה כנודר או נודב עכשיו בהמה זו לאחד מדברים אלו, וכאילו שוחט ואוכל קדשים בחוץ.

אמנם בתורת הבית הקצר (שם דף י' ע"א) כתב וז"ל: דברים אלו באין דרך נדבה, ולפיכך חוששין שמא עכשיו נדב אותן, ונראה כשוחט קדשים בחוץ ואוכל, אפילו היתה בהמה זו בעלת מום, ואינה ראוייה להקרבה אסורה (עכ"ל).

וכתב הפמ"ג (סימן ה' מש"ז ס"ק א') דס"ל להרשב"א דלא הוי רק

אסורה, דיחיד ורבים הלכה כרבים, וכן פסקו כל הראשונים הנ"ל.

ג. וטעם הדבר דס"ל לכל הראשונים (הנ"ל) דאין כאן איסור דאורייתא, ורק מדרבנן אסור משום מראית עין, ביאר השמלה חדשה (סימן ה' סעיף א') וז"ל: ונ"ל הטעם, אע"ג דאילו הקדישה כדינא, דהיינו שאמר שלא בשעת שחיטה על בהמה שלו, הרי זו עולה, הוה הקדש מדאורייתא, ובזמן הבית מחוייב להקריבה בבית המקדש, ואפילו בזמן הזה דאסרו חז"ל (יומא דף ס"ו ע"א) להקדיש שום דבר לבית המקדש, משום תקלה, מ"מ אם עבר והקדיש, הוה ליה הקדש מדאורייתא, מ"מ זה שאמר כן בשעת שחיטה, לאו כלום קאמר, דכיון דעתה שוחטה בחוץ, מעשיו מוכיחין דאין זה נדר, והוה ליה כאומר "הרי זו להקריבה בחוץ, לעולה" דלאו מידי הוא, דלא קרינן ביה כאשר נדרת לה, ולפיכך נראה לי, דאפילו אמר ממש לשון זה "הרי זה עולה", ולא הזכיר שם שחיטה כלל, כיון דבשעת שחיטה אמרה, או כשמכין עצמו לשחיטה, ונוטל סכין בידו, והכל יודעים שדעתו לשחטה תיכף, הוה ליה כאומר "הרי זה בחוץ, להקריבה עולה", ולא מידי הוא מדאורייתא (עכ"ל), (הובא דבריו באדרת אליהו שם יד אליהו ס"ק א', ובהגהות תוספת מרובה על השו"ע).

והנה הערוך השלחן (שם סעיף א', ב') הביא דברי השמלה חדשה, וחולק עליו וז"ל: דבר ידוע שהשוחט קדשים חוץ למקדש חייב כרת, וגם בזמן הזה, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות

מעשה הקרבנות פרק י"ט הלכה ט') וז"ל: מי ששחט קדשים בזמן הזה, והעלם חוץ לעזרה חייב, מפני שהוא ראוי להיקרב בפנים, שהרי מותר להקריב אע"פ שאין בית, מפני שקדושה ראשונה, קידשה לשעתה, וקידשה לעתיד לבא (עכ"ל), ולכן אם הקדיש בזמן הזה בהמה לקרבן, אסורה בהנאה, ואם שחטה ענוש כרת, ויש מי שאומר דאם בשעת השחיטה מתפסה להקדש, לאו התפסה היא, דהוה ליה כנדר ופתחו עמו, והוי כמי שאומר "הרי זה הקדש, להקריבה בחוץ", דאין זה כלום, דדווקא כשקידשה מתחילה ואח"כ שחטה, הוי כקדשים בחוץ, ולא כשקידשה בשעת שחיטה (תבואת שור שם ס"ק ב'), ולא נהירא כלל, דודאי הוי הקדש גמור וחייב כרת, וגם באומר הרי זה הקדש להקריבה בחוץ, נראה לי ג"כ דהוי הקדש וחייב כרת, וזהו דווקא כשבאמת הקדישה בשעת מעשה, אבל כשאומר בשעת שחיטה אני שוחטה לשם קרבן, אין זה כלום מן התורה שהרי לא הקדישה מקודם, וגם עתה אינו מקדישו, והם דברי רוח בעלמא (עכ"ד הערוך השלחן).

ובדרכי תשובה (שם ס"ק ה', ו') הביא מהרא"ל צינץ (חידושי מהרא"ל הלכות שחיטה סימן ה' ס"ק א') שג"כ חולק על השמלה חדשה, וסובר דאם לא הזכיר שם שחיטה כלל, אין להקל, דאף שאמר זאת רק בשעת השחיטה, אפילו הכי יש לומר דאסור מדאורייתא, ואסורה ג"כ בהנאה, ומשמע דס"ל דטעם ההיתר

הוא משום דתלה הדבר בשחיטה, היינו דהשחיטה תהא לשם קרבן, ומזה משמע דאין כוונתו להקדש.

והפרי חדש (שם ס"ק ח') כתב וז"ל: אבל אני אפרש עיקרי דינים אלו, שאם זה היה מחוייב חטאת, ואמר בשעת שחיטה "לשם חטאתי", אינו נפסל הזבח אלא משום מראית עין, דמעיקר הדין אין בלשון זה התפסה, שצריך שיאמר "הרי זו לחטאתי" או "זו לחטאתי", שזה לשון המועיל ומתפס בהקדש (עכ"ל), היינו דהפר"ח ס"ל דהחילוק הוא מצד הלשון, דכאן מיירי שלא אמר הרי זו או זו, רק אמר סתמא לשם קרבן, ובכה"ג לא הוי לשון התפסה להקדש, אבל אם היה מתפסה להקדש, הו"ל שוחט קדשים בחוץ.

ד. והבט וראה דברי הפליתי (שם ס"ק ד') וז"ל: והנה יש לי להבין, כיון דקיי"ל (ערכין דף כ"ג ע"א) נשאלין על ההקדשות, א"כ מה כל החרדה בסימן זה, ישאל על הקדשו, ותו ליכא שחוט חוץ, ושום איסור, ואי דמכל מקום יש מראית עין, דאיכא שלא ידע בהתרה, א"כ בכל שאלה על הקדש יהיה אסור מפני מראית עין, וצ"ע כי לא מצאתי למחברים בזה דבר.

ומה שנראה כי יש להבין שכתבו כולם כי יהיה מראית עין ששוחט קדשים בחוץ, ולא קאמר שאוכל קדשים בחוץ, אלא ודאי זה לא חיישינן, דיאמרו

איתשאל על הקדשו, ולא שביק היתירא, רק מראית עין יהיה על שחיטה, דעכ"פ מתחילה קעביד איסורא, ולכך נקטו דמראית עין מחמת שחיטה בחוץ, ואסור חז"ל, וא"כ תו לא יעשה כיון דאסור באכילה (עכ"ל).

והידי יהודה (שם פירוש הארוך ס"ק א') יישב את קושיית הכרית באופן אחר וז"ל: והנראה לענ"ד דהגם דפטור מכרת וקרבן, משום דהחכם עוקר הנדר מעיקרו, אבל להכשיר בהמה לאכילה, לא מהני מה ששואל עליו להכשירו למפרע, דזובחת ואכלת כתיב (דברים י"ב, כ"א), צריכין שיהא בעת זביחה ניתר ע"י אכילה, אבל לא ע"י מה ששואל עליו יהא ניתר למפרע, וכן לא מצינו זה בשום מקום, שיהא גם הבהמה מותר באכילה יהא מדאורייתא, או אולי רק מדרבנן, מפני שכבר נקרא שם איסור עליו, על כן לא אמרו כאן, אלא בשוחט לשם קדשים וכיוצא בו, אבל בעודו בחיים, לית ספק דמהני שאלה עליו, דקיי"ל (ערכין דף כ"ג ע"א) דנשאלין על הקדשות, ופסקו הרמב"ם (הלכות נדרים פרק ד' הלכה ז', והלכות ערכים וחרמים פרק ז' הלכה י"ז), כל שכן זה, דאינו הקדש כלל לפי האמת. והנה הרמ"א (יו"ד סימן רנ"ח סעיף א') מתיר בחרטה לבד, אך גם מה שהביא הש"ך (שם ס"ק ד') להצריך פתח, הא כאן יש פתח גמור, והוא הלכה ברורה למעשה, בלי שום פקפוק כלל (עכ"ל).

סימן קלז

אם מותר לישב על ספסל שיש שם ספרים

ב"ה יום ב' וישלח י"ג כסלו תשל"ו

לבני היקר וכו' הבחור אלחנן יעקב דוד
הכהן רבינוביץ שליט"א מושב תפרח

שלום וכל טוב סלה

מה ששאלת אם מותר לישב ליד ספרים,
כי ראית שיש מקילין בזה, שיושבים
על ספסלים ושמים ספרים בעמידה, ונשען
על המשענת.

א. הנני להשיבך, מקור הדין ברמב"ם
(הלכות תפילין ומזוזה וס"ת, פרק י'
הלכה ו') וטור (יו"ד סימן רפ"ב סעיף ז')
אסור לישב על המטה שספר תורה עליה.

וְזִי"ף הב"י (שם) וכתב עוד הר' מנוח,
אית דאמרי דוקא ס"ת, אבל ספרים
אחרים לא מחמירין בהו, וטוב להחמיר,
ודוקא שלא בשעת בית המדרש (היינו
שאינן דוחק), אבל בזמן בית המדרש,
והמקום צר לתלמידים, מותר לישב בשוה
עם הספרים והפירושים, וכך נוהג הר'
משולם מבדרשי, אך כשלא היה במקום
בית המדרש, היה מדקדק שיהיה הספר
נתון על גבי דבר אחר כל שהוא (עכ"ל).

וסיים הב"י וכתב בעל ספר ארחות חיים
(בסוף ספרו) ונראה שאין להקל
בדבר, שלא יראה כמזלזל בכבוד הספרים.

ודברי רבנו מנוח, וארחות חיים, הובא
בדרכי משה (הארוך שם ס"ק ג'),
וש"ך (שם ס"ק ט').

וכ"כ באר שבע (בתשובה סימן ל"ח)
וז"ל: לענין שורת מנהג הישר,
יפה כוון, ויפה הורה הר"ר מנוח ז"ל,
שטוב להחמיר גם בשאר הספרים, שיהיה
הספר נתון על גבי דבר אחר לפחות כל
שהו, והמחמיר עד טפח תבוא עליו ברכה.

וכתב עוד, על כן טוב והגון לכל איש
הירא את דבר ה', וחרד על דברו,
להזהיר בכל הספרים כמו בחומשים, שלא
לישב עמהן בשוה, וכל המחמיר עד טפח,
עליו אמרו חכמים (אבות פרק ד' משנה
ה') כל המכבד את הבריות, גופו מכובד
על הבריות (עכ"ל באר שבע).

ב. וז"ל קיצור שלחן ערוך (סימן כ"ח
סעיף ד') אפילו שאר ספרי קודש, אם
מונחים על ספסל, אסור לישב על ספסל
זאת, אלא אם הספרים מונחים על איזה
דבר, שגבוה לכל הפחות טפח.

וכ"ה בערוך השלחן (יו"ד סימן רפ"ב
סעיף י"ב) דאין לישב עמהם -
בכל כתבי הקודש - בשוה, אך בגובה
טפח וודאי שרי (עכ"ל).

אבל החיי אדם (כלל ל"א סעיף מ"ג)
כתב, דבשאר ספרים, ראוי לו

דבר אחר, באופן שיהיה ניכר שלא יושב ביחד עם הספרים, דאז לא נראה כמזלזל בכבוד הספרים, ובעלי הספרים ימליצו טוב בעדינו.

בברכת כל טוב והתמדה בלימוד
תוה"ק
מאביך
לוי הכהן

להחמיר, שלא ישב בשוה להם, ועכ"פ יהיה מונח על איזה דבר, - ומ"מ אם המקום דחוק, מותר לישב בשוה עם הספרים בשעת הדחק (עכ"ל), היינו שפוסק כרבינו משולם (הנ"ל ס"ק א').

ונראה כיון שהב"י מביא לאחרונה דעת אורחת חיים, שנראה לו שאין להקל בדבר (הובא לעיל ס"ק א'), לכן ידייק שיהיה גבוה טפח, ולכל הפחות על

סימן קלח

כהן שהדליק נרות חנוכה בשמן תרומה, אם יכול ישראל לקחת אש מהשמש

לקחת אש מהשמש של חנוכה זו, להדליק מזה נר חנוכה שלו.

ומעב"ג שליט"א העלה מדברי הרמ"א (יו"ד סימן של"א סעיף י"ט) שהכהנים מדליקין בשמן תרומה, להדלקת נרות שבת, ונרות חנוכה, וברמ"א (שם) שיכול ליהנות ממנה בשעת שריפה, אבל זר אסור ליהנות ממנה בשעת שריפתה, אלא שהכהן נהנה עמו, ולכן לכתחילה אין לישראל להדליק אש משמן תרומה, כיון שהנאה זו הוא רק לישראל המדליק, אבל כשהדליק כבר, לא צריך לכבות, דמה שדולק עכשיו, הו"ל זה וזה גורם, וזה וזה גורם מותר, כפסק הרמ"א (יו"ד סימן פ"ז סעיף י"א).

ולפענ"ד נראה בדיוק לשון השאלה ששאל וז"ל "האם מותר

מנשה הקטן

אבדק"ק אונגוואר

ור"מ דשיבת "בית שערים" ברוקלין נ. י.
ד' לסדר והיה עקב ה' תשס"ד

קרית אונגוואר ירושלים עיה"ק ת"ו מע"כ ידיד"נ הרב הגאון הגדול המפורסם בספריו הקדושים לשבח כג"ת לוי הכהן רבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל] בעמח"ס מעדני מלכים ועוד.

אחדשכת"ג

נהניתי מהספרים היקרים, ודפדפתי בהם מפה ומפה, ורק הערה קטנה, בשו"ת מעדני מלכים (חלק א' סימן קפ"ג) כתב בכהן שהדליק נר חנוכה בשמן של תרומה, האם מותר לישראל

לישראל לקחת אש מהשמש של חנוכה זו, להדליק מזה נרות חנוכה". הנה השואל לא שאל על סתם ליקח אש מנר חנוכה, דהרי נרות חנוכה אסורין בהנאה, ואין לנו רשות להשתמש בהן, אלא לראותן בלבד, אפילו חולין, ולזה חיפשו היתר התורה מה שהכונים מדליקין בשמן של תרומה, להדלקת נרות שבת, אבל אם התיירו להם להדליק, לא גרע הנר חנוכה משאר נרות חנוכה שאין מדליקין מהן, אבל השמש של נר חנוכה מותר להשתמש לאורו.

וא"כ כהן שהדליק נרות חנוכה, והיה לו שמש להשתמש לאורו, בר מנרות

חנוכה, א"כ הוא נר שכהן מותר להשתמש לאורו, וכיון שהכהן נהנה מנר השמש, א"כ גם ישראל מותר ליהנות עם הכהן, דזר אסור ליהנות ממנה בשעת שריפתה, אם לא שכהן נהנה עמו, והרי כהן הדליקה לשמש לאורה, א"כ כיון דכהן נהנה עמו, גם ישראל מותר להדליק מהנר שהשמש לאור, כנלפענ"ד (יב).

ידידו המכבדו ומוקירו
בברכת כוח"ט בספרן של
צדיקים גמורים
עבד נרצע לאדונו
מנשה הקטן

(יב) אמר בן המחבר: לענ"ד סברת אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, שכתב "דלכתחילה אין לישראל להדליק אש, משמן של תרומה, כיון שהנאה זה הוא רק לישראל המדליק (עכ"ל), הגם דמותר ליהנות מהשמש של נרות חנוכה, ומשנה מפורשת היא (תרומות פרק י"א משנה י') ממלא הכהן נר שמן תרומה, ונותנה לישראל לעלות בו לעליה, ולהכניסה לחדר לעשות צרכי כהן, אף שהזר נהנה בזה, שרואה על ידי הנר איך לילך בעליה (ע"כ).

עכ"ז יש הברל בין זה לזה, דבמשנה (שם) סוג הנאה אחת היא, דהכהן והישראל נהנים מהאור של שמן תרומה, הכהן נהנה שהישראל מסדר לו חפציו באור זה, והישראל נהנה שרואה איך ללכת בחושך.

משא"כ בנר חנוכה, הישראל לוקח אש להדליק בזה נרות חנוכה, והכהן נהנה שהדליק נרות חנוכה "ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותם בלבד".

נמצא שהם ב' סוגי הנאות, הכהן נהנה מראיית האש, והישראל לוקח אש להדליק בהם נרות אחרות. והגם דהשמש מיועד להשתמש בהם, נמצא שגם הכהן יכול להשתמש בשמש, ליקח אש משם. אבל היות שבדרך כלל לא משתמשים עם השמש, והשמש הוא כשאר נרות חנוכה, נמצא שבמציאות, הכהן לא משתמש בשמש.

ולפי זה איך יכולים להתיר לכתחילה לישראל להשתמש בנר של השמש של הכהן, בו בזמן שהכהן לא משתמש בזה, ולכן כתב אאמו"ר הגה"צ זללה"ה שלכתחילה לא ידליק, ורק בדיעבד כשהדליק כבר, לא צריך לכבות מה שהדליק, דהו"ל זה וזה גורם (כמבואר בשו"ת מעדני מלכים חלק א' סימן קפ"ד).

סימן קלט

בענין הנ"ל

תרומה, ובאש זה הדליק נר חנוכה שלו, ג"כ אין לאסור מהטעם שכתבתי, שזה זה וזה גורם.

והגם דגם בשמן של חולין, נהגו להחמיר שלא להדליק מנר חנוכה נר מנר, מ"מ בדיעבד יש ג"כ להתיר, לפי שעיסק מצותו אינו אלא נר אחד (שבת דף כ"א ע"ב, רמב"ם הלכות חנוכה פרק ד' הלכה א'), והוי זה וזה גורם, האש נדלק משמן תרומה שאסור לישראל, אבל בזה לבד היה נכבה, ורק על ידי השמן של ישראל, ממשיך להאיר, וכבר פסק הרמ"א (יו"ד סימן פ"ז סעיף י"א) דזה וזה גורם מותר.

בברכת כל טוב למע"כ תורתו
הרמה המצפה לישועה קרובה
השי"ת יעשה לנו נסים כמו
בימים ההם

בכבוד רב
לוי הכהן רבינוביץ

ב"ה יום ג' מקץ כ"ד כסלו תשס"ה

לכבוד ידידנו המהולל הגה"צ רבי מנשה
הקטן שליט"א הגדול בתורה ובמעשים
טובים אבדק"ק אונגוואר

אחדשה"ט באהבה

מכתב מע"כ מיום ד' עקב אשתקד,
קיבלתי במוצש"ק וישב תשס"ה.

ומה שכתבתם על השאלה שהובא בספרי
מעדני מלכים (חלק א') על כהן
שהדליק נר חנוכה בשמן של תרומה, האם
מותר לישראל לקחת אש מהשמש של
חנוכה זו, להדליק מזה נר חנוכה.

וכתב מעכ"ת שזה דוקא שלקח מהשמש,
מותר ליהנות ממנה, משא"כ אם
לקח מנרות חנוכה, אין לנו רשות
להשתמש בהן, אלא לראותן בלבד.

מ"מ נראה לי שבדיעבד, אם ישראל
לקח אש מנרות חנוכה של שמן

סימן קמ

הדפסת ספר זכרון על בחור שנקטף בימי עלומיו ז"ל

לבנו ז"ל, בעולם העליון, וזה באמת
"מעיל שמואל".

וְיִיָּץ הַחֶפֶץ חַיִּים בַּסֵּפֶר אַהֲבַת חֶסֶד (פֶּרֶק
שְׁבִיעִי) כִּידוּעַ שְׁעַל יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה,
נִבְרָא תַכְשִׁיטִין לִנְפִשׁוֹ, שְׁבָהֶם הוּא זֹכֶה
לִישֵׁב לִפְנֵי ה' בַּהִיכָל קִדְשׁוֹ, וְכִדְכֹתִיב אֲצֵל
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (זְכָרִיָּה ג'),
ד' – ה'), הַסִּירוֹ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, -
וְהַלְבֵּשׁ אוֹתָךְ מַחֲלָצוֹת, וְיִלְבִּישֶׁהוּ בְּגָדִים,
וְכִדְאִיתָא בְּתֵנָּא דְּבִי אֱלִיהוֹ (רְבָה פֶּרֶק כ"ז
ס"ק י"ח) כִּי תִרְאֶה עָרוֹם וְכִסִּיתוֹ (יִשְׁעִיָּה
נ"ח, ז'), כִּיצַד, אֲלֵא אִם רֵאִיתָ אָדָם שֶׁאֵין
בּוֹ דְּבָרֵי תּוֹרָה, הַכְּנִיסֶהוּ לְבֵיתְךָ, וְלִמְדָהּ
קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה, וְלִמְדָהּ פֶּסוּק אֶחָד
בְּכָל יוֹם, אוֹ הַלְכָה אַחַת, וּזְרוּזָהּ
בְּמִצְוֹת, לִפְנֵי שֶׁאֵין לָךְ עָרוֹם בִּישְׂרָאֵל, אֲלֵא
מִי שֶׁאֵין בּוֹ תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהוּא דּוֹמֵה לְמִי
שֶׁהוּא עָרוֹם (עכ"ל).

ג הַחַיִּי אָדָם" הַדְּפִיס בְּסוּף סִפְרוֹ
"חֲכַמַּת אָדָם", קוֹנְטֵרַס "מִצְבַּת
מֹשֶׁה" עַל הַלְכוֹת אֲבִילוֹת, עַל שֵׁם בְּנוֹ
הַרְבֵּ מֹשֶׁה שְׁלוֹם ז"ל, שֶׁנִּפְטָר לוֹ בְּגִיל כ'־
שָׁנָה, וְכָתַב שְׁנָתָן שֵׁם זֶה "מִצְבַּת מֹשֶׁה"
שֶׁהִיא תִּהְיֶה מִצְבַּתוֹ (עכ"ל).

ו רֵאִיתִי בַּסֵּפֶר מִנְחַת אֶפְרַיִם (עַל
הַלְכוֹת שְׁחִיטָה לַהֲרַב אֶפְרַיִם

בִּס"ד יוֹם הַשְּׁשִׁי לְסֹדֶר "וְהָיָה בְּרִכָּה" י' לַחֹדֶשׁ
מֵרַחֲשׁוֹן תִּשְׁע"ג

כְּבוֹד יִדִּידָנוּ הַחֲשׁוֹב וְהַנִּכְבָּד הָאִי גְּבָרָא
רְבָה הִרָה"ג ר' אֲבָרְהָם נַחֲמָן שְׁמַחָה
וַיִּצְהַנְדֹּלָר (שְׁלִיט"א) [זצ"ל].

אֲחֻדָּשָׁה"ט

**קִיבַּלְתִּי הַסֵּפֶר "מַעִיל שְׁמוּאֵל" עַל הַתּוֹרָה
וְהַמְּגִילוֹת, פִּירוּשִׁים נַחֲמָדִים
הַמְתִּישִׁבִּים עַל הַלֵּב.**

דְּבַר חֲשׁוֹב עֲשִׂיתָם שְׁעַמְדַּתָּם נֶר זְכוּרֹן
לְבַנְכֶם הַבְּחוּר, הַחֲשׁוֹב וְהַיָּקָר
שְׁמוּאֵל" ז"ל, שֶׁנִּקְטָף בְּיָמֵי עֲלֹמָיו לִפְנֵי
שְׁנַתִּים (הַיּוֹם הַיָּצִ"ט), שֶׁהָיָה אֲהוּב עַל
כּוֹלָם, נְעִים הַלִּיכּוֹת בְּמִידוֹת תְּרוּמִיּוֹת.

שֵׁם הַסֵּפֶר "מַעִיל שְׁמוּאֵל" עַל שֵׁם
הַכְּתוּב (שְׁמוּאֵל א. ב', י"ט)
וְיַמְעִיל קִטָּן תַּעֲשֶׂה לוֹ אִמּוֹ, וְשֵׁם הַסֵּפֶר
מֵתָאִים מְאֹד לְסִפְרָא זֶה, דְּז"ל שְׁעַר
הַפְּסוּקִים (תְּהִלִּים סִימָן י"ט) נוֹדַע בְּזוּהָר
(חֶלֶק א' פֶּרֶשֶׁת וַיְחִי, דָּף רַכ"ד ע"א, וְדָף
רַכ"ו ע"ב) כִּי כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אֶל בֵּית
עוֹלָמוֹ, אִזּ מִתְּלַבֶּשֶׁת נַפְשׁוֹ בְּמַלְבוּשׁ אֶחָד,
הַנֶּעֱשֶׂה לוֹ מִן הַתּוֹרָה שֶׁעֵסֶק בְּזֶה הָעוֹלָם
(עכ"ל), נִמְצָא שֶׁהַדְּפִסַּת סִפְרָא דְּבָרֵי תּוֹרָה
לְעֹלָמֵי נִשְׁמַת בְּנוֹ ז"ל, נַעֲשֶׂה מִזֶּה לְבוּשׁ

עם זוגתך תחי', הרבה נחת מכל יו"ח,
ואך טוב וחסד ירדפוכם כל ימי חייכם,
ונראה במהרה בשוב ה' את שיבת ציון,
אמן כן יהי רצון.

כעתירת וברכת
לוי הכהן רבינוביץ

סטאניסלאבסקא ז"ל, גיסו של אבי זצ"ל),
שהדפיס שם קונטרס "סולת בלולה"
(תשובות בהלכה) ציון למזכרת בתי
הבתולה – אשר נקטפה בימי עלומה,
והלכה למנוחות תנצב"ה, זאת נחמתי
בעניי, כי אמרתך חיינו (עכ"ל).

ברכתי ברכת כהן, שתראה מעתה, ביחד

סימן קמא

כהנים בציון רשב"י

וכן נהג אבי זצ"ל, שהיה ראש ישיבת
קשינוב, והיה משגיח הכשרות
בחצר אדמו"ר הזקן מטשורטקוב זיע"א,
והיה לו היתר הוראה, עם שמוש, מהגאון
המהרש"ם מברעזאן זצ"ל. ובסוף ימיו
(כסליו תר"פ - אדר ב' תרפ"ט) היה גר
בצפת, ומפעם לפעם, הלך למירון, בדרך
עליית ההר המוביל למערה, בדרך
הרגילה, שהלכו כל השנים, מאז ועד
עתה, וגם נכנס לתוך אוהל רשב"י, ואני
זוכר זאת.

ושמחתי לראות כי בספר זה מבואר הרבה
נימוקים וטעמים, למה אין שום
חשש בכניסה לכהנים לאהל רשב"י.

בברכת ברכה והצלחה וכל טוב
לוי הכהן רבינוביץ
בן הגה"ח רבי גמליאל זצ"ל

בס"ד אור ליום ד' וארא כ"ז טבת תשע"ג

לכבוד הרה"ג רבי יוסף קדיש
בראנדסדארפער שליט"א בן הרב הגאון
הגדול רבי מאיר זצ"ל מחבר ספרי אורה
ושמחה על הרמב"ם [כעת רב קהילת
חסידים טבריה]

אחדשה"ט כראוי

קיבלתי ספריך "חזקת טהרה" שמבואר
שם הרבה דינים עמוקים במסכת
אהלות, ובין הדברים כתוב שם על כניסת
כהנים במירון, על ציון הרשב"י זיע"א.

אשר כידוע שרבים משבט הכהונה נהגו
ליכנס שם, על פי קבלת המסורת
שיש בידם מדור דור, שהמערה נבנתה
באופן שאין שום חשש טומאה ליכנס
לאוהל שעל גביו.

סימן קמב

א. בדיון כהן שאסור להטמאות לקבר של ז' קרובים.

ב. דברי חזקוני לאַבְלִים והשקפת החיים.

(א"ל) אם כן דעתו לפנותו למקום אחר, אז נשתנה הדין, ומבואר ברמ"א סימן שע"ג סעיף ו'.

נמצא שאין שום היתר לכהן להתקרב, אפילו לקרוביו שמותר לו ליטמאות לפני הקבורה, אלא יעמוד ברחוק ארבע אמות, מכל קבר שרואה.

ב. כדאי לציין מה שכתוב על דוד המלך ע"ה, כשנפטר לו בן, כתיב (שמואל ב. י"ב, כ"א-כ') ויאמרו עבדיו אליו, מה הדבר הזה אשר עשית, בעבור הילד צמת ותבך, וכאשר מת הילד קמת ותאכל לחם, ויאמר בעוד הילד חי צמתי ואבכה, כי אמרתי מי יודע יחנני ה', וחי הילד, ועתה מת, למה זה אני צם, האוכל להשיבו עוד, אני הולך אליו, והוא לא ישוב אלי.

ובגמ' (נדה דף ל"א ע"א) תנו רבנן שלשה שותפין יש באדם, הקב"ה, ואביו, ואמו, - והקב"ה נותן בו רוח ונשמה, - וכיון שהגיע זמנו להפטר מן העולם, הקב"ה נוטל חלקו, וחלק אביו ואמו, מניח לפניהם (עכ"ל).

רואים בזה, דכל זמן שאדם חי, הוא מתנה מאת ה' ית"ש, ויכול לקבץ תורה ומצות, כי לזה בא לעולם, כמו

ב"ה אור ליום ד' ויגש ח' טבת תשל"ג ירושלים
לאחי היקר הרב אהרן הכהן רבינוביץ
ומשפחתו היקרה שיחיו

א. מה ששאלת אם מותר לכהן לגשת לקבר אמו, או בעלה.

איתא בשו"ע (יו"ד סימן שע"ג סעיף ג') כל המתים האמורים בתורה (ויקרא כ"א, ב'-ג') שכהן מטמא להם (שבעה קרובים), מצוה שיטמא להם, ואם לא רצה, מטמאים אותו בעל כרחו (עכ"ל).

וב"ל זה עד הקבורה, כלשון השו"ע (שם סעיף ו') אינו מטמא להם, אלא עד שיסתום הגולל. וז"ל הש"ך (שם ס"ק י"א) מהו "גולל" רש"י (כתובות דף ד' ע"ב) פירש גולל היינו כיסוי הארון, ור"ת (שם ד"ה עד) פירש גולל הוא אבן שנותנים על הקבר (הובא בטור סימן שע"ה סעיף א').

וב"ה בחכ"א (כלל ק"ס סעיף ה') קיצור שלחן ערוך (סימן ר"ב סעיף י"א) ערוך השלחן (יו"ד סימן שע"ג סעיף ז').

דאגה מאוד על אכילתך ובריאותך, ועתה נתקיים בך (אבות פרק א' משנה י"ד) אם אין אני לי, מי לי.

המקום ינחם אתכם, בתוך שאר אבילי ציון וירושלים, יה"ר שלא תדעו משום צער, ולא תוסיפו לדאבה עוד.

יה"ר שיקויים (ישעיה כ"ה, ח') בלע המוות לנצח, ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים.

מאריך
לוי הכהן

שאמרו (אבות פרק ד' משנה ט"ז) רבי יעקב אומר, העולם דומה לפרוזדור, בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין (עכ"ל).

ולתועלת נשמתה הטהורה, ללכת בדרכי השי"ת, לקיים כל המצוות, לקבוע שיעור בלימוד כל יום מוסר, משניות, וליתן צדקה, ובזה יהיה לה נחת רוח.

ואל תחשוב אחי, כי בזה שלא תאכל ותצטער, אתה עושה לה טובה, אלא להיפך, כי הנני יודע, שאשתך ע"ה

סימן קמג

אמירת קדיש בתרא בחודש שנים עשר

החיים (חלק א' פרק ל' סימן ט') שרק יחידים נוהגים כן.

אבל לומר קדיש דרבנן, לפני עלינו, וכן הברכו אחרי הקדיש, אם אין אחר שאומר זאת, רצוי וחשוב.

ובפרט קדיש לאחר לימוד משניות, וכן קדיש אחר תהלים אם אפשר.

וכן ללמוד משניות, ולתת צדקה, אפילו לאחר כלות השנה, עד הזמן שמחכים שיקיצו וירננו שוכני עפר במהרה בימינו אמן.

בכבוד רב
המצפה לביאת משיח צדקנו
ותחיית המתים בב"א
לוי הכהן רבינוביץ

יום א' כי תשא י' אדר תשנ"ח

לכבוד בני אהובי הרב ר' אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת, היות שהיום נתמלאו י"א חדשים לפטירת האמא ע"ה (נלב"ע י"א ניסן תשנ"ז), ורצית לדעת כדת מה לעשות בחודש השנים עשר, האם להמשיך לומר קדיש דרבנן לפני עלינו, כמו שנהג האריז"ל (שער הכונות ענין הקדיש), וכמו שכתב החיד"א (שורית ברכה סימן שע"ו).

אמירת כל הקדישים אין המנהג להמשיך בזה, כמבואר בגשר

סימן קמד

אם מותר לאכל לילך לסעודת בר מצוה

סעודה בעולם, כל י"ב חודש אם הוא חוץ לביתו.

ב"ה יום חמישי קדושים ר"ח אייר תשל"ג

לאחי היקר הרב אהרן הכהן ומשפ' היקרה שיחיו

וכ"כ החכ"א (כלל קס"ו סעיף ב') וז"ל: והמנהג שלא לאכול בשום סעודה בעולם, תוך שלושים לקרובים, ובתוך שנים עשר חודש לאביו ואמו, אם הוא חוץ לביתו.

אחדשה"ט באהבה

מה, ששאלת אם מותר לאכל על אמו, להיות בסעודת בר מצוה.

בברכת כל טוב ובריאות ונחת מכל יו"ח שיחיו וד"ש מכולנו מאחריך לוי הכהן רבינוביץ

הרמ"א (יו"ד סימן שצ"א סעיף ב') כתב שהמנהג שלא לאכול בשום

שו"ת

מעדני מלכים

על שלחן ערוך

אבן העזר

אבן העזר

סימן קמה

בענין סירוס אשה

בס"ד יום א' תזריע כ"ו אדר ב' תשמ"ט

לכבוד ידידנו עוז הגאון הגדול מעמודי הוראה רבי שלמה זלמן אויערבאך (שליט"א) [זצ"ל]

אחדשה"ט באהבה רבה כיאות למעכ"ת

נשאלתי בענין אשה שסובלת הרבה בזה, ששלפוחית השתן אין לה מעצור, כיון שהרחם מונח על השלפוחית, ולדעת הרופאים, אין עצה לזה רק לעשות ניתוח, ולהסיר חלק מהרחם, אם אין בזה איסור סירוס.

ואצייע למעכ"ת מה שנלע"ד בזה.

א. סירוס איסורו מן התורה, כדאמרינן בגמ' (שבת דף ק"י ע"ב) מנין לסירוס באדם שהוא אסור, ת"ל ובארצכם לא תעשו (ויקרא כ"ב, כ"ד), בכס לא תעשו, ואיסורו גם בחו"ל, דחובת הגוף הוא, מה לי בארץ, מה לי בחוץ לארץ (תוס' שם ד"ה תלמוד, בשם השאילתות פרשת אמור סימן ק"ה).

וכתב הרמב"ם (איסורי ביאה פרק ט"ז הלכה י"א) המסרס את הנקיבה, בין באדם בין בשאר מינים פטור. וכתב המגיד משנה דחיובא הוא דליכא,

אבל איסורא איכא, מדלא תני מותר לסרס הנקיבות.

וכן פסק המחבר (שו"ע אבן העזר סימן ה' סעיף י"א) דהמסרס את הנקיבה, פטור אבל אסור, וכ"ה בבית שמואל (ס"ק י"ד) שיש איסור סירוס בנקיבות.

וכתב השו"ת חשב האפור (חלק ב' סימן ס"א) דמסתבר שאיסור זה, לדעת המגיד משנה וב"י, ובית שמואל, אינו אלא איסור דרבנן, דהרי הרמב"ם (שם) כתב המסרס את הנקיבה פטור, ופירש המגיד משנה, פטור אבל אסור, והרי זה דומה למה שאמרינן בגמ' (שבת דף ג' ע"א) כל פטורי דשבת פטור אבל אסור, ופירש רש"י דאסור מדרבנן, וכן הוא ברמב"ם (הלכות שבת פרק א' הלכה ג') עכ"ד.

ולאו דוקא לענין שבת הוא כך, דגם בבשר בחלב איתא בשו"ע (יו"ד סימן פ"ז סעיף ו') המבשל בשר במי חלב, או בחלב מתה, או בחלב זכר, או שבישל דם בחלב פטור. היינו שאיסורו מדרבנן (כמבואר במדעני השלחן שם ס"ק מ"ו).

וכתב השו"ת מנחת יצחק (חלק ה' סימן י"ג ס"ק ג') דבאיסור דרבנן מותר לסרס לרפואה אפילו זכר, דמתרפאין באיסורי דרבנן, כמבואר בשו"ע יו"ד (סימן קנ"ה סעיף ג', הובא במעדני השלחן בפתיחה להלכות בשר בחלב סימן כ"א לגבי בשר בחלב דרבנן לצורך רפואה). וכ"כ בחשב האפוד (שם) דמסתבר שלא העמידו דבריהם במקום חולי.

וא"כ בנדון דידן מותר לעשות הניתוח, כיון שהוא לצורך רפואה, דמצטער הרבה בזה.

ב. וכל שכן לדעת הט"ז (שם ס"ק ה') שסובר דהטעם שאסור סירוס באשה, משום כיון שמסרס אותה על ידי מעשה כגון הכאה, או בעיטה, או שאר דברים הגורם סירוס, ובא לידי מעשה שלו, אין לומר בו היתר, דאפילו בבהמה אסור משום צער בעלי חיים, בלא איסור סירוס. ולכן פטור בנקיבה אפילו אם בא מעשה שלו, דבנקיבה אין שייך סירוס בהפסד איברי הזרע שאינה בחוץ.

לפי זה בנידון דידן שעושין הניתוח בהרדמה, אין לה צער^(יג).

וכן סובר הב"ח דלא שייך סירוס בנקיבה, כמו שכתבו התוס' (שבת דף קי"א ע"א דה בזקנה), אלא על ידי שתיית כוס עקריין, וגם זה לצורך רפואה שרי, וכתב דכן דעת הרמב"ם (שם הלכה י"א - י"ב).

והשו"ת חתם סופר (אבן העזר חלק א' סמן כ') כתב דודאי יש איסור סירוס בנקיבה על ידי נטילת האם, וכמו שכתב הפליתי (בתפארת ישראל סימן קצ"ד סעיף ד'), וחולק על הב"ח בזה, רק גם הוא סובר דאין איסור בסירוס אשה. נמצא לפי דבריו דמותר לכתחילה.

ג. אמנם מביאור הגר"א (שם ס"ק כ"ה) משמע שאיסור סירוס אשה הוא מן התורה, אלא דאין בהם מלקות, כיון דלא נכלל בלא תעשה דלא תעשו.

והנה לדברי שו"ת חשב האפוד (שם) אין שום שאלה בזה, כיון שרוצה לחדש שאף הגר"א מודה שאין בנקיבות איסור דאורייתא, ואפילו אם נאמר שהגר"א סובר שאיסורו מדאורייתא, מ"מ יחיד הוא נגד הני רבוותא (מגיד משנה, ב"י, בית שמואל), ואין בידינו ליזול לחומרא, באשה אשר עצביהם הם קשים, וגם יש לה מחלת לב. ועוד דלהגר"א אינו

(יג) אמר בן המחבר: תשובה זו נדפסה בספר דברי משפט (מוסף תורני בעניני אבן העזר וחושן משפט תשנ"ו חלק א' דף מ"ה - מ"ז).

ושם (דף מ"ו) העיר העורך על דברי אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, שדייק מדברי הט"ז (סימן ה' ס"ק ו') שסירוס אסור משום צער, "לפי זה בנידון דידן שעושין הניתוח בהרדמה אין לה צער". ועל זה העיר העורך (שם) וז"ל: יש להבין איך יתכן ניתוח ללא צער, דגם בניתוח בהרדמה יש צער לאחר הניתוח (עכ"ל).

וכשהראתי זאת לאאמו"ר הגה"צ זללה"ה, ענה לי דעל היסורים אחרי הרדמה, יש עצה לקחת כדורים לשכך הכאבים, ואפילו שיש כאבים זה רק הגרמה.

את האם, באופן שאי אפשר להתעבר, דהיא בסכנה כשתתעבר.

הגם שגם שמסרס אחר מסרס אסור (שם סעיף י"א), מ"מ כיון שיש דיעות שסירוס אין בנקיבות, אולי אפשר להתיר.

ואין להקשות ולומר דכיון שעל ידי ניתוח יכולה שוב להתעבר, לא שייך היתר זה, לאו קושיא היא, דכיון שסכנה שתתעבר, לכן לא תעשה הניתוח כדי שתוכל להתעבר, יש מקום להתיר לפי דברי החינוך (מצוה רצ"א) שכתב משרשי המצוה לפי שה' ב"ה ברא עולמו בתכלית השלימות, לא חסר ולא יתר בו דבר, מכל הראוי להיות בו לשלימותו, והיה ברצונו, ובירך בעלי החיים להיותם פרים ורבים, וגם צוה את הזכרים ממין האדם על זה למען יעמדו, שאם לא כן, המין כלה אחרי שהמות מכלה בהן, ועל כן המפסיד כלי הזרע, מראה נפשו כמו שהוא קץ במעשה הבורא, ורוצה בהשחת עולמו הטוב (עכ"ד). והיא הרי ממילא לא מסוגלת לזה.

בנלע"ד להתיר בשעת דחק גדול, מ"מ רציתי לדעת חוות דעתו הגדולה.

בברכת חג כשר ושמח למע"כ
הרם ולכל ישראל
לוי הכהן רבינוביץ

יוצא האיסור אלא מקרא (ויקרא כ"ב, כ"ה) ד"משחתם", ולכן אינו אסור, אלא אם עושים הסירוס דרך השחתה, דהיינו שהיא מואסת הבנים, או שיש לה בנים ואינה רוצה יותר, אבל כשיש סכנה בהריונה, אין זה השחתה אלא תקנה, ומותר אף להגר"א (עכ"ד).

ובשו"ת מהרש"ם (חלק א' סימן נ"ח) כתב בתוך דבריו לענין לשמש במוך, לאשה שיש סכנה שתתעבר, שאין בזה משום השחתת זרע, יען שאין עושה דרך השחתה, אלא להציל אותה מסכנה.

והכי נמי בנידון דידן, אפשר לומר כיון שאין הכונה להשחתה, אלא להצילה מיסורים שסובלת הרבה בזה, אולי יש מקום להתיר.

ד. ולענ"ד נראה דאם באפשרי, שרופא גוי יעשה הניתוח, אין בזה שום שאלה, כיון שיש פוסקים שמתירים בכל אופן, ולא דמי למה דנפסק בשו"ע (שם סעיף י"ד) שאסור לומר לעכו"ם לסרס בהמה של ישראל, דהתם יש איסור תורה.

ואם מאיזה סיבה שהיא, אין באפשרי שיעשה גוי הניתוח, יכול לעשותו אפילו רופא יהודי, כיון שאשה זו חולנית, ובלא"ה לא יכולה להתעבר, כיון שהרופאים קשרו את הצנורות, או שהפכו

סימן קמו

בענין הנ"ל

והיום ענה לי בטלפון הגאון רבי שלמה זלמן (שליט"א) [זצ"ל] שהדבר פשוט להיתר, דנקטינן כרוב הפוסקים, שסירוס אשה מדרבנן, ומעשים בכל יום שמתירים במקום חולי, ואין כאן בית מיחוש. ואין צריך לחפש שדוקא רופא גוי יעשה הניתוח, ובפרט בזמנינו שהשנאה של הגויים לישראל הוא ביתר שאת, רק צריכים לקחת רופא ישראל מומחה.

ובן הסכים לדבריי להיתר, חברי הרב הגאון רבי מנדל כהן זצ"ל, בשיחתי האחרונה עמו, ימים אחדים לפני שנחלה (נלב"ע ד' שבט תשמ"ט).

אמרים בברכת חג כשר ונעים ושמח, וכיון שנקרא ג"כ חג החירות, זמן חרותינו, יהי רצון שיהיה כבר חרות מהיצר הרע השוכן בישראל, וכולנו נשוב בתשובה שלימה, ויהיה דור שכולו זכאי, ויוציאנו מאפילה לאור גדול, בביאת משיח צדקנו בב"א, ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים.

די"ש לבכית להנכדים והנינים היקרים שיחיו, ולכל משפחתך.

בכבוד רב חותנך המברך אותך
בכל מילי דמיטב
לוי הבהן רבינוביץ

בס"ד אור ליום חמישי ח' ניסן תשמ"ט
לכבוד חתני היקר והמהולל הרה"ג ר'
שמעון זלצמן שליט"א

אחדשה"ט באהבה כראוי מחותן לחתן

בדבר השאלה שנשאל על אשה שסובלת הרבה בזה, ששלפוחית השתן אין לה מעצור אצלה, משום שהרחם מונח על השלפוחית, ולדעת הרופאים אין עצה לזה, רק לעשות ניתוח, ולהסיר חלק מהרחם, אם אין בזה איסור סירוס, ואמרת שאחד מהרבנים אסר את זה.

דנתי בזה בארוכה במכתב שכתבתי (כ"ו אדר ב' ש"ז) להגאון הנודע רבי שלמה זלמן אויערבאך (שליט"א) [זצ"ל] מעמודי הוראה, וסיימתי שאם אפשר שרופא גוי יעשה הניתוח אין בזה שום שאלה, ואם מאיזה סיבה שהיא, אין באפשרי שיעשה גוי הניתוח, מותר גם לרופא ישראל, משום דאיסור סירוס הוא מדרבנן לרוב פוסקים, ובאיסור דרבנן מותר לסרס לצורך רפואה.

ואפילו לביאור הגר"א (אבן העזר סימן ה' ס"ק כ"ה) שמשמע מדבריו שסירוס אשה הוא מן התורה, צידדתי ג"כ להיתר [הובא לעיל סימן קמ"ה].

סימן קמז

אשה שנתאלמנה פעמיים האם מותר לה להנשא

בס"ד יום ה' שמות כ"א טבת תש"ס

לכבוד ידידנו היקר ש"ב הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א רב ביהמ"ד סאכטשוב בני ברק ראש מפעל מאורות הדף היומי

אחדשה"ט

הנני מכיר לך תודה עבור הגליונות "מאורות הדף היומי" שהנך שולח אלי בקביעות, כי הם חשובים מאוד.

רק רציתי להעיר על מה שכתוב בגליון ל"א (ט"ז טבת תש"ס) על הגמ' יבמות (דף כ"ו ע"א) "האמר (רבי) בתרי זמני הוי חזקה" וז"ל: אמנם להלכה נפסק בשו"ע (אבן העזר סימן ט' סעיף א') שאין חשש אלא לשאת אשה שהתאלמנה שלוש פעמים, אך אם התאלמנה פעמיים בלבד מותר, וכתב הרמ"א שאף בזאת, רבים מקילים (עכ"ל מאורות הדף היומי).

דבר זה לא מדויק, דז"ל המחבר (שם סעיף א') אשה שנשאת לשני אנשים ומתו, לא תנשא לשלישי, שכבר הוחזקה להיות אנשיה מתים, ואם נשאת לא תצא. והבית שמואל (שם ס"ק ב') הביא שלדעת הרא"ש (כתובות פרק ד' סימן ג') סכנה הוא, וכופין להוציאה, דחמירא סכנתא מאיסורא (וכ"כ הריטב"א יבמות דף ס"ד ע"ב, ונמוקי יוסף שם פרק ו' דף כ' ע"א).

והרמ"א (שם) שכתב ויש אומרים דדוקא אם מתו מיתת עצמם, אבל אם נהרג אחד מהן, או מת בדבר, או נפל ומת וכדומה, אינו כלום, ולכן רבים מקילין בדברים אלו, ואין מוחין בידיהם, וכן סובר הט"ז (שם ס"ק ג').

אבל הפתחי תשובה (שם ס"ק ה') הביא שו"ת הרדב"ז (חלק ב' סימן תרפ"ב) שדעתו ג"כ להקל שאם מתו שני בעליה בדבר רח"ל, מותרת לינשא לשלישי, אך כתב דדוקא בידוע בודאי שמת מחמת הדבר, אבל אם יש ספק בדבר, אזלינן לחומרא, דספק סכנתא הוא.

גם החכמת אדם החמיר בזה, שכתב (הלכות אישות כלל קכ"ג סעיף י"ד) אשה שכבר מתו לה ב' אנשים, לא תנשא לשלישי, שכבר הוחזקה להיות אנשיה מתים. ואם נהרג אחד מהם וכיוצא בו שהיה זקן, יש אומרים דלא הוי קטלנית (עכ"ל).

וכ"כ באגרות משה (אבן העזר חלק א' סימן כ"ו) דהלכה כרבי (כשמתו שני בעליה הוי חזקה) מדין ודאי, לא רק משום שרצה להחמיר בסכנתא. וכשנשאל על אשה שבעלה הראשון מת בן מ"ח שנה, ואח"כ נישאת לשני, ומת קרוב

לשמונים שנה, דלאו קטלנית היא, כיון שהוא זקן (שם חלק רביעי סימן מ"ג).

והשדי חמד (חלק ו' מערכת אישות סימן א' ס"ק כ"ג) כתב עוד יותר, דאלמנה שמתו בעלה הראשון והשני, ובאת לינשא לשלישי, אין לו לסדר קידושין אלו, והביא בשם מהר"י מיגאש (סימן ק"ן) דמה שאמרו לשלישי לא תנשא, הלכה היא, ומי שירצה לעבור על זה, מונעין אותו, ואם יאמר רצוני לסכן בעצמי אין שומעין לו, שאין לו רשות לאבד עצמו, ואין ראוי לנו להניחו לעשות זה, בפרט הואיל ואסרו אותו חז"ל, הרי הוא מכלל הדברים האסורים, ואין מניחים אותו לעבור עליהן (עכ"ל).

רק השדי חמד הביא גם מתירים בזה, והאופנים שמתירים בזה.

וזהו ערוך השלחן (אבן העזר סימן ט' סעיף א') אשה שנשאת לשני אנשים ומתו, לא תנשא עוד לשלישי מפני הסכנה, שכבר הוחזקה להיות בעליה מתים, ואע"ג דלענין ממון אין חזקה פחות משלשה פעמים, מ"מ בסכנות

נפשות חיישינן אף לשני פעמים, כמו במילה (שו"ע יו"ד סימן רס"ג סעיף ב'), דבעניני חזקה יש פלוגתא דתנאי (יבמות דף ס"ד ע"ב) אם חזקה הוא בשני פעמים, או בשלושה, ולכן בדבר של סכנה החמירו חז"ל.

ופי"פ הערוך השלחן (שם סעיף ד') בדברי הרמ"א (הנ"ל) שרבים מקילים בזה, ומצרפין לזה קולות, כמו אם אחד מהאנשים שלה היה קצת חולה, גם קודם שנשאה, לא תלינן מיתתו בסיבתה.

וחידושי הערוך השלחן דעיקר האיסור לא נאמר, אא"כ כשמתו שני האנשים מיד כשנשאו אותה, דבזה ודאי יש סימן, אבל כשחיו כמה שנים (אחרי חתונתם) לא שייך כלל לתלות מיתתם בה (עכ"ד).

עכ"פ לא יכולים לכתוב בפשטות שמותרת להנשא, ובפרט להספרדים ההולכים אחרי דברי המחבר.

בברכת כל טוב וברכה והצלחה רבה וכל טוב. ידידכם ומוקריכם לוי הכהן רבינוביץ

סימן קמח

מה הנורם שיהיה לאדם בנים שאינם מהוגנים, האם
האב, או הבן

חנוך דוב פדווא

רב ואב"ד

דהתאחדות קהילות החרדים

לונדון תע"א

ב"ה, כ"ז תשרי תשט"ז לפ"ק

שלום וכל טוב סלה לידיד נפשי הרב
הגאון מו"ה לוי הכהן רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט.

קבלתי מכתבו בשעתו, וברכה אשיב
שיזכה לשנה טובה ומבורכת,
נחת וכל טוב סלה, הוא וב"ב שיחיו,
ונא לסלוח לי על שלא השבתי תיכף,
כי הלא יבין המון טרדתי בזמן הראשון
עד שמסתדרים(יד).

ישם אמי, גם היום אודיעהו כי שמה
טויבא, להזכיר אותי לטובה.

ובדבר אשר תמה, על מה שכתב
הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק
ה' הלכה ד') וז"ל: אילו היה הא-ל גוזר
על האדם להיות צדיק או רשע, או אילו

היה שם דבר שמושך את האדם בעיקר
תולדתו, לדרך מן הדרכים, האיך היה
מצוה לנו על ידי הנביאים עשה כך, ואל
תעשה כך, הטיבו דרכיכם, ואל תלכו
אחרי רשעכם, והוא מתחלת ברייתו כבר
נגזר עליו, או תולדתו תמשיך אותו, לדבר
שאי אפשר לזוז ממנו, ומה מקום היה
לכל התורה כולה, ובאיזה דין, ואיזה
משפט, נפרע מן הרשע, או משלם שכר
לצדיק השופט כל הארץ לא יעשה משפט
(עכ"ל הרמב"ם), ועוד שם הרבה מזה.

והקשה על זה מעלתו מגדלים (דף כ'
ע"א) כל המסתכל בעקבה של
אשתו נדה, יהיו לו בנים שאינם מהוגנים,
וכמו כן בגמ' שם (דף כ' ע"א) וברותי
מכם המורדים והפושעים בי (יחזקאל כ',
ל"ח), אמר רבי לוי, אלו בני ט' מדות,
וברמב"ן (באגרת הקדש) מחשבת ההורים
מועילה הרבה שיהיה הבן הגון וכו',
וברש"י (פרשת תצא, דברים כ"א, י"ט)
בענין יפת תואר אם נשאה וכו', וסופו
להוליד בן סורר ומורה, (ע"כ דברי
מעלתו בקיצור).

(יד) אמר בן המחבר: אאמו"ר הגה"צ זללה"ה, שלח לו המכתב אלול תשט"ו, כשיצא מארץ ישראל,
ונסע לגור בלונדון, לכהן לרב ואב"ד דהתאחדות קהילות החרדים שם.

וְלֹכֵן קשה על דברי הרמב"ם (הנ"ל) שהרי רואים שהאב הוא הגורם שיהיה לו בנים שאינם מהוגנים, ואיך כתב הרמב"ם שלא שייך לומר שתולדתו מושך האדם, לדרך מן הדרכים].

ואני אוסיף מדברי הרמב"ם גופיה (פרק ה' הלכה ה' מהלכות דעות) שכתב כל הנוהג מנהג זה, לא די לו שקידש נפשו, וטהר עצמו, ותיקן דעותיו, אלא שאם היו לו בנים, יהיו נאים, וביישנים, ראויין לחכמה ולחסידות, וכל הנוהג כמנהגות שאר העם, ההולכים בחושך, יהיו לו בנים כמו אותם העם (ע"כ).

ובאמת אין דרכי לפלפל בדברים כאלה, אשר הם כבשי דרחמנא, ואין אתנו יודע עד מה, אך שלא להוציאו חלק אמינא, אף הנולד בתכונה רעה, עדיין אפשר לו להפוך טבעו ולהיות כמשה רבינו.

ודבר קטן אשר אצל אדם אחר לא יהיה חשוב כל כך, יחשב לו לזכות גדול, הואיל ומלחמתו נגד היצר, היא

יותר קשה, נמצא אע"פ שהאב הוזהר להתנהג כשורה, כדי שלא יהיה בנו במדרגה שפילה, הרי יש להבין האפשרות לזכות במדריגתו השפילה, בדברים קטנים, כמו שהאב הנמצא במדריגה יותר גבוהה, זוכה במדרגתו הגבוהה, בדברים גדולים.

והן הן דברי הרמב"ם (ריש פ"ג מהלכות תשובה הלכה ב') וז"ל: ושיקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות, אלא לפי גדלן, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר (מלכים א. י"ד, י"ג) יען נמצא בו דבר טוב, ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות, שנאמר (קהלת ט', י"ח) וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות (עכ"ל).

כל זה כתבתי רק שלא להוציאו חלק, ופטטיא דאורייתא טבין, והשם הטוב יכפר.

הדו"ש"ת ומברך אותו בכל טוב סלה
חנוך דוב פדווא

סימן קמט

אשה שעשו לה הרופאים תפר ברחם

חנוך דוב פדאוות

אב"ד דהתאחדות קהילות החרדים

לונדון תע"א

ב"ה י"ט כסלו תשי"ח לפ"ק

לכבוד ידידי אהובי הרב הגאון מו"ה לוי
הכהן (שליט"א) [זצ"ל]

אחדשה"ט יקרתו הגיענו

ובדבר השאלה אשר נשאל, והראה מקום
לשו"ע אבן העזר (סימן כ"ג
סעיף ה').

הנה לשון הרא"ש (בתשובה כלל ל"ג
סימן ג') הוא, אשה שיש לה אוטם
ברחמה, בענין שאין השמש דש, כראוי
לו וכו'.

נראה מזה שהכוונה דוקא אם הדישה
איננה כסדר העולם, אבל במקום
שיכול להכניס כל האבר, אע"פ שהדרך
אל מקום קליטת הזרע, סתום ע"י תפירה,
אין זה אלא כמו איילונית או עקרה.

מיהו למעשה נא להתייעץ עם אחד
הגדולים אשר שם.

אני חושב שעם הגאון מו"ה זאב
מינצברג (שליט"א) [זצ"ל] יוכל
להתייעץ בזה,

וה' ינחהו בדרך טובה, ויזכה לכל
טוב סלה

הדוש"ת ומברך אותו בכל טוב סלה
ידידו

חנוך דוב פדווא

סימן קנ

בענין הנ"ל

אמר בן המחבר: הגאון הנ"ל, אחרי שנתיים, נשאל שוב על שאלה כזו, ושאל זאת
מהגאון מטשעבין זצ"ל והסכים להתיר.

ולאחש"מ הענין, הנני מביא תשובת הגאון הנ"ל מספרו חשב האפור (חלק א'
סימן כ"ה).

ב"ה יום ה' ל"ו למב"י תש"כ לונדון תע"א.

שהמקור סתום, לא גרועה מאיילונית,
דפשוט שם ברמ"א להיתר.

לכבוד הדרת הגאון שר התורה כקש"ת
מוהר"ד וידענפעלד (שליט"א) [זצ"ל]
מטשעבין בירושלים עיה"ק תובב"א.

אחרי קידה והשתחויה.

הנה פנה אלי אברך ירושלמי, ונפשו
בשאלתו, באשר אשתו ילדה כבר
שלשה בנים, וכל פעם היה הדבר בנסים
על ידי קיסר שניט, ואחרי הלידה
השלישית, עשו לה הרופאים תפר, שלא
תוכל להתעבר, כי לפי דעתם, אם תתעבר
עוד תהיה בסכנה, ושואל מעתה אם מותר
לו לשמש עמה.

וכבר פנה האברך הלז אל כהדר"ג
(שליט"א) [זצ"ל], והי' רצון
כהדר"ג (שליט"א) [זצ"ל], שאני אהיה
הצינור לשאלה זו.

והנה לפי דעתי הפעוטה, הדבר מבואר
להיתר בשו"ע אבן העזר (סימן
כ"ג סעיף ה'), דאיתא שם אשה שיש לה
אוטם ברחמה, וע"י כן כשבעלה משמש
עמה, זורה מבחון אסור (ע"כ), משמע
דוקא כשזורה מבחון ע"י האוטם אז
אסור, אבל אם מזריע מבפנים, אע"פ

ואין לדמות הדבר למשמשת במוך
דאסור, לפי דעת ר"ת בתוס'
(יבמות דף י"ב ריש ע"ב), דלשון ר"ת
שם דאין דרך תשמיש בכך, והרי הוא
כמטיל זרע על העצים ועל האבנים
כשמטיל על המוך (עכ"ל). אבל בנידון
דין שאין שום דבר זר ברחמה, רק
שהמקור תפור שלא תקלוט הריון, הרי
דרך תשמיש בכך, ואינו כמטיל זרעו על
עצים ואבנים, ואין זה אלא כמשמש עם
אשה שאינה ראויה להריון, שאין שום
חשש בזה. ואינו אסור רק אם האוטם הוא
כך שהוא זורה מבחון, ובנידון דין נראה
מן השאלה שהתשמיש יכול להיות כדרך
כל הארץ, ולהזריע בפנים.

הצעת דעתי הפעוטה כדי שאהיה שואל
ענין, ואבקש את כהדר"ג
(שליט"א) [זצ"ל], לחוות דעתו הרמה
להלכה, והנני בזה כורע ומשתחה מול
כהדר"ג (שליט"א) [זצ"ל], ומברך אותו
ואת כל משפחתו בכל טוב סלה.

[חנוך דוב פרווא]

קבלתי תשובת הגאון (שליט"א) [זצ"ל],
עם הסכמתו להתיר.

[הנ"ל]

סימן קנא

לשיר באמצע ברכת "אשר ברא ששון ושמחה"

לִבְּנֵי אִם מַכְבִּידִים אוֹתִי בְּבִרְכָּה זֹאת, אֲנִי לֹא
מִפְסִיק בְּאִמְצַע הַבְּרָכָה, שִׁיּוּכְלוּ
לְשִׁיר, אֲלֵא עוֹבֵר בְּבֵת אַחַת כָּל הַבְּרָכָה.

וְיִהְיֶה שִׁיקוּיִים בְּמַהֲרָה הַבְּרָכָה הַזֹּאת בְּכָל
בֵּית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, "שִׁשּׁוֹן וְשִׁמְחָה,
גִּילָה רִינָה, דִּיצָה וְחִדּוּהָ, אֶהְבָּה וְאַחֲוָה,
וְשָׁלוֹם וְרִיעוּת, מַהֲרָה יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה,
וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם, קוֹל שִׁשּׁוֹן וְקוֹל
שִׁמְחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה, בְּבִיאת מִשִּׁיחַ
צְדָקִינוּ בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ אָמֵן.

זָקֵן
לֹוי הַכֹּהֵן רַב־נֹבֵיץ

בִּסְדֵּי יוֹם ג' וְאַתְחַנֵּן י"א מִנְחָם אֲב תִּשְׁס"ח
לְנִכְדֵי הַחֲשׁוֹב וְהַמְהוּלָּל הָרַב גְּמִלְיָאֵל
הַכֹּהֵן רַב־נֹבֵיץ בֶּן בְּנֵי אֶהוּבִי הָרַה"ג ר'
אַלְחָנָן יַעֲקֹב דּוֹד שְׁלִיט"א

אַחֲדָשָׁה"ט

מִן שִׁשְׁאֵלֶת עַל מָה שֶׁנִּהְיָג בְּאִיזָה מְקוֹמוֹת,
בְּחֻתוֹנָה וּבְשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה, שֶׁמִּזְמְרִין
בְּאִמְצַע בְּרִכַּת אֲשֶׁר בְּרָא שִׁשּׁוֹן וְשִׁמְחָה.

הַגֵּם שֶׁאֲנִי זוֹכֵר עוֹד מִיָּמַי נְעוּרָיִי
שֶׁהִתְנַהֲגוּ כֵךְ, עַכְ"ז לֹא נִרְאָה
בְּעֵינַי, כִּי אֲנִי רוֹאֶה שְׁבִסוּף מִתְנַהֲגִים בְּזֶה
בְּקִלּוֹת רֹאשׁ, וְכֵן מִשּׁוֹם הַפֶּסֶק הַבְּרָכָה.

סימן קנב

כתיבת שם משפחה בכתובה*

שְׁכוֹתְבִין רַק שֵׁם הַחֲתָן וְאֲבִיו, וְשֵׁם הַכְּלָה
וְאֲבִיהָ, בְּלִי שֵׁם מִשְׁפָּחָה.

כִּיּוֹן דִּהְעִזֹּר מְקוֹדֵשׁ (אֲבֵן הָעִזֹּר סִימָן
ס"ו סְעִיף ה') כֹּתֵב דִּיש לְהַזְהִיר
שִׁיְהִיָּה לְהַשְׁטֵר תּוֹקֶף עַל פִּי דִּינָא
דְּמַלְכוּתָא ג"כ, וְגַם בְּדִיעֲבַד צְרִיךְ לְעִיּוֹן,

בִּסְדֵּי יוֹם ג' מִשְׁפָּטִים כ"ב שְׁבַט תִּשְׁס"ה
לְכַבּוֹד יְדִידֵנוּ עוֹז הַגָּאוֹן הָאֲדִיר סִינִי
וְעוֹקֵר הָרִים רַב־יֹסֵף שְׁלוֹם אֱלִישִׁיב
(שְׁלִיט"א) [זצ"ל]

אַחֲדָשָׁה"ט בְּאַהֲבָה רַבָּה כִּיאוֹת לְמַעַכ"ת
רַצִּיתִי לְדַעַת חוֹת דַּעַתוֹ בְּעֵינֵי הַכְּתוּבָה,

(* נִדְפַס בְּקוֹבֵץ תְּשׁוּבוֹת חֶלֶק ד' סִימָן קכ"ז.

מצד סמכא דעתה לזה (עכ"ד). וכידוע שבלי שם משפחה, אין תוקף לגבות בדינא דמלכותא.

ושמעתי אומרים, כיון כשבאים לפני החתונה לרישום נישואים, צריכים למלאות טופס, ששם מופיע ג"כ שם המשפחה, ועוד פרטים נוספים, שיכולים בזה להכיר במי מדובר, פתק זה מקבל תוקף של דינא דמלכותא, כך שמעתי מאנשים שמתנגדים לכתוב שם משפחה, ורוצים להתנהג כמו שנהגו מקדמת דנא.

ולדעתי דבר גדול להקפיד לכתוב שם משפחה, ואיני בא לפסול ח"ו כתובה שלא כתוב שם המשפחה, רק שאלתי היא אם מכאן והלאה רצוי להדר גם בזה, כמו שמהדרין בשאר דברים הצריכים הידור. **שוב** ראיתי בשו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק א' סימן קע"ח) שסובר ג"כ לכתוב שם משפחה, אבל מטעם אחר,

דז"ל: בכרכים גדולים, יש מעלה ועדיפות להזכיר שם המשפחה, שהרי אפשר שיש עוד שם כזה, ובשמות הרגילים, אולי הוא כודאי שיש עוד שמות כאלו בעיר, שאז הוא כחשש פסול, מדין שני יוסף בן שמעון בעיר אחת, שאין מוציאין עליהם שטר חוב, ויהיה שם המשפחה לסימן טוב יותר, לכתוב "חיים בן יעקב למשפחת גאלדמאן".

והפביר האגרות משה (או"ח חלק ד' סימן מ' ס"ק כ') שבכתבת שם משפחה יש בזה מעלה ועדיפות, ולא שהוא לעיכובא (הובא באוצר הפוסקים סימן ס"ו, בנוסח הכתובה ס"ק קל"ה).

אשמה מאוד אם אקבל תשובת מעכ"ת,

בברכת עור ינובון בשיבה דשנים

ורעננים יהיו.

בכבוד רב ובידידות

לוי הכהן רבינוביץ

סימן קנג

בענין הנ"ל*

יוסף שלו' אלישיב ירושלים

בס"ד ד' אדר"ר תשס"ה

לכבוד ידידי הגה"צ שייף עייל שייף נפיק וגריס באורייתא תדירא מהור"ר לוי הכהן רבינוביץ (שליט"א) [זצ"ל]

ברכה ושלום וחיים עד העולם

בדבר כתיבת שם המשפחה בכתובה,

ציין כת"ר להעוזר מקודש שכ' דיש להזכיר שם המשפחה שיהיה להשטר התוקף עפ"י דינא דמלכותא ג"כ, וגם בדיעבד צריך לעיין מצד סמכא דעתה.

אכן אי משם הא לא איריא, שהרי בארצה"ק יש סמכות לבתי הדין

(* נדפס בקובץ תשובות חלק ד' סימן קכ"ח.

לפסוק כפי ההלכה, ואין שום חסרון
בסמיכת הדעת. ושם אשה כשמה, והו"ל כשני יוסף בן
שמעון בעיר אחת.

אך רצוי הדבר לכתוב שם המשפחה, על
פי מה שכתב באגרות משה, כמו
שכתב כבוד תורתו, כי בעיר גדולה יש
להניח שיש עוד שם בעל כשם בעלה,
וכן אני נוהג למעשה לכתוב
בכתובה שם המשפחה
והנני בזה ידירוש"ת
יוסף שלו' אלישיב

סימן קנד

איך כותבים שם "מיכלא"

בס"ד יום ד' בהר י"ב אייר תשמ"ט
וכן דעת הדברי חיים (שם), והטיב
גיטין (שם).

לכבוד הרב נתן בנימין בלויא שליט"א

אחדשה"ט

אבל דעת המעין גנים (סימן קכ"ט),
והפתחי תשובה (שמות נשים אות
מ'), ואהלי שם (שמות נשים אות מ' ד"ה
מיכלא), וטיב שמות גיטין (שם ס"ק ד')
שצריך לכתוב א' בסוף, (ורק אם שם
העריסה הוא מחלה בלי י' (שם חול) אז
כותבים ה' בסוף).

מה ששאל איך כותבים השם "מיכלא".

וכן הוא בסידור קרבן מנחה, בפסוקי
שמות נשים לומר בשמו"ע קודם
יהיו לרצון, איתא השם "מיכלא", והפסוק
הוא "מונה מספר לכוכבים לכולם שמות
יקרא" (תהילים קמ"ז, ד').

שם זה נגזר משם "מיכל בת שאול",
והוא שם קודש (בית שמואל שמות
נשים אות מ', טיב גיטין שם ס"ק ג',
פתחי תשובה שם, אהלי שם ד"ה מיכלא,
דברי חיים שם ס"ק ג', טיב שמות גיטין
שם ס"ק ד') ולכן צריך לכתוב י' אחר
המ', ומה שנדפס בסוף ספרי מעדני
השלחן "מכלא" בלי י' הוא טעות הדפוס.

בברכת כל טוב ונחת
לוי הכהן רבינוביץ

רק בזה נחלקו הפוסקים אם לכתוב א'
בסוף, או ה' בסוף. דעת הבית
שמואל (שם) שכותבים "מיכלה" בה',

שו"ת

מעדני מלכים

על שלחן ערוך

חושן משפט

חושן משפט

סימן קנה

האם גם בזמנינו אומרים תפילין בחנות שמשכח שכיח

בס"ד יום ב' יתרו י"ד שבט תשס"ה

לכבוד נכדי החביב הילד אברהם יהודה
הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה ששאלת על דברי הגמ' (ב"מ דף כ"ט ע"ב) אמר שמואל, המוצא תפילין בשוק, שם דמיהן ומניח לאלתר, כיון דתפילין בי בר חבו, משכח שכיחי (גמ' שם), ויכול האובד לקנות תיכף ומיד תפילין אחרים.

ושאלת למה לא לחשוש, אולי רוצה דוקא תפילין שלו, שהניחו כבר זמן רב, ואולי זה ירושה מאדם גדול.

אולי אפשר לומר, אם כה חשוב בעיניו התפילין, כמו שכתבת, היה משגיח הרבה על זה שלא יאבד.

שוב ראיתי בשו"ת מנחת אלעזר (חלק ד' סימן ט') שנשאל בזה, וכתב שכנראה, זה הדין היה רק בימיהם, שהיו ההמון רובם ככולם אינם מדקדקים בזה, ולא הקפידו כלל.

דהרי עינינו רואות להיפך, בעזה"י אכשיר דרא בזה, ומדקדק כל

אחד לבל ימכרו תפיליו, ובפרט אם הם מסופר מכירו ומומחה, ידקדק ולא ימכרם, אפילו בעד כמה מאות זהובים, ולא שייך בזה לומר שימצא כאלו אצל סופר אחר, ומי שמדקדק בזה להיות לו תפילין מסופר מומחה ויר"א, ואח"כ יאבדם, וימכרם המוצא בעד איזה זהובים, במחיר סתם תפילין הנמכרים בחנות, היעלה על הדעת שלא יקפיד אדם על זה, הלא מחיר שויין עובר לסוחר, כפלי כפליים מאותן שנמכרים בחנות.

וכן יש תפילין מכת"ק סופרים צדיקים בעלי מדריגה ורוה"ק, שנמכרים בעד סך רב מאוד, למי שמדקדק עליהם, וכי גם באלו נאמר כשימכרם המוצא, ולא יקפידו בעליהם.

וסיים המנחת אלעזר, עכ"פ בימינו בודאי לא שייך דין זה, ואם בא מי שנאבדו לו, ומקפיד עליהן בודאי צריך להחזירן, וצ"ע מה שלא העירו האחרונים כלל בדין זה (עכ"ד).

זקנך

המברך אותך בכל מילי דמיטב
לוי הכהן רבינוביץ

סימן קנו

ראובן אמר לשמעון פקדונך אצלי, ולמחר טען נאבד באונס, האם צריך לישבע

כתוב בקרא, דאל"כ למה מקשינן למה לי קרא, סברא הוא, מה קשה, אפשר דהתורה רצתה לתת לזה תוקף של קרא, אף שידעינן זאת מסברא.

ב. אמנם אם שמעון טוען שאפילו אם ראובן לא היה אומר לו שפקדונו אצלו, ג"כ היה נתוודע לו באיזה אופן שהוא, והבית דין מסכימים לטענתו, הוי כשאר שומר שצריך לישבע שבועת השומרים, שכולל ג' דברים, א' ששמר כדרך השומרים, ואירע כך וכך, ב' שאינו ברשותו, ג' שלא שלח בו יד, קודם שאירע המאורע שפטר אותו, ואם רוצה לשלם, נשבע שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו שכך וכך היה שוה (כמבואר בשו"ע שם סעיף ב').

ודע לך נכדי יקירי, שתורה היא מהדברים שצריכים חיזוק בכל עת, ובפרט בעת הזה שהמלחמה מאיימת, נקוה לה' שבזכות לימוד התורה, והתפילה, והחסד שהעולם עומד עליהם, יהיה לנו הצלה, ונושע בב"א.

זקנך המאחל לך כל טוב
לוי הכהן רבינוביץ

בס"ד יום א' יתרו י"ב שבט תשנ"א

לכבוד נכדי היקר הרב דוב הכהן רבינוביץ נ"י
[כעת מו"ץ בבית שמש].

מה ששאלת על ראובן שאמר לשמעון בלי עדים, פקדונך אצלי, ולמחרת כשביקש ממנו פקדונו, טען שנאבד ממנו באונס, ולפני הבית דין טען ג"כ שנאבד באונס, אם צריך לישבע שבועת השומרים, המבואר בשו"ע חו"מ (סימן רצ"ה), או שנאמר, הפה שאסר הוא הפה שהתיר, וכמו שהאמנת לי שפקדונך אצלי, תאמין לי ג"כ שנאבד.

א. לכאורה מצד הסברא נראה שהוא פטור משבועה, מטעם שהפה שאסר, הוא הפה שהתיר, דמקור דינו הוא משנה בכתובות (דף כ"ב ע"א), ואמרינן בגמ' (שם) א"ר אסי, מניין להפה שאסר הוא הפה שהתיר, שנאמר (דברים כ"ב, ט"ז) "את בתי נתתי לאיש הזה לאשה", "לאיש" אסרה, "הזה" התירה. ומקשינן למה לי קרא סברא היא, הוא אסרה והוא שרי לה.

רואים מכאן, שסברת "הפה שאסר, הוא הפה שהתיר", חשוב כמו שהיה

שו"ת

מעדני מלכים

ענינים שונים

ענינים שונים

סימן קנו

מה מקבלים הכהנים כשישראל שוחט בהמה לאכול*

הכותב לא דק בזה, דחזה ושוק נתנו לכהנים, מקרבנות שלמים, תודה, איל נזיר, כמבואר ברמב"ם (מעשה הקרבנות פרק י' הלכה ד' ה'). אבל מבשר תאווה לא נתנו חזה ושוק לכהנים, רק זרוע לחיים וקיבה.

וגם בזמן הזה חייב לתת לכהנים, כדכתיב (דברים י"ח, ג') "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם, מאת זבחי הזבח, אם שור אם שה, ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה" וכל בהמה טהורה בכלל זה, ופרטי דינו מבואר בשו"ע יו"ד (סימן ס"א).

יהי רצון שהחודש יתהפך עלינו לששון ולשמחה, בביאת משיח צדקנו, ויגאלנו במהרה בימינו אמן.

ותחזקנה ידיכם בעסקכם בזכוי הרבים.

בכבוד רב
ל. הכהן רבינוביץ

ב"ה י"א לחודש הנחמות ירושלים עיה"ק תשמ"ה
לכבוד מערכת דער אידישער שטראל הי"ו
שלום וברכה לכם וכל טוב

באתי להעיר על מה שראיתי בגליונכם מעש"ק דברים (מס' 19) במאמר "אין די ניין טעג", ומפורט שם מה שאכלו הכהנים בזמן שבית המקדש היה קיים מהבאת הקרבנות, וכותב אח"כ "אפילו גלאט אזוי (בלי קרבן), אז עס וועט זיך זיי אמאל פערגלוסטן צו עסן פלייש (בשר תאווה), און זיי וועלן שחט'ען א בהמה, א שעפסל, א קעלבל, אהער גיב אונז כהנים, דעם חזה ושוק, און די זרוע לחיים וקיבה".

היינו שבזמן שבית המקדש היה קיים, היו צריכים לתת לכהנים מבהמות, חזה ושוק זרוע, לחיים וקיבה, באכלם בשר תאווה.

(* נדפס ב"דער אידישער שטראל" פרשת ראה תשמ"ה, גליון 22)

סימן קנח

למה צריכים ערי מקלט לעתיד לבוא

בס"ד יום ב' יתרו י"ד שבט תשס"ה

לכבוד נכדי החביב הילד אברהם יהודה
הכהן רבינוביץ שליט"א

אחדשה"ט

מה שהקשת על הוספת עוד שלוש ערי
מקלט (דברים י"ט ח'-ט'), לעתיד
לבוא (רש"י שם י"ט, ט'), דהרי הרוצח
צריך להיות שם עד מות הכהן גדול
(במדבר ל"ה, כ"ה), והרי אז יכולע המות
לנצח (ישעיה כ"ה, ח'), ולא ימות הכהן
גדול, וא"כ מתי יחזור הרוצח מערי
מקלט, לעתיד לבוא.

נראה שהכוונה הוא שיכולע המוות על
פי דרך הטבע לנצח, אבל ימותו
גם אז לא בדרך הטבע, דהרי הרוצח
יהרוג בן אדם לעתיד לבוא, ובשביל זה
ילך לערי מקלט, הרי שיכולים למות גם
אז, ולכן יצטרך הרוצח להיות בערי
מקלט, עד שימות הכהן גדול, שלא על
פי דרך הטבע, אם יהרג, על ידי סיבה
(ומצאתי סמך לזה מדבר הערוך לנר,
הובא לקמן).

ודע דקושיא כעין זו, הקשה כבר
האריז"ל (ליקוטי תורה פרשת
שופטים ד"ה ואם ירחיב) וז"ל: קשה

שאחר שיביא משיח, ראוי שלא יהיו
רוצחים, כמו שאמר הכתוב (ישעיה ב',
ד') לא ישא גוי אל גוי חרב, ואיך אמר
ויספת לך ג' ערים, מלבד הראשונים
(ומתמצו על פי קבלה), הובא בשל"ה
(חלק א' בית דוד ד"ה אמנם אומר אני).

וכן הקשה חסדי דוד (תוספתא מכות פרק
ב' הלכה ג' דף תרנ"ט), חתם סופר
(פרשת שופטים ד"ה ואם ירחיב, ובתורת
משה שם), ערוך לנר (מכות דף ט' ע"ב
ד"ה בגלעד).

והחסדי דוד (שם) מתרץ דזה כשיטת
שמואל (ברכות דף ל"ד ע"ב)
דאמר אין בין עולם הזה לימות המשיח,
אלא שעבור מלכויות בלבד, וסיים וכהך
שיטתא נקט הרמב"ם (מלכים פרק י"ב
הלכה א').

והערוך לנר (שם) מתרץ דמה דאמרינן
יכולע המות לנצח, זה דוקא
שלא יהיה מיתה טבעי מעצמו ע"י מלאך
המות, אבל כשירצה האדם, ודאי ימות גם
לימות המשיח.

והמנחת חינוך (סימן תק"ב ד"ה ונראה)
תירץ שגזירת הכתוב לעשות
המצוה הזאת, כי מצד הסברא, לא יצטרכו
לערי מקלט לעתיד לבוא, כי רק שלום

ואמת וטוב יהיה בימי המלך המקווה במהרה בימינו.
שופטים ד"ה ואם ירחיב, ובתורת משה
(שם), מאור ושמש (פרשת שופטים ד"ה
או יאמר שלוש).

תירוצים נוספים על קושיית האריז"ל,
מובא באלשיך הק' (תורת
משה דברים י"ט, ט'), חתם סופר (פרשת
זקנך המברך אותך בכל מילי דמיטב
לוי הכהן רבינוביץ

שו"ת מעדני מלכים נספחים

מכתב ששלח אחיו של המחבר, הרה"ג ר' אהרן הכהן רבינוביץ ז"ל, להגאון הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, על בעל תשובה, שרוצה דרך התשובה, ורוצה להניח כל הקבלות שנותן לצדקה בקברו, האם טוב לנהוג כך.

☆ ☆ ☆

מכתב מדורו של המחבר, הגאון החסיד רבי אברהם יהודה הכהן רבינוביץ זצ"ל, אבדק"ק באראדינקא, אחיו של הנה"ק רבי גמליאל הכהן רבינוביץ זצ"ל

☆ ☆ ☆

שאלה ששאל אבי זקנו של המחבר (אאמו"ר הנה"צ רבי לוי זללה"ה, בן הרבנית אסתר מירל ע"ה, בת הרה"ג ר' יעקב עקיבא זצ"ל, בן הרה"ג ר' חיים שלמה דודזון זצ"ל), מבעל מחבר ספר סמא דחיי (על אפיית מצות).

נספחים

סימן קנט

מכתב ששלח אחיו של המחבר, הרה"ג ר' אהרן הכהן רבינוביץ ז"ל, להגאון הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, על בעל תשובה, שרוצה דרך התשובה, ורוצה להניח כל הקבלות שנותן לצדקה בקברו, האם טוב לנהוג כך.

ופטירתו, לשים בקברו את כלה קבלות של מוסדות וישיבות, פניתי אל הרב הגאון רבי שלמה זלמן אירבאך (שליט"א) [זצ"ל], והוא ענה לי את מכתבו זה.

מאת אחיך אהרן הכהן רבינוביץ

בעזה"ת יום י"ז כסלו תשל"ה

לכבוד אחי היקר הרה"ג רבי לוי הכהן (שליט"א) [זצ"ל]

ביום להבעל תשובה שהוא עומד מצידו לעשות תשובה, ואחרי מותו

תשובת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

(ב) בראש וראשונה יתנהג מהיום והלאה כיהודי כשר, לשמור ולקיים כל מצוות ד', דאורייתא ודרבנן, ואם יש לו אשה, יראה שתספור ז' נקיים ולהטהר ואפילו אם היא זקנה, ומסולקת דמים מלפני הרבה שנים, כי כל זמן שלא טבלה כדין, הרי היא כל ימיה בנדוטה, ובכל נגיעה שנוגע בה עובר בלאו.

(ג) אם הוא יודע את האנשים שגרם להם נזק, או צער, ישלם להם, וגם יפייס אותם.

בעזה"ת י"ד במרחשון תשל"ו

ידידי שלו' וברכה וכל טוב סלה למע"כ הרה"ג אהרן הכהן רבינוביץ שליט"א

אחרי מבוא הברכה כיאות אודיעו שקבלתי מכתבו, והנני משיב לו בקיצור:

(א) צריכים להכיר אישית את האיש, בכדי לדעת לנכון איך להתנהג, אך מבלי לדעת, הנני כותב דברים אחדים.

(ח) לסגף עצמו באחת מהמותרות, שהוא מאוד אוהב את זה, סיגריות או שוקולד, וכדומה מהמותרות שהוא רגיל בהם, ואינם נותנים כח ובריאות לגוף.

(ט) להאמין שהקב"ה מוחל וסולח. ואף שצריך להצטער על העבר, עם כל זאת יהיה לבו בטוח בד', שהוא מוחל וסולח, וישמח ויודה לד' על זה, שזכה לתשובה כשהוא איש.

והנני כופל שלו' וברכה לכת"ר, מהרה יערה רוח ממרום ותימלא הארץ דעת ד'.

ותחזינה עינינו בביאת גואל צדק אמן
שלמה זלמן אויערבאך

(ד) להתוודות לד' בכל התפלות של ימות החול, ולומר בכל יום "יום" תהלים, גם יבכה ויתחנן לד', שימחול לו על כל מעשיו הרעים.

(ה) ליתן צדקה בכל כוחו, עבור תלמידי חכמים עניים, ומוסדי תורה וחסד.

(ו) יסביר לו שמותר באמת להניח הקבלות ע"י קברו, אבל זוהי שטות, כי בשמים הכל גלוי וידוע, ואין צורך כלל בקבלות רקובות.

(ז) לצום בכל הצומות שחייבים, אם הוא בריא.

סימן קס

מכתב מדורו של המחבר, הגאון החסיד רבי אברהם יהודה הכהן רבינוביץ זצ"ל, אבדק"ק באראדינקא, אחיו של הגה"ק רבי גמליאל הכהן רבינוביץ זצ"ל

מי שמת אביו, אחרי שלושים שמתה אמו, אם מותר לגלח ערב הרגל, שהוא בתוך השלושים על אביו.

ב"ה איוואנקאו, אבן זכרון מאת יעקב לעוויצקי החופ"ק הנ"ל

כחין מקשת משוך ברעל, היתה לנו הבשורה המעציבה, שבאה לנו היום, מפטירת הרב היקר הגאון החסיד ר' אברהם יהודה ליב ז"ל, האבדק"ק באראדיאנקא, שנפטר במבחר שנותיו, לפתע פתאום לדאבון נפש כל מכיריו.

אשר עם כל מעלותיו הגדולות והמצוינות, היה עניו וצנוע, ובורח מן הפרסום.

ובדי להניח אבן, תוך אבני המצבה לנפשו היקרה, הנני למסור בזה את דבריו היקרים בהלכה, שכתבם אלי בשנותיו האחרונות לחייו. על פי מאמרם ז"ל (ירושלמי שקלים פרק ב' הלכה ה') אין עושים נפשות לצדיקים, שדבריהם הם זכרונם.

הד"ט חלק או"ח סימן כ"ו ס"ק ג' וד', שדה חמד אסיפת דינים מערכת אבילות סימן י"ב) מדברי השו"ע (יו"ד סימן שפ"ט סעיף ה'), לענין גיהון, ששם מפורש שבאביו ואמו אסור, עד שיגיע הרגל אחר שלושים, ויגערו בו חביריו.

הרי מבואר דבעינן דוקא שיהיה אחר שלושים, וגיהון ותספורת שוים בכל מקום (עיי"ש).

ועיין בביאור הגר"א (שם ס"ק ט"ו) ובספר תשובה מאהבה (סימן קכ"ה ס"ק ב') שכתבו בדברי השו"ע (שם סימן שפ"ט סעיף ה'), דלכאורה תמוה, למה לנו רגל דנקטו, הרי שלושים והגערה מהני לכו"ע, וכתבו שבאמת רגל דנקטו, לאו דוקא, אלא שאורחא דמלתא הוא, שברגל חביריו מכירים בו שיגערו (עכ"ל), אמנם לענין הדין מתבאר מזה, שאין הרגל מהני כלל, וצריך דוקא שלשים בפועל עם הגערה.

ומה שמשונה באמת הדין בזה, מאבילות דשאר קרובים הוא, משום דבאביו ואמו תנינן (ירושלמי מו"ק פרק ג' הלכה ח', מסכת שמחות פרק ט') עד שישלח פרע, ויגערו בו חביריו (עיין תוס' מו"ק דף כ"ב ע"א ד"ה עד) וגידול פרע הוא למ"ד יום, ולא מהני הגערה, אלא אחר זמן שילוח פרע באבילות, והגערה שבתוך למ"ד, לאו כלום הוא (ב"י יו"ד סימן ש"צ סעיף ד') ועל כן צריך דוקא

עובדא הוה איש אחד איתרמי ליה אבילות אחר אמו, ואח"כ גם אחר אביו, תכופות זו אחר זו, באופן שיום השלושים לאבילות אמו, היה ביום הששי לשבוע, וביום הראשון לשבוע שאחרי זה, בעלות השחר, מת אביו, והשלושים לאבילות אביו, מגיעים לתוך הפסח ב' ימים, ושערותיו גדולים מאד וכבדים עליו, ועוד קודם מיתת אביו הגיע זמנו להסתפר, ובמוצש"ק שבין אבילות לאבילות, היתה לו גם הגערה בפועל, אך לא הסתפר, ובא לשאול אם מותר להסתפר בערב הרגל של פסח, שהוא תוך למ"ד לאבילות אביו, ע"י הגערה.

והנה ידוע מה שכתב בזה הנודע ביהודה (מהדורא קמא חלק אורח חיים סימן י"ד) להחזיר ע"י גערה, בערב הרגל, אף תוך למ"ד לאבילות אביו, וטעמו דכיון שמצינו שהרגל מבטל גזירת שלושים, ובשאר קרובים מותר להסתפר ע"י מערב הרגל (כמבואר בשו"ע יו"ד סימן שצ"ט סעיף ג') וא"כ באביו ואמו, שיש בזה רק עוד חומרא נוספת, שצריך הגערה, א"כ אם שערותיו גדולות, והגיע זמן הגערה, לא נשאר אלא גזירת למ"ד, וגזירת למ"ד הרי מבטל הרגל.

אכן כבר חלקו עליו גדולי האחרונים ז"ל (הובאו דבריהם בשערי תשובה או"ח סימן תקמ"ח ס"ק י"א, פתחי תשובה יו"ד סימן ש"צ ס"ק ג', ובעקרי

שלושים בפועל ולא מהני הרגל, דכל זה שלא היה שילוח פרע בזמן האבילות, לא מהני הגערה, ומה שגידל שער, ימים הרבה קודם לכן, אין זה כלום.

ומטעם זה כתבו בטוש"ע (יו"ד סימן ש"צ סעיף ד', וסימן שצ"ט סעיף ד', ובאו"ח סימן תקמ"ח סעיף ט') שהרגל לא מבטל הגערה, ולא זכרו שלשים כלל, אשר באמת הדברים ק"ו, אלא משום דממילא הוא, כיון שצריך הגערה, ולא מהני הרגל לבטלו, ממילא שאי אפשר שיהיה זה תוך שלשים, דבתוך שלשים הגערה לאו כלום הוא, ולא הצטרכו להזכיר שלשים כלל.

ודבר זה מתבאר יותר ממקור דין זה בתוס' (מו"ק הנ"ל) שזכרו ג"כ רק שהרגל לא מהני לבטל הגערה, ולא זכרו שלשים כלל, ובפסקי תוס' (לדיבור זה פרק ג' סימן קט"ו) כתב מת אביו ואמו קודם הרגל, לא בטלה ממנו "גזירת שלשים" לענין גילוח, דכל התלוי בלמ"ד, רגל מפסיקו, ובאביו ואמו עד שיגערו בו חביריו (עכ"ל).

ותמוה הרי בפנים התוס' לא נזכר "גזירת שלשים" כלל, וגם סיום לשון הפסקי תוס' אין לו פירוש, אלא על כרחך דאחת הוא, וממילא הוא כיון דתלוי ג"כ בהגערה, ולא בלמ"ד לבד, וכיון שהרגל אינו מבטל הגערה, ממילא שאינו יכול לבטל גזירת למ"ד.

אמנם באמת המעיין בנודע ביהודה (הנ"ל), יראה שגם הוא עצמו

לא קאמר שם למילתיה, רק לגירסת הרמב"ם (פרק ו' הלכה ג' מהלכות אבל) דגריס בירושלמי (הנ"ל) עד שישלח פרע "או עד שיגערו בו חביריו", אבל לגירסתנו שבטוש"ע (מתוס' מו"ק הנ"ל) דתרווייהו בעינן, שילוח פרע, היינו למ"ד יום, וגם הגערה, לגירסא זו, לא קאמר כלל הנודע ביהודה.

ובשגם שהנודע ביהודה עצמו לא החליט בזה, וכתב זה רק לענין לאסור עי"ז להסתפר בחול המועד, משום שאפשר לומר שמותר להסתפר מערב הרגל, אבל לא למעשה להסתפר בערב הרגל, וכדמסיים למילתיה שכתב רק להלכה, אבל לא למעשה.

ואין לצדד מצד שתכפוהו אבילות זה אחר זה, כי גם אם היה לו דין תכפוהו אבילות, היה אסור להסתפר כדרכו, דהרי סוף סוף הוא תוך למ"ד לאביו, ואין הרגל מהני ליה כלום, רק אז היתה לו עצה להקל ראשו בתער, ולהסתפר שלא כדרכו, כדין תכפוהו אבילות בלא רגל.

אך באמת אין לו כלל דין תכפוהו, כיון שהיתה לו שעת הכושר על פי הדין, להסתפר בין אבילות לאבילות, שהגיע אז לכדי הגערה, וגם שהיתה לו הגערה בפועל, רק שלא שם לבו, ואיהו דאפסיד אנפשיה, ואף אם לא הסתפר אז, משום שלא היה הזמן מוכשר אצלו לכך, שאביו חולה, לאו כלום הוא.

היוצא מכל זה, שאסור לו להסתפר בערב הרגל, וממילא שמותר להסתפר בחול המועד, שהוא אחר שלשים בפועל, ע"י הגערה, וע"י התרה למנהגו בימי העומר, וכן הוריתי למעשה.

ותכפוהו אבילות לא הוי רק אי איתרמי האבילות השניה תוך השלשים הראשונים, כמו שכתב הר"ן (בגמ' מו"ק על הרי"ף פרק ג' דף י' ע"א, פסקא אלף קצ"ב, ובהגהת אשר"י שם פרק ואלו מגלחין סימן י"ח).

ואלה המה דברי הרה"ג המנוח זצ"ל הנ"ל, שכתבן אחרי שראה את דברי הנ"ל.

מגוהצים, ואין לגעור בו, ואילו בתספורת, כיון שהכביד שערו גוערין בו (עכ"ל).

ב"ה ד' לסדר בחוקתי חרותנו (שנת תר"ע) לפ"ק בארדיאנקא

וכ"כ הרא"ש ז"ל (מו"ק פרק ג' סימן מ"ב) גבי תספורת וז"ל: על כל המתים, מספר לאחר למ"ד יום, ועל אביו ועל אמו, עד שיגערו בו חביריו, ואפילו פגע רגל לאחר למ"ד יום, אינו מגלח עד שיגערו בו חביריו.

הנה מה שכתבו הגר"א ז"ל (יו"ד סימן שפ"ט ס"ק ט"ו), והתשובה מאהבה (סימן קכ"ה ס"ק ב'), דרגל דנקטו לאו דוקא הוא, כי לא דברו אלא בהווה.

ולענין גיהוץ כתב (שם סימן נ"ג) וז"ל ומיהו אע"פ שלא נמצא בגמרא דידן, כיון דאיתא בירושלמי (מו"ק פרק ג' הלכה ח'), ובאבל רבתי (מסכת שמחות פרק ט'), אין להקל בדבר, וסמכו אהא דגמרינן גיהוץ מתספורת, ומה שהזכיר רגל גבי גיהוץ, משום דברגל דרך ללבוש כלים מגוהצים, וקודם הרגל אינו ניכר שמניח משום אבילות, אבל תספורת ניכר שהכביד שערו (עכ"ל).

הנה כן מפורש יוצא מפי הרמב"ן ז"ל (בספרו תורת האדם סימן ס"ט) שממנו הוא מקור דין הזה. וז"ל (שם) ובירושלמי (מו"ק פרק ג' הלכה ח') על כל המתים כולן הוא אסור בגיהוץ, עד למ"ד יום, על אביו ועל אמו י"ב חודש וכו', וזו שכתבנו מן הירושלמי (שם) על אביו ועל אמו י"ב חודש, תניא בה באבל (מסכת שמחות פרק ט') עד שיגיע הרגל, ויגערו בו חביריו, ומיהו בגמרא (מו"ק דף י"ז ע"ב) לא משוי חילוק בגיהוץ, בין אביו ואמו לשאר מתים, אלא סמכין אהנך, משום דגמרינן גיהוץ מתספורת, הלכך אסור עד שיגיע הרגל לאחר למ"ד, ויגערו בו חביריו לאמר, לבוש כלים מגוהצים לכבוד הרגל, והיינו טעמא דבעינן רגל, דאילו בלא רגל, אין חביריו מכירים בו, אם לובש כלים חדשים או

וכוונתם פשוטה, כיון דגמרינן גיהוץ מתספורת, א"כ למה הזכירו רגל בגיהוץ ולא בתספורת.

אבל עכ"פ חזינו, דהרמב"ן (תורת האדם סימן ס"ט) והרא"ש ז"ל (מו"ק פרק

ובספר הפרנס (סימן ר"כ) כתב וז"ל: ובשאר ימים מותר לרחוץ ולספר ביום למ"ד, לאחר הנץ החמה, ואפילו על אביו ועל אמו מותר לרחוץ בו ביום, אבל לא לספר, עד שיגוערו בו חביריו. ושם (סימן ר"מ) כתב וז"ל מהר"ם היה בעל ברית תוך שלשים על אביו וצ"ל, ורחץ בלילה שלפני המילה, ונתן טעם לדבריו, דהוי כרגל לגבי ידיה, וחומרא בעלמא הוא דנהגו אבותינו ברחיצה.

ובשו"ת פנים מאירות (חלק ב' סימן נ"ג) כתב ולפענ"ד כיון שפסק בשו"ע (או"ח סימן תקמ"ח סעיף ט') הא דרגל מבטל גזירת למ"ד בשאר מתים, אבל באביו ואמו, אסור לספר עד שיגוערו בו חביריו, אפילו פגע בו הרגל לאחר למ"ד יום אינו מבטל, וכן פסק בשו"ע יו"ד (סימן ש"צ סעיף ג') ושיעור גערה נוהגים בג' חדשים, א"כ אם הוא תוך ג' חדשים, כיון שאין הרגל מבטל דין י"ב חודש, ואף שהוא בעל ברית והוא כיו"ט שלו, מ"מ אסור הוא בגילוח, אם הוא תוך ג' חדשים (עכ"ל, עיי"ש).

והרוקח (סימן שי"ג) כתב וז"ל: על כל המתים כולן, מגלח אחר למ"ד, על אביו ואמו, עד שיגוערו בו חביריו, ירושלמי (מו"ק פרק ג' הלכה ח'), כל דבר שתלוי בז' ול', הרגל מפסיק בהם הכא, עד שישלח פרע, ויגוערו בו חביריו (עכ"ל).

ובצדה לדרך (מאמר חמישי כלל שני פרק י"ג) על כל המתים אסור בגיהוץ עד למ"ד יום, ועל אביו ועל אמו י"ב חודש. ויש אומרים אחר למ"ד יום

ג' סימן מ"ב) כתבו להדיא, דרגל בגיהוץ הוא, דבלא זה אין שייך גערה בגיהוץ, דרק אז ניכר אבילותו, אבל גבי תספורת אין צורך לרגל כלל, דכל שהכביד שערו גוערין עליו.

ומזה צ"ע על הפרישה (יו"ד סימן ת"ב ס"ק ד') שכתב לתרץ למה לא הזכירו רגל גבי תספורת, והא הרמב"ן (שם) והרא"ש ז"ל (שם) כתבו להדיא טעמא דמילתא, דבתספורת כל שהכביד שערו גוערין עליו. וברא"ש (שם סימן כ"ט) גבי דין שמועה רחוקה כתב וז"ל: וכתב הרמב"ן (שם) דלענין תספורת אסור, עד שיגוערו בו חביריו, ובגיהוץ עד שיגיע הרגל, ויגוערו בו חביריו. וכ"כ בקיצור פסקי הרא"ש (שם סימן כ"ט, וסימן מ"ב), אך (בסימן נ"ג) הכריע שם כהירושלמי (הנ"ל), דגיהוץ אסור כל י"ב חודש. וקצת צ"ע דבקיצור מכריע מהרא"ש ז"ל, דגיהוץ אסור דוקא י"ב חודש, ובטור (יו"ד סימן ש"צ סעיף ה') פסק בשם אביו ז"ל עד הרגל, ויגוערו בו חביריו.

וכן מבואר עוד בשו"ע (שם סימן ת"ב סעיף א') ובנימוקי יוסף (מו"ק פרק ג' דף י"ב ע"א סימן אלף ר"א) ובתורת האדם להרמב"ן ז"ל (סימן צ"ה), דבשמע שמועה רחוקה באביו ואמו, מ"מ אין די לו, עד שיגוערו בו חביריו, ובגיהוץ עד הרגל, ויגוערו בו, ומדנחתין לפרושי בגיהוץ רגל ג"כ, ובתספורת אין זכר לרגל, משמע דגם לאחר למ"ד יום הראשונים, אין הרגל עושה שום פעולה כלל עד שיגוערו בו.

והגיע הרגל, ויגער בו חבריו, יכול ללבשם לכבוד הרגל. אסור לגלח כל שער שבו וכו', ועל אביו ועל אמו, אפילו אחר למ"ד יום, אינו מגלח עד שיגער בו חבריו (עכ"ל). הרי עוד להקת פוסקים, שמזכירין רק גערה, אפילו אחר למ"ד יום.

ומדנקטו הפוסקים האלה בדבריהם רק עד שיגער בו חבריו, ולא הזכירו התנאי, דעד שישלח פרע, משמע להדיא דמפרשי דברי הירושלמי כהתוס' (מו"ק דף כ"ב ע"ב ד"ה עד) דדוקא נקט תרומיהו, ולא קתני או או. ולכן הנך פוסקים דאיירי לאחר למ"ד יום, דיש בזה הזמן שיעור גידול פרע, לכן לא הוצרכו להוסיף, רק עד שיגער בו חבריו.

אך יש מהפוסקים דמפרשים דברי הירושלמי, דתרי שיעורי נינהו, ואו או קתני. וז"ל הכלבו (סימן קי"ד) על אביו ועל אמו, חייב לגדל שער, עד שישלח פרע, או שיגער בו חבריו, וכתב הר' יצחק ז"ל, שיעור גערה שלוש יום, אחר שלוש יום הראשונים, וכן אסור ללבוש וכו', ולאחר שלוש יום, מותר בגיהוץ, אפילו על אביו ועל אמו, ובמסכת שמחות (פרק ט') כתוב, על אביו ועל אמו אסור, עד שמגיע הרגל, ויגער בו חבריו, וכבר כתבתי למעלה דעת הר'

יצחק, והר' פרץ ז"ל (ושם כתוב למעלה דהר' יצחק כתב, שמותר ללבוש חלוק לבן, רק שנהגו איסור, והר' פרץ כתב שנהגו ליתן לאחר ללבוש שעה אחת), ואם על אביו ואמו הוא מתאבל, אפילו מתו קודם הרגל שלוש יום, אינו מגלח, עד שישלח פרע, או עד שיגער בו חבריו, ואין הרגלים מפסיקין דבר זה, והר"ר יצחק ז"ל כתב אבל אם עברו השלושים יום קודם הרגל, מפסיק, ואין צריך להמתין עד שיגער בו חבריו לגלח זקנו ושערו, וכן נמי דעת הר' פרץ ז"ל (עכ"ל), והר' פרץ הוא בעל הסמ"ק (טו).

וזהו ממש דעת היש אומרים שבנימוקי יוסף (הנ"ל) שכתב דאם עברו למ"ד יום, ואח"כ בא הרגל, דאז הרגל מפסיק, ומהני לבטל זמן הגערה, כמו שמועיל לפני למ"ד בשאר מתים (עיי"ש).

וזהו אור זרוע (סימן תמ"ו) על אביו ועל אמו, מגדל פרע, עד שיגער בו חבריו וכו', אלא כך הוא הפירוש, על אביו ועל אמו, מגדל פרע, או עד שיגער בו חבריו, ואו או קתני. והכי גרסינן בירושלמי להדיא (מו"ק פרק ג' הלכה ח'), על כל המתים הוא אסור בתגלחת עד שלוש יום, על אביו ועל אמו, עד שישלח פרע, או עד שיגער בו חבריו, ושילוח פרע נקרא לאחר למ"ד יום וכו'.

(טו) הכוונה להגהות סמ"ק, שחיברו רבנו פרץ, דאילו ספר סמ"ק חיברו רבינו יצחק מקורביל (שם הגדולים להחיד"א מערכת ספרים אות ע' ס"ק ס"ב). וכבר כתב הש"ך (יו"ד סימן ל"ב ס"ק ט') וז"ל: וכן מצינו הרבה פעמים, שהפוסקים, וגם האיסור והיתר, כינו להגהות סמ"ק, בשם סמ"ק (עכ"ל). א. י. ד.

ובאור זרוע (הגדול שם) הגירסא תלתא יומין. וגירסא זו אינה מובנת, דא"כ אכתי תוך שבעה הוא, ואיך עלה על דעתו שהרגל יבטל גזירת שבעה, ושלשים, וגם ר' מונא שהשיב, דאין הרגל מבטל גזירת שלשים, על אביו ואמו, רק עד שישלח פרע, או גערה (ירושלמי שם), הא ממילא עדיין תוך שבעה הוא, אם כי אפשר ליישב בדוחק, מ"מ נראה דטעות הדפוס הוא, וצ"ל תמניא יומין, כמו בריטב"א (הנ"ל), ושיטת ריב"ב, ולפנינו (בירושלמי), ולכן שפיר השיב לו ר' מונא, דצריך להמתין עד שישלח פרע או גערה.

אב"ל התוס' (מו"ק דף כ"ב ע"ב ד"ה עד) שהביאו בגירסתם דדמכה תלתין יומין, א"כ כשבא רבי שמואל בן אבודימי לשאול, כבר נכנס בשלושים יום השניים, איזה זמן שהוא, א"כ אם איתא דהירושלמי (הנ"ל) סובר, דדי בחדא מהנך תרתי, או שילוח פרע, או גערה, והרי כבר יש כאן שיעור שילוח פרע, כמבואר למעלה מהכלבו ואור זרוע. ולכן מפרשים התוס', דתרווייהו בעינן, שילוח פרע, וגם גערה, ולכן בפסקי תוס' (הנ"ל), שכתבו דבאביו ואמו אין הרגל מפסיק למ"ד, לא הוצרכו להזכיר שילוח פרע ג"כ, רק כתבו עד שיגערו בו חבריו, דשילוח פרע יש כאן.

ואולי רצו התוס' להשוות הבבלי והירושלמי יחדיו, דבבבלי לא הוזכר רק עד שיגערו בו חבריו, ולא הוזכר ענין דשילוח פרע, לכן פירשו דהירושלמי ס"ל דשניהם כאחד בעינן,

הא למדת דרך שיעכב לאחר שלשים, אפילו יום או יומיים, כבר קיים, הא דאמור רבנן על אביו ועל אמו, עד שישלח פרע, וזה החילוק בין אביו ואמו, לשאר מתים, דעל שאר מתים, מגלח ביום שלשים, ועל אביו ועל אמו, עד יום או יומיים אחר שלשים, עד שיקיים שילוח פרע כדפרישית.

והא דמסיק, או עד שיגערו בו חבריו, אין הפירוש עד שיגערו בו חבריו, דהיינו שיאמרו לו בפירוש, אלא שיגדל שער, עד שיהיה משונה מחבריו, שראוי לומר לו כמה משונה זה (עכ"ל).

הרי דדעתו ג"כ, דשילוח פרע היינו איזה זמן מה, לאחר למ"ד הראשונים, אלא שמחדש דדי ביום או יומיים, אחר הלמ"ד הראשונים, ואולי זהו ג"כ כוונת רש"י ז"ל (מו"ק דף כ"ב ע"ב) שכתב עד שיגערו בו חבריו, שכבר גידל פרע יותר מדאי, משום דסתם גידול פרע, הוא למ"ד יום, וזה שנכנס בלמ"ד יום השניים, מסתמא כבר גידל פרע יותר מדאי. עכ"פ חזינן דהכלבו ואור זרוע, והמנהיג (הובא לשונו לקמן), גורסים בהירושלמי או, או, דלא כהתוס' (שם ד"ה עוד) שמיאנו בזה.

ויתכן לומר דפלוגתייהו תליא בגירסת הירושלמי (שם פרק ג' הלכה ח'), דלפנינו הגירסא שם, רבי שמואל בר אבודימי דמכת אימיה (מתה אמו) תמניא יומין קומי מועדא, וכן היא הגירסא בחידושי הריטב"א ז"ל (למסכת מו"ק דף כ"ב ע"ב ד"ה על אביו) וכן הוא בשיטת ריב"ב (על גליון הרי"ף ז"ל שם פרק ג' סימן אלף רט"ו דף י"ד ע"א).

שילוח פרע בהדי גערה, ומשום דבירושלמי בא לאשמעינן דרגל אין מפסיק, פירש בהדיא עד שישלח פרע, היינו לפחות שלושים יום שלמים, ויגער בו חבירו, אבל בבבלי דלא איירי מרגל, רק אמר דעל כל המתים כולן, מסתפר לאחר שלושים יום, על אביו ועל אמו, עד שיגער בו חבירו, דהא ממילא איירי דבאביו ואמו עברו עליו למ"ד יום, כבשאר מתים, א"כ יש כאן שילוח פרע. לכן אינו מוסיף רק גערה.

ובזה יונח לנו לשון ספר המנהיג (סימן קנ"ה דף תש"ב) שכתב וז"ל: וכל שלשים יום, ממעט בעסקיו, ומגדל פרע, עד שיגער בו חבירו, ואפילו חל רגל באמצע, כמו שכתוב בירושלמי דבר התלוי בשבעה ושלשים, הרגל מפסיק, הכא עד שישלח פרע, או עד שיגער בו חבירו (עכ"ל) (טז). ופתח רק בגערה, וסיים בשילוח פרע, או בגערה, ולפי האמור נחא, דגריס בירושלמי תמניא יומי, ולכן הוצרך הירושלמי לומר, עד שישלח פרע, אבל ספר המנהיג דאיירי בהדיא לאחר שלשים, אין צריך לומר רק עד שיגער בו.

והנה בחידושי הריטב"א ז"ל (שם) כתב וז"ל: על אביו ועל אמו, עד שיגער בו חבירו, ורבינו האי ז"ל היה מורה, שאם פגע בו רגל, הרגל מפסיק, אבל רבינו אלפסי ז"ל היה אומר, שאינו

כן, וכדברי רבינו אלפסי ז"ל מפורש בירושלמי, רבי שמואל בר נחמני מתא אמו תמניא יומין קומי מועדא, אתא שאיל לר' מונא, אמר לו כל דבר שהוא משום שבעה ושלשים, הרגל מפסיק, ברם הכא עד שיגער בו חבירו, וכן פוסק ר"י ז"ל, ועוד ראה מדקתני בסמוך לענין שאינו נכנס לבית השמחה, על אביו ועל אמו, עד י"ב חודש, ואי אפשר לי"ב חודש בלא רגל, ומאותה גזירה נשמע לכולהו (עכ"ל).

ויש להסתפק בדעת רב האי גאון ז"ל, אם כוונתו דהרגל מפסיקו גם לגזירת למ"ד הראשונים, או מפסיק רק ללמ"ד יום השניים, והיינו דלא בעינן גערה.

ולכאורה הדעת נותנת, דהרגל מפסיק רק למ"ד יום השניים, לענין גערה, דהא לא מצינו שהרגל עושה פעולה רק אחת, או דמבטל שבעה, או שלושים, אבל הכא אם נפרש דמפסיק שלושים יום הראשונים, א"כ שתים פעולות עושה, לבטל גזירת שלושים, וגם גערה, דדוחק לומר דמיירי בהדי גערה.

אמנם מדכתב שהר"י ז"ל פוסק כרבינו אלפסי ז"ל, וסתם ר"י היינו רבינו יצחק בעל התוס', והא בכלבו (מובא לעיל) כתב בשמו, דהר"י ז"ל סובר שהרגל מפסיק שפיר, שלושים יום השניים, וא"כ מכלל דרב האי ז"ל סובר דמפסיק גם שלושים יום הראשונים.

(טז) בספר המנהיג שלפנינו (סימן קנ"ה) כתב להדיא בשם ירושלמי "עד שישלח פרע, עד שיגער בו חבירו", ולא כתב תיבת "או", וצ"ע. א. י. ד.

או, ושילוח פרע בהדי גערה בעינן, ולהכי היכא דהרגל מפסיק גזירת למ"ד הראשונים, אין צריך עוד שילוח פרע, רק גערה בלבד.

ואפשר היה ליישב גם לגירסת הפוסקים בירושלמי דקתני או או, והוא על פי מה שנסתפקו זה איזה שנים מורי הוראות, לדין דשיעור גערה הוא ג' חדשים, מאימתי חשבינן להו, אם משעה שגילח את עצמו, שבזה יכול להיות דכל שעברו עליו למ"ד יום הראשונים, מצטרפין ב' חדשים הקודמים, לזמן ג' חדשים, דלא ליצטרך גערה, או משעה שאירע לו האבל, ר"ל בעינן דוקא ג' חדשים, וכמעט לא מצאו גילוי מילתא לספק זה.

וצדדי הספק היה להם, דיש שרצו להקל לחשוב הג' חדשים, מזמן שגילח את עצמו, קודם שנעשה אָבֵל, דאם איתא שנחשוב מיום אבילותו, אם כן אם לא גילח תחילה איזה זמן, יכול להיות שיעברו עליו זמן מרובה, ואין זה דרכי נועם.

ויש שרצו להחמיר, מדלא נתבאר בהדיא בשום פוסק, דמצטרפין ימים הקודמים, לשיעור הג' חדשים, כודאי דמהתחלת אבילותו חשבינן להו, ולזה הדעת יותר נוטה, ובהלכות מהרי"ל (בהגהות שם להלכות שמחות סימן ב') כתב דמהר"י סג"ל הורה לגדל שער י"ג שבועות, ושכן הוא באגודה (מו"ק סימן ל"א), משמע מלשוננו דבעינן שלושים יום שלמים. וכתב שם עוד, שנשאלו גאוני פרנקפורט, אָבֵל על אביו ואמו, שפגע בו רגל אחר שלושים יום הראשונים, אם מותר לגלח, והורו לאיסור, על פי האגודה, ומדלא חילק אם גילח עצמו כבר קודם

ומצאתי בשיטת ריב"ב ז"ל (על האלפסי בש"ס החדש דפוס ווילנא, מו"ק פרק ג' דף י"ד ע"א) שכתב וז"ל: וי"א שרבינו האי גאון ז"ל, התיר לגלח למי שחל שמיני של אביו ושל אמו בשבת, ערב הרגל, משום דקיי"ל כאבא שאול, ולפי גירסת הירושלמי שכתבנו, לא נראה שהותר לעשות כן באבילות אביו ואמו, כך מצאתי בספר המאור וכו' (עי"ש). וכתב עוד ומצאתי בהלכות הרב ר' יצחק בן גיא מפורש, שנשאל רבינו האי ז"ל על זה והתיר לגלח, ונראה מדבריו הטעם, כיון דגזירת תגלחת שלושים, דילפינן לה מקראי (ויקרא י', ו'), הרגל מפסיקה, כל שכן שהוא מפסיק גזירת שלושים, עד שישלח פרע, או עד שיגערו בו חבריו, שאין לה סמך מן הכתוב וכו'. ונדחק שמה ליישב דברי הירושלמי לשיטת רב האי גאון ז"ל.

אולם לשיטת הנודע ביהודה (הנ"ל) דס"ל דהרגל מפסיק גם שלושים הראשונים, אם גערו בו חבריו, אפשר ליישב דברי הירושלמי לשיטת רב האי גאון ז"ל, דרב מונא השיב לו, ברם הכא עד שישלח פרע, או יגערו בו חבריו, א"כ אם איתא כאן גערה, שוב שוין אבילות דאב ואם, לשארי מתים שהרגל מפסיק. אך לפי זה אינו מדויק למה הוצרך להזכיר לו שילוח פרע, כיון שרב מונא מסכים שהרגל מפסיק למ"ד הראשונים, הרי עוד אין כאן שיעור שילוח פרע ורק מטעם גערה קאתי עלה.

ולכן לכאורה יותר נכון לומר שרב האי גאון ז"ל, גריס כהתוס', דלא קתני או

הראשונים לעולם, ואילו היה נתגלה הריטב"א והריב"ב, בימי הנודע ביהודה, הוי משכח תנא דמסייע ליה, הוא רב האי גאון ז"ל, אבל אנו אין לנו אלא פסק הטוש"ע, ורוב הראשונים, שאין רגל מבטל למ"ד יום הראשונים, אפילו בהדי גערה.

ושוב ממילא, כיון שאין היתר בנידון דידן, לגלח בערב הרגל, הרי מותר לגלח בחול המועד, כשיטת רוב האחרונים.

ועיין באלהו זוטא על הלבוש (או"ח סימן תקל"א ס"ק ד') שהביא שם, דאם חל יום למ"ד בשבת ערב הרגל, מגלח בחול המועד, כדעת שיורי כנסת הגדולה (או"ח סימן תקל"א בהגהת הטור ס"ק ג'), וגם הביא שם מחלוקת האחרונים, בראובן שבא לו שמועה קרובה מאביו, ביום שושן פורים, והורה מהר"י אישקאפה, שלא יספר בחול המועד, וחכמי העיר חלקו עליו, והורו להתיר בחול המועד, והוא האריך קצת שם בראיות, ומסיים שדעתו נוטה להתיר הגילוח בחול המועד, כדעת חכמי העיר החולקים על מהר"י אישקאפה ז"ל.

העולה מכל זה דהוראת כת"ר, ודאי יפה הוא, וכך צריך להורות תמיד להלכה למעשה.

ובזה אסיים ואומר לו שלום רב וברכה באמת, בלונ"ח

ידידו

**אברהם יהודה ליב
מבארדיאנקא.**

(נדפס בקובץ שערי תורה, ורשא, תשרי תרע"ד חלק ח' קונטרס ו' סימן נ"ו)

אבילותו, או סמוך לאבילותו, משמע דרק מעת שנעשה אָבֵל ר"ל, חשבינן להו, אך יש פנים להקל לצרף ימים שאחר תגלחתו, קודם שנעשה אָבֵל ר"ל, לשיעור גידול פרע, היה אפשר ליישב לרב האי גאון ז"ל, גם הגירסא דאו או בירושלמי, והיינו עד שישלח פרע, שיהיה שיעור גידול שערו, מזמן שנתגלח, או עד שיגערו בו חבריו. **נמצינו** למדין מכל האמור, דשלושה מחלוקת יש בדבר זה. דמהרמב"ן משמע, וכן ברא"ש מפורש, ובטוש"ע, שהרגל אין מפסיק כלל אפילו למ"ד יום השניים, רק עד שיגערו בו חבריו, וזהו כדעת התוס'.

אבל ר"י, והר"ן פרץ, ואור זרוע, ס"ל דהרגל אין מפסיק כלל למ"ד יום הראשונים, אבל למ"ד יום השניים שפיר מפסיק.

ולאור זרוע עדיף יותר, דלא בעינן גם רגל ללמ"ד יום שניים, דבלאו הכי ס"ל דכל ששהה יום או יומיים בלמ"ד יום השניים, די לו בזה, ואין צריך גערה עוד.

ולדידיה נצטרך לומר, דגערה נקט לשיעור בעלמא, כיון דמשמע מדבריו להדיא, דביום שלושם לא מהני כלל, רק ביום ל"א, והרי אז לא בעינן עוד גערה, דממילא הוה שילוח פרע.

אבל רב האי גאון, והנודע ביהודה, דעתם דרגל מבטל גם למ"ד יום הראשונים, וכיון דאנן חזינן שכל הראשונים לבד הריטב"א והריב"ב, לא הביאו כלל דעת רב האי גאון, על כרחך דכולם מסכימים לר"י אלפסי ז"ל, שהרגל אין מבטל למ"ד יום

סימן קסא

שאלה ששאל אבי זקנו של המחבר (אאמו"ר הנה"צ רבי לוי זללה"ה, בן הרבנית אסתר מירל ע"ה, בת הרה"ג ר' יעקב עקיבא זצ"ל, בן הרה"ג ר' חיים שלמה דודזון זצ"ל), מבעל מחבר ספר סמא דחיי (על אפיית מצות).

קצב קנה שור מגוי, ושחטו, ומכר הבשר, ונאכל, ואח"כ נשמע מגוים שהשור נפל לבור

עזרו למשוך אותו מהבור, וכן שאלו אנשים אחרים להם, ואמרו כן, ויש ששמעו מהם כן במסיח לפי תומו, ועתה נפשו בשאלתו, על הבשר והכלים שכבר בשלו בהם, ורום מעלתו מצדד בזה, מחמת ששהה מעל"ע, וגם מדוד האבוס, ולא הי' בה ד' טפחים, ושמא נפלה על מתניה, ויתבאר אי"ה לקמן:

תשובה. הנה מה ששהה מעל"ע, הרי לא נודע רק מהעכו"ם המוכר, ובלעדו אין אנו יודעים, אם שהה מעל"ע, וגם מה שמדוד האבוס, הרי בלעדו אין אנו יודעים, אי נפל כלל באבוס, וא"כ לכאורה תלה דבר זה בפלוגתות הטו"ז ז"ל (יו"ד סימן מ"ח ס"ק י"ט) עם מהר"מ מלובלין (בתשובה סימן ס"ו), גבי עכו"ם שמצא מסמר, ולפי מה שהסכים

כבוד ש"ב הרב וכו' מו"ה חיים שלמה דוד זאן בעיר ווארחאווקא.

שאלתו בקצב שקנה שור אצל עכו"ם, ובעודו בידו אמר לו שיש לו שני שורים, והגדול מכה את הקטן, וצוה לקשור הגדול, ואשתו החליפה, וקשרה הקטן אל האבוס, ומאומד אומר העכו"ם, וגם ע"י איזה סימן בקש, שבאבוס, שנראה שהגדול הכה את הקטן, ונאחז בסבך בקרניו, ונשבר קרנו, ונפל הקטן באבוס, ויש לו כאב על רגלו התחתון, למעלה מהטלפים, ומחמת זה צולע מעט על רגל זה, והשור הלך עם הקצב, ערך שני ווערסט, והעכו"ם אמר להישראל, שזה שלשה ימים מהמעשה, ואחר מכירות הבשר, נשמע מקצב שונא להמוכר הנ"ל, ששמע מעכו"ם שכינים של המוכר, שאמרו, שהשור נפל לבור, והם בעצמם

אבל י"ל בזה דתולין במצוי, כיון שאומר העכו"ם שדרך שור הגדול להכות הקטן.

אמנם המעיין בלבושי שרד (חידושי דינים ליו"ד ס"ק ס"ג, ובדרכי תשובה סימן מ"ח ס"ק ק"י) דדוקא באומר דבר ברור, שמצא מחט, ולא צריך אומדנות, לזה הוא דמהימן, אבל באומר שמצא דבר קשה במשמוש, ואינו מחט בבירור, רק שלפי דבריו מובן וכו', שהוא מחט, ואם הי' בא לפנינו דבר קשה כזה, היינו צריכין לדקדק הרבה, ולראות אם היא ריעותא, עפ"י אומד הדעת, אין לסמוך על קטן ואשה, אף שאומרים שהיה באופן המטריף, דבודאי לא דקדקו בזה כ"כ, דכל דבר המוציא היתר מחזקתו, צריך להיות ריעותא מבוררת, וכשהריעותא אינה מבוררת, אינו מוציא ההיתר מחזקתו (ע"ש).

וכה"ג מבואר בפתחי תשובה (אהע"ז סימן י"ז ס"ק צ"א), לדעת הר"ש ור' נתן דמסיח לפי תומו אינו נאמן בטביעת עין (הובא בתרומת הדשן סימן רל"ט, ובית שמואל סימן י"ז ס"ק ע"ו), דבשלמא ישראל דמתכוין להעיד, איכא למימר דנתן בו טביעת עין בכוונה (יעו"ש) והמקילים בשם נמי, היינו ע"י טביעת עין דעדיף הרבה מסימנים, ואומדנות, כמבואר בש"ס חולין (דף צ"ו ע"א) דאילו אתו בי תרי, ואמרי פלניא דהאי סימניה וכו', לא קטלינן ליה, ואילו אמרי אית לן טביעת עינא בגויה קטלינן ליה, אמר רב אשי תדע דאלו אמר ליה איניש לשלוחיה קרייה לפלניא, דהאי

שם בנקודות הכסף (שם ס"ק ז') כדעת מהר"מ ז"ל, דנאמן לאסור ולא להיתר, הכי נמי כאן, וכה"ג כתב הפמ"ג (משבצות סימן נ"ז ס"ק ג') בעכו"ם שמכר פרה לישראל, והיה בה חבלה בגופה, ואמר שהזאב פגע בה יותר מג' שנים, וכתב כיון ששקודם שמכרה, נאמן במה שבידו, וכיון שהנקודות הכסף (הנ"ל) פוסק כמור"מ מלובלין, ה"ה כאן אסור ליקח הפרה (ע"ש).

וגם מה שכתוב שהיה פחות מד' טפחים באבוס, הנה הד' טפחים מכריסא לארעא משחינן, וא"כ אין נפקא מיניה מזה, רק בנפלה על צלעותיה מתחילה, אבל בנפלה בעומדת על רגליה, ואח"כ נתהפכה, יש לומר דאפילו בפחות, לכולי עלמא אסור, וא"כ כל זה מי יודע.

אמנם נלע"ד, כיון שהעכו"ם לא ראה בעצמו שנפלה לפי דברו, רק שאומר משום אומדנא, וסימנים שאינם מובהקים, ומלבד דהאומדנא בעצמה אינו אומדנא כ"כ, שנפל ע"י שור הגדול, אפשר נפל מעצמו ועיין בדעת תורה (סימן נ"ח ס"ק כ"ו) ז"ל ומעשה בא לפני, בבהמה שנפלה לתוך המרזב, שבו זב המאכל לבהמות, שקורין וועסלא, והיתה מונחת הפוכה רגליה למעלה, ובשרה לקוי וצרור הדם, ולא יכלה לעמוד, והיה פחות מעשרה טפחים, והיה ספק אם נפלה מעצמה, או ע"י שורים שנגחווה וכדומה, ולפי הנ"ל יש להקל גם בגבוה עשרה טפחים, ותלינן שנפלה מדעתה וכו' (יעו"ש).

סימניה, והאי סימניה ספק ידע ליה וכו', ואילו אית ליה טביעות עינא בגויה, כי חזי ידע ליה (ע"כ), וא"כ באומדנא יש לומר לכולי עלמא אינו נאמן העכו"ם ואפילו במה שבידו.

ובפרט שהאומדנא אינה חזקה כ"כ, דאפילו נימא דהכה שור הגדול לקטן, אינו מוכח דנפל מחמת זה, ונהי דאיכא סימנא שמא מעצמו נפל, ושמא עמד נפשו ונפל, ושמא נפל על מתניו, והרי כתב בדעת קדושים (סעיף א') בצלועת ע"י דחיפה שנפלה, י"ל ספק ספיקא, ספק שלא נפלה בבת אחת, וספק שנפלה על מתניה ועיין במקדש מעט (שם ס"ק ג') שכוונתו בצלועת ברגל א' (ע"ש). כל שכן בנידון דידן, שיש לה איזה כאב למעלה מהטלפים, כמו שכתב רום מעלתו דנראה שם איזה סימן כאב, והרי כתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן ס"ו) אם מצינו בהמה נפולה, פשיטא דליכא למיחש כלל שנפלה בדרך שנאסרה (ע"ש).

וגם בנידון דידן אי נימא כדעת הטו"ז (הנ"ל), דנימא הפה שאסר הוא הפה שהתיר, א"כ לדבריו הרי השור הזה היה קשור, וא"כ הוא היה מנוגח ולא נוגח, ובכה"ג כתב בדעת תורה (סימן נ"ח ס"ק כ"ג) דבלא נודע בבירור שהפילו בבת אחת כרגע, ונפל המנוגח ולא הנוגח יש להקל, וסיים (שם) וז"ל: וגם יפה כתב רום מעלתו, דכיון שרואין נפוח, ומכה בעצם השוק, יש לתלות הצלועה בזה (עכ"ל) וגם אי נימא דנהימן להעכו"ם, לכולי מילתא, א"כ הרי שהתה

ג"כ, ובזה יש כמה צדדים להקל, כמ"ש רום מעלתו בשם הנקודות הכסף (הנ"ל), וערוגות הבושם (סימן מ"ח ס"ק ו'), ועיין דעת תורה (סימן נ"ח ס"ק י"ג) שמוכיח מהאשכול (חלק ב' סימן י"ח) דסבירא ליה דלא מהני שהתה מעל"ע, ואשתמיט ליה דברי האשכול (שם סוף הסימן) שכתב בהדיא ז"ל: ואיכא לספוקי וכו', באם עמדה, ושהתה מעל"ע, דהוי תרי סימני בריאה, אי צריכה בדיקה, ומלשון הגמרא משמע דצריך (עכ"ל), וכן בנחל אשכול (שם ס"ק ח') תמה על הנקודות הכסף, א"כ משהתה לבד, אין כ"כ צד להקל.

ובגוף דינו דמהר"מ מלובלין שחולק הטו"ז (הנ"ל), (והנקודות הכסף (הנ"ל), ופר"ח (יו"ד סימן מ"ח ס"ק כ"ז), כתבו כמהר"מ), עיין בספר בית לחם יהודה (סימן מ"ח ס"ק כ"ו) כתב דלענין דינא, פשיטא יש להקל בדין של המהר"מ (הנ"ל) כטו"ז, גם במגיני זהב (שם) החזיק סברת הטו"ז, גם בכנסת הגדולה (סימן מ"ח בפירוש ב"י ס"ק נ"א) הביא הדין של מהר"מ, וכתב עליו שהטו"ז חולק ומתיר וכו' יעו"ש, ובפמ"ג (משבצות זהב סימן מ"ח ס"ק י"ט), השאיר בצ"ע דין זה (ע"ש), ולא הביא דברי הבית לחם יהודה (הנ"ל).

ובלא"ה, נראה דכאן לכולי עלמא אין העכו"ם נאמן לאסור, וגם דברי הפמ"ג (משבצות זהב סימן נ"ז ס"ק ג') שמדמה לה להא דמהר"מ מלובלין. לע"ד לא דמי כלל, דשם נאמן על מציאות המחט, משום רגלים לדבר, ולא אדיבוריה

והלכה, או דהעכו"ם אינו נאמן כלל שנפלה, וגם מה שצולעת, הלא כאבה ניכר ברגליה, ע"כ יש להקל.

ונשאר לנו לחקור מחמת אלו העכו"ם שאמרו, שהעלו את השור מהבור, הנה בתשובת בית שלמה (יו"ד חלק א' סימן מ"ז) כתב דאם הענין נעשה בפירסום, א"כ הוה מילתא דעבידא לגלווי ובכה"ג גם עכו"ם נאמן להעיד, כמו שכתב הרמב"ן (בתורת האדם סימן צ"ז), הובא ברא"ש (פרק ג' מו"ק סימן ל"ב) וכו', וכן מבואר בתשובת רדב"ז (חלק ב' סימן תשכ"ו) וכו' יעו"ש.

אמנם בדעת תורה (סימן ל"ב ס"ק ט"ז) חולק עליו, דבגוף דינו של הרמב"ן, כמה פוסקים חולקים עליו, עיין בטו"ז (יו"ד סימן שצ"ז) ובברכי יוסף (שם), וזכור לאברהם (יו"ד הלכות אבל ס"ק ע'), ועוד דגם הרמב"ן לא כתב רק בעכו"ם מסיח לפי תומו וכו', והרי גם אם יעידו הרבה עכו"ם שנפלה, אינם נאמנים, ועיין סוטה (דף ל"א ע"ב) דמאה נשים כחד דמיא וכו', ולכן נ"ל ברור דגם בכהאי גוונא אין העכו"ם נאמן (עכ"ל).

ובנידון דידן בודאי יש להתיר, כיון שכבר התירו עפ"י הגדת העכו"ם המוכר, וגם בלי הגדתו היה בחזקת היתר, וכיון שנשאל והשיב אז להיתר, והותר עפ"י הדין הוי כמו (אבן העזר סימן י"ז סעיף ל"ז) דאם הותר ע"י עד כשר, ואח"כ באו הפסולים לא תצא, ובכה"ג יש לומר דגם הרמב"ן (יבמות דף פ"ח ע"ב ד"ה אבל), והרשב"א (שם ד"ה אבל), לדעת הרמב"ם (הלכות גירושין

לחודא קא סמכינן, וכי קאמר שמצא במקום שאינו מטריף, א"כ זהו עדות, ואין עדות לעכו"ם, וכמו שמבואר בפר"ח (סימן מ"ח ס"ק כ"ז), אבל כאן במה שאמר קודם שמכרה, נאמן מחמת מיגו, דאי בעי לא מזבין, כמו שכתב הש"ך (סימן ט"ז ס"ק כ"ג), וא"כ כיון שאומר שהיה באופן שמותר, תו ליכא מיגו, ודל הוא, ודל דבוריה, כענין שאמרו בגיטין (דף נ"ד ע"ב) באומר דלא כתב אזכרות לשמן, דאינו נאמן אפילו בידו הס"ת, דאמרינן דטעה בדברי ירמיהו (פירוש רש"י (שם דף נ"ה ע"א) דמשקר, ונתכוין להקניט, וסבור שלא יפסיד אלא שכל אזכרות כרבי ירמיה), וכן נפסק בש"ע יו"ד סימן רפ"א סעיף ה'), כאן נמי ממה נפשך, מטעם עדות אינו נאמן, ורגלים לדבר ליכא, כי אם משום מיגו, וכיון שאומר באופן שמותר, תו ליכא מיגו, ושייך שפיר הפה שאסר וכו', אפילו למהר"מ (הנ"ל), ואולי לזה כוין בשו"ת כתב סופר (יו"ד סימן ל"א), הביאו בדעת תורה (סימן ל"ב ס"ק ט"ו) בדין שור של עכו"ם, שאמר העכו"ם שנפל בהליכתו פחות מעשרה טפחים, ואינו יכול לילך וכו', ובפרט בנ"ד כפי אמירתו נפלה בפחות מ' טפחים, והפה שאסר וכו', וגם לשיטת הש"ך בנקודות הכסף (הנ"ל), שחולק על הטו"ז (סימן מ"ח ס"ק י"ט) היינו משום דהתם איכא רגלים לדבר, אבל בדין דידן ליכא רגלים לדבר, דיש לתלות בשיגרונא וכו' (עכ"ל), ולכאורה הלא הוי בידו ונאמן, על כרחך כמו שנתבאר לעיל דשאני ושאני בזה, וא"כ יש כמה צדדי קולי, דשהתה ועמדה

פרק י"ב הלכה כ' בבאו שתי נשים לבסוף דמחמיר התם (הובא במגיד משנה שם), מ"מ כיון דאיכא חזקה להיתר, ויצא בחזקת היתר, תו אין פסולים נאמנים, אפילו במסיח לפי תומו, והרי פסק בש"ע (יו"ד סימן ט"ז סעיף י"א) דמסיח לפי תומו אינו נאמן להחמיר.

ועיין טו"ז (סימן שצ"ז ס"ק א') דבכל עדות דעלמא, אין עכו"ם נאמן במסיח לפי תומו, בין להקל ובין להחמיר ומה שכתב בטו"ז (סימן קכ"ב ס"ק ד') דנאמן להחמיר, שם ליכא חזקה להיתר, ועיין בנודע ביהודה (מהדורא תנינא חלק אבן העזר סימן י"ח) דמתרין בזה הרמ"א (אבן העזר סימן י"ז סעיף ל"ז), דמסיח לפי תומו נאמן להחמיר, דהאשה בחזקת איסור, ובעלה בחזקת חי, ועיין בש"ך (יו"ד סימן שי"ג ס"ק ד'), ופתחי תשובה (שם ס"ק ד') בשם שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן קי"ב), ועיין במנחת יעקב (כלל נ"ט ס"ק ז') שגם דעת רש"ל (ים של שלמה חולין פרק ח' סימן ס"ה) דאין נכרי נאמן במסיח לפי תומו, ובפרט בנידון דידן, שכבר מכרו הבשר, עיין בפתחי תשובה (סימן רפ"א ס"ק י"ב) דאפילו בישראל, ויש לו מיגו, דמפסיד שכרו, אינו נאמן כה"ג, יעו"ש. ומאה פסולים כעד אחד דמי.

וגם כפי הנראה במכתבו שהנכרים ספרו תחילה ע"י שאלה, ואח"כ ספרו

במסיח לפי תומו, כבר כתוב בחלקת מחוקק (שו"ע אהע"ז סימן י"ז ס"ק ל') שאם יהודי אחד שאל לכותי איה פלוני, והשיב מת, וזמן רב אח"ז הגיד הכותי, מסיח לפי תומו בפני יהודים אחרים שמת פלוני אינו נאמן (יעו"ש).

ועיין בדרכי תשובה (סימן ל"ב ס"ק נ"ה) בשם שו"ת שאילת שלום (תנינא סימן ק"ט) בשור שהיה בלילה בדיר עם הרבה שורים, ובבוקר מצאו שור שהיה שוכב לארץ, ולא יכול קום, והסוחרים ושאר אנשי מקנה שפטו, כי בודאי נעשה ע"י נגיחה, שנגחו שור לחבירו וכו', וכתב כי אין לסמוך על הסוחרים במה שלא ראו, כל אחד מה ששפטו בסברתם, ויותר יש לתלות בשיגרונא דשכיח (ע"ש).

ועיין בדעת תורה (סימן נ"ז ס"ק ב') מה שכתב על הפרמ"ג (שם מש"ז ס"ק ג') מה שהחמיר בסבלה מחמת רגליים לדבר, ע"ש, וע"ע.

לכא האמירות העולים למעלה נראה, דאין לאסור, לא הבשר, ולא הכלים, ויפה הורה, ולא יעלה בלבו מורא, ועלינו יערה רוח הבורא.

ידידו ש"ב דוש"ת

אפרים סטאניסלאווסקא

(נדפס בספר מנחת אפרים בקונטרס סולת למנחה סימן ה')

מפתח ענינים על סדר השלחן ערוך

אורח חיים

הלכות הנהגת אדם בבוקר

	סימן א' סעיף ה'
	אם כהן צריך לומר בשחרית "וכל מנחת כהן כליל תהיה"
סימן א'	
	סימן א' סעיף ז'
	"יהי רצון" אחרי פרשת "אשם תלויו", שאומרים כל יום בתפילת שחרית
סימן ב'	

הלכות נטילת ידיים שחרית

	סימן ד' סעיף י"ט
	נטילת ידיים אחרי גזיזת קצת שערות כשעושים חלאקה
סימן ג'	

הלכות ציצית

	סימן ח' סעיף ט'
	הטעם שצריכים לבדוק הציציות, ולא סומכין על חזקה
סימן ד'	
	סימן ח' סעיף י"ג
	האם יכול לברך על טלית גדול, ויפטר הטלית קטן
סימן ה'	
	סימן ח' סעיף י"ד
	הפושט טליתו, מתי צריך לברך עליו עוד פעם בענין הנ"ל
סימן ו'	
סימן ז'	
	סימן י"א סעיף י"ט
	שיעור הנקב לציצית
סימן ח'	
	סימן י"ח סעיף א'
	האם אפשר להכניס ציצית בבגד בלילה
סימן ט'	

הלכות תפילין

סימן ל"ד סעיף ב

הנוהג לברך על תפילין של ר"ת, האם יכול לצאת ממנו שמברך על רש"י

סימן י' ס"ק א'

המניח תפילין של רש"י, האם יכול לצאת בברכה, ממנו שמניח תפילין של ר"ת

סימן י' ס"ק ב'

הלכות ברכות השחר

סימן מ"ו סעיף ד'

טעם על הברכות שלא עשני גוי - עבד - אשה

סימן י"א ס"ק א'

הלכות ברכות

סימן מ"ז סעיף א'

האם מותר לכהן לעלות לדוכן לפני ברכת התורה בענין הנ"ל

סימן י"ב

סימן י"ג

סימן נ"ה סעיף ט'

מתי נעשה בר מצוה, האם תיכף שנכנס לשנת י"ד, או שצריך י"ג שנה מעת לעת

סימן י"ד

סימן ט"ו

סימן נ"ו סעיף א'

כוונת יהא שמיה רבה

סימן י"א ס"ק ב'

סימן נ"ו סעיף א'

האם יאמר החזן יהא שמיה רבה בקול רם

סימן ט"ז

הלכות קריאת שמע

סימן נ"ח סעיף א'

מה עדיף ק"ש וברכותיה בזמנה ביחיד, או תפילה בציבור אחר זמנה

סימן י"ז

סימן י"ח

סימן י"ט

סימן כ'

סימן כ"א

סימן נ"ח סעיף ב'

מה עדיף לקרות ק"ש בלי תפילין בזמן ראשון, או לקרות ק"ש עם תפילין בזמן שני

סימן כ"ב

סימן נ"ח סעיף ד'

האם מותר לקרות ק"ש של שחרית בעלות השחר

סימן כ"ג ס"ק א'

סימן נ"ח סעיף ד'	האם צריך להחזיק או הציצית בידו	סימן כ"ג ס"ק ב'
סימן ע"ה סעיף א'	קידוש כנגד ערוה	סימן כ"ד
סימן פ"ז סעיף ב'	עביט של מי רגלים ממתכת	סימן כ"ה

הלכות תפילה

סימן צ"ב סעיף ד'	טבילה לפני התפילה	סימן כ"ו
סימן צ"ב סעיף ד'	רחיצת ידים במקום המקוה	סימן כ"ז
סימן ק"ו סעיף א'	איזה תפילות נשים חייבות להתפלל	סימן כ"ז ס"ק א'
סימן ק"ו סעיף א'	תפילות ותחינות לאנשים ונשים	סימן כ"ז ס"ק ב'

הלכות נשיאת כפים

סימן קכ"ח סעיף ה'	כהן שיש לו ריח מהאנפלאות.	סימן כ"ח ס"ק י'
סימן קכ"ח סעיף ו'	האם מותר לעבור לפני המתפלל שמו"ע, ליטול ידיו של כהן.	סימן כ"ח ס"ק א'
סימן קכ"ח סעיף ו'	האם יכול לוי לוותר ליטול ידיו של כהן, שלא יפסיד אמן.	סימן כ"ח ס"ק ב' ג'
סימן קכ"ח סעיף ז'	איך יכול הכהן לשמור ידיו מנטילת שחרית, הרי צריך להוריד נעלים בנשיאת כפים.	סימן כ"ח ס"ק ד'
סימן קכ"ח סעיף ט'	כהן ש"ץ האם יכול לומר הברכה שמברכים הכהנים בלחש, לפני ברכת כהנים.	סימן כ"ח ס"ק ה'
סימן קכ"ח סעיף ט'	האם יכולים הכהנים לענות "ברוך הוא וברוך שמו" על ברכת הש"ץ "ברוך אתה ה' הטוב שמך" כיון שהם באמצע ה"יהי רצון".	סימן כ"ט ס"ק א'

סימן קכ"ח סעיף ט'	האם הכהנים עונים אמן אחרי ברכת הש"ץ "הטוב שמך", וכן על "המברך את עמו ישראל בשלום".	סימן כ"ט ס"ק ב'
סימן קכ"ח סעיף י"א	למה תקנו שהכהנים יעמדו אחוריהם כלפי ההיכל.	סימן כ"ח ס"ק ו'
סימן קכ"ח סעיף כ"ג	למה נושאין הכהנים כפיים עם תפילין.	סימן כ"ח ס"ק ז'
סימן קכ"ח סעיף כ"ג	האם מותר לישא כפיים בלי טלית.	סימן כ"ח ס"ק ח'
סימן קכ"ח סעיף מ"ב	האם כהן אֶכַל נושא את כפיו	סימן ל'
סימן קכ"ח סעיף מ"ד	האם צריך כהן לצאת יום כיפור במנחה, לפני רצה.	סימן כ"ח ס"ק ט'

הלכות קריאת ספר תורה

סימן קמ"ו סעיף ד'	בדין עמידה בקריאת התורה	סימן ל"א
-------------------	-------------------------	----------

הלכות בית הכנסת

סימן קנ"ב סעיף א'	לסתור עזרת נשים, שיהיה אויר בית המדרש	סימן ל"ב ס"ק א'
	לפתוח חלונות בכותל בית המדרש, לעזרת נשים	סימן ל"ב ס"ק ב'

הלכות בציעת הפת

סימן קס"ז סעיף ו'	לא לאכול לפני שמאכיל בהמות ועופות שלו.	סימן ל"ג
סימן קס"ז סעיף ו'	מה הדין באכילת מצוה, האם מותר לאכול קודם	סימן ל"ג
סימן קס"ח סעיף ה'	כשמתירים לבעה"ב לבצוע על פת עכו"ם, האם מותר לאכול עוד ככרות של פת עכו"ם בסעודה זו	סימן ל"ד

הלכות דברים הנוגעים בסעודה

סימן קע"ד סעיף ב'	כמה יין צריך לשתות, לפטור ברכת שהכל בתוך הסעודה	סימן ל"ה
-------------------	---	----------

סימן קע"ט סעיף א'	הצמא לשתות אחרי מים אחרונים	סימן ל"ו
סימן קע"ט סעיף ד'	גמר לאכול פת, ושלח לקנות עוד פת, האם צריך לברך עוד פעם	סימן ל"ז
סימן קע"ט סעיף ה'	חבורה ששתו יי"ש, ואח"כ הביא בעל הבית דגים מלוחים, האם צריכים לברך שנית שהכל.	סימן ל"ח
	בענין הנ"ל	סימן ל"ט
	בענין הנ"ל	סימן מ'

הלכות ברכות המזון

סימן קפ"ו סעיף א'	אשה שספק לה אם ברכה ברכת המזון	סימן מ"א
-------------------	--------------------------------	----------

הלכות ברכת הפירות

סימן ר"ח סעיף ז'	איזה ברכה מברכים על אורז	סימן מ"ב
סימן ר"ח סעיף ט'	אכל תבשיל של לאקשין - אטריות, עם ירקות או קטניות איזה ברכה מברך.	סימן מ"ג
סימן ר"ח סעיף י'	מקור למנהג בני ארץ ישראל לומר על פרי גפנה	סימן מ"ד
סימן רט"ו סעיף ג'	עניית אמן על ברכת קטן	סימן מ"ה
סימן רי"ט סעיף ט'	על איזה נסים מברכים הגומל	סימן מ"ו ס"ק א'
סימן רי"ט סעיף ט'	האם צריך לברך הגומל, על בגד שלבש שהתחיל לבעור	סימן מ"ו ס"ק ב'

הלכות ברכות

סימן רכ"ג סעיף ג'	קנה בית ולא שילם כל הכסף, אם מברך שהחיינו	סימן מ"ז
-------------------	---	----------

	סימן רכ"ד סעיף ח'
סימן מ"ח	הברכה שמברכים על מלכי עכו"ם
סימן מ"ט	בענין הנ"ל
	סימן רכ"ז סעיף א'
	לא הספיק לברך על ברקים, ושמע כבר רעמים, איזה
סימן נ'	ברכה מברך

הלכות שבת

	סימן רמ"ב סעיף א'
	האם מותר להלוות כסף לצרכי שבת, כשיודע שלא
סימן נ"א	יוכל לשלם
	סימן רמ"ט סעיף ב'
סימן נ"ב	אכילת מזונות בשבת לפני הסעודה
	סימן ר"ס סעיף א'
	לקצץ ציפורניים ביום חמישי, כשחל ראש חודש
סימן נ"ג	ביום שישי
	סימן רס"ג סעיף י'
סימן נ"ד	האם יכולים להעביר נרות ש"ק, אחרי שהדליקו אותם
סימן נ"ה ס"ק א'	בענין הנ"ל
	סימן רס"ג סעיף י'
	אשה שהיא בבית חולים, האם צריכה להדליק נרות
סימן נ"ה ס"ק ב'	ש"ק כשבידה"ח מדליק נרות ש"ק
	סימן רע"ג סעיף ז'
	היכן מדליקים נרות שבת במקום שאוכל, או במקום
סימן נ"ו	שישן
	סימן רפ"ה סעיף א'
סימן נ"ז ס"ק א'	כשרש"י חולק על התרגום, איך צריכים לומר
	סימן רפ"ה סעיף א'
סימן נ"ז ס"ק ב'	איך אומרים פסוק שמע ישראל פעמים בשנים מקרא
	סימן רפ"ה סעיף ד'
	מי שלא התחיל לומר "שנים מקרא" מפרשת
סימן נ"ח ס"ק א'	בראשית, האם יש ענין להתחיל באמצע השנה.
	סימן רפ"ה סעיף ד'
	שכח לומר שנים מקרא שבוע אחד, איזה פרשה
סימן נ"ח ס"ק ב'	יתחיל.

סימן ש"ח סעיף כ"ז	
באיזה אופן מורידין הפסולת והכלים מהשלחן אחרי הסעודה, שלא יהיה איסור מוקצה	סימן נ"ט ס"ק א'
סימן שי"ח סעיף י"ב	
איך עושים "תה" בשבת	סימן ס'
סימן שי"ח סעיף י"ד	
שיעור יד סולדת בו	סימן ס"א
סימן שי"ט סעיף ג'	
באיזה אופן מורידין הפסולת והכלים מהשלחן אחרי הסעודה, שלא יהיה איסור בורר	סימן נ"ט ס"ק ב'
סימן שכ"ח סעיף מ"ח	
האם מותר להניח בשבת נייר רך, על מכה שיוצא ממנו דם	סימן ס"ב
סימן של"ד סעיף כ"ד	
נאחזו אש בבגד בשבת, מה מותר לשפוך על הבגד	סימן ס"ג

הלכות ראש חודש

סימן תי"ז סעיף א'	
האם מותר לנשים לתפור בראש חודש לפרנסה	סימן ס"ד

הלכות פסח

סימן תמ"ז סעיף א'	
המכנינים מים לפסח, למה לא מקפידים על רחיצת הכלים במים אלו	סימן ס"ה
סימן תמ"ז סעיף א'	
חיטה שנמצא בתוך תבשיל בפסח	סימן ס"ו
סימן תנ"ב סעיף ו'	
אם מהני הגעלה שמרתיח מים בתוך הכלי, ונשפך מחוץ לכלי	סימן ס"ז
סימן ת"ע סעיף ב'	
כשחל ערב פסח בשבת, מתי יעשו הבכורים הסיום, ביום חמישי, או ביום השישי	סימן ס"ח
סימן תע"ג סעיף ז'	
בנוסח מה נשתנה "הלילה הזה כולו מצה"	סימן ס"ט
סימן תע"ג סעיף ז'	
איך אומרים שבט לוי "עבדים היינו לפרעה במצרים"	סימן ע'

סימן תע"ז סעיף א'

אכל אפיקומן בלי הסיבה, האם יאכל עוד פעם
בהסיבה

סימן ע"א

הלכות יום טוב

סימן תקי"א סעיף א'

עישון ביום טוב

סימן ע"ב

סימן תקי"ג סעיף ו'

אותו ואת בנו שנתערב באחרים מה תקנתו, והאם
מותר לעשות תקנה זו ביו"ט

סימן ע"ג

סימן תקכ"ז סעיף ב'

עירוב תבשילין על חלה וב' ביצים

סימן ע"ד

הלכות תשעה באב

סימן תקנ"א סעיף ג'

האם מותר להפעיל מכונת כביסה ביום כ"ט תמוז,
שיתכבס ליל א' אב

סימן ע"ה

הלכות תענית

סימן תקע"ט סעיף י'

שלשה דרכים בעשיית תשובה

סימן ע"ו

הלכות ראש השנה

סימן תקפ"א סעיף ב'

התרת נדרים לקטן בן י"ב שנה

סימן ע"ז

סימן תקפ"ט סעיף ז'

שמע תקיעות, ואח"כ נודע לו שזה היה בעל תוקע
אחר

סימן ע"ח

סימן תק"ץ סעיף ח'

אם עשה תקיעה קצרה, כמו שברים, האם צריך
לחזור לראש אותו סדר

סימן ע"ט

הלכות יום הכיפורים

סימן תר"ה סעיף א'	האם מותר להאכיל לילדי תלמוד תורה, כבדים של הכפרות
סימן פ' ס"ק א'	סימן תר"ה סעיף א'
סימן פ' ס"ק ב'	עוף שנמצא טריפה או נבילה, האם צריך כפרה אחרת
סימן פ' ס"ק ג'	סימן תר"ה סעיף א'
סימן פ"א ס"ק א' ט'	הנוסח המדויק זה חליפתי וכו' סימן תרכ"א סעיף ו' יזכור בשנה ראשונה.

הלכות סוכה

סימן פ"ב	סימן תרכ"ט סעיף ה'
סימן פ"ג	הטעם שאסור לסכך בפשתן מנופץ סימן תרל"ט סעיף ז'
סימן פ"ד	האם מותר להתפלל שלא ירד גשמים בסוכות סימן תר"מ סעיף ה'
	האם גם כשישן בסוכה, צריך להיות השלחן שם

הלכות חנוכה

סימן פ"ה	סימן תרע"ג סעיף א'
	הדלקת נרות חנוכה בחמאה שנתבשלה בבשר

יורה דיעה

הלכות שחיטה

סימן פ"ו ס"ק א'	סימן י"א
	השוחט לתוך הים, ואומר ששוחט משום שכך צוה.

סימן ט"ז סעיף א' אם יש איסור אותו ואת בנו בשחיטת כותי
סימן פ"ז
סימן י"ח סעיף י"ח האם מותר לשוחט ליטול שכר על השחיטה, רק מן הכשירות
סימן פ"ח

הלכות מתנות כהונה

סימן ס"א סעיף א' זרוע לחיים וקיבה אם הם מצוה אחת.
סימן פ"ו ס"ק ב'ג'

הלכות דם

סימן ס"ה סעיף ג' חוטי דם הנמצאים בעופות אחר הבישול
סימן פ"ט
סימן ס"ו סעיף ג' דם שנמצא על חלמון ונתבשל בתערובת ג' ביצים
סימן צ' ס"ק א' בענין הנ"ל
סימן צ"א ס"ק א'

הלכות מליחה

סימן ס"ט סעיף י' גוי שהכניס הבשר לקדירה, ואמר שהדיחו הדחה אחרונה
סימן צ"ב

הלכות בשר בחלב

פתיחה סימן ט"ו בישל בשר בחלב ע"י חשמל
סימן צ"ג
פתיחה סימן מ"ה דבר שהותר בהפסד מרובה, אם צריך להודיע זאת להמסובים בסעודה.
סימן פ"ו ס"ק ד'
סימן פ"ז סעיף א' למה כתוב בתורה בפסוק אחד ראשית ביכורי אדמתך - לא תבשל גדי בחלב אמו
סימן צ"ד
סימן צ"ה בענין הנ"ל
סימן פ"ז סעיף א' קנה מאכל לכלבים, ויש שם תערובת בשר וחלב, האם מותר להחזירו למוכר.
סימן צ"ו

סימן פ"ז סעיף ג'	אם מותר לאכול לחם ממורח בגבינה	סימן צ"ז
סימן פ"ט סעיף ב'	מתי נקראת הגבינה "גבינה ישנה"	סימן צ"ח
	בענין הנ"ל	סימן ק'
	בענין הנ"ל	סימן ק"א
סימן פ"ט סעיף ד'	אם מותר לחתוך גבינה קשה, בסכין של בשר, אחרי נעיצה	סימן ק"ב
סימן פ"ט סעיף ד'	אכילה על שלחן אחד, בזה אחר זה, מאכלי חלב ומאכלי בשר	סימן ק"ג
סימן צ"ב סעיף ד'	האם אפשר להקל בחנ"נ בשאר איסורים, במקום שאכולים שם אשכנזים וספרדים	סימן ק"ד
סימן צ"ב סעיף ח'	בישול במחבת חלבי, העומד תחת קדירה בשרית	סימן ק"ה
	בענין הנ"ל	סימן ק"ו
	בענין הנ"ל	סימן ק"ז
סימן צ"ו סעיף א'	מתי אמרינן חנ"נ ואיסור דבוק	סימן ק"ח
סימן צ"ו סעיף א'-ב'	צנון אדום אם יש לו דין חריף	סימן ק"ט ס"ק א'
סימן צ"ו סעיף א'-ב'	מלפפון חמוצים אם יש לו דין חריף	סימן ק"ט ס"ק ב'
סימן צ"ו סעיף ג'	תבלין שנדוכו במדוכה של בשר אינו בן יומו, אם מותר להניחה בחלב	סימן ק"י ס"ק א'-ב'
סימן צ"ו סעיף ג'	כשכותב המחבר סתם ואח"כ מחלוקת	סימן ק"י ס"ק ג'-ד'

הלכות תערובות

סימן צ"ט סעיף ו'	באיסור הנאה, כשזורק האיסור בהיתר	סימן קי"א
סימן צ"ט סעיף ז'	נבלע איסור מועט לתוך כלי כשר	סימן קי"ב
	בענין הנ"ל	סימן קי"ג

סימן ק"א סעיף ג'	כשכותב המחבר סתם ואח"כ מחלוקת בענין הנ"ל	סימן צ' ס"ק ב'
סימן ק"א סעיף ג'	שחט ה' עופות, וא' יצא טריפה, ונתערב רגל אחד בתוך הכשירות	סימן צ"א ס"ק ב'
סימן ק"ה סעיף א'	מאכל היתר שנכבש בכלי איסור מעל"ע	סימן קי"ד
סימן ק"י סעיף ג'	ט' חנויות מוכרות נבילה, ואחת כשריה ולקח מג' חנויות.	סימן קט"ו
		סימן קי"ז

הלכות מאכלי עכו"ם

סימן קי"ב סעיף ט'	אם אפשר לכוין שעון שידליק התנור, שלא יהיה פת עכו"ם	סימן קי"ח
-------------------	--	-----------

הלכות יין נסך

סימן קל"ט סעיף ג'	האם אמרינן הוכיח סופו על תחילתו	סימן קי"ט
-------------------	---------------------------------	-----------

הלכות עבודת כוכבים

סימן קנ"ז סעיף א'	על איזה עבירות יהרוג ולא יעבור	סימן ק"ב
-------------------	--------------------------------	----------

הלכות רבית

סימן קע"ז סעיף ב'	שותף לשכר ולא להפסד	סימן קכ"א
-------------------	---------------------	-----------

הלכות נדה

סימן קפ"ה סעיף ג'	באיזה אופנים מועיל נתינת אמתלא	סימן קכ"ב
-------------------	--------------------------------	-----------

הלכות מלמדים

סימן רמ"ה סעיף א'
סדר הלימוד לאברך

סימן קב"ג

הלכות תלמוד תורה

סימן רמ"ו סעיף א'
הדרכה לבחור בר מצוה

סימן קב"ד

סימן רמ"ו סעיף א'

האם יכולים למכור המצוות שעשה

סימן קב"ה

בענין הנ"ל

סימן קב"ו

בענין הנ"ל

סימן קב"ז

בענין הנ"ל

סימן קב"ח

המשך הנ"ל

סימן קב"ט

סימן רמ"ו סעיף ב'

לימוד תורה לשמה

סימן ק"ל

בענין הנ"ל

סימן קל"א

בענין הנ"ל

סימן קל"ב

סימן רמ"ו סעיף ב"א

מה המקור לחכמי ורבני הישיבות שלומדים תורה,

סימן קל"ג

ולא לומדים אומנות לפרנסתם

סימן קל"ד

בענין הנ"ל

הלכות צדקה

סימן רנ"ד סעיף א'

סימן קל"ה

מתי מותר לקבל צדקה מגויים

סימן רנ"ח סעיף א'

האם בזמן הזה יש איסור מראית עין, של שחיטת

קדשים בחוץ

סימן קל"ו

והאם מועיל על זה שאלה לחכם

הלכות ספר תורה

סימן רפ"ב סעיף ז'

סימן קל"ז

אם מותר לישוב על ספסל שיש שם ספרים

סימן קל"ח

בענין הנ"ל

הלכות פדיון בכור

סימן ש"ה סעיף י'

כהן בפדיון הבן הראשונה, אם מברך שהחיינו

סימן פ"ו ס"ק ה'

הלכות תרומות ומעשרות

סימן של"א סעיף י"ט

כהן שהדליק נרות חנוכה בשמן תרומה, אם יכול
ישראל לקחת אש
מהשמש

סימן קל"ט

הלכות אבילות

סימן שד"מ סעיף א'

הדפסת ספר זכרון על בחור שנקטף בימי עלומיו ז"ל

סימן ק"מ

סימן שס"ט סעיף א'

כהנים בציון רשב"י

סימן קמ"א

סימן שע"ג סעיף ו'

בדין כהן שאסור להטמאות לקבר של ז' קרובים.

סימן קמ"ב ס"ק א'

סימן שע"ו סעיף ד'

אמירת קדיש בתרא בחודש שנים עשר

סימן קמ"ג

סימן שצ"א סעיף ב'

אם מותר לאָבֶל לילך לסעודת בר מצוה

סימן קמ"ד

סימן שצ"ד סעיף א'

דברי חיזוק לאבלים והשקפת החיים.

סימן קמ"ב ס"ק ב'

אבן העזר

הלכות פריה ורביה

סימן ה' סעיף י"א

בענין סירוס אשה

סימן קמ"ה

בענין הנ"ל

סימן קמ"ו

הלכות אישות

סימן ט' סעיף א'	אשה שנתאלמנה פעמיים האם מותר לה להנשא	סימן קמ"ז
סימן כ"א סעיף ד'	מה הגורם שיהיה לאדם בנים שאינם מהוגנים, האם האב, או הבן	סימן קמ"ח
סימן כ"ג סעיף ה'	אשה שעשו לה הרופאים תפר ברחם בענין הנ"ל	סימן קמ"ט סימן ק"נ

הלכות כתובות

סימן ס"ב סעיף ז'	לשיר באמצע ברכת "אשר ברא ששון ושמחה"	סימן קנ"א
סימן ס"ו סעיף א'	כתיבת שם משפחה בכתובה בענין הנ"ל	סימן קנ"ב סימן קנ"ג

הלכות גיטין

סימן קכ"ט	איך כותבים שם "מיכלא"	סימן קנ"ד
-----------	-----------------------	-----------

חושן משפט

הלכות אבידה ומציאה

סימן רס"ז סעיף כ"א	האם גם בזמנינו אומרים תפילין בחנות שמשכח שכיח	סימן קנ"ה
סימן רצ"א סעיף א'	הלכות פיקדון ראובן אמר לשמעון פקדונך אצלי, ולמחר טען נאבד באונס, האם צריך לישבע	סימן קנ"ו

ענינים שונים

מה מקבלים הכהנים כשישראל שוחט בהמה לאכול
 למה צריכים ערי מקלט לעתיד לבוא

סימן קנ"ז
 סימן קנ"ח

נמפחים

הדרכה לבעל תשובה מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל
 האם מועיל להכניס בקבר קבלות של צדקה מהגרש"ז
 אויערבאך זצ"ל
 תקפהו אבילות, אם מותר לגלח ברגל, מהגאון רבי
 אברהם יהודה הכהן רבינוביץ זצ"ל
 קצב קנה שור ושחטו, ואח"כ שמע שהשור נפל לבור,
 מהרה"ג ר' חיים שלמה דודזון זצ"ל

סימן קנ"ט
 סימן קנ"ט
 סימן ק"ס
 סימן קס"א

לזכות

שמואל בן רחל שרה שליט"א

יונתן בן רחל שרה שליט"א

בניו של האי גברא רבא

הר"ר שמעון מכליס שליט"א

לברכה והצלחה בכל הענינים

לזכות

**הרב משה בן רייצא האס
וזוגתו מרת יחידה ברכה בת שרה נוחה
ומשפחתו**

לעילוי נשמת

**זקנו הרב שמואל פישל בן רבי אברהם ז"ל
וזוגתו בלימא ע"ה בת רבי שמואל אליהו ז"ל**

**זקנו הרב ישראל יהודה בן רבי יוסף דוב ז"ל
וזוגתו מרת יעקפקע יהודית ע"ה
בת רבי אברהם ז"ל**

**זקנו הרב שמואל צבי בן רבי משה ז"ל
וזוגתו מרת שיינדיל יפה ע"ה בת רבי יצחק ז"ל**

זקנו הרב מרדכי בן רבי משה ז"ל

ת. נ. צ. ב. ה.

ברכה והצלחה, בריאות ונחת,

וגזונט

אשר הענזיל בן מלכה שליט"א

וזוגתו מרת פייגא בת רחל תליט"א

פריעד

לעלוי נשמת

האי גברא רבא

הר"ר יעקב ישראל דייטש ז"ל

בן הר"ר מאיר יצחק דייטש ז"ל

נלב"ע ז' טבת תשע"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

לעלוי נשמת
האשה החשובה
רבקה פעריל שראן ע"ה
בת הר"ר אברהם הלוי ז"ל
נלב"ע י"ט סיון תשע"ז
ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח על ידי בנה
הר"ר אהרן שראן ומשפחתו שליט"א

לעלוי נשמת
האשה החשובה
מרת רחל לדור ע"ה
בת הר"ר אשר זליג ז"ל
נלב"ע כ"ה אדר ב' תשע"ו
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

הרב ישראל איסר בן הרב משה דוב ז"ל
נלב"ע ו' ניסן תשע"ג
וזוגתו מרת פּעסיל פּיגא ע"ה בת הרב ר' יעקב בן ציון ז"ל
נלב"ע י"ב ניסן תשע"א
ובנם ר' משה דוב בן הרב ישראל איסר ז"ל
נלב"ע י"ד אייר תשמ"ב

★ ★ ★

הרב אפרים פישל בן הרב משה יצחק הכהן ז"ל
נלב"ע ג' אב תשס"ח
וזוג' מרת אדל ע"ה בת ר' אברהם יהודה ז"ל
נלב"ע כ"ח חשוון תשע"ד
ובנם הבחור אברהם יהודה בן ר' אפרים פישל הכהן ז"ל
נלב"ע י"ב אדר א' תשכ"ז
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

האי גברא רבא הרה"ח רבי אהרן ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע ליל שבת קודש י"ג אב תש"ע
וזוגתו האשה החשובה והצדקנית
מרת פריידא ע"ה בת הרה"ח רבי יוסף אריה ז"ל
נלב"ע ז' אדר ב' תשס"ג
הונצח ע"י בנם אין גומרין עליו את הלל
הר"ר שלמה חיים שליט"א

איש חסד ורודף צדקה
הרה"ח ר' צבי אריה פערלשטיין
בן הרה"ח ר' יצחק ז"ל
נלב"ע כ"ו תשרי תשס"ה
הונצח ע"י בניו הנ"י תרי צנתרי דדהבא
הר"ר יהודה שליט"א, והר"ר שאול יחזקאל שליט"א

האשה החשובה והצדקנית מרת גאלדא ע"ה
בת הרה"ח ר' לוי זצ"ל בערטרם
נלב"ע ט' טבת תשע"ד
הונצח ע"י בעלה
הרה"ח ר' בצלאל בערטרם שליט"א

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמות

הרה"ח רבי יצחק אייזיק מנלה
בן הר"ר שלמה דוד זצ"ל
נלב"ע כ"ז אב תשע"א

וזוגתו מרת גאלדה ע"ה
בת הר"ר ברוך אלעזר זצ"ל
נלב"ע י"ד תמוז תשע"ד

הרה"ח רבי אברהם צבי זצ"ל
בן הר"ר מתתיהו זצ"ל גולדברגר
נלב"ע בשבת קודש י"ב תמוז תשס"ו

וזוגתו מרת גאלדה רויזא ע"ה
בת הרב צבי זצ"ל
נלב"ע כ"ב אדר א' תשס"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנם והתנם
האי גברא רבא הר"ר רפאל מנלה שליט"א

מצבת זכרון

אבי מורי

הגאון הצדיק רבי גמליאל בן רבי לוי זצ"ל

נלב"ע כ"ב אדר שני תרפ"ט

אמי מורתי

מרת אסתר מירל בת רבי יעקב עקיבא ע"ה

נלב"ע ט' תשרי תרפ"ט

חמי הרה"ח ר' יחיאל מאיר ב"ר מיכאל זילבר ז"ל

נלב"ע ל' כסלו תשכ"ט

חמותי מרת חנה דינה ב"ר משה יהושע ע"ה

נלב"ע י"ז שבט תש"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

תדפיס מתוך ספר מעדני השלחן שנדפס בחיי המחבר זצ"ל

מצבת זכרון

חמי הרה"ח ר' יהואל מאיר ב"ר מיכאל זילבר ז"ל

נלב"ע ל' כסלו תשכ"ט

חמותי מרת חנה דינה ב"ר משה יהושע ע"ה

נלב"ע י"ז שבט תש"ט

הרה"ג רבי משה יהושע ב"ר נתנאל חיים טורנהיים ז"ל

נלב"ע י' אלול תשס"א

הרה"ג רבי אשר ב"ר דוד זעליג זלצמן ז"ל

נלב"ע כ"א תמוז תשנ"ד

הגה"ח רבי שימואל צבי ב"ר בנימין קובלסקי ז"ל

נלב"ע כ"ג סיון תשנ"ג

חתני הרה"צ ר' דוד הכהן בטלמן זצ"ל

ת. נ. צ. ב. ה.

תדפיס מתוך ספר מעדני השלחן שנדפס בחיי המחבר זצ"ל

אלון בכות

נכדי היקרים האהובים בחייהם ובמותם לא נפרדו
הרב גמליאל וויינשטיין ז"ל
בן יבלחט"א חתני הרב ר' חיים לייב שליט"א
וזוגתו מרת לאה ע"ה
בת יבלחט"א הרה"ח ר' שימואל רבינוביץ שליט"א
שנספו בתאונת דרכים מחרידה אור ליום י"ב אייר תשס"ב

נכדי נפש נקי וצדיק
הילד היקר רפאל בנימין ז"ל
בן יבלחט"א הרב ר' יעקב עקיבא הכהן רבינוביץ שליט"א
נולד בש"ק ח' אייר תשס"ב
נלב"ע במוצאי ש"ק פרשת "ויהי מקץ שנתיים ימים" ג' טבת תשס"ד

נכדי האברך החשוב הרה"ח ר' יהיאל מאיר ז"ל
בן חתני יבדלחט"א הרב ר' אברהם עקשטיין שליט"א
נלב"ע י"ב טבת תשס"ח
נכדי נפש נקי וצדיק הבחור נתן צבי ז"ל
בן חתני יבדלחט"א הרה"ח רבי אברהם עקשטיין שליט"א
נלב"ע י"ד טבת תשס"ט
ת. נ. צ. ב. ה.

תדפיס מתוך ספר מעדני השלחן שנדפס בהיי המחבר זצ"ל

מצבת זכרון

הרה"ג רבי אשר לעמיל ז"ל
בן הרב משה נתן הכהן בטלמן ז"ל
נלב"ע י"ב תמוז תש"ב

וזוגתו הצדקנית מרת בת שבע ע"ה
בת זקנינו הגה"ח רבן גמליאל זצ"ל
נלב"ע י"ד חשון תשי"ח

ובנם הרה"צ רבי דוד הכהן בטלמן זצ"ל
נלב"ע ב' סיון תש"ג

וזוגתו הצדקנית מרת נחמה ליבא ע"ה
בת הרב אברהם שמואל ז"ל
נלב"ע ז' אלול תשנ"ט
חמיו וחמותו בזיו"ש של
הגה"צ המעידני השלחן זצ"ל

ובנם הרה"ג רבי גמליאל הכהן בטלמן ז"ל
נלב"ע ה' שבט תשע"ב

מיכלא איטא ע"ה בת יבדלחט"א הרב צבי אריה שליט"א
נלב"ע ז' תמוז תשנ"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

חמי היקר והחשוב ענותן ושפל ברך
שייף עייל ושייף נפיק וגריס באורייתא, בעל מידות תרומיות
הרב יהושע אליקים גוגנהיים זצ"ל בן הרב יחיאל זצ"ל
נולד ביום השישי פרשת לך לך, י"ב חשון תר"צ
נלב"ע כ"ד אדר ב' תשס"ה

האי גברא רבא רודף צדקה וחסד, אציל הנפש, ומצניע לכת, תלמיד חכם
חמי זקני הרב יחיאל זצ"ל בן הרב שלמה גוגנהיים זצ"ל
נלב"ע א' אלול תשמ"ח

וזוגתו החשובה והצדקנית אשר מסרה נפשה להציל יהודים בשנות הזעם
אשת חיל עטרת בעלה
מרת חוה בילא ע"ה בת הגאון הצדיק רבי אליעזר ליפמאן שלזינגר זצ"ל
נלב"ע כ' חשון תשמ"א
ת. נ. צ. ב. ה.

גיסי הרה"ח ר' שלמה ב"ר עקיבא גוטליב ז"ל
נלב"ע כ"ה כסלו תשע"א

גיסי הרה"ג ר' אברהם נחמן שמחה ב"ר אלעזר וויצהנדלר ז"ל
נלב"ע כ"ד אדר תשע"ד

בנו הבחור החשוב והיקר נפש נקי וצדיק שמואל ז"ל
נלב"ע י' חשון תשע"א

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י הרב אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ

לזכרון עולם

האשה הצדקנית אשר כל ימיה מסרה נפשה למצות חסד

מרת **פרומא וויינשטיין** ע"ה

בת הגאון הצדיק **רבי לוי הכהן רבינוביץ** זצ"ל

אשת יבדלחט"א הרה"ח **רבי חיים לייב וויינשטיין** שליט"א

נלב"ע כ"ד אלול תשע"ד

האי גברא רבא, קירב הרבה אנשים לאביהם שבשמים,

מח"ס זאת התורה, טוב להודות

הרה"צ **ר שלמה בן ר' אברהם מן** זצ"ל

חתנו של בעל המעדני השלחן זצ"ל

נלב"ע כ"ט אב תשע"א

ת. נ. צ. ב. ה.